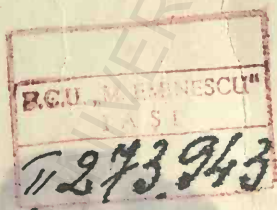
DUMITRU IRIMIA

STRUCTURA GRAMATICALĂ A LIMBII ROMÂNE

VERBUL

junimea

B.C.U. „M.
NESCU"
IAȘI
II 273.943

DUMITRU IRIMIA

VERBUL

DUMITRU IRIMIA

STRUCTURA GRAMATICALĂ A LIMBII ROMÂNE

VERBUL

junimea

Coperta :

Arh. VASILE BUJDEI

CUVÎNT INTRODUCTIV

În structura limbii, Verbul *este nucleul central, în jurul căruia se grupează, în procesul de comunicare, toate celelalte unități lexico-gramaticale.*

Avînd în vedere această realitate obiectivă esențială, lucrarea prezentă situează verbul într-o perspectivă monografică, aducînd la un loc cele două ipostaze esențiale sub care se prezintă, ca unitate lexico-gramaticală, supusă flexiunii, și ca nucleu al propoziției, unitate de bază a comunicării.

Lucrarea se adresează — în intenția autorului — unui cerc foarte larg de cititori, propunînd o singură condiționare: un interes veritabil, practic sau teoretic (sau amîndouă deopotrivă), pentru cunoașterea cît mai complexă a fenomenului lingvistic, în general, el însuși foarte complex, a mecanismului de funcționare a limbii, așa cum se reflectă el în structura internă și externă a verbului. În plus, prin Anexe *mai ales, lucrarea se vrea un instrument util și străinilor care studiază limba română.*

Beneficiind de cercetări și interpretări mai vechi și mai noi, pe baza unei metodologii moderne împletită cu metodele clasice, lucrarea dezvoltă un punct de vedere-sinteză *a opiniilor pînă acum exprimate și a opiniei autorului.*

Nerevendicîndu-și o originalitate absolută, autorul lucrării a considerat mai potrivită și suficientă înregistrarea doar în finala lucrărilor consultate într-adevăr cu folos.

D. Ir.

15a

INTRODUCERE ÎN STUDIUL VERBULUI

Verbul se definește *în sine* (prin trăsăturile sale specifice) și *prin opoziție* (condiționată tocmai de notele sale specifice) cu celelalte unități lexico-gramaticale (numite în mod obișnuit „părți de vorbire“) ale limbii, cu *substantivul*, în primul rînd, la nivel *lexical* (mai puțin), *morfologic* și *sintactic*.

La nivel *lexical* (mai exact spus, *semantic*), opoziția *verb-substantiv* (opoziție relativă, bineînțeles) se constituie și se manifestă în (și prin) perspectiva de concepere și exprimare a realității.

Verbul exprimă (mediat de nivelul noțional), înainte de toate, *acțiuni*, apoi , *stări*, *fenomene*, *existența*, toate văzute și comunicate *dinamic*, sub formă de *proces*.

Substantivul exprimă (de asemenea, mediat de nivelul noțional), în primul rînd, *substanțe*, apoi *acțiuni*, *fenomene* etc., toate văzute și comunicate *static*, ca *dat* (finit), adică pînă la urmă, tot ca *substanțe* :

(el) *cîntă* — acțiune, proces ; dinamic : *verb*
(un) *cînt*/*ec* —substanță, dat ; static : *substantiv*
(el) *luptă* . — acțiune, proces ; dinamic : *verb*
(o) *luptă* — acțiune, dat ; static : *substantiv*

Cum se vede, un același înțeles lexical — „luptă“, de exemplu, — poate fi privit și exprimat din două perspective : una, *dinamic-verbală*, cealaltă, *static-substantivală*. Iar *perspectiva* sub care este privită, concepută și exprimată o realitate ontologică se constituie într-o componentă

de mare importanță a structurii semantice (în înțelesul modern, larg) a verbului, a substantivului ș.a.m.d.

Excepțiile vin să confirme regula. În „confruntarea" *verb-substantiv*, cazurile particulare configurează mai cu seamă sensul unic al existenței și manifestării opoziției : verbul exprimă *acțiuni*, niciodată *substanțe*. Substantivul, în schimb, exprimă, în mod obișnuit, *substanțe*, dar poate exprima și *acțiuni*, și chiar sub formă de proces, dacă are origine verbală, cînd provine, adică, dintr-un *infinitiv* lung (cel mai adesea), dintr-un *supin* sau, foarte rar, dintr-un *gerunziu* :

(el) *cîntă* — acțiune, proces : *verb*
(un) *cîntec* — substanță, dat : *substantiv*
(o) *cîntare* — acțiune, proces (privit ca *dat*) : *substantiv*
(el, ei) *alege*, *aleg* — acțiune, proces : *verb*
ales(ul) — acțiune, proces (împlinit) : *substantiv*

Dar trăsăturile net particulare și definitorii ale verbului — teren de constituire și funcționare deplină a opoziției *verb-substantiv* — se dezvoltă și se dezvăluie la nivelul (mai exact, la nivelurile) *structurii gramaticale*, chiar dacă și aici punctul de plecare (altfel spus, cauza primă) este reprezentat tot de condiția sa semantic-lexicală.

Exprimînd realitatea dinamic, exprimînd, adică, acțiuni privite din perspectiva desfășurării lor, verbul creează sau numai selectează dintre categoriile gramaticale tocmai pe acelea care au (sau care pot dezvolta) un caracter dinamic. Pentru că numai prin acestea verbul există și poate funcționa ca atare.

În acest sens, *timpul* este, fără îndoială, (cel puțin în structura limbilor indoeuropene) o categorie *verbală* prin excelență. *Modul* însuși — și el specific verbului — se dezvăluie adesea ca o altă perspectivă a categoriei gramaticale a *timpului*.

Pe de altă parte, *diateza verbală* este o categorie sintactică, circumscrisă, de fapt, nu atît verbului (sau nu numai verbului), cît relației *verb-predicat-subiect* (sau *verb-predicat-subiect-obiect*), în timp ce *numărul* și *persoana* rămîn categorii oarecum exterioare, consecințe, de ordin formal, ale unor relații sintactice.

Acelaşi *dinamism*, aceeaşi formă de manifestare (de existenţă şi funcţionare): de *proces*, caracterizează verbul şi la nivel sintactic; *predicat* — funcţie, prin excelenţă, *verbală* — înseamnă doar (funcţional) *actualizare, proces de actualizare*, un fenomen *dinamic*, prin urmare, echivalînd (de fapt, *fiind*) cu un proces de „trezire" a unor elemente lingvistice din starea de „inerţie" proprie „depozitului" lexical, care este *inventarul* oricărei limbi.

I. – MORFOLOGIA VERBULUI

Din punct de vedere morfologic, *verbul* se definește, înainte de toate, prin corelația pe care singur el, dintre toate „părțile de vorbire“, o poate stabili cu categoria gramaticală a *timpului*.

Ideea de timp sau, mai exact, anumite „realități“ (de fapt, noțiuni) temporale pot fi exprimate și de alte unități lexico-gramaticale ale limbii (de *adverb*, în primul rînd), dar acestea o pot face numai la nivel *lexical* concret: *azi, mîine, ieri, totdeauna* etc. Verbul, în schimb, este singura unitate lexico-gramaticală capabilă, pe de o parte, să exprime ideea de timp, dintr-o perspectivă dinamică și la un înalt nivel de abstractizare, cel *gramatical*, superior, din acest punct de vedere, celui *lexical*, iar, pe de alta, să-și organizeze un sistem interior de opoziții gramaticale autonome (prin care *există* ca *verb* și *funcționează* ca *predicat*), indiferent (sau aproape) față de conținutul lexical concret pe care-l are de comunicat.

Adverbul *ieri*, de exemplu, exprimă, prin conținutul său lexical concret, în mod obligator un moment anterior momentului vorbirii. Situează într-un moment anterior o acțiune, o stare etc., exprimate de o altă unitate lexico-gramaticală, de un verb, mai ales: „*L-am întîlnit* ieri pe Mihai“. Adverbul *mîine* exprimă, în același mod, un moment posterior momentului vorbirii: „Am să vin mîine la tine“. Un verb, în schimb, *oricare* verb, *a merge*, de exemplu, se află, din punct de vedere lexical, în afara timpului material concret. În funcție de locul pe care îl ocupă în sistemul de opoziții interne ale timpului gramatical, acțiunea verbului se poate situa într-un moment anterior momentului vorbirii:

„*Am mers* prin Roma numai pe jos“, într-un moment posterior: „Nu *voi* mai *merge* niciodată la mare“, sau în simultaneitate: „*Mergem* prin întuneric“.

Structura morfologică a verbului

Cuprinderea verbului, din punct de vedere semantic (în înțelesul larg al termenului), în două sisteme în același timp — sistemul *lexical* și sistemul *gramatical* al limbii — se reflectă la nivelul structurii morfologice, în natura *binară* a expresiei sale. Orice formă verbală este constituită din două componente, una *fixă*, în general neschimbată de-a lungul întregii flexiuni verbale, care-i asigură *stabilitate lexicală*, și alta *mobilă*, schimbătoare, care-i asigură *variabilitate morfologică*. Între cele două componente: *rădăcina* (partea stabilă) și *flectivul* (partea supusă flexiunii și instrument al flexiunii), funcționează relații de interdependență, de intercondiționare reciprocă, de solidaritate morfologică și semantică.

Rădăcina este „cauza“ primă, condiție și marcă a apartenenței verbului la sistemul lexical al limbii. *Rădăcina* este purtătoare a sensului lexical de bază, sens care se poate modifica în sistemul vocabularului dar care trebuie să rămînă neschimbat în interiorului sistemul gramatical, oricare ar fi modificările intervenite în rețeaua de relații de opoziție categorială.

În sistemul vocabularului, sensul lexical (potențial) de bază al unui verb oarecare poate fi modificat prin intrarea *rădăcinii* în relație de solidaritate cu alte elemente lexicale, *sufixele* sau *prefixele*: *a cînta*, *a descînta*, *a încînta* etc. În același mod se poate modifica și perspectiva gramaticală: *a cînta*, verb; *cîntăreț*, substantiv etc.

Din perspectiva sistemului gramatical, *rădăcina* asigură verbului *stabilitate lexical-semantică*, indispensabilă flexiunii. O formă gramaticală poate funcționa ca unul din elementele de opoziție specifice unei categorii gramaticale, numai dacă își păstrează identitatea lexicală cu celălalt (celelalte) element(e) de opoziție. Orice modificare de natură semantic-lexicală, intervenită în procesul flexiunii, este un semn că forma verbală s-a deplasat din sistemul gramatical în

sistemul lexical de așa manieră că întreg echilibrul — obligator — între cele două sisteme s-a modificat. În perechea de verbe *uit — mă uit* nu s-a trecut, de fapt, prin pronumele reflexiv *mă*, de la un sens *gramatical* la altul, în interiorul categoriei gramaticale a diatezei, așa cum s-ar părea, ci de la un sens *lexical* : „*Am uitat* o carte la tine“, la un alt sens *lexical* : „*M-am uitat* la o carte“. Tot așa, în seriile *ur-urez-urăsc, manifestă-manifestează* etc.

Că rădăcina este *cauză* (condiție, marcă) a apartenenței verbului la sistemul lexical al limbii nu vrea să însemne numaidecît că ar avea sens lexical, ci doar că introduce în paradigma verbului predispoziții (potențialități) de natură lexicală, pe care le aduce din familia de cuvinte la care aparține și care devin realitate numai prin cuprinderea ei (a rădăcinii) în sintagma formei verbale. Pentru ca un sens lexical să devină, din *potențial*, *real*, trebuie ca *rădăcina* să intre în relații de solidaritate cu *flectivul*, la rîndul său purtător al unor predispoziții (potențe) semantic-gramaticale : *vîn* + *ăm* > *vînăm*.

Este adevărat că există forme verbale care pot crea impresia că *rădăcina* ar avea *în sine* un sens lexical și că flectivul n-ar face altceva decît să-i adauge și un sens gramatical. Așa este cazul formei *cînt-*, de exemplu. Este vorba, însă, de o simplă impresie, pentru că, în realitate, *cînt-* rămîne o simplă rădăcină numai considerată în interiorul familiei de cuvinte : *cînt-ăreț*, *cînt-a*, *des-cînt-a* etc. În paradigma verbului, ca formă „autonomă“, nu mai este o simplă rădăcină, ci o temă verbală : (eu) *cînt*, ba chiar mai mult, o formă verbală „încheiată“, un *cuvînt*. Ceea ce creează impresia că forma liberă *cînt* n-ar fi decît o *rădăcină* (precum, de exemplu în *cînt-înd*) este, fără îndoială, faptul că flectivul este Ø, pentru indicativ prezent, pentru persoana I singular : *cînt-* + Ø + Ø > *cînt* (eu), adică tocmai pentru valorile care îi asigură, pe de o parte, „realizarea“ înțelesului lexical, pe de alta, cuprinderea într-un sistem de opoziții gramaticale, de persoană : *cînt-* + Ø / *cînt-* + *ă*, de număr : *cînt-* + — Ø / *cînt-* + *ă(m)*, de timp : *cînt-* + Ø / *cînt-* + *a(m)*.

Situația devine evidentă, înlăturînd orice falsă impresie, în cazul altor *rădăcini* verbale, care nu tolerează un *flectiv* Ø, precum, *zăr-*, de exemplu. În funcție de natura și „substanța“ flectivului, rădăcina *zăr-* dezvoltă un sens dintre mai

multele posibilități semantice (lexicale și gramaticale) ale familiei cuvîntului *a zări* : *zăresc, zăream, zărind* etc. sau *zare* : *zări, zărilor* etc.

Ca și *rădăcina* din perspectiva sistemului lexical al limbii, din perspectiva sistemului gramatical, *flectivul* vine, din „familia" instrumentelor morfologice de această dată, cu anumite posibilități (*potențe*)—acestea, gramaticale — care se transformă în *realitate* (realitatea sensului gramatical) numai prin raportul stabilit — în paradigma verbului și în sintagma unei forme verbale — cu o *rădăcină*. În afara relației cu *rădăcina*, un grup fonetic, precum-*asem*, nu înseamnă, de fapt, nimic. Dacă îi acordăm *noi* sens gramatical de „mai mult ca perfect", o facem pentru că gîndim fiecare din aceste flective (și în primul rînd *le gîndim ca flective*, pentru că, altfel, *-asem* poate fi foarte bine desprins din cuvîntul *coasem*) în strînsă legătură cu o rădăcină : *cînt-* + *asem*, de exemplu.

Spre deosebire de *rădăcină*, *flectivul* este mai complex ; pentru că însuși nivelul semantic-gramatical este mai complex. Flectivul este constituit din mai multe „straturi", în funcție de diferitele componente ale mesajului lingvistic, *mod, timp, număr, persoană* etc. Este mai complex *flectivul* și pentru că, pe de o parte, întreține relații de solidaritate cu *rădăcina* verbală, iar, pe de alta, conține în însăși structura sa lăuntrică alte relații, de interdependență sau numai de dependență, de solidaritate între două sau mai multe componente. În aceste corelații interne se dezvoltă și funcționează fiecare din elementele constitutive.

Structura internă a *flectivului* reflectă o realitate de natură semantică (în înțelesul cel larg al termenului), și anume, faptul că sistemul categoriilor gramaticale ale flexiunii verbale este, în limba română (și, în general, în toate limbile indoeuropene), un sistem concentric ; categoriile cele mai largi (*diateza, timpul*) le includ pe cele mai restrînse (*numărul, persoana*). Același caracter concentric se manifestă în chiar interiorul unei categorii gramaticale mai complexe, așa cum e *timpul*. La *trecutul* indicativului, de exemplu, *perfectul* este, în limba română, o dimensiune largă, care poate fi apoi restrînsă la sensul de *mai mult ca perfect* sau de *perfect simplu*.

În acest sens, sufixul *-se-* exprimă *mai mult ca perfectul* intrînd în relație de dependență cu un sufix al *perfectului* în general, *-i -*, de exemplu, în *ven-i-se-m*, sau *-a-*, în *cînt-a-se-m*. Dar sufixul *-i-* (sau sufixul *-a-*) este sufix al *perfectului* numai în relație de dependență cu sufixul de *mai mult ca perfect -se-*. Cînd intră în relație directă cu o o dezinență își realizează, din multiplele-i posibilități, valoarea de sufix al *prezentului* : *ven-i-m* (sau al *imperfectului* : *cînt-a-m*).

La rîndul său, *flectivul* este alcătuit din două alte mari serii de „unități" de expresie : (1) — *sufixele tematice*, (2) — *dezinențele*.

Sufixele tematice realizează, în relație de interdependență cu *rădăcina* verbului, forme verbale esențiale, dar, în general, „neîmplinite". „Împlinirea" semantică și funcțională a verbului se desăvîrșește numai în plan sintactic, odată cu intrarea verbului în relație cu un subiect gramatical. Prin această relație sintactică, între coordonatele categoriilor gramaticale de *persoană* și *număr* (mai strîns legate între ele decît orice alte categorii gramaticale care se intercondiționează reciproc.) la nivelul *dezinenței*, se realizează unitatea deplină, lexico-gramaticală, a verbului. În afara dezinențelor de *număr* și *persoană*, o formă gramaticală, precum *cînta-*, nu e cu mult diferită de rădăcina *cînt-* ; are precizat doar, datorită sufixului verbal *-a-*, sensul lexical. Altfel, sufixul *-a-*, care deosebește cele două forme, reduce doar o serie de „posibilități" gramaticale ale formei *cînt-*. Mai rămîn, însă, destule altele, ceea ce nu permite încă închegarea unui sens lexico-gramatical clar și definitiv. O dezinență oarecare, pentru persoana I, de exemplu, poate face acest ultim „serviciu", anulînd, în primul rînd, omonimiile generate de sufixul *-a-* : în relație cu dezinența *-m*, tema se stabilește a *imperfectului* : *cînta-m*. În relație cu dezinența *-i*, (printr-un sufix ø „invizibil"), tema se stabilește a *perfectului* (*simplu*) : *cînta-i*.

Relativ la fel stau lucrurile cu *dezinența* verbală. Dezinența *-m*, de exemplu, exprimă, în general, în limba română, *persoana I plural* : *cîntă-m, a-m cînta, vo-m cînta, cîntară-m* etc., dar poate exprima și *singularul* aceleiași persoane, în relație cu un sufix de *imperfect*, de exemplu : (eu) *cînta-m*, sau de *mai mult ca perfect* : (eu) *cîntase-m*.

Dar relaţia de interdependenţă nu se stabileşte numai în interiorul flectivului, solidar unit (fonetic şi semantic) cu rădăcina, ci funcţionează şi în structuri discontinui, cînd se dezvăluie mai complexă. Aşa, de exemplu, dezinenţa *-e* funcţionează ca marcă a persoanei a III-a indicativ prezent (pentru anumite categorii de verbe) : (el) *merg-e, vin-e, citeşt-e* etc. În relaţie, discontinuă, însă, cu conjucţia-morfem *să*, aceeaşi dezinenţă, la alte categorii de verbe mai ales, dar şi la aceleaşi verbe, în anumite condiţii fonetice (*apropi-e*), exprimă acelaşi număr şi persoană, dar pentru conjunctiv : *să coboar-e, cînt-e, lucrez-e, apropi-e* etc. Dezinenţa se dezvăluie, în felul acesta, o unitate morfologică mai complexă, exprimînd concomitent şi *persoana* şi *modul* şi făcînd, în consecinţă, de prisos conjuncţia-morfem : „*Joace* unul şi pe patru/ Totuşi tu ghici-vei chipu-i" (Eminescu).

Tot aşa, dezinenţa *-ă*, intrată în relaţie de interdependenţă cu un element de natură fonetică, precum *intonaţia*, încetează de a mai exprima persoana a III-a a modului *indicativ* prezent : *cînt-ă* (el, ei), constituindu-se într-o marcă a persoanei a II-a singular, a modului *imperativ* : *cînt-ă* (tu).

Clase de verbe

Clasele de verbe există în mod *obiectiv*, în realitatea *obiectivă* a limbii. Verbele se comportă, în flexiune ca şi în participarea la constituirea structurilor sintactice, în funcţie de anumite particularităţi care le aduc mai aproape sau le îndepărtează pe unele de altele ; într-un cuvînt, le *grupează* în mod „natural".

Lingvistul *nu creează* el clase de verbe în mod *subiectiv*. El doar le *identifică* în mod *obiectiv*. Le identifică pe baza surprinderii notelor comune şi diferenţiative din comportamentul verbelor considerate individual, în variate situaţii morfologice şi sintactice.

Pentru identificarea cît mai exactă, mai *obiectivă*, a diferitelor clase de verbe, lingvistul trebuie să aibă în vedere întreaga complexitate a verbului , comportamentul, reacţiile sale, în interiorul celor două sisteme ale limbii, *lexical* şi *gramatical*, la nivelul sensurilor şi al formelor deopotrivă.

Clase de verbe din perspectiva apartenenței la sistemul vocabularului

SUB ASPECT SEMANTIC :

Component al vocabularului, condiționat în comportamentul său morfologic și sintactic de apartenența la sistemul lexical al limbii, *verbul* se grupează în diferite clase semantice, identificabile în baza criteriului *sensului lexical concret*, ca prim și ultim factor definitoriu.

Clasele de verbe astfel constituite — verbe *de simțire* (*a simți, a vedea, a auzi, a mirosi, a pipăi* etc.), verbe *de zicere* (*a zice, a spune, a întreba, a răspunde* etc.), verbe *factitive* (*a fierbe, a aprinde, a cuminți, a astîmpăra* etc.), verbe *de mișcare* (*a intra, a ieși, a fugi, a zbura, a înota, a merge, a pluti* etc.), verbe *modale* (*a putea, a trebui, a-i veni* etc. (verbe *de aspect* (*a începe, a continua* etc.), verbe *meteorologice* (*a ploua, a tuna, a fulgera* etc.) ș.a.m.d. — interesează, ce-i drept, numai în al doilea rînd, structura gramaticală a limbii. Totuși, chiar nefiind clase morfologice, aceste grupări pot prezenta interes pentru structura morfologică a verbului prin condiționările pe care le introduc, fie în clasificarea gramaticală (morfologică sau sintactică) a verbelor, fie în configurarea structurii unor categorii gramaticale, fie în îndeplinirea unor funcții sintactice. Așa, spre exemplu, verbele *de mișcare* sînt *intranzitive*, cele *factitive* sînt *tranzitive*; verbele *modale* se pot afla în situații morfo-sintactice particulare (pot fi semiauxiliare, de exemplu, intrînd în sintagma *predicatului compus*); verbele *meteorologice* sînt, în mod obișnuit, *impersonale* etc. etc.

Dintr-o perspectivă mai largă a structurii semantice verbale (cu tangențe gramaticale, de data aceasta, în chiar interiorul grupării), prin depășirea cadrului restrîns al criteriului *sensului lexical concret* al verbelor, se ajunge la identificarea a două mari categorii de verbe : (1) — *subiective* și (2) — *obiective*.

Sînt *subiective* verbele ale căror acțiuni rămîn închise în sfera autorului lor. Fac parte din această categorie :

— verbe a căror acțiune, prin însăși natura ei, nu poate trece asupra unui „obiect“ exterior autorului: *a exista, a fi, a muri, a trăi* etc.

— verbe care exprimă manifestări ale activității psihic-subiective a omului: *a rîde, a plînge, a ofta, a suspina* etc.

— verbe care exprimă manifestări ale activității fiziologice umane (mai ales): *a tuși, a strănuta, a dormi, a dormita, a încărunți* etc.

— verbe onomatopeice: *a măcăi, a fîlfîi, a gîgîi* etc.

Sînt *obiective* verbele a căror acțiune depășește sfera autorului ei, orientîndu-se spre un „obiect“ exterior. Sînt *obiective* verbele *factitive* (*a mișca, a deplasa* etc.), verbele *de simțire* (*a auzi, a privi, a vedea* etc.), verbele *unor activități* (*a citi, a elabora, a desena, a planta* etc.) ș.a.m.d.

Clasificarea este, bineînțeles, relativă. Alături de verbele totdeauna *subiective* sau totdeauna *obiective*, există o altă categorie de verbe, *subiective* și *obiective* totodată, subiective adică într-unul din sensuri, obiective, într-altul. Verbul *a adormi*, spre exemplu, are, în general, caracter *subiectiv*: „Eu *adorm* foarte greu“, dar capătă caracter *obiectiv* atunci cînd este întrebuințat cu sens *factitiv* (cauzativ): „*L-am adormit* foarte greu (adică, „L-*am făcut să adoarmă* ....,“). În același mod se comportă *a fierbe*, verb îndeobște subiectiv: „Apa fierbe la 100° C.“; întrebuințat cu sens *factitiv*, este un verb *obiectiv*: „*Am fiert* niște apă“ (*Am făcut să fiarbă* ...) ș.a.m.d.

Pe de altă parte, un verb „pendulînd“ între cele două clase de verbe, *subiective* și *obiective*, își poate fixa, prin mijloace morfologice, o ipostază sau alta. Astfel, verbul *a îngălbeni* este un verb *subiectiv* cînd exprimă o schimbare în structura internă a subiectului: „*Am îngălbenit* de frică“, „Frunzele *au îngălbenit*“, dar prezintă caracter de verb obiectiv ca verb *de acțiune*, expresie a unei activități: „Mama *a îngălbenit* niște ouă“. Însoțit de pronumele reflexiv *se*, însă, își fixează caracterul de verb subiectiv: „Mama *s-a îngălbenit* de spaimă“.

Invers, înlăturarea pronumelui *se* din structura unor verbe *subiective* pronominale duce la transformarea lor în verbe *obiective*: *a (nu) se astîmpăra*, verb subiectiv în

„Copilul acesta *nu se* mai *astîmpără*", este verb *obiectiv*, în „Îl *astîmpăr* eu imediat" (Îl *fac eu să se astîmpere !...*).

SUB ASPECTUL EXPRESIEI

Pe lîngă verbele *simple* (*a merge, a citi* etc. — verbe care constituie majoritatea inventarului verbal românesc) — și pe lîngă verbele *compuse* (*a binecuvînta, binevoi* etc.) — extrem de puține și care nu se deosebesc prin nimic în flexiune de verbele *simple* —, se constituie, prin structura și frecvența lor deosebită, în clase de verbe aparte, interesînd deopotrivă vocabularul și morfologia : (1) — verbele *pronominale*, (2) — *expresiile verbale* și (3) — *locuțiunile verbale*.

Verbele pronominale

Sînt verbe însoțite în permanență de un pronume *reflexiv*, în acuzativ (mai ales), sau în dativ, forme scurte neaccentuate (și care nu trebuie confundate cu „morfemul" de diateză) sau de un pronume personal, în acuzativ sau dativ. Gradul de solidaritate dintre verb și pronume diferă de la un grup de verbe la altul, fiind în același timp diferită și condiția lexicală și gramaticală a pronumelui. În funcție de acest grad de solidaritate, între verbele pronominale se pot identifica trei categorii :

(1) — verbe pronominale *absolute* ; în structura acestor verbe, prezența pronumelui reflexiv este obligatorie. Pronumele nu poate fi lăsat la o parte, fie pentru că aceasta este singura formă sub care se prezintă verbul în limba română literară (*a se abține, a se desprimăvăra, a se încumeta, a se ploconi, a se sfii* etc.), fie pentru că, în absența pronumelui însoțitor, verbul prezintă alt sens lexical, este, adică, un alt verb (*a se afla/a afla, a se duce/a duce, a se uita/a uita* etc.).

(2) — verbe pronominale *relative* ; verbe în structura cărora unitatea *verb-pronume* este mai puțin solidară și, în orice caz, depășește cadrul restrîns al sensului lexical concret. La aceste verbe, pronumele este, în general, un indice al caracterului *subiectiv* sau *eventiv*. Îndepărtarea pronumelui nu duce nici la modificarea sensului lexical concret al verbului și nici la schimbarea sensului gramatical al sintagmei. Este, în schimb, modificată struc-

tura semantică (în înţelesul larg al termenului) a verbului: *a se deştepta* (verb subiectiv)/*a deştepta* (verb factitiv: *a face* să se deştepte), *a se trezi* (verb subiectiv)/*a trezi* (verb factitiv), *a se astîmpăra/a astîmpăra, a se îngălbeni* (eventiv)/*a îngălbeni, a se usca/a usca, a se ajunge a/ajunge* etc.

(3) — verbe pronominale *libere*; verbe în structura cărora pronumele este un însoţitor permanent dar are autonomie sintactică, se comportă ca orice alt pronume subordonat unui verb. Verbele au, în general, valoare impersonală: *a-i conveni, a-i plăcea, a-i displăcea* etc. Pronumele personal este interpretabil ca un complement indirect (sau direct: *a-l durea*), care poate fi reluat sau anticipat: „Gîndind că astfel o să-*ţi* placă *ţie*" (Eminescu). Se afirmă, prin aceasta, o diferenţă fundamentală între verbele pronominale *libere* şi celelalte, la care pronumele nu are funcţie sintactică şi nici nu poate fi reluat sau anticipat.

Nu lipsesc, bineînţeles, verbele „rebele", verbe care se lasă cu greu grupate într-o clasă sau alta, verbe care refuză limitele impuse de clasa care le-ar putea cuprinde. Unele verbe cunosc în paralel forme cu şi fără pronume reflexiv: *a (se) oua, a (se) insera* etc. Alte verbe dezvoltă un anumit sens lexical numai în prezenţa unui pronume personal în dativ, dar pronumele are funcţie sintactică: *a-i parveni, a-i arde* etc. În sfîrşit, un alt grup, mai restrîns, de verbe prezintă concomitent două pronume, unul reflexiv, în acuzativ, altul, personal, în dativ: *a i se cuveni, a i se acri, a i se năzări* etc. Amîndouă formele pronominale sînt obligatorii, obligativitate relativă la unele, pentru pronumele personal. Pronumele personal îndeplineşte funcţia sintactică, proprie dativului, de complement indirect, şi poate fi reluat sau anticipat: „*Ţie ţi* se cuvin aceste laude".

Expresii verbale

Sînt grupuri lexico-gramaticale, constituite din mai mulţi termeni care „gravitează" în jurul unui verb, cu care intră în diferite relaţii mai mult sau mai puţin definibile. Verbul este elementul *stabil* în toate expresiile. Neschimbătoare rămîne şi structura abstractă, „schematică" a expresiilor cu acelaşi verb. Sînt *mobile* elementele care însoţesc verbul: pronume, substantive, adverbe etc. Acestea variază dar variază doar

în realizarea lor concret-lexicală, păstrîndu-și nemodificată condiția abstract-sintactică și, deci, „funcția" lor sintactică: *a-i părea bine/rău, a-i fi foame/sete, somn, dor, teamă* etc., *a-l durea capul/picioarele/dinții* etc.

Expresiile verbale sînt unități în primul rînd lexicale. Sensul lor unitar este condiționat de solidaritatea semantică a termenilor componenți, dominată adesea de semantica termenului *mobil*: *mi-e foame/sete/dor/greu/ciudă* etc. Sub aspect gramatical componentele expresiei sînt mai puțin solidare (în comparație cu verbele compuse și cu locuțiunile verbale). În mod obișnuit sînt interpretate ca unități verbale nedisociabile, dar, în structura lor internă, pot fi identificate diferite relații și funcții sintactice. Într-o expresie ca *mi-e foame*, substantivul *foame*, în nominativ, poate fi interpretat ca *subiect* (în orice caz, prezența sa în sintagma predicatului interzice în mod absolut relația cu un alt subiect, exterior predicatului), iar pronumele în dativ, *mi*, ca un *complement indirect*.

Fără îndoială că interpretarea ca subiect a substantivului *foame* este doar demonstrativă, pentru că, de fapt, situația lui sintactică este diferită de a altor substantive-subiect, *agent*, *protagonist* (activ sau pasiv) al acțiunii verbale. Diferită este însăși situația verbului care nu se constituie singur în predicat al unei propoziții ci doar prin intermediul întregii *expresii*. Verbul este, în asemenea construcții, un tip particular de auxiliar sintactic ; în orice caz, este singurul component al expresiei capabil să exprime diferite categorii gramaticale esențiale predicației: *timpul* și *modul*.

Locuțiuni verbale

Sînt grupuri fixe de cuvinte, cu sens lexical și gramatical unitar. Alături de *verb* — element central, indispensabil — se mai cuprind, în structura acestor construcții, *substantive* (*a duce dorul, a face temenele, a șterge putina, a sparge gheața* etc.), *adjective* (*a o lăsa moartă, a o face lată* etc.), adverbe (*a-i ieși înainte, a o lua razna* etc.), numerale (*a tăia firul în patru, a merge pe șapte cărări* etc.). Cunosc o deosebită frecvență, în structura locuțiunilor, pronumele și prepozițiile : *a o lua la sănătoasa, a da în seamă, a-și aduce aminte, a-și lua tălpășița, a o face de oaie, a face pe mortul în păpușoi, a da în clocot, a pune-o de mămăligă, a-și pierde mințile* etc. etc.

Locuţiunile se deosebesc de expresiile verbale prin solidaritatea mai accentuată, sub aspect lexical, a elementelor componente şi prin caracterul unitar al sensului (sensurilor) gramatical(e). Cuvintele alcătuitoare nu se mai lasă interpretate individual din punct de vedere semantic. Sensul lexical unitar reprezintă o *sinteză* a sensurilor tuturor elementelor componente: *a trage pe sfoară, a o lua la sănătoasa* etc. O prepoziţie chiar (element lingvistic lipsit de sens lexical, dar cu o semantică a sa, particulară) poate să modifice — prin absenţa sau prezenţa ei, prin natura sa „semantic-funcţională" — înţelesul lexical al întregii locuţiuni: *a da seamă*, „a răspunde" (de...)/*a da în (pe) seamă*, „a încredinţa". Aceeaşi situaţie caracterizează pronumele, element lingvistic „reprezentativ", cu sens lexical, adică, mediat: *a da seamă/a-şi da seama*, „a înţelege".

Este drept că, în structura unor categorii de locuţiuni, contribuţia unuia din elementele constitutive (a elementului nominal, de obicei) poate să fie predominantă; aceasta, însă, nu duce niciodată la înlăturarea celorlalte elemente de la procesul constituirii sensului lexical unitar al grupului: *a face muşama*, „a muşamaliza", *a da năvală*, „a năvăli", *a da poruncă*, „a porunci" etc.

Caracteristicile gramaticale ale locuţiunii (*personală/impersonală, tranzitivă/intranzitivă*) sînt condiţionate, în primul rînd, de verb, dar nu rămîne niciodată indiferent nici elementul nominal. Aşa, de exemplu, sînt *tranzitive* locuţiunile al căror verb este *tranzitiv*, cu condiţia, însă, ca elementul nominal „subordonat" să nu fie la origine un acuzativ „complement direct". Verbul *a da*, spre exemplu, este considerat, ca verb *liber*, în afara locuţiunii, *tranzitiv*: „*I-am dat* o carte". Locuţiunile construite pe baza sa, în schimb, pot fi deopotrivă *tranzitive*: *a da în seamă* (pe cineva) sau intranzitive: *a-şi da seama* (de ceva).

Cu rare excepţii, locuţiunile verbale au caracter *personal*. Puţinele locuţiuni *impersonale* se constituie pe baza unor verbe pronominale sau întrebuinţate pronominal: *a se miji de ziuă, a se lăsa seara* etc.

În impunerea caracterului *subiectiv* sau *obiectiv* al locuţiunii, condiţionările sînt cu mult mai complexe, mai profunde şi mai greu raportabile la verb sau la celelalte compo-

nente. Cele mai frecvente sînt locuțiunile subiective: *a șterge putina, a da bir cu fugiții, a da ortul popii, a o lua la sănătoasa* etc. Caracterul *subiectiv* este foarte adesea determinat de însoțirea verbului cu un pronume reflexiv în dativ: *a-și pierde echilibrul, a-și lua tălpășița, a-și lua nasul la purtare, a-și lua zborul, a-și lua lumea-n cap, a-și face de cap* etc. În cele mai multe din aceste locuțiuni, pronumele reflexiv, în dativ este, ca în structura verbelor pronominale, obligator. În altele, însă, pronumele poate fi sau un *reflexiv* sau un *personal*, iar, în funcție de caracterul pronumelui, locuțiunea este *subiectivă* sau *obiectivă*: *a-și face vînt/a-i face vînt, a-și face iluzii/ a-i face iluzii, a-și lua ziua bună/ a-i da ziua bună* etc. Nu lipsesc, bineînțeles, excepțiile. Astfel, locuțiunea *a-și bate joc*, deși e constituită pe baza unui verb întrebuințat pronominal, este *obiectivă*: „*Și-a bătut joc* de noi toți". Locuțiunile *a-și aduce aminte* și *a-i aduce aminte* (ca și verbele sinonime) sînt amîndouă obiective, deși pronumele care însoțește verbul e în fiecare din ele altul.

Categoriile gramaticale verbale — *diateză, mod, timp, număr, persoană* — sînt toate exprimate de verb: „Fiecine cum i-e vrerea despre fete *samă deie-și*", „Gîndea lucruri de cari *nu-și da sama*" (Eminescu) etc.

Spre deosebire de verb, locuțiunile verbale pot prezenta în structura lor semantică, valori aspectuale, indiferent de forma temporală sub care se prezintă. Locuțiunea *a da în clocot*, de exemplu, exprimă aspectul *incoativ* în raport cu *a clocoti*, verb *durativ*.

Clase de verbe din perspectiva apartenenței la sistemul morfologic

În sistemul morfologic al limbii, verbul se grupează în diferite clase (sau în diferite serii de clase, mai exact), în funcție de comportamentul său în timpul flexiunii. Structura morfologică a oricărei forme verbale este compusă* din două elemente: *rădăcină* și *flectiv*. *Flectivul*, la rîndul său, este format din *sufixe tematice* și *dezinențe*. Fiecare din

* Vezi p. 12 ș.u.

aceste componente se constituie, direct sau indirect, într-un criteriu de identificare a unor clase și subclase de verbe.

(1) — *RĂDĂCINA*

În funcție de caracterul schimbător sau neschimbător al *rădăcinii* în cursul flexiunii, verbele se grupează în două mari clase :

I — verbe *regulate*

II — verbe *neregulate*.

Verbele *regulate* păstrează, în linii generale, neschimbată *rădăcina* în toată paradigma flexiunii verbale. Schimbarea sensului gramatical al formelor verbului își află expresia doar la nivelul *flectivului*, odată cu modificarea acestuia : *cînt* (prezent indicativ, persoana I), *cîntĂ* (prezent indicativ, persoana a III-a), *cîntAM* (imperfect indicativ, persoana I), *cîntAȚI* (imperfect sau prezent indicativ, persoana a II-a, plural), *cîntASEȘI* (mai mult ca perfect indicativ, persoana a II-a, singular), *cîntÎND* (gerunziu), *cîntAT* (participiu) etc.

Este adevărat că rădăcina acestor verbe prezintă numeroase variații fonetice (mai cu seamă în partea finală), dar toate acestea sînt modificări — *regulate, legice* — determinate, fie de interacțiunea dintre sunete, venite în contact sau de la distanță, fie de interacțiunea dintre sunete și accent. În consecință, sînt toate explicabile din perspectiva acțiunii unor legi fonetice și nu a desfășurării unor opoziții categoriale morfologice. Acestea sînt alternanțele fonetice : *t/ț*, pentru că *t + i > ț* (*băiat-băieți, tot-toți, cînt-cînți*), *d/z*, pentru că *d + i > z* : *cad/cazi*, *sc/șt*, pentru că *sc + i(e) > șt* : *cunosc/cunoști, cunoaște*, *o/oa*, dacă în silaba următoare se află un *ă* sau un *e* : *cobor/coboară*, (să) *coboare* ; *a/ă*, pentru că *a*, înaintea unei silabe accentuate se închide, de obicei, la *ă* : *bat/băteam, bătînd* etc. Aceste alternanțe nu sînt, în limba literară, un *instrument* morfologic, o cale de realizare, la nivelul expresiei, a unor opoziții semantice interne categoriilor gramaticale ale flexiunii verbului, ci sînt doar consecințe fonetice (condiționate de structura morfologică a verbelor), care *însoțesc* opozițiile morfologice, realizate prin sufixe și dezinențe.

Rădăcina verbelor *neregulate*, în schimb, prezintă variații fundamentale în structura formală a diferitelor teme

verbale, păstrînd nealterată structura semantică (lexical-semantică) a formelor verbale încheiate. Variațiile formale ale rădăcinii ajung pînă la reducerea ei la lungimea „materială" a unui singur fonem, pe de o parte, la înlocuirea totală a unei forme prin alta, pe de altă parte. Aceste neregularități sînt, în marea lor majoritate, moștenite.

În funcție de tipul și de gradul de *neregularitate* a rădăcinii, se disting, între verbele neregulate:

(a) — verbe cu *neregularitate absolută*

(b) — verbe cu *neregularitate relativă*

Verbele din prima subclasă au în cursul flexiunii, pentru diferite categorii gramaticale, forme supletive: *a fi*, *sînt*, *ești eram* etc.

În constituirea temelor specifice unor sensuri gramaticale aceste verbe prezintă rădăcini care se înlocuiesc una pe alta. La imperfect, de exemplu, rădăcina verbului *a fi* este *er*-, în structura temei *era*- (-m, i etc.) la mai mult ca perfect, în schimb, rădăcina este *fu*-, urmată de un sufix al perfectului, *-se*- și de un altul al temei de mai mult ca perfect, *-se*-: *fusese*-(m).

În limba română două sînt verbele cu neregularitate absolută: *a fi* și *a lua*. Cel dintîi este cel mai neregulat verb; prezintă rădăcini diferite pentru majoritatea temelor verbale: la prezent, două rădăcini: *sînt*- (-Ø, -em, -ți, -Ø) și *est*-/*eșt*-(-e, -i); la imperfect, rădăcina *er*- (-am, -ai etc.), la perfect, *fu*- (-sei etc., - seseși etc.), o rădăcină pentru o a doua formă de perfect simplu, *f*-(-ui, -uși etc.), o rădăcină comună pentru infinitiv, gerunziu, conjunctiv și imperativ, *fi* (-i, -ind, -iu, -ii etc., -ii !), o rădăcină pentru tema participiului, *fost* (am *fost*, să fi *fost* etc.).

Verbul *a lua*, mai puțin neregulat, prezintă doar două rădăcini diferite: una, *ia*-(*ie*-), pentru tema de singular a prezentului (*ia*-u, *ie*-i etc.) și alta, pentru toate celelalte teme verbale: *lu*-a, *lu*-înd etc. Aceleași neregularități caracterizează și compușii verbului: *a prelua* (*preia*-u, *prelu*-înd etc.), *a relua* (*reia*-u, *relu*-înd etc.).

Verbele cu neregularitate *relativă* sînt mai numeroase: *a avea*, *a bea*, *a da*, *a mînca*, *a sta*. Spre deosebire de verbele cu neregularitate *absolută*, acestea păstrează în permanență aceeași rădăcină, care prezintă, însă, modificări substanțiale, deosebindu-se prin aceasta și de verbele *regulate*. Aproape

toate au structuri tematice monosilabice (consoană sau grup consonantic, urmate de o vocală sau un diftong: *da*, *sta*, *bea*, *vrea*), ceea ce face ca rădăcina lor să nu depășească, în structura multor teme verbale, dimensiunea unui singur fonem. Totuși, nu condiția „monofonemică" a rădăcinii acordă caracter neregulat flexiunii acestor verbe. Neregularitatea lor stă, pe de o parte, în apariția unei rădăcini dezvoltate în structura unor teme verbale (*dăd*-u, *dăd*-usem, *dăd*-eam etc. față de *d*-a, *d*-înd, *d*-at, *d*-au etc., *mănînc*, *mănînc*-ă etc., față de *mînc*-ăm, *mînc*-înd, *mînc*-asem, *mînc*-at etc.), pe de alta, în modificarea sferei de cuprindere a unor teme.

Cel mai neregulat dintre aceste verbe este *a avea*, verb care prezintă în cursul flexiunii *patru rădăcini* diferite: (1) — rădăcina *a*- (în structura temei de singular a prezentului: *a-m*, *a-i*, *să a-m* etc.), (2) — rădăcina *av*- (la tema de plural a prezentului: *av-em*, *av-ați* etc., în structura temei de imperfect: *av-eam*, *av-eai* etc., la tema perfectului: *av-ui*, *av-usesem*, *av-ut* etc., la tema infinitivului: *av-ea* și la tema gerunziului: *av-înd*), (3) — rădăcina *aib*- (în structura unei alte teme de prezent caracteristică numai conjunctivului, persoana a III-a: să *aib-ă*) și (4) — rădăcina *ar*- (o a patra temă a prezentului, pentru persoana a III-a indicativ singular: *ar-e*).

Verbele *a da* și *a sta* merg împreună prin „regularitatea" *neregularităților* care le caracterizează în flexiune. Ele prezintă tot *patru* forme de realizare a rădăcinii care sînt, însă, reductibile la *trei*, dacă sînt privite dintr-o altă perspectivă. Considerînd *rădăcină* elementul morfologic rămas după înlăturarea flectivului din structura unei forme verbale, cele *patru* rădăcini ale verbelor *a da* și *a sta* ar fi: (1) — rădăcina *da*- (*sta*-), la tema de singular a prezentului (*da-u*, *sta-u* etc.) și în structura temei de participiu (*da*-t), (2) — rădăcina *d*- (*st*-), în structura temei de plural a prezentului (*d-ăm*, *d-ați*, *st-ăm* etc.), la tema infinitivului (*d-a*, *st-a*) și la tema gerunziului (*d-înd*), (3) — rădăcina *dea*- (*stea*-) formă verbală împlinită pentru conjunctiv persoana a III-a (deci, o a treia temă de prezent): *să dea*, *să stea*, (4) — rădăcina *dăd*- (*stăt*-), în structura temei imperfectului (*dăd-eam*, *stăt-eam* etc.) și a temelor perfectului *dăd-ui*, *stăt-ui*, *dăd-usem*, *stăt-usem* etc.).

Avînd în vedere interacțiunea permanentă dintre sunete care ajung în contact, primele două forme sub care se prezin-

tă rădăcina verbelor *a da* și *a sta*: *d-* (*st-*) și *da-* (*sta*). ar putea fi considerate variante ale unei singure forme : *da-*(*sta-*). La tema de plural a prezentului și la temele infinitivului, gerunziului și participiului se poate vorbi de o suprapunere a sufixului tematic peste vocala finală a rădăcinii : *da-* (*sta-*) + -*a*/*ă* > *da* - (*sta-*) /*dă* - (*stă-*), în *dăm*/*dați* (*stăm*/*stați*), *da-* (*sta-*) + -*a* > *da* (*sta*) ; *da-* (*sta-*) + -*înd* > *dînd* (*stînd*) ; *da-* (*sta-*) + - *a* > *dat* (*stat*).

Verbul *a bea* prezintă, în parte, o situație oarecum similară. Formele *be-* și *bea-* ale rădăcinii pot fi considerate variante fonetice ale uneia și aceleiași forme, caracterizînd tema de singular a prezentului : *bea-u*, *be-i*, *bea* !, *să be-i* etc. Ar mai avea aceeași rădăcină, cu aceleași variante fonetice, tema de plural a prezentului (*be-m*, *să be-ți* etc.) tema imperfectului (foarte puțin frecventă : *bea-m*, *bea-i* etc.) și tema infinitivului (*bea*), în cazul cărora sufixul tematic se va fi suprapus peste elementul vocalic final al rădăcinii. O a doua rădăcină apare în structura temei perfectului : *bă-* (*bă-ui*, *bă-uși*, *bă-usem* etc., *bă-ut*), o a treia, în structura temei gerunziului : *b-* (*b-înd*). Din prima perspectivă a conceperii rădăcinii (ceea ce rămîne după înlăturarea flectivului), rădăcina *b* - ar caracteriza și tema de plural a prezentului (*b-em* etc.), tema infinitivului (*b-ea*) și tema imperfectului (*b-eam*, *b-eai* etc.).

Verbul *a vrea* prezintă, pînă la un punct, o serie de asemănări cu flexiunea verbului *a bea*. Deosebirile intervin la tema de singular a prezentului și la tema imperfectului. În structura temei de prezent, pe lîngă cele două variante fonetice *vre-* și *vrea-* (*vrea-u*, *vre-i* etc.), care pot fi considerate o singură rădăcină, mai apare o formă deosebită la persoana a III-a plural, indicativ : *vor* (formă împlinită). La tema imperfectului, (atunci cînd nu se întrebuințează formele de împrumut ale verbului sinonim *a voi*) apare forma *vro-*, o formă de compromis între cele două verbe, sinonime, *a vrea* și *a voi*: *vro-iam*, *vro-iai* etc. O a patra rădăcină, *vr-*, caracterizează structura temei perfectului (*vr-ui*, *vr-u-sem* etc., *vr-ut*), a infinitivului (*vr-ea*) și a gerunziului (*vr-înd*).

Cel mai puțin *aberant* dintre verbele neregulate (din perspectiva rădăcinii) este *a mînca*, verb care prezintă doar două forme de manifestare a rădăcinii : *mănînc-*/*mănînč-*, la tema de singular a prezentului (*mănînc*, *mănînc-i*, *mănînc-ă*,

să mănînc etc.) și *mînc-*, în structura celorlalte teme : *mîncăm, mînc-am, mînc-ai, mînc-at, mînc-a, mînc-înd* etc.

(2) TEMA

Atașat(e) rădăcinii, sufixul (sufixele) gramatical(e) formează diferite *teme verbale*, mai mult sau mai puțin variabile în timpul flexiunii. În funcție de rolul pe care-l au în exprimarea unui sens gramatical, în constituirea, mai exact spus, a formei corespunzătoare unui anumit sens gramatical, trebuie distinse :

— teme *libere* și teme *legate*
— teme *primare* și teme *secundare* (derivate)
— teme *distincte* (*monovalente*) și teme *omonime* (*polivalente*)

Sînt teme *libere* temele verbale constituite din rădăcina verbului și unul sau mai multe sufixe gramaticale, în afara unor relații cu dezinențe (dezvoltate doar în cazuri excepționale și cînd formele nu mai aparțin integral sferei lexico-gramaticale a verbului). Sînt teme *libere* temele *infinitivului*, *participiului* și *gerunziului*. Dintre acestea, tema *gerunziului* este, în același timp, și o temă *autonomă*, purtînd, adică, în ea însăși un sens gramatical împlinit : *cîntînd*. Celelalte două teme, pentru a exprima un sens gramatical încheiat trebuie să intre în relații morfologice cu alte elemente lingvistice. Tema *infinitivului*, de exemplu, intră în relație de interdependență morfologică cu prepoziția-morfem *a*, exprimînd, prin această structură complexă, sensul gramatical de *infinitiv* : *a cînta*. Intrînd în relație cu auxiliarul *a voi (vrea)*, exprimă, în schimb, sensul gramatical de *viitor indicativ* : *voi cînta, vei cînta* ș.a. m.d. Aceeași este situația temei de *participiu*. Exprimă sensul de *perfect absolut*, la perfectul compus al indicativului, de exemplu, după ce a intrat în același tip de relații morfologice cu prezentul auxiliarului *a avea* : *am cîntat, ai cîntat* etc.

Sînt teme *legate* temele care intră în relații de interdependență cu dezinențe de număr și persoană, ca și cu alte sufixe tematice. Așa sînt temele *imperfectului* : *venea-m, venea-i* etc. sau *mai mult ca perfectului* : *venise-m, venise-și* etc.

Sînt teme *primare* temele verbale formate din rădăcina verbului și un sufix gramatical, teme care reprezintă puncte de plecare pentru constituirea altor teme, *secundare*, atunci cînd complexității sensului gramatical îi corespunde, la nivelul expresiei, o structură morfologică complexă.

Sînt, prin urmare, teme *secundare*, temele constituite, cu ajutorul unui sufix gramatical, de la o temă *primară*. Așa, de exemplu, tema *perfectului* este o temă *primară*. Dar, la indicativ, *perfectul* este un sens gramatical foarte general. Pentru exprimarea unui sens gramatical precis, relativ bine delimitat, intervin alte sufixe care restrîng cîmpul semantic prea larg al temei primare. Un sufix secundar, precum *-se-*, intrat în relație cu tema perfectului *veni-*, creează tema *secundară* și stabilește sensul gramatical de *mai mult ca perfect*: *venise-(m)*, *venise(-și)* etc. Abia această temă poate intra în relație cu dezinențe de număr și persoană, stabilindu-și definitiv semnificația gramaticală și lexicală: *venisem*, *veniseși*, *venise* etc.

Sufixele verbale, pentru exprimarea *timpului* și *modului*, sînt, cele mai multe, *omonime*. Sufixul *-a-*, de exemplu, poate intra în alcătuirea temei *imperfectului*: *cînt-a-*(m), în structura temei *perfectului*: *cînt-a-*(-i-,și, -sem, -seși etc., -t), a *infinitivului* (temă liberă): *cînt-a*, în structura temei de plural a *prezentului*: *cînt-a-*(-ți etc.). Prin aceasta, temele înseși devin *omonime*, iar omonimia temelor creează impresia existenței unei *aceleiași* teme în structura morfologică a mai multor sensuri verbale. Această realitate impune distingerea unor teme *polivalente* (comune mai multor forme verbale, temporale și modale) și a unor teme *monovalente* (specifice unei singure forme temporale sau modale). Omonimia este anulată, de obicei, o dată cu constituirea unor teme *secundare* (*veni-/venise-*) și mai cu seamă în urma cuprinderii în structura formei verbale și a dezinențelor, prin care sensul gramatical (foarte complex) se fixează definitiv: *venisem*, *veniseși* etc.

Pe de altă parte, sufixele tematice și, ca urmare, temele verbale înseși nu sînt aceleași pentru toate verbele, decît în cazuri extrem de rare. Tema *mai mult ca perfectului*, de exemplu, prezintă pentru toate verbele limbii române același sufix *-se-*, dar și aceasta, privită în întreaga ei structură,

nu se dovedește pentru toate verbele aceeași, întrucît tema primară, pe baza căreia se formează, tema *perfectului*, adică, diferă de la o serie de verbe la alta : *veni-se-*(m), *cînta-se-*(m), *merse-se-*(m) etc. Această diversitate de sufixe tematice și, implicit, de structură a temelor verbale în chiar interiorul aceluiași timp sau mod verbal, impune, în mod necesar, identificarea unor clase de verbe tocmai din această perspectivă, a expresiei diferitelor categorii gramaticale.

Prin urmare, clasificarea verbelor în funcție de structura și modificarea structurii morfologice a temelor verbale — condiționată de schimbarea sufixelor tematice — în paradigma flexiunii verbului presupune luarea în considerație a două perspective : (1), una, a *sufixului*, (2), alta, a *temei verbale*.

Identificarea unor clase de verbe din perspectiva *sufixului*, considerat în sine, în afara participării sale la o structură tematică, nu poate duce la o clasificare de fond, dată fiind multitudinea sufixelor și varietatea de asociere a acestora. Cu toate acestea, sufixul se poate constitui, fie într-un criteriu pentru distingerea unor subclase de verbe, fie într-un criteriu pentru realizarea unei clasificări „descriptive“, strict formale, „referențiale“.

Pentru identificarea, în interiorul claselor verbale mai largi, a unor subclase, prezintă importanță deosebită, de exemplu, sufixele *prezentului* și *participiului*, în primul rînd.

Pe de altă parte, pentru realizarea unei prime clasificări a verbelor, o clasificare *descriptivă*, criteriul fundamental îl constituie sufixul de *infinitiv*, prin caracterul particular, „*nominativ*“, pe care îl are forma de infinitiv a verbelor în inventarul limbii române, reflectat, de exemplu, în structura dicționarelor*. *Infinitivul* este un permanent *termen de referință*. De altfel, însăși clasificarea verbelor din perspectiva sufixului de infinitiv rămîne „nominativă“, de referință, adică, fără profunde și definitive trimiteri spre mecanismul intern al flexiunii verbale.

Din perspectiva sufixului de *infinitiv*, verbele românești se grupează în *cinci categorii*, numite îndeobște *conjugări* :

I — verbe cu sufixul infinitivului *-a*: *a cînt-a*, *a lucr-a* etc.

II — verbe cu sufixul infinitivului *-ea* : *a păr-ea* etc.

---

* Cu foarte rare excepții (A. Scriban, *Dicționarul limbii românești*, București, 1941).

III — verbe cu sufixul infinitivului -e: *a cer-e* etc.
IV — verbe cu sufixul infinitivului -i: *a ven-i, a sos-i* etc.
V — verbe cu sufixul infinitivului -î: *a cobor-î, a ur-î* etc.
Clasificarea aceasta rămîne doar *de referință*, întrucît nu poate dezvălui nimic din mecanismul interior al flexiunii verbale românești, dar e comodă în „numirea" verbului.

Dacă prima clasificare a verbelor, în *regulate* și *neregulate* ia în considerație structura *rădăcinii* în cursul flexiunii, se impune ca fundamental, pentru o clasificare morfologică a verbelor regulate, criteriul *temei* verbale, al schimbării temelor verbale. Din acestă perspectivă, avînd în vedere temele *polivalente* și temele *monovalente*, luînd în considerație *numărul* temelor *distincte*, în afara omonimiei „tematice", se pot identifica, între verbele românești cu flexiune regulată, cinci *grupe* de verbe, *cinci tipuri*, adică, de *flexiune* (verbală).

Tipul I

Se cuprind aici verbele de conjugarea I, cu sufixul[1] infinitivului *-a.* Prezintă *trei* teme *distincte* sub aspect formal: *o temă polivalentă* și *două teme monovalente.*

A. — *Tema polivalentă.* Este constituită din rădăcina verbului și sufixul tematic, *omonim* și cauză a *omonimiei tematice*: *-A-*. Polivalența temei este extinsă la *patru teme omonime*:

A_1 : tema *infinitivului* : *cîntA*
A_2 : tema *II a prezentului* (pl.) : *cîntĂ*-(m), *cîntA*-(ți)
A_3 : tema *imperfectului* : *cîntA*-(m), *cîntA*-(i) etc.
A_4 : tema *perfectului* : *cîntA*-(i), *cîntA*-(și) etc.
cîntA-(sem), *cîntA*-(seși) etc.
cîntA-(t)

OBSERVAȚII

(1) — La prezent, toate verbele limbii române prezintă două teme: una pentru plural (persoanele I și a II-a) și alta pentru singular (la care se cuprinde și pluralul persoanei a III-a, formă omonimă, cînd cu persoana a III-a singular, cînd cu persoana I singular).

(2) — La tema de plural a prezentului, sufixul tematic prezintă o alternanță fonetică: *-ă-/-a-*: *cîntă*-(m), *cînta*-(ți)

(3) — Sufixul-variantă *-ă-* devine *-e-* din cauze fonetice (printr-un fenomen de asimilație vocalică), în structura tematică a verbelor a căror rădăcină se termină în vocala *-i-*: *apropie-*(m), sau într-o consoană palatală (sau palatalizată): *veghe-*(m), *îngenunche-*(m).

(4) — De la tema *primară* a *perfectului* se constituie alte trei teme, *secundare*: cu sufixul *-Ø-*, tema *perfectului simplu*: *cînta-Ø-*(i) etc., cu sufixul *-SE-*, tema *mai mult ca perfectului*: *cînta-SE-*(m) etc., cu sufixul *-T*, tema liberă a participiului: *cînta-T*.

B — *Tema I a prezentului* (pentru singular și persoana a III-a, plural,). Este o temă *primară*, *legată*, *monovalentă*. În funcție de realizarea concretă a sufixului constitutiv, diferențiază verbele în două clase:

Tipul I_1 (tipul I de flexiune, clasa 1); tema este constituită din rădăcină și sufixul tematic *-Ø-*: *cînt-Ø-*, *cînț-Ø-*(i), *cînt-Ø-*(ă).

Tipul I_2 (tipul I de flexiune, clasa 2); tema este constituită din rădăcină și sufixul tematic *-EZ-*//*-EAZ-*: *lucr-EZ-*, *lucr-EZ-*(i), *lucr-EAZ-*(ă), să *lucr-EZ-*(i) etc., *lucr-EAZ-*(ă)!

OBSERVAȚII

(1) — În structura verbelor primei clase (I_1), la o interpretare de suprafață, datorită sufixului *-Ø-*, *tema* se poate confunda cu *rădăcina*, dar identitatea există numai la nivel *fonetic* nu și *morfologic*.

(2) — Sufixul *-EZ-*, din structura temei verbelor celei de a doua clase flexionare (I_2), datorită acțiunii vocalei *-ă*, dezinență pentru persoana a III-a, la *indicativ*, pentru persoana a II-a, la *imperativ*, devine la aceste forme verbale *-EAZ-*: (el, ei) *lucr-eaz-*(ă), *lucr-eaz-*(ă) (tu)!. La prezentul *conjunctivului*, în schimb, datorită dezinenței *-e*, sufixul rămîne neschimbat și la persoana a III-a: (el, ei) *să lucr-ez-*(e).

C — *Tema gerunziului*. Este o temă *liberă* și *autonomă* (cu o singură excepție, cînd intră în sintagma prezumtivului prezent), *monovalentă*. Este constituită din rădăcina verbului și sufixul caracteristic *-ÎND*: *cînt-ÎND*, *lucr-ÎND*.

OBSERVAȚII

— La verbele a căror rădăcină se termină în vocala *-i-* sau într-o consoană palatală (sau palatalizată), sufixul tematic prezintă varianta fonetică *-IND*: *apropi-ind*, *vegh-ind*, *îngenunch-ind*.

Tipul II

Se cuprind aici verbele din conjugările a IV-a și a V-a. Se caracterizază prin *patru teme distincte*, dintre care *o temă polivalentă* (de această dată, *trivalentă*) și *trei teme monovalente*. Din tema polivalentă s-a desprins, sustrăgîndu-se omonimiei, *tema imperfectului*, care se prezintă, la aceste verbe, ca o temă distinctă, *monovalentă*.

A. — *Tema trivalentă*. Este forma sub care se prezintă *trei teme omonime*. E constituită din rădăcina verbului și un sufix tematic. În funcție de sufixul tematic se disting două mari clase de flexiune:

Tipul II_1 (tipul II de flexiune, clasa 1); cuprinde verbele din conjugarea a IV-a. In structura temelor omonime sufixul caracteristic este *-I-*:

A_1 : tema *infinitivului* : *dorm-I*, *sos-I*
A_2 : tema *II a prez.* : *dorm-I*-(-m, -ți), *sos-I*-(-m,-*ți*)
A_3 : tema *perfectului* : *dorm-I*-(-i, etc.), *sos-I*-(-i, etc.)
dorm-I-(-sem etc.), *sos-I*-(-sem),
dorm-I-(t), *sos-I*-(t).

Tipul II_2 (tipul II de flexiune, clasa 2); cuprinde verbele de conjugarea a V-a. Tema este formată din rădăcină și sufixul *-Î-*:

A_1 : tema *infinitivului* : *cobor-Î*, *ur-Î*
A_2 : tema *II a prez.* : *cobor-Î*-(m, -ți), *ur-Î*- (-m, -ți)
A_3 : tema *perfectului* : *cobor-Î*- (-i, -și etc.), *ur-Î*-(-i,-și etc.)
cobor-Î- (sem etc.), *ur-Î*- (-sem etc.)
cobor-Î- (-t), *ur-Î*-(t).

B. — Tema *imperfectului*. Este formată din rădăcina verbului și sufixul tematic *-A-* sau *-EA-*. Din perspectiva sufixului tematic se disting și aici două clase flexionare, aceleași, de altfel, deja constituite prin sufixul temei *trivalente*. Așadar:

Tipul II_1 : *dorm-EA*-(-m, -i etc.), *sos-EA*- (-m, -i etc.)
Tipul II_2 : *cobor-A*-(-m, -i etc.), *ur-A*- (-m, -i etc.)

C. — Tema *gerunziului*. Este o temă *liberă*, *autonomă*, *monovalentă*. Este constituită din rădăcina verbului și un

sufix tematic, diferit în funcție de apartenența verbului la cele două clase flexionare identificate prin sufixul primelor două teme:

Tipul II_1: sufixul *-IND*: *dorm-IND*, *sos-IND*
Tipul II_2: sufixul *-ÎND*: *cobor-ÎND*, *ur-ÎND*

D — *Tema I a prezentului.* Este o temă *primară*, *legată*. Este formată din rădăcina verbului și sufixul tematic, care introduce alte două subclase în interiorul celor două clase flexionare diferențiate de sufixele temelor A, B și C.

Tipul $II_{1.a}$: sufixul -Ø-: *dorm-Ø-* (i), *doarm-Ø-* (e), *să doarm-Ø-* (ă)
Tipul $II_{1.b}$: sufixul *-ESC-/-EASC-/-EȘT-*: *sos-ESC*, *sos-EȘT-*(i), *sos-EȘT-* (e), *să sos-EASC-*(ă)
Tipul $II_{2.a}$: sufixul -Ø-: *cobor-Ø-* (i), *să coboar-Ø-* (e) etc.
Tipul $II_{2.b}$: sufixul *-ĂSC-/ASC-/-ĂȘT-*: *ur-ĂSC*, *ur-ĂȘT-* (e), *să ur-ASC-*(ă) etc.

OBSERVAȚII

— Urmate de vocalele *-i* și *-e*, dezinențe personale, sufixele tematice *-esc-* și *-ăsc-* prezintă variantele fonetice *-eșt-* și *-ășt-*: *sosESC*, *sosEȘT-*(i), *sosEȘT-*(e); *urĂSC*, *urĂȘT-*(i), *urĂȘT-*(e) etc. Tot din motive fonetice, sufixul *-esc-* prezintă la persoana a III-a a conjunctivului varianta *-easc-*: *să sosEASC-*(ă), iar sufixul *-ăsc-*, varianta *-asc-*: *să urASC-*(ă).

Tipul III

Cuprinde verbele de conjugarea a II-a. Flexiunea lor se caracterizează prin existența a *cinci teme distincte*. Se sustrag omonimiei tema *perfectului* și tema *II a prezentului*, așa încît tema *polivalentă* este redusă la una *bivalentă*. Prin urmare, aceste verbe prezintă în timpul conjugării *o temă bivalentă* și *patru teme monovalente*.

A — Tema *bivalentă*. Este constituită din rădăcina verbului și sufixul tematic *-EA-*, care provoacă omonimia a două teme:

A_1: tema *infinitivului*: *păr-EA*
A_2: tema *imperfectului*: *păr-EA-*(m), *păr-EA-*(i) etc.

B — *Tema II a prezentului.* Este formată din rădăcina verbului și sufixul tematic *-E-*: *păr-E-*(-m, -ți), *să păr-E-*(-m-ți) etc.

C — *Tema perfectului.* Este formată din rădăcina verbului și sufixul specific, *-U-*: *păr-U-*(-i, -și etc.)
păr-U-(-sem, -seși etc.)
păr-U-(t)

D — *Tema gerunziului.* Este formată din rădăcina verbului și sufixul tematic *-ÎND*: *păr-ÎND*.

E — *Tema I a prezentului.* Cuprinde rădăcina verbului și sufixul tematic specific *-Ø-*: *par-Ø*, *par-Ø-*(i), *să par-Ø-*(ă) etc.

Tipul IV

Se cuprind aici o parte din verbele conjugării a III-a: cele care își constituie tema *participiului* cu sufixul *-T*. Prezintă, în cursul flexiunii, *cinci teme* flexionare. Spre deosebire de verbele din tipul III de flexiune, caracterizate de același număr de teme distincte, aceste verbe au, în sfera temei *polivalente* alte teme *omonime*. Se desprind acum din omonimie, tema *imperfectului* și tema *perfectului*. Deci:

A — *Tema bivalentă.* Este formată din rădăcina verbului și sufixul tematic *-E-*. Sînt omonime:
A_1 : tema *infinitivului* : *cer-E*
A_2 : tema *II a prezentului* : *cer-E-*(-m, -ți), să *cer-E-*(m) etc.

B — Tema *imperfectului.* Este formată din rădăcina verbului și sufixul tematic *-EA-*: *cer-EA-* (-m, -i etc.)

C — Tema *perfectului.* Este constituită din rădăcina verbului și sufixul tematic *-U-*: *cer-U-* (-i, -și etc.)
cer-U- (-sem, -seși etc.)
cer-U-(t)

D — Tema *gerunziului.* Cuprinde în structura sa rădăcina verbului și sufixul caracteristic *-ÎND*: *cer-ÎND*

E — Tema *I a prezentului.* Este formată din rădăcina verbală și sufixul tematic *-Ø-*: *cer-Ø*, *cer-Ø-*(i), să *cear-Ø-*(ă) etc.

Tipul V

Se cuprind aici verbele din conjugarea a III-a care au sufixul *-S* în structura temei de participiu și un grup de verbe cu sufixul *-T*. Flexiunea lor prezintă *șase teme distincte*:

o temă bivalentă și *cinci teme monovalente*. Tema bivalentă conține aceleași teme omonime ca și verbele tipului IV de flexiune. Apare în plus, la aceste din urmă verbe, din tipul V, o nouă temă monovalentă, a *participiului*, care se detașează dintre temele *secundare* ale perfectului.

A — *Tema bivalentă*. Este formată din rădăcina verbului și sufixul tematic -*E*-. Sînt omonime :

A_1 : tema *infinitivului* : *prind-E*

A_2 : tema *II a prezentului* : *prind-E*-(-m, -ți) etc.

B — Tema *imperfectului*. Este formată din rădăcina verbului și sufixul tematic -*EA*- : *prind-EA*-(-m, -i etc.)

C — Tema *gerunziului*. Este constituită din rădăcina verbului și sufixul tematic -*ÎND* : *prinz-ÎND*.

D — Tema *I a prezentului*. Este formată din rădăcina verbului și sufixul tematic -Ø- : *prind-Ø*, *prind-Ø*-(e), să *prind-Ø*-(ă) etc.

E — Tema *perfectului*. Este formată din rădăcina verbului și sufixul caracteristic -*SE*- : *prinSE*-(-i, -și etc.)
prinSE-(-sem, -seși etc.)

OBSERVAȚII

(1) — În structura acestei teme verbale, rădăcina prezintă, cu rare excepții, o situație particulară : nu coincide, ca realizare formal-fonetică, cu rădăcina din structura altor teme : *prind*-ea-(m), la imperfect, *prind*-(e), la prezent, dar *prin-se*-(i, -și ; -sem, -seși etc.) la perfect. Fenomenul are explicații diacronice (mergînd, uneori, pînă la formele latinești originare) și sincronice, de natură morfologică și fonetică. Din punct de vedere fonetic, se poate recunoaște, în structura acestor forme, un fenomen de asimilație consonantică, produs o dată cu întîlnirea dintre consoana finală a rădăcinii și consoana inițială a sufixului : *duc-se*- > *duse*-(i), *merg-se* > *merse*-(i), *frig-se* > *fripse*-(i) ș.a.m.d. (interpretarea rămîne, binînțeles, pentru unele verbe, relativă, cauza trebuind căutată în primul rînd în formele latinești, de unde s-a putut apoi extinde, prin analogie și la alte forme)

(2) — De la tema *primară* a *perfectului* se formează, la aceste verbe, numai *două teme secundare* : a *perfectului simplu* : *prinSE*-(i) etc. și a *mai mult ca perfectului ; prinSE*-(sem) etc.

F — *Tema participiului.* Este o temă *liberă,* formată din rădăcina verbului şi sufixul tematic, care la aceste verbe are două realizări, determinînd, prin aceasta, constituirea a două clase flexionare :

V_1 : sufixul *-T* : *rupT, fripT* etc.
V_2 : sufixul *-S* : *scriS, prinS* etc.

OBSERVAŢII

(1) — Ca şi în structura temei *perfectului,* rădăcina acestor verbe prezintă, (de asemeni, în afara cîtorva excepţii : *a rupe, a scrie* etc.) , în structura temei *participiului,* forme diferite în raport cu alte teme.

2) — Între structura temei perfectului şi structura temei participiului se poate recunoaşte existenţa unei corelaţii : Prezintă sufixul *-S* la tema de participiu, cuprinzîndu-se, prin urmare, în clasa V_2, verbele a căror rădăcină de la tema perfectului are drept ultimă consoană realizată fonetic lichida *l* (mulse-(i) — mulS), cele mai multe din verbele a căror ultimă consoană este *-n* sau *-r* (ninse, -ninS, arse-(i)-arS), precum şi verbele care au rădăcina terminată în vocală (scrise-scriS). Au sufixul *-T,* în structura temei de *participiu,* verbele care, în structura temei de *perfect* prezintă rădăcina terminată în consoana *-p* : *rupse*-(i) — *rupT, fripse*-(i) — *fripT, copse*-(i) — *copT* etc.

OBSERVAŢII GENERALE :

(1) — La toate verbele, indiferent de tipul de flexiune, s-ar putea vorbi de o temă *secundară* pentru pluralul perfectului simplu şi mai mult ca perfectului, formă constituită din tema verbală (pentru timp) şi morfemul categoriei de număr, acelaşi pentru toate vebele limbii române, la amîndouă timpurile : *-RĂ* ; *acestei* teme i se adaugă apoi dezinenţele de persoană, proprii pluralului : *cîntaRĂ*-(m), *cîntaRĂ*-(ţi) etc., *veniseRĂ*-(m), *vinduseRĂ*-(ţi) etc. În limba vorbită, morfemul *-ră-* uneori lipseşte din structura *mai mult ca perfectului* : (noi) *cîntase*-(m), *cîntase-)* (ţi), (ei, ele) *cîntase.*

(2) — Verbele neregulate din perspectiva rădăcinii îşi dovedesc neregularitatea şi din perspectiva temelor. Pe de o parte, au mai multe teme decît verbul regulat cu care au în comun sufixul de infinitiv; pe de altă parte, prezintă, în structura acestor teme, sufixe diferite. Verbul *a avea,* de exemplu, cunoaşte *şapte* teme verbale : *patru,* la prezent : *tema I,* pentru singular ; se confundă cu rădăcina : *a*-m), *a*-(i), *a*-(u) ; *tema II,* pentru plural : *avE*-(-m, -ţi), să *avE*-(m, -ţi),

avE-(-ți), *tema III,* numai la persoana a III-a, singular, a indicativului : *ar*-(e), *tema IV,* pentru prezentul conjunctivului, persoana a III-a (întîlnită în limba vorbită și în limba textelor vechi și la persoana a II-a a imperativului) : să *aib*-(ă) ; *o temă bivalentă avEA-,* pentru infinitiv *avea* și imperfect *avea*-(-m, -i etc.), *o temă a perfectului,* pentru cele trei teme secundare : *avU*-(-i, -și etc.) *avU*-(-sesem, -seseși etc.), *avU*-(t), o temă a gerunziului : *avÎND.*

(3) — O situație deosebită prezintă vebul *a ști,* regulat din perspectiva rădăcinii, dar caracterizat de unele neregularități, din perspectiva temei verbale. Prin realizarea concretă a sufixului din structura temei polivalente (infinitiv și prezent II, plural), ar aparține tipului II de flexiune, clasa 1, precum vebul *a veni.* Sufixul *temei polivalente* este comun, *-I-,* dar, în timp ce, pentru verbele regulate, tema polivalentă conține trei teme omonime (infinitiv, prezent II și perfect), verbul *a ști* prezintă numai două teme omonime (infinitiv și prezent II), tema de perfect fiind o temă distinctă, monovalentă : *ștI, ștI*-(-m) etc., dar *știU*-(-i, -și etc.), *știU*- (-sem etc.), *știU*- (t). Prin realizarea concretă a sufixului temei de perfect, *-U-* se apropie de verbele din tipurile III și IV, dar diferă de acestea prin sufixul temei polivalente, *-I-*. Pe de altă parte, la tema II a prezentului și la tema infinitivului, sufixul verbal *-i-* se suprapune peste vocala finală a rădăcinii, *i* : *ști* + *-I-*>*ștI, ștI*-(m) etc., asemenea verbului *a fi* : *fi* + *-I-*>fi, fi-(m), fi-ind. La tema *imperfectului,* din cauze fonetice, sufixul caracteristic este *-a*-(pronunțat *-ia-*) : *știA*- (m, -i etc.).

(3) — *DEZINENȚA*

Spre deosebire de temele verbale *libere,* temele *legate* sînt urmate de morfemele-dezinență, pentru exprimarea categoriilor gramaticale de *număr* și *persoană.*

În general — excepție fac doar *perfectul simplu* și *mai mult ca perfectul* — categoriile gramaticale de *număr* și *persoană* se exprimă concomitent, prin aceeași unitate-morfem.

Dezinențele variază (parțial) în funcție de tema verbală, cu care se află în relație, la nivelul expresiei și la nivel semantic, în funcție de sensul gramatical *potențial* al temei și care devine *real* tocmai prin intrarea temei verbale în relații de solidaritate cu dezinența, în funcție de tipul de flexiune al verbului. Între dezinențe, se disting, în acest sens :

(1) — Dezinențe *fixe*, indiferente la tema verbală, la sensul gramatical din perspectiva categoriilor de *timp* și *mod*, la tipul de flexiune al verbului.

Sînt dezinențe *fixe* morfemele pentru persoana I și a II-a plural (la *perfectul simplu* și la *mai mult ca perfect*, exprimă numai persoana, dar tot la plural), aceleași pentru toate verbele limbii române, în structura oricărui mod sau timp verbal : -*M*, pentru persoana I, -*ȚI*, pentru persoana a II-a : *cîntă-M, cînta-ȚI, sosi-M, sosi-ȚI, cînta-M, cînta-ȚI, cîntară-M, cîntară-ȚI, cîntaseră-M, cîntaseră-ȚI, a-M cîntat, a-ȚI cîntat, vo-M cînta, ve-ȚI cînta, a-M cînta, a-ȚI cînta* etc. etc.

(2) — Dezinențe *variabile*. Realizarea concretă a acestor dezinențe depinde (a) — de *structura fonetică* a verbului, (b) — de *tipul de flexiune* la care verbul aparține, (c) — de diferite *categorii gramaticale*, în sfera cărora funcționează și se realizează categoria de *persoană* verbală.

(a) — *Dezinențe depinzînd de structura fonetică a verbului*

Dezinența generală a verbelor, pentru persoana I singular, la tema prezentului (indicativ și conjunctiv) este — o : *cînt, lucrez, sosesc, cobor, urăsc, par, vînd, prind* etc.

În anumite condiții fonetice, însă, la aceeași persoană mai apar alte trei dezinențe concrete : *U* (vocalic) ; *Ŭ* (semivocalic) și -*Ĭ* (semivocalic).

Primesc dezinența -*U* (vocalic) :

verbele a căror rădăcină se termină într-un grup consonantic, în structura căruia ultima consoană este lichida *l* : *-mbl(a umbla — umbl-U), -mpl(a umpl-e — umpl-U), -mfl(a umfl-a — umfl-U), -fl(a afl-a U — afl-U) sau vibranta r* : *-cr (a consacr-a — consacr-U)*.

Primesc dezinența -*U* (semivocalic) unele verbe a căror rădăcină se termină în vocala *i* : *a ști — știu-U, a scrie — scri-U, sau U* : *a continua — continu-U*), și verbele neregulate *a da, a sta, a bea, a vrea, a lua* : *da-U, sta-U, bea-U, vrea-U*, precum și compușii lor, cu flexiune regulată sau neregulată, dacă nu au în structura temei de prezent sufixul -*EZ*- : *a reda — reda-U, a preda — preda-U, a se deda — mă deda-U, a relua — reia-U, a prelua — preia-U* etc.

Primesc dezinența-*Ĭ* (semivocalic) verbele a căror rădăcină se termină în vocală, dacă nu au, în structura temei de prezent, unul din sufixele -*EZ*-, -*ESC*-, -*ĂSC*- : *a (se) apropia* —

(mă) *apropi-I, a încuia — încu-I, a jupui — jupo-I, a îndoi — îndo-I, a măcăi — măcă-I, a mîrîi — mîrî-I*. La cele mai multe din aceste verbe, dezinența se suprapune ultimului fonem al rădăcinii, dominîndu-l.

La persoana a II-a singular, în afara lui *Ĭ*, ultrascurt, (asilabic) cu frecvența cea mai ridicată, *cînțI, lucrezI, coborI, soseștI, parI, vinzI, prinzI*, în funcție de structura fonetică a rădăcinii, dezinența poate fi reprezentată de un *I* vocalic sau de un *Ĭ* semivocalic.

Primesc-*I* vocalic verbele care la persoana I prezintă dezinența -*U* (vocalic): *umbl-U, afl-U, umfl-U, umpl-U consacr-U* etc. / *umbl-I, afl-I, umfl-I, consacr-I* etc.

Primesc -*Ĭ* semivocalic verbele care au dezinența de persoana I exprimată printr-un -*Ŭ* semivocalic: *ști-U, scri-U, da-U, continu-U* etc./ *ști-I, scri-I, da-I, continu-Ĭ* etc., verbele care au dezinența -*Ĭ* semivocalic la persoana I: *apropi-I, încu-I, îndo-I* etc. și cele mai multe din verbele a căror rădăcină se termină în sonanta *n*, supusă unui proces de palatalizare totală: *a pune — puI, a spune — spuI, a veni — viI* etc.

(b) — *Dezinențe condiționate de tipul de flexiune al verbului*:

Împlinirea, la nivel morfologic, a formelor verbale și, totodată, a sensurilor gramaticale, atrage după sine, pe de o parte, anularea celor mai multe din omonimii, restrîngerea, prin urmare, a polivalenței temelor verbale, pe de alta, crearea unor noi omonimii. Se anulează, în general, omonimia, din cadrul categoriilor gramaticale de *timp* și de *mod*. Apar alte omonimii, la nivelul sensurilor gramaticale introduse de dezinențe.

Două sînt omonimiile generale „cauzate" de dezinențe la tema prezentului:

I — *persoana a III-a plural — persoana a III-a singular*
II — *persoana a III-a plural — persoana I singular*.

Dezvoltarea uneia sau alteia din aceste două omonimii depinde de tipul de flexiune al verbului. În același sens, diferă, totodată, și realizarea concretă a dezinențelor care determină omonimia.

I Prima omonimie caracterizează verbele care aparțin tipului I de flexiune și clasei 2.a. din tipul II. Dezinența

omonimiei este -*Ă*: (el, ea, ei, ele) *cîntĂ*, *lucreazĂ*, *coboarĂ*. Cealaltă omonimie caracterizează marea majoritate a verbelor din celelalte tipuri de flexiune. Dezinența omonimiei este -Ø: (eu, ei, ele) *văd*, *apar*, *vin*, *sosesc*, *vînd*, *prind* etc. sau, în cazuri mai rare, -*Ŭ* (semivocalic): *scriU*, *știU*. Prezintă aceeași omonimie verbele neregulate *a da*, *a sta*, *a bea*, *a lua*, precum și compușii lor: *daU*, *staU*, *beaU*, *iaU*, *redaU*, *predaU*, *preiaU* etc. Fac excepție de la această omonimie verbele din tipul II de flexiune, clasa 1.a, a căror rădăcină se termină în consoana *r*: *a oferi* — *oferĂ* (el, ea, ele), *a acoperi* — *acoperĂ* (el, ei), *a prospera* — *prosperĂ* (el, ei) etc. Aceste verbe se caracterizează prin aceeași omonimie cu verbele din tipul I de flexiune și din tipul II, clasa 2.a. Se sustrage excepției verbul *a muri*: (el) *moarE* — (eu) *mor* — (ei, ele) *mor*.

Verbele neregulate *a avea* și *a vrea* se sustrag oricărei omonimii: (eu) *am*, *vreaU* — (el)*arE*, *vrea* — (ei) *aU*, *vor*. Verbul *a vrea* păstrează omonimia *persoana a III-a plural* — *persoana I singular* doar în limba vorbită: (eu, ei) *vreaU*.

(c) — *Dezinențe condiționate de „modul“ verbului*

Variațiile dezinenței privesc *modurile* a căror expresie, se constituie pe baza temei *prezentului*, adică, *indicativul*, *conjunctivul* și *imperativul*.

Între *conjunctiv* și *indicativ* se afirmă două elemente de variație a dezinențelor:

— conjunctivul prezintă pentru toate verbele omonimia: *persoana a III-a plural* — *persoana a III-a singular*: (să) *cîntE*, *lucrezE*, *apropiE*, *doarmĂ*, *sosească*, *coboarE*, *urascĂ*, *aflE*, *dea*, *ia*, *aibĂ* etc.

— la persoana a III-a singular (și plural, pentru conjunctiv), dezinențele indicativului și conjunctivului se inversează, în realizarea lor concretă. Și anume:

— au dezinența -*E*, la conjunctiv, persoana a III-a, verbele care prezintă la aceeași persoană a indicativului (singular) prezent, dezinența -*Ă*, adică verbele din tipurile I de flexiune și II_2.a.: (el, ea) *cînt-Ă/să cînt-E*, *lucreaz-Ă/să lucrez-E*, coboar-Ă/să coboar-E etc.

— au dezinența -*Ă* verbele celorlalte tipuri și clase flexionare, care își exprimă persoana a III-a a indicativului prezent, singular, prin dezinența -*E*: (el, ea) *vind-E/să*

vînd-Ă, doarm-E/să doarm-Ă, soseșt-E/să sosească-Ă, urăşt-E/ să urasc-Ă, par-E/să par-Ă, prind-E/să prind-Ă etc.

OBSERVAŢII:

(1) — Fac excepţie de la această regulă de paralelism „alternativ" al dezinenţelor de indicativ şi conjunctiv pentru persoana a III-a prezent singular verbele a căror rădăcină se termină în vocala *i*: *apropi-E/să apropi-E, scri-E/să scri-E* etc.

(2) — Verbele care primesc în mod excepţional dezinenţa *-Ă* la indicativ dezvoltă acelaşi paralelism conjunctiv-indicativ dar în sens invers sub aspectul realizării concrete a dezinenţelor, în raport cu celelalte verbe din tipul de flexiune la care aparţin: (el) *ofer-Ă/ să ofer-E,* faţă de (el) *vin-E/să vin-Ă, soseșt-E / să sosească-Ă* etc.

La *imperativ* singular, forma afirmativă, dezinenţele intră într-un alt „joc" de omonimii cu indicativul. Dezinenţa pentru persoana a II-a a *imperativului* este, în general, omonimă cu dezinenţa pentru persoana a III-a a indicativului: dezinenţele *-Ă:* (el) *cînt-Ă/cînt-Ă* (tu)!, (el) *lucreaz-Ă/lucreaz-Ă* (tu)!, (el) *coboar-Ă/coboar-Ă* (tu)!, sau *-E,* în funcţie de, tipul de flexiune al verbului: (el) *prind-E/prind-E* (tu)!- (el) *vind-E/vind-E* (*tu*)!, (el) *urăşt-E/urăşt-E*(tu)! etc.

OBSERVAŢII:

(1) — Mai multe serii de verbe au şi la imperativ aceeaşi de zinenţă ca la persoana a II-a a indicativului, *-I* (ultra scurt sau semivocalic): (tu) *merg-I/merg-I* (tu)!, (tu) *rămî-I rămî-I* (tu)! etc. Dezvoltarea acestei noi omonimii-excepţie: *persoana a II-a imperativ — persoana a II-a indicativ,* este condiţionată de structura fonetică a verbului şi de relaţiile de fonetică sintactică în care acesta se cuprinde.

Primesc dezinenţa *-I* şi la *imperativ* cele mai multe din verbele bisilabice a căror rădăcină se termină în africatele *č, ğ*: *pling-I, trec-I!, merg-I, tac-I!* etc. şi unele verbe cu rădăcina terminată în sonantele *n* sau *r*: *rămî-I!, răsar-I, apar-I* etc.

Compuşii aceloraşi verbe, însă, păstrează prima omonimie, cu persoana a III-a a indicativului: (el) *deplîng-E/deplîng-E* (tu)!, (el), *petrec-E petrec-E/*(tu)! etc. Pe de altă parte, aceleaşi verbe simple care prezintă şi la imperativ dezinenţa *-I,* în mod obişnuit, revin la prima omonimie, mai generală, atunci cînd formează corp comun,

sub aspect, fonetic, cu un pronume personal, formă scurtă : *plîng-E-l* ! *trec-E-o* ! (tu).

(2) — Cîteva verbe prezintă la imperativ forme particulare, explicabile din perspectiva istorică a limbii (ca şi formele regulate, de altfel) : *a face — fă !*, *a zice — zi !*, *a aduce — adu !*, *a duce — du !*.

Alte forme speciale s-ar putea explica prin fonetică sintactică: *a veni — vin-O !* (alături de *vin-Ă*), datorită însoţirii aproape în permanenţă cu un vocativ ; a *aduce — ad-Ă !* etc.

(d) — *Dezinenţe în funcţie de „timpul" verbal*

În funcţie de dezinenţele specifice, timpurile verbului s-ar putea grupa în *patru categorii* ; în interiorul acestor clase, unele dezinenţe sînt dependente de tipul de flexiune al verbelor, altele, cele mai multe, sînt indiferente :

(1) — *prezentul* (indicativ, conjunctiv, imperativ), timp cu unele dezinenţe variabile în funcţie de tipul de flexiune al verbului. Are loc acum o nouă regrupare a verbelor, în două mari clase :

I verbele din tipurile I şi II_2.a. de flexiune

II celelalte verbe.

Diferenţele stau în dezinenţele care realizează omonimiile „personale", adică în dezinenţele de persoana a III-a, singular şi plural.

I Verbele din prima grupă prezintă dezinenţa -Ă, la singular şi plural : *cînt-Ă*, *lucreaz-Ă*, *coboar-Ă*, în timp ce celorlalte le este caracteristică dezinenţa -*E*, la singular : *soseşt-E*, *urăşt-E*, *apar-E*, *vind-E*, *rămîn-E*, *prind-E* etc. şi dezinenţa -Ø, la plural : *sosesc*, *urăsc*, *par*, *vînd*, *rămîn*, *dorm*, *prind* etc. Excepţiile se explică din perspective fonetice: *apropi-E*, *ofer-Ă*, *scri-U*, *da-U*, *şti-U* etc.

II Celelalte dezinenţe sînt indiferente la tipul de flexiune al verbului : *cînt*, *dorm*, *văd*, *sosesc* ; *dorm-I*, *cînţ-I*, *vez-I*, *soseşt-I* ; *cîntă-M*, *dormi-M*, *vede-M*, *sosi-M* ; *cînta-ŢI*, *dormi-ŢI*, *vede-ŢI*, *sosi-ŢI* etc.

(2) — *imperfectul*, timp indiferent, sub aspectul dezinenţelor, la tipul de flexiune al verbelor :

— dezinenţa -*M*, la persoana I, singular : *cînta-M*, *lucra-M*, *dormea-M*, *sosea-M*, *cobora-M*, *ura-M*, *părea-M*, *vindeam-M*, *prindea-M* etc.

— dezinența -Ø, la persoana a III-a singular: *cînta, lucra, dormea, sosea, cobora, ura, prindea* etc.

— dezinența -*U*, la persoana a III-a plural: *cînta-U, lucra-U, dormea-U, sosea-U, cobora-U, ura-U, părea-U, prindea-U* etc.

Celelalte dezinențe nu sînt specifice imperfectului și sînt indiferente la tipul de flexiune al verbului.

La imperfect apare o nouă omonimie, datorată dezinenței, între persoana I singular și persoana I plural: (eu, noi) *cîntaM, lucraM, dormeaM, soseaM, coboraM, uraM, păreaM, vindeaM, prindeaM* etc.

(3) — *mai mult ca perfectul*, timp indiferent la tipul de flexiune al verbelor:

— dezinența -*M*, la persoana I singular: *cîntase-M, lucrase-M, dormise-M, sosise-M, coborîse-M* etc.

— dezinența -*ȘI*, la persoana a II-a singular: *cîntase-ȘI, lucrase-ȘI, dormise-ȘI, sosise-ȘI, coborîse-ȘI, urîse-ȘI* etc.

— dezinența -Ø, la persoana a III-a singular și plural: *cîntase, cîntaseră, lucrase, lucraseră, dormise, dormiseră* etc.

Omonimia dintre persoana a III-a singular și persoana a III-a plural, existentă în limba vorbită, este anulată, în limba literară, de morfemul -*ră*-, situat între tema de mai mult ca perfect și dezinențele de plural, la toate verbele, indiferent de tipul de flexiune: (el) *cîntase* — (ei) *cîntaseRĂ* etc.,

(4) — *perfectul simplu*, timp indiferent la tipul de flexiune al verbului:

— dezinența -*I*, la persoana I, singular: *cînta-I, lucra-I, dormi-I, sosi-I, coborî-I, urî-I, păru-I, vîndu-I, prinse-I* etc.

— dezinența -*ȘI*, la persoana a II-a singular: *cînta-ȘI, lucra-ȘI, dormi-ȘI, sosi-ȘI, coborî-ȘI* etc.

— dezinența -Ø, la persoana a III-a, singular și plural: *cîntă, cîntară, lucră, lucrară, dormi, dormiră, coborî, coborîră* etc.

OBSERVAȚII:

(1) — În afara dezinenței pentru persoana I singular, -*I*, singura dezinență specifică, perfectul simplu merge împreună cu mai mult ca perfectul în ceea ce privește celelalte dezinențe absente din structura altor forme temporale: -*ȘI*, de la persoana a II-a singular și -Ø, de la persoana a III-a. Comun cu mai mult ca perfectul este

și morfemul-*RĂ*-, caracteristic formelor de plural, prin care se înlătură mai multe omonimii: *persoana a III-a plural — persoana a III-a singular*, perfect simplu: *cîntă-cîntară*, la toate verbele, *perfectul simplu — imperfect*, la persoanele I și a II-a, numai la verbele din tipul I de flexiune: *cîntam — cîntarăm, cîntați — cîntarăți* etc.

(2) — La formele de singular accentul formei de *perfect simplu* cade pe flectiv la toate verbele. La persoana a III-a a verbelor din tipul I de flexiune, dezinența se suprapune peste sufixul de perfect, ceea ce face ca accentul să devină elementul principal în înlăturarea omonimiei cu prezentul indicativului: *cîntă/cîntà, apropie/apropiè* etc.

OBSERVAȚII GENERALE:

(1) — Verbele cu flexiune neregulată, la nivelul rădăcinii și al temelor verbale, prezintă neregularități, atît în realizarea lor concretă morfo-fonetică, cît și în omonimiile pe care le provoacă acestea din urmă. Aceste neregularități ale dezinențelor caracterizează numai formele verbale de la tema prezentului:

— cele mai multe din verbele neregulate prezintă omonimia *indicativ-conjunctiv*, și la persoana a III-a singular, omonimie conținută și cauzată de dezinența-*Ø*, și aceasta, prin urmare, aberantă: *a lua* — (el, ea) *ia* — să *ia*; *a bea*: *bea* — să *bea*; *a vrea*: *vrea* — să *vrea*. În structura verbului *a fi*, omonimia rămîne numai a dezinenței, -*E*, întrucît temele verbale la cele două moduri sînt diferite, supletive: *estE — să fiE.*

— verbele *a da* și *a sta* prezintă doar o dezinență *aberantă, -Ø*, pentru conjunctiv, persoana a III-a singular și plural: să *dea, stea*, ceea ce duce la anularea omonimiei *indicativ-conjunctiv*, dar de pe alte baze: -*Ă/Ø*.

Aceleași neregularități caracterizează și compușii unora dintre verbele neregulate: *a preda*: *predĂ — să predea*; *a reda*: *redĂ — să redea*; *a consta*: *constĂ — să constea*. Cu aceeași dezinență -*Ø*, compușii verbului *a lua*, prezintă omonimia *indicativ-conjunctiv*, persoana a III-a singular, în baza omonimiei de dezinență, asemenea verbului de bază: *reia*—să *reia, preia* — să *preia*.

Categorii gramaticale ale verbului

Aparțin morfologiei verbului, prin structură formală și prin conținut semantic, *modul* și *timpul*. *Numărul* și *persoana*,

categorii de „împrumut" sînt, prin însăși condiția lor, în flexiunea verbală, formale. Chiar dacă motivarea, „cauza", este sintactică, natura lor — în flexiunea verbală — rămîne morfologică. În sfîrșit, *diateza* este, o categorie *sintactică*.

Din perspectiva poziției verbului — considerat individual — în procesul flexiunii verbale — se disting:

(1) verbe *libere, supuse flexiunii* și

(2) verbe *instrumentalizate, auxiliare ale flexiunii.*

Verbele auxiliare

Verbele auxiliare servesc celorlalte verbe pentru constituirea formelor compuse, corespunzătoare unor sensuri gramaticale. Prin această funcție, ele se alătură altor auxiliare ale flexiunii, de natură fonetică (*accent, intonație*), morfologică (*sufixe*, chiar *dezinențe*, uneori) sau sintactică (*conjuncții-morfem, prepoziții-morfem* etc.).

În limba română *sînt auxiliare morfologice* verbele *a fi, a avea, a voi* și *a vrea.* Sînt verbe golite de conținut semantic și „pietrificate" în anumite forme flexionare. Flexiunea lor — redusă, de obicei, la o singură paradigmă temporală — este, de cele mai multe ori, diferită de flexiunea acelorași verbe în condiția de *verbe libere.*

Auxiliarul A FI

(1) — Servește la constituirea formelor temporale de „perfect" : la *indicativ — viitorul II (anterior)* ; la *conjunctiv, optativ* și *infinitiv — perfectul.* În sintagma tuturor acestor timpuri intră cu o formă identică — *fi*, dar cu diferite valori morfologice „în sine". La viitorul anterior (în structura cărui timp, urmează auxiliarului *a voi*) este conjugat la *viitorul I* (*prezent*): *voi, vei, va, vom, veți, vor fi* (cîntat, lucrat, coborît urît, venit, sosit, vîndut, prins etc.) La *conjunctiv perfect*, auxiliarul *a fi* are forme de *conjunctiv prezent.* Spre deosebire de verbul liber *a fi*, însă, care la conjunctiv prezent are forme diferite pentru toate persoanele (*să fiu, să fii, să fie* etc.), auxiliarul *a fi* este „pietrificat" într-o formă unică pentru toate persoanele verbului, pentru singular și plural: *să fi* (cîntat) eu, tu, el, noi, voi, ei. Prin aceasta *conjunctivul*

perfect activ (eu *să fi lăudat* etc.) se deosebește de *conjunctivul prezent pasiv* (eu *să fiu lăudat* etc.).

Conjunctivul perfect este singura formă temporală, în structura căreia „flexiunea" auxiliarului *a fi* este diferită de a verbului liber *a fi*.

În constituirea *optativului perfect* al verbelor libere, auxiliarul vine cu formele sale de *optativ prezent* : *aș, ai, ar, am, ați, ar fi* (cîntat, lucrat, coborît, făcut, mers etc.).

La *infinitiv perfect*, forma auxiliarului este de *infinitiv prezent* : *a fi* (cîntat, lucrat, coborît, urît, mers etc.)

(2) — Prin intermediul formelor de viitor indicativ, conjunctiv prezent și optativ prezent, auxiliarul *a fi* se constituie în instrument al *modului prezumtiv* (prezent și perfect) : *voi, vei fi cîntînd, cîntat* etc. ; *să fi* (eu, tu, el, noi etc.) *cîntînd, cîntat* ; *aș, ai fi cîntînd, cîntat* etc. Situația „flexiunii" auxiliarului e aceeași ca în cazul constituirii formelor temporale, de *viitor anterior*, de *conjunctiv* și de *optativ perfect*.

Auxiliarul A AVEA

Servește la constituirea sintagmei *perfectului compus* (perfectul absolut) și a *viitorului I* (o a doua formă). Prezintă în amîndouă cazurile forme de *prezent indicativ*. În sintagma *perfectului compus*, flexiunea sa de auxiliar diferă parțial de a verbului liber *a avea* :

verb auxiliar :	*verb liber* :
(eu) *am* (cîntat, văzut, mers etc.)	*am* (o carte etc.)
(tu) *ai* (cîntat, văzut, mers etc.)	*ai* (o carte etc.)
(el, ea) a (cîntat, văzut, mers etc.)	are (o carte etc.)
(noi) am (cîntat, văzut, mers etc.)	avem (o carte etc.)
(voi) ați (cîntat, văzut, mers etc.)	aveți (o carte etc.)
(ei, ele) *au* (cîntat, văzut, mers etc.)	*au* (o carte etc.)

Deosebirile de flexiune apar, prin urmare, la persoana a III-a singular și la persoanele I și a II-a, plural.

În sintagma formei a doua a *viitorului indicativ* (viitorul I), construită cu verbul *a avea*, auxiliarul prezintă aceeași flexiune cu a verbului liber :

(eu) *am* (să cînt etc.)
(tu) *ai* (să cînți etc.)
(el, ea) *are* (să cînte etc.)

(noi) *avem* (să cîntăm etc.)
(voi) *aveți* (să cîntați etc.)
(ei, ele) *au* (să cînte etc.)

În limba vorbită, însă, apare o a treia formă de viitor, cu auxiliarul în forma invariabilă *o*, sau ușor variabilă, la persoana a III-a plural : *or*, cînd trimite spre un alt auxiliar, *a vrea* : *o* să cînt, *o* să cînți, *o* să cînte, *o* să cîntăm, *o* să cîntați, *o* (or) să cînte.

Auxiliarul A VOI

Este morfem al *viitorului I indicativ*, devenit ca atare în urma întîlnirii cu auxiliarul *a vrea*. Intră în sintagma acestui timp cu formele de *prezent*, diferite atît de cele ale verbului liber *a voi* (conjugat cu sufixul —*esc*) cît și de cele ale verbului *a vrea* :

verb *auxiliar*

(eu) *voi* (cînta, merge etc.)
(tu) *vei* (cînta, merge etc.)
(el, ea) *va* (cînta, merge etc.)
(noi) *vom* (cînta, merge etc.)
(voi) *veți* (cînta, merge etc.)
(ei, ele) *vor* (cînta, merge etc.)

verb *liber*

voi (esc), *vreau* (o carte etc.)
voi (ești), *vrei* (o carte etc.)
voiește, *vrea* (o carte etc.)
voim, *vrem* (o carte etc.)
voiți, *vreți* (o carte etc.)
voiesc, *vreau* (*vor*) (o carte etc.)

Singura formă comună verbului auxiliar și celui liber este cea de la persoana a III-a plural, *vor*, formă rezultată, în amîndouă cazurile din întîlnirea verbelor *a voi* și *a vrea*. Aceasta, în limba literară, pentru că regional și în limbajul artistic, identitatea de forme caracterizează uneori și persoana I singular : *voi* : „Și nu *voi* ca să mă laud, nici că *voi* să te-nspăimînt“ (Eminescu).

Auxiliarul A VREA

Este morfem al *optativ-potențialului*. S-a „instrumentalizat“ într-o formă, cu totul particulară, de *imperfect*,

rezultată din întîlnirea cu auxiliarul *a avea* și cu adverbul *sic*. În calitate de auxiliar, verbul *a vrea* nu mai prezintă nici o asemănare cu verbul liber :

(eu) *aș* (cînta, vinde etc.)
(tu) *ai* (cînta, vinde etc.)
(el, ea) *ar* (cînta, vinde etc.)
(noi) *am* (cînta, vinde etc.)
(voi) *ați* (cînta, vinde etc.)
(ei, ele) *ar* (cînta, vinde etc.)

Verbele auxiliare sînt, de fapt, prin rolul lor, *morfeme libere* ale flexiunii verbale, așa cum *morfeme libere* sînt prepoziția infinitivului *a*, conjuncția conjunctivului *să*. Spre deosebire de acestea din urmă, însă, auxiliarele, datorită caracterului lor originar, sînt cu mult mai complexe: În structura lor se pot identifica alte „unități morfematice": dezinențe de număr și de persoană : *a-m*, *a-i* etc. (cîntat).

Provenind din unități lexico-gramaticale flexibile, auxiliarele își păstrează — în chiar condiția flexiunii lor reduse — caracterul binar al structurii : *rădăcină + flectiv.* Dacă *rădăcina* nu mai are comun cu rădăcina verbelor libere decît cel mult — și doar uneori — caracterul formal neschimbat (și neschimbător), *flectivul* poate prezenta aceeași structură formală — la prima vedere, cel puțin — ca în cazul verbelor libere, predicative. Din punct de vedere funcțional, însă, intervin o serie de diferențe.

Formele verbului *a avea*, de pildă, ca auxiliar al perfectului compus, pot fi interpretate ca avînd în structura lor : (1) — o *rădăcină* : elementul neschimbat și nedisociabil, partea comună întregii paradigme temporale : *a-* și (2) — *dezinențe*, pentru persoană și număr: *flectivele -m, -i, -Ø, -m, -ți, -u*. Dar, în timp ce formele, considerate în întregul paradigmei de perfect compus, sînt de prezent, dezinențele, considerate în ansamblul lor și în comparație cu flexiunea verbelor *libere*, sînt de *imperfect*.

Ca auxiliar al *optativ-potențialului* verbul prezintă o situație încă mai complexă. Considerînd aceeași rădăcină, *a-*, element comun întregii paradigme temporale, neschimbat, se pot detașa dezinențe întîlnite exclusiv în structura acestui verb și numai ca auxiliar al *optativ-potențialului* : *-ș, -i, -r, -m, -ți, -r*. Dacă, în schimb, considerăm verbul

cu „flexiune" neregulată—ceea ce pare mai propriu—atunci în structura formelor sale, vor trebui identificate mai multe rădăcini : *aş-*, *ar-* şi *a-*, urmate de dezinenţe doar în parte „aberante",dar nu specifice: *aş-Ø, a-i, ar-Ø, a-m, a-ţi, ar-Ø.*

Aceeaşi situaţie caracterizează structura auxiliarului *a voi* de la *viitorul indicativului* : dezinenţe cu totul particulare, dacă i se interpretează ca rădăcină elementul absolut comun, neschimbat în întreaga paradigmă a timpului : *v-oi, v-ei, v-a, v-om, v-eţi, v-or* ; dezinenţe „obişnuite" (de prezent) dacă este considerat verb cu „flexiune" neregulată din perspectiva rădăcinii : *vo-i, ve-i, va-Ø, vo-m, ve-ţi, vor-Ø.*

Verbul *a fi*, auxiliar al *perfectului conjunctiv*, prezintă o formă unică, indiferentă la categoriile gramaticale de *număr* şi *persoană* : *fi* (*să fi cîntat, mers* etc.) iar verbul *a avea*, ca auxiliar al *viitorului indicativ* (forma a doua) are structura verbului liber de care, în limba literară, nu se deosebeşte.

Mijloace pentru exprimarea sensurilor gramaticale

Opoziţii interne specifice diferitelor categorii gramaticale ale flexiunii verbului se realizează, la nivelul structurii formale, prin : (1) — *morfeme libere* şi (2) — *morfeme legate.*

Morfeme libere sînt diferitele unităţi lexico-gramaticale „instrumentalizate". Din vechea lor condiţie aduc în structura unor forme temporale sau modale, o relativă autonomie, mai ales formală. Se cuprind aici *verbele auxiliare, prepoziţia-morfem* de la *infinitiv* a, *conjuncţia-morfem* de la *conjunctiv* : să.

Morfeme legate sînt diferite unităţi de structură care stabilesc, între ele şi cu rădăcina verbului, relaţii de interdependenţă. Se cuprind între acestea sufixele gramaticale de mod şi timp, morfemul — **ră** — pentru *pluralul perfectului simplu* şi *mai mult ca perfectului*, dezinenţele de număr şi persoană. La verbele neregulate *rădăcina* însăşi este „instrumentalizată" morfologic. Fiind diferită de la un mod la altul, de la un timp la altul sau de la un număr (şi persoană) la altul (alta), poartă în sine şi potenţe de ordin gramatical: *er-* (am) este marcă a *imperfectului* verbului *a fi*, alături de sufixul tematic *-a-* întrucît, caracterizînd doar paradigma

imperfectului, se opune rădăcinii *fu-* (sau *f-*), de pildă, de la *perfect simplu*, sau *mai mult ca perfect*: *fusei* (*fui*), *fusesem* etc.

Acestor morfeme „morfologice" (pleonasm aparent) li se adaugă altele de natură fonetică*: *accentul* și *intonația*, elemente formale care disting timpuri și moduri, altfel omonime: *prezentul indicativ* în opoziție cu *perfectul simplu*: *cîntă/cîntà*; *indicativul prezent* în opoziție cu *imperativul afirmativ*: (voi) *cîntați/cîntați*! (voi) etc.

Modul

Este o categorie gramaticală cu caracter subiectiv. *Exprimă atitudinea subiectului vorbitor față de desfășurarea acțiunii verbale.*

În structura de ansamblu a limbii, este concomitent *categorie gramaticală* și *instrument gramatical.*

Este *categorie gramaticală* autonomă întrucît există și „funcționează" prin relațiile de opoziție care-i caracterizează structura internă, atît la nivelul expresiei cît și la nivel semantic.

Este *instrument gramatical* — alături de altele, de natură sintactică sau lexicală, precum verbele semiauxiliare de modalitate și adverbele modale — pentru exprimarea categoriei sintactice mai largi *a modalității.*

* * *

Din punct de vedere semantic, modurile verbale se constituie în elemente de opoziție prin dezvoltarea diferitelor sensuri între sensurile-limită: *certitudine-incertitudine, realitate-irealitate.*

I — Moduri ale certitudinii:

(1) — *Indicativul* — mod al certitudinii reale.

(2) — *Imperativul* — mod al certitudinii subînțelese, al acțiunii poruncite sau recomandate.

II — Moduri ale incertitudinii:

(1) — *Conjunctivul* — mod al acțiunii în același timp posibilă și incertă.

* Numite, îndeobște, *suprasegmentale.*

(2) — *Prezumtivul* — mod al întrebărilor, al ipotezelor, al presupunerii.

III — *Modul optativ-potențial* — mod al dorinței, între certitudine și incertitudine; mod al irealității și al realității condiționate.

OBSERVAȚII:

(1) — Semantica modurilor se poate modifica în funcție de raportul temporal în care e cuprinsă acțiunea verbală, în funcție de raportul sintactic în care intră verbul-predicat. Opozițiile din interiorul cateegoriei *mod*, se dovedesc, prin urmare, relative. *Conjunctivul*, de exemplu, mod al *posibilității*, poate exprima o *certitudine*, dacă, în construcția sintactică, în care intră, *este cerut* de prezența unui anumit verb sau de un anumit raport sintactic iar nu de atitudinea subiectului vorbitor: „Nu trebuie *să vii*", „Știe *să înoate*", „A fost la el *să*-i *dea* o carte" etc.

În afara formelor modale cu conținut semantic, autonom, verbul mai prezintă, adesea, forme verbale totdeauna sau aproape totdeauna dependente — sub acest aspect, al conținutului categorial al *modului*, ca și sub altele — de verbul (de semnificația modală a unei anumite forme a verbului) cu care intră în relație sintactică. Forme nepersonale din punctul de vedere al expresiei, *infinitivul*, *gerunziul*, *participiul* și *supinul* sînt forme verbale *absolute*, *neutre* din punctul de vedere al semnificației modale.

Fiind în afara conținutului semantic, al modului, privit, fie ca instrument gramatical (morfologic) al modalității sintactice, fie ca o categorie gramaticală (morfologică) a flexiunii vebale, aceste forme constituie *zona de interpătrundere a caracterului verbal cu cel nominal* (substantival sau adjectival). Își au poziția lor — din punctul de vedere al structurii formale dar și semantice — în flexiunea verbală dar trec — din punct de vedere semantic, adesea, și din punct de vedere formal — și în spațiul flexiunii nominale. Participiul *citit*, de exemplu, este *verb* în construcția „Cartea a fost *citită* de ..." dar este *adjectiv* în „El este un om *citit*..."

* * *

La nivelul expresiei opozițiile interne ale categoriei *mod* se manifestă, s-ar putea spune, selectiv sau, mai exact,

din perspectiva unei componente temporale. *Optativul*, de exemplu, nu se opune *indicativului* ; în relaţie de opoziţie intră, de fapt, *optativul prezent* şi *indicativul viitor I* : *voi cînta* (viitor I indicativ) / *aş cînta* (optativ prezent).

Marca distinctivă a fiecăruia din cele două *moduri-timp* este verbul auxiliar, cealaltă componentă a sintagmelor fiind aceeaşi în structura ambelor forme temporal-modale : *tema liberă a infinitivului*. De altfel, şi opoziţia semantică se stabileşte, în realitate, tot între aceste două realizări ale modurilor în discuţie :

voi cînta (acţiune viitoare sigură sau relativ — presupus — sigură) / *aş cînta* (acţiune viitoare nesigură : dorită dar realizabilă sau nerealizabilă într-un viitor mai apropiat sau mai îndepărtat).

În acelaşi fel, *conjunctivul* se opune *indicativului* prin forma de *prezent* : (eu) *cînt* (indicativ prezent) / *să cînt* (conjunctiv prezent), în care opoziţie, elementul-morfem cu realizare pozitivă este conjuncţia instrumentalizată morfologic *să*, ceea ce poate însemna că marca *indicativului* (prezent) este morfemul Ø.

Indicativului perfect (pentru a rămîne la acelaşi nivel, avem în vedere *perfectul compus*) i se opun *optativul perfect* şi *conjunctivul perfect* :
am cîntat (indicativ perfect) / *aş fi cîntat* (optativ perfect) / *să fi cîntat* (conjunctiv perfect).

Opoziţia — la nivelul expresiei — o realizează aici concomitent morfemele de mod — Ø, pentru *indicativ*, auxiliarul *aş*, pentru *optativ* şi conjuncţia *să*, pentru *conjunctiv* — şi de timp — auxiliarul *am* (a avea), pentru *indicativ perfect* (compus), auxiliarul *fi* (a fi) pentru *optativ-perfect* şi *conjunctiv-perfect*.

Dar opoziţia modală — la nivelul expresiei — se realizează — mediat — şi din perspectiva dezinenţelor. Aşa, de exemplu, dezinenţa — *E*, în forma de *conjunctiv* prezent *să cînt-e*, opusă dezinenţei de *indicativ prezent* -*Ă* (la persoana a III-a singular) dezvăluie o opoziţie internă de mod : *conjunctiv/indicativ*, ceea ce face oarecum de prisos opoziţia Ø (pentru indicativ)/*să* (pentru *conjunctiv*).

Timpul

Exprimă raportul dintre momentul în care se desfășoară procesul comunicării și momentul acțiunii-obiect al comunicării.

În configurația structurii sale semantice, categoria *timp* se întîlnește, în limba română, cu *aspectul verbal*, pe care îl înglobează în propria-i structură.

La nivelul expresiei, opoziția de *timp* (și de *aspect*) se realizează prin morfeme libere (verbe auxiliare) și prin morfeme legate (sufixe). *Mai mult ca perfectul indicativ*, de exemplu, se opune *perfectului simplu* prin prezența, în structura sa formală, a sufixului *-se-*, corespunzător unui sufix -Ø- al *perfectului simplu* : *cînta-se-răm/cînta-Ø-răm.*

Dar opoziția nu se realizează numai prin *morfeme legate* sau numai prin *morfeme libere*. La timpul *perfect* al modurilor *conjunctiv* și *optativ*, de pildă, opoziția se constituie atît din perspectiva temei libere (a sufixului tematic, deci), cît și din perspectiva auxiliarului : la *optativ prezent* forma este : (eu) *aș cînta* (constituită din tema liberă a *infinitivului*, precedată doar de auxiliarul de mod), la *perfectul optativului*, forma este *aș fi cîntat* (constituită din tema liberă a *participiului* precedată, în afara auxiliarului de mod, de un auxiliar al timpului, *fi*).

Numai la modul *prezumtiv* opozițiile temporale se realizează exclusiv la nivelul temelor, tema *gerunziului* la *prezent*, tema *participiului*, la *perfect* : (el) *va fi cîntînd* (prezumtiv prezent) / *va fi cîntat* (prezumtiv perfect).

Cînd sufixul tematic, specific unui timp verbal, este -Ø-, posibilitatea omonimiei este anulată de intervenția unor elemente fonetice diferențiative (*accentul, intonația*) sau prin opoziția de dezinență.

Astfel, dezinența *-i* pentru persoana I singular realizează la verbele din tipul I de flexiune nu numai o opoziție de persoană, ci și una de timp ; opune *imperfectului perfectul simplu* : (eu) *cînta-m / cînta-(i)*.

La persoana a III-a singular a acelorași verbe se anulează omonimia *prezent indicativ-perfect simplu*, prin accentul care se deplasează de pe rădăcină pe dezinența personală : el (*cîntă*) / *cîntằ*.

Din perspectiva nivelului semantic, se disting *două categorii de timpuri* :

(1) — *timpuri absolute* şi (2) — *timpuri relative*

Situată la un *timp absolut*, acţiunea verbală este raportată direct la momentul vorbirii. Sînt timpuri absolute: *prezentul* (la toate modurile), *viitorul I, perfectul compus şi perfectul simplu* (indicativ), *perfectul prezumtiv.*

Situată la un *timp relativ* acţiunea verbală este raportată *mediat* la momentul vorbirii: primul termen de referinţă este, adică, un alt timp verbal. Se cuprind aici *mai mult ca perfectul* şi *viitorul II*, de la *indicativ.*

Celelalte timpuri verbale: *imperfectul* (*indicativ*) şi *perfectul* (*conjunctiv* şi *optativ*) pot fi, în funcţie de structura enunţului, sau timpuri *relative*, sau timpuri *absolute*. *Prezentul* indicativ, în mod obişnuit un timp *absolut*, se manifestă uneori şi ca timp *de relaţie*.

Tot din perspective semantice, din punctul de vedere al relaţiei *timp-aspect*, trebuie distins între:

(1) — timpuri *perfective* şi timpuri *imperfective*

(2) — timpuri *momentane* şi timpuri *durative*.

De fapt, doar cîteva sînt formele temporale a căror notă particulară să le poată situa în mod tranşant — din punct de vedere semantic — în una doar din aceste două serii de opoziţii. În majoritatea lor, timpurile prezintă caracteristici, într-un sens sau în altul, numai în context.

Între *imperfective* se cuprinde în mod absolut doar *imperfectul*, timp al acţiunii situată în vag, fără contururi precise. Celelalte timpuri sînt *perfective*, în limitele permise de valoarea modului în care se cuprind.

Imperfectul este totodată un timp prin excelenţă *durativ* (şi *iterativ*). I se alătură — în acest sens, al caracterului durativ — eventuale valori ale *prezentului* (diferitelor moduri).

Opoziţia *momentan-durativ* este strict contextuală şi în mare măsură subordonată înţelesului lexical al verbelor.

Din perspectiva expresiei timpurilor, se disting:

(1) — timpuri *simple* şi (2) — timpuri *compuse*.

Sînt *timpuri simple* formele temporale, în cazul cărora sensul timpului verbal este exprimat prin morfeme *legate*, în mod sintetic, adică, prin sufixe gramaticale; aşa sînt *mai mult*

ca perfectul, perfectul simplu, imperfectul: *cîntasem, cîntai, cîntam* etc.

Sînt *timpuri compuse* formele temporale constituite dintr-o temă verbală (liberă) și un verb auxiliar, precum *perfectul compus*, al *indicativului*, *viitorul I* și *II*: *am cîntat, voi cînta, voi fi cîntat, perfectul conjunctivului* și *infinitivului, prezumtivul* (*prezent* și *perfect*), *optativul* (*prezent* și *perfect*): *să fi cîntat, a fi cîntat, va fi cîntînd, va fi cîntat, aș cînta, aș fi cîntat.*

* * *

Din punctul de vedere al conținutului categorial, *timpul verbal* există și funcționează prin opoziția dintre cele trei timpuri fundamentale: *prezentul, trecutul* și *viitorul*.

La *prezent*, momentul procesului comunicării coincide cu momentul acțiunii-obiect al comunicării:

„Iată *vine* - un sol de pace c-o năframă-n vîrf de băț" (Eminescu).

La *trecut*, momentul procesului comunicării este posterior momentului acțiunii-obiect al comunicării:

„*S-a dus* amorul, un amic/ Supus amîndurora" (Eminescu).

La *viitor*, momentul procesului comunicării este anterior momentului acțiunii-obiect al comunicării:

„Mereu *se vor* tot *bate*, tu *vei dormi* mereu" (Eminescu).

Prezentul caracterizează toate formele modale.

Viitorul caracterizează — formal — numai indicativul dar, din punctul de vedere al sensului și, adesea, în funcție de context, caracterizează și conjunctivul și optativul, ca valoare a prezentului (formal) al acestor moduri.

Trecutul caracterizează toate formele modale dar, în timp ce optativul, conjunctivul etc. prezintă o singură valoare temporală la trecut, numită *perfect*, indicativul prezintă patru valori temporale, mai exact, temporal-aspectuale, în spațiul *trecutului* (*imperfectul, perfectul compus, perfectul simplu* și *mai mult ca perfectul*). Dintre ele, opoziții accentuate în spațiul corelației *timp-aspect* dezvoltă doar trei: *imperfectul-perfectul absolut* (*simplu* și *compus*) — *mai mult ca perfectul.*

Numărul și persoana

Sînt două categorii gramaticale „de împrumut" în flexiunea verbală, două categorii morfologice existînd, la verb, doar la nivelul expresiei, drept consecință a relației sintactice în care intră verbul-predicat cu subiectul, protagonist al acțiunii.

Sînt două categorii gramaticale — cel mai puțin cuprinzătoare, singurele categorii *incluse*, în raport cu modul și timpul, categorii *inclusive* — strîns legate între ele, relativ disociabile doar în structura perfectului simplu și mai mult ca perfectului.

Fiind consecința formală a relației de conținut dintre verbul-predicat și subiectul-protagonist al acțiunii sale, aceste două categorii nu caracterizează decît verbele funcționînd ca predicat sau cuprinse în structura predicatului.

Conțin în permanență, subînțeles, un termen de referință exterior verbului: numele sau pronumele-protagonist al acțiunii verbale.

Strîns legate de *persoana* și *numărul* din flexiunea nominală și mai ales pronominală, *persoana* și *numărul* din flexiunea verbală exprimă, formal, relații între protagoniștii procesului de comunicare din perspectiva acțiunii verbale, a poziției protagoniștilor comunicării față de acțiunea verbală. În esență, *categoriile verbale de număr și persoană exprimă raportul dintre protagonistul procesului de comunicare și protagonistul acțiunii-obiect al comunicării.*

Formele categoriilor verbale de număr și persoană reflectă — la nivelul expresiei, în structuri morfologice — existența și funcționarea — la nivelul conținutului — a unor opoziții, cu trei termeni, din perspectiva *persoanei*, și doi termeni (în interiorul categoriei de persoană) din perspectiva *numărului*:

Persoana I: protagonistul acțiunii verbale se identifică cu protagonistul A al comunicării (cel care vorbește): (eu) *am cîntat* etc.

Persoana a II-a: protagonistul acțiunii se identifică cu protagonistul B al procesului comunicării (cel căruia i se vorbește): (tu) nu *ai cîntat* etc.

Persoana a III-a: protagonistul acţiunii verbale este „obiectul pasiv" al procesului comunicării (cel despre care se vorbeşte): (el) *a cîntat* etc.

În interiorul categoriei *persoană* funcţionează opoziţia de *număr*: *singular/ plural*:

. Persoana I: (eu) *cînt*/(noi) *cîntăm*
Persoana a II-a: (tu) *cînţi*/(voi) *cîntaţi*
Persoana a III-a: (el, ea) *cîntă*/ (ei, ele) *cîntă*
(el, ea) *vede*/ (ei, ele) *văd*

Realizarea integrală a opoziţiei de persoană depinde de formele categoriilor inclusive *mod* şi *timp*. Opoziţia tripersonală este caracteristică *indicativului* (toate formele temporale), *optativului* (ambele forme temporale), *prezumtivului* (amîndouă timpurile) şi *conjunctivului* (prezent).

Modul *imperativ* (afirmativ şi negativ) prezintă forme proprii doar pentru persoana a II-a (singular şi plural).

Modul *conjunctiv* (perfect) prezintă o formă unică pentru toate persoanele, la singular şi plural.

Formele verbale neutre (din punctul de vedere al *modului*): *infinitivul, gerunziul, participiul*, şi *supinul* nu realizează morfologic categoriile gramaticale de număr şi persoană. „Referinţe personale" intervin doar la nivel sintactic, în sintagme cuprinzînd un pronume reflexiv sau personal.

Din perspectiva acestei reacţii deosebite în faţa categoriei de *persoană, indicativul, optativul, conjunctivul* (prezent), *prezumtivul* pot fi considerate *moduri personale*, iar *conjunctivul* (perfect), *infinitivul, gerunziul* şi *participiul, forme modale* (conjunctivul) şi *forme verbale absolute* (*infinitivul, gerunziul, participiul, supinul*) *nepersonale*. Modul *imperativ* este, sub acest aspect, *unipersonal*.

Dar realizarea integrală a opoziţiei de *număr* depinde nu numai de formele categoriilor *inclusive* de *mod* şi *timp* ci şi de *tipul de flexiune* al verbului; ca şi de categoria de *persoană*.

Opoziţia *singular/plural* se realizează la toate verbele, indiferent de tipul de flexiune la care aparţin, de timp şi de, mod, doar la *persoana a II-a*: (tu) *cînţ-i, lucrez-i, cobor-i, vi-i, soseşt-i, vez-i, fac-i, merg-i* etc./ (voi) *cînt-a-ţi, lucr-a-ţi cobor-î-ţi, ven-i-ţi, sos-i-ţi, ved-e-ţi, vind-e-ţi prind-e-ţi* etc.;

(tu) *a-i văzut*/ (voi) *a-ți văzut* ; (tu) *să sosești* / (voi) *să sosi-ți* ; (tu) *a-i fi venit* / (voi) *a-ți fi venit* etc.

La persoana I, opoziția de număr se neutralizează la *imperfect* și la perfectul compus : (eu, noi) *cînta-m, lucra-m, cobora-m, venea-m, sosea-m, vedea-m, vindea-m, prindea-m* etc. ; (eu, noi) *a-m cîntat, lucrat, coborît, venit, sosit, văzut, vîndut, prins* etc.

La persoana a III-a, opoziția de număr se neutralizează în structura tuturor verbelor, la *conjunctiv prezent* iar în structura verbelor din *tipul I de flexiune* și *tipul II, clasa 2 de flexiune* și la *prezentul indicativului* : (el, ei) *să cînt-e, lucrez-e, coboar-e, vin-ă, sosească-ă, vad-ă, vînd-ă, prind-ă* etc. ; (el, ei) *cînt-ă, lucreaz-ă, coboar-ă.*

Opozițiile de număr și persoană se realizează, în structura verbului, în general concomitent, prin *dezinențe* : (eu) *cînt-ø* / (tu) *cînț-i*/ (noi) *cîntă-m*; dezinența-Ø exprimă persoana I singular ; persoana I, în opoziție cu dezinența *-I*, de la persoana a II-a ; singularul, în opoziție cu dezinența *-M*, de la plural. Dezinența -Ø, de la imperfect: (el) *cînt-a-Ø*, exprimă persoana a III-a, în opoziție cu dezinențele : *-M*, pentru persoana I (*cînta-m*) și *-I*, pentru persoana II-a (*cînta-i* și singularul, în opoziție cu dezinența *-U*, de la plural (*cînta-u*) ș.a.m.d.

La formele de prezent (indicativ, conjunctiv, imperativ) opoziția de număr este „întărită" de structura temelor verbale : sufixul tematic de singular diferă de sufixul tematic de la plural la persoana I și a II-a : Ø-/Ă-(A) : (eu) *cînt*/ (noi) *cîntăm*, (tu) *cînți*/ (voi) *cîntați* ; *-ez-*/*-ă* (*a*) : (eu) *lucrez*/ (noi) *lucr-ă-m*, (tu) *lucr-ez-i*/ (voi) *lucr-a-ți* ș.a.m.d.

În structura *perfectului simplu* și a *mai mult ca perfectului* opoziției de la nivelul dezinențelor, în exprimarea categoriei de număr i se alătură un morfem special *-ră-*, care intervine numai în structura formelor de plural : (noi) *cînta-ră-m*. (voi) *cînta-ră-ți*, (ei) *cînta-ră-Ø*; (noi) *cîntase-ră-m*, (voi) *cîntase-ră-ți*, (ei) *cîntase-ră-Ø* etc. Morfemul este „de prisos" doar la persoana a II-a, unde opoziția de dezinență este suficientă marcării opoziției de număr. La persoanele I și a III-a, la mai mult ca pefect, numai la persoana a III-a la perfectul simplu, morfemul *-ră-* înlătură posibilitatea omonimiei *singular — plural*: perfectul simplu: (el) *veni-Ø-Ø*/ (el)

prinse-Ø-Ø / (ei) *prinse-ră-Ø*; mai mult ca perfectul: (eu) (*cîntase-Ø-m*/ noi) *cîntase-ră-m*, (el) *cîntase-Ø-Ø*/(ei) *cîntase-ră-Ø* etc.

OBSERVAŢII:

(1) — La verbele neregulate, opoziţia de număr şi de persoană (ca şi cele de timp şi de mod) se realizează şi la nivelul rădăcinii. Verbul *a fi*, de exemplu, prezintă opoziţia *sînt*-ø (persoana I singular)/ *eşt-i* (persoana a II-a singular)/*est* -e(persoana a III-a singular), opoziţia *eşt-i* (persoana a II-a singular) / *sînt-e-ţi* (persoana a II-a plural) şi opoziţia *est-e* (persoana a III-a singular) / *sînt*-ø (persoana a III-a plural) etc. Verbul *a lua*, prezintă la formele de prezent, aproximativ aceleaşi opoziţii de număr: (eu) *ia-u* / (noi) *lu-ă-m* etc.; la fel verbul *a mînca*: (eu) *mănînc*-ø / (noi) *mînc-ă-m*, (tu) *mănînc-i* / (voi) *mînc-a-ţi* ş.a.m.d.

(2) — Adesea, mai cu seamă în limba vorbită şi în limbajul literaturii artistice, dar şi în limba literară, expresia intră în conflict — în structura persoanei şi numărului verbal — cu conţinutul:

a. — în limba literară, în exprimarea *politeţii*, forma de persoana a II-a plural se întrebuinţează pentru persoana a II-a singular:

„Vă rog *să vă serviţi*, spuse ea în timp ce musafirul se ridică în picioare". (M. Preda)

b. — mai ales în limbajul literaturii filozofice şi în structura proverbelor, prin persoana a III-a singular se exprimă *generalul*:

„Cine nu *munceşte* nu *mănîncă*."

c. — în limba vorbită, generalul este exprimat mai ales prin persoana a II-a singular:

„*Ai* carte, *ai* parte".

d. — persoana a II-a singular poate înlocui, în limba vorbită şi în limbajul literaturii, persoana I:

„... cu o singură fustă pe mine ... *să ieşi* şi tu pînă la poartă, nu *poţi să te duci*, că rîde lumea de tine !" (M. Preda)

sau persoana a III-a:

„Aş ! femeia n-aude, n-a vede: *dă-i nainte* ! ba încă sare să-l ia de gît ..." (Caragiale)

în construcţii, în care, de cele mai multe ori verbul este la imperativ dar are valoare de indicativ prezent.

e. — într-un limbaj afectat, persoana a III-a poate fi întrebuinţată pentru persoana I:

„Ionel ! Astîmpără-te, mamă ! Ai să spargi ceva ... Vrei să mă superi? vrei să *moară* mama?" (Caragiale)

f. — în stilul unor lucrări științifice, se apelează la pluralul autorului, întrebuințîndu-se persoana I plural, pentru persoana I singular:

„*Ne propunem să discutăm* problema ..."

g. — persoana I plural, întrebuințată pentru persoana I singular, poate exprima *autoritatea*.

„Noi, primarul acestui oraș, *hotărîm* ca ..."

h. — în limba vorbită, întrebuințarea persoanei I plural pentru persoana I singular, exprimă *modestia* vorbitorului:

„Mai prost cu secera, n-am seceri, trebuie să mă duc zilele astea pe la gară *să vedem* cum îi fac de niște seceri ..." (M. Preda)

Flexiunea verbului

Modul INDICATIV

Prin întrebuințarea *indicativului*, vorbitorul își exprimă atitudinea de *siguranță* în legătură cu realizarea acțiunii verbale. Pentru vorbitor acțiunea exprimată prin indicativ este *reală*.

Modurile verbale există, funcționează și-și manifestă natura semantică, structura morfologică și dimensiunile sintactice *în* și *prin* formele lor temporale.

Între moduri, *indicativul* prezintă cea mai bogată și mai variată gamă de forme și valori temporale, mai cu seamă prin „timpurile" din sfera trecutului.

Fiind un mod al *certitudinii*, al *realității*, indicativul exprimă, prin majoritatea formelor temporale, acțiuni *sigure* și *reale*. Dar, prin corelația intercategorială *timp-mod*, acțiunea verbală poate să-și piardă, la un moment dat, caracterul absolut al *certitudinii*, de îndată ce a ieșit din sfera concretă *a realității*. Se întîmplă așa, cînd vorbitorul situează acțiunea la *viitor*, timp care scoate indicativul — s-ar putea spune — din cîmpul *realității-fapt*, pentru a-l introduce într-un altul, al *realității-proiect*, unde certitudinea împlinirii este totdeauna relativă. În acest sens, la viitor, caracterul indicativului de mod al certitudinii este oarecum mai șters. Și e mai șters, în special cînd sintagma viitorului este constituită din auxiliarul *a avea* și forma de conjunctiv a verbului

care se conjugă. În sintagma *am să cînt* este sigur că am de îndeplinit o acțiune, că am intenția (sau chiar și obligația) să întreprind această acțiune, dar e mai puțin sigur că o voi și întreprinde. Caracterul de certitudine este alterat, pe de o parte, de însăși semantica viitorului, privit în ansamblu, pe de alta, de prezența formei de conjunctiv.

Bogăția formelor temporale ale indicativului este determinată și de existența și funcționarea unei alte interacțiuni categoriale, la nivelul semanticii verbului românesc : interacțiunea *timp-aspect*.

Cel mai complex dintre modurile verbale românești, *indicativul*, pe de o parte, intră în opoziții categoriale cu alte moduri (*conjunctivul, optativul* etc.) direct sau, mai ales, indirect, prin realizările sale temporale, pe de altă parte, conține, în interiorul structurii sale semantice și formale, opoziții de timp și de aspect.

La nivel semantic, se opune tuturor celorlalte moduri verbale, considerate în bloc, din perspectiva extremelor în opozițiile *realitate-irealitate* și *certitudine-incertitudine*. Opozițiile sînt, însă, atenuate, pe de o parte, dinspre *indicativ*, prin formele sale de viitor, pe de altă parte, dinspre *celelalte moduri*, prin *imperativ*, modul verbal care se apropie cel mai mult de indicativ (de viitorul indicativului).

Viitorul reprezintă, în interiorul modului *indicativ*, zona unei relative incertitudini iar *imperativul* este, de fapt, din punctul de vedere al protagonistului comunicării, un mod al certitudinii relative. *Viitorul* indicativului și *imperativul* rămîn, prin aceasta, între cele două extreme : *certitudine-incertitudine*, forme verbale ale unei *certitudini* (sau *incertitudini*) *relative*, iar între extremele *realitate-irealitate*, forme ale unei *realități-proiect*.

La nivelul expresiei, modul *indicativ* se opune celorlalte moduri prin absența, din structura sa formală, a unui morfem general, cu realizare pozitivă, așa cum este *să* la *conjunctiv* : *să cînt*, sau auxiliarul *aș, ai, ar* etc., la *optativ-potențial* : *aș merge, aș fi mers* etc., sau intonația la *imperativ* : *cîntă* ! și care să însoțească *toate* formele sale temporale. Se poate considera că acest morfem, are realizare Ø, opoziția, însă, nu se realizează totdeauna din perspectiva acestui morfem. La nivelul expresiei, auxiliarului *aș, ai, ar*, de exemplu, de la

potențial-optativ, i se opune, de fapt, nu morfemul Ø a l *indicativului-mod*, ci auxiliarul *voi*, *vei*, *va* etc. din structura *viitorului I* : *aș cînta/ voi cînta* etc*.

Totodată, considerat sub aspectul timpurilor fundamentale : *trecut* — *prezent* — *viitor*, *indicativul* se opune celorlalte moduri și (sau mai ales) din perspectiva sensurilor și formelor acestor timpuri.

Astfel, *prezentul indicativ* se opune *prezentului conjunctiv*, prin morfemul de mod (realizat pozitiv, la conjunctiv, *să*, cu realizare ø, la indicativ) : *cînt/ să cînt*. La persoana a III-a, opoziția se realizează și prin dezinențe : dezinența *-ă*, la indicativ — *cîntă/* dezinența *-e*, la conjunctiv — *să cînte*, dezinența *-e*, la indicativ — *vinde/* dezinența *-ă*, la conjunctiv — *să vîndă*.

Perfectul (compus) *indicativ* se opune *perfectului conjunctiv*, și *optativ* (iar prin formele acestora, *prezumtivului*), prin auxiliarul de timp: *a avea*, la indicativ (*am*, *ai*, etc. *cîntat*) *a fi*, la celelalte moduri (*să fi cîntat* etc. ; *aș fi cîntat* etc., *să fi cîntat* etc.).

Viitorul I indicativ se opune *potențial-optativului prezent*, prin formele auxiliarelor, de timp-mod : la indicativ, *a voi* (*a vrea*), la potențial-optativ, *a vrea* (*a avea*) : *voi*, *vei*, *va* etc. *cînta/ aș*, *ai*, *ar* etc. *cînta*.

Viitorul II indicativ se opune — ca timp trecut, în spațiul viitorului — *conjunctivului* și *optativului perfect*, prin morfemele de timp-mod : *voi*, *vei*, *va* etc. pentru indicativ, *să*, pentru conjunctiv, *aș*, *ai*, *ar* etc., pentru potențial-optativ : *voi fi cîntat/ să fi cîntat/ aș fi cîntat* etc.

Cu alte moduri verbale, indicativul intră în opoziție, la nivelul expresiei prin structura fonetică a formelor sale sau prin condiționarea lor sintactică. Astfel, în opoziție cu imperativul, *mod* verbal *marcat* de o intonație particulară (determinată de semnificația sa), prezentul indicativ este un timp *nemarcat* fonetic : (tu) *taci/taci* ! (tu)

Opoziția între cele două forme de *timp-mod* se extinde, de altfel, și la structura lor morfologică, prin realizarea concretă a dezinențelor personale : *-i*, la prezent indicativ, *-ă* sau *-e*, la imperativ afirmativ : (tu) *cînți/cîntă* ! ; *străbați/*

---

* Vezi mai sus, p. 52 ș.u.

străbate !. Şi se extinde şi la nivel sintactic, prin chipul particular în care își realizează verbul-predicat relațiile sale sintactice, în fiecare din cele două realizări modale. Într-o topică neutră, subiectul prezentului indicativ precede totdeauna verbul-predicat : *tu cînți* ; subiectul imperativului, în schimb, îl urmează : *cîntă tu* *.

De natură fonetică şi sintactică este şi opoziția de la nivelul expresiei dintre *viitorul II* al indicativului și *perfectul prezumtiv* : *voi fi cîntat*/ *voi fi cîntat*? (*voi fi cîntat* ...) Prezumtivul perfect este însoțit de o anumită intonație, în timp ce viitorul indicativ rămîne o formă neutră, sub acest aspect. Din punct de vedere sintactic, apoi, viitorul II este un timp de relație, în timp ce prezumtivul perfect este un timp absolut.

Timpurile indicativului

Sensurile temporale ale indicativului se întîlnesc, în realizarea lor, cu note semantice de *aspect verbal*, categorie gramaticală nemorfologizată, în limba română.

La *prezent* şi *viitor*, „opoziția" de aspect nu este *marcată* în mod concret. Ea „există" numai în funcție de semantica verbului ; aparține, prin urmare, nivelului lexical, sau contextual, realizîndu-se adică numai într-o perspectivă sintactico-stilistică.

La *trecut*, în schimb, această opoziție de natură aspectuală se manifestă relativ puternic, determinînd gruparea valorilor temporale de aici.

PREZENTUL

În funcție de situația sintactică a verbului-predicat, *prezentul* poate fi un timp *absolut* sau un timp *relativ*.

Ca predicat al unei propoziții principale, verbul la prezent are valoare de timp *absolut* :

„Parisul *arde*-n valuri, furtuna-n el *se scaldă*"
Turnuri ca facle negre *trăsnesc* arzînd în vînt — " (Eminescu)

Caracterizînd un verb, predicat al unei propoziții subordonate, prezentul se manifestă ca timp *relativ* ; termenul

* *Vocativul* trebuie considerat, între altele, cazul subiectului unui predicat-verb la *imperativ*.

de referință nu mai este momentul desfășurării procesului de comunicare ci momentul acțiunii verbului regent, cu care se află concomitent în relație *sintactică* și *de timp* :

„Dar tata spunea că *nu* mai *are* bani de dat pentru mine" (Ion Creangă)

În oricare din situații, însă, caracteristica definitorie a prezentului este exprimarea *simultaneității*, parțială sau totală, între momentul acțiunii verbale și momentul vorbirii, ca timp absolut, între momentul acțiunii verbului la prezent și momentul acțiunii verbului regent, ca timp relativ.

Din perspectiva *aspectului verbal*, prezentul nu se situează în mod hotărît într-o parte sau alta a opozițiilor aspectuale „închise" în categoria gramaticală a timpului, mai cu seamă la trecut. În funcție de sensul lexical al verbului, prezentul poate fi *durativ* sau *momentan*, *iterativ* sau *noniterativ* etc. Notele aspectuale care se pot manifesta în structura semantică a prezentului pot, însă, determina dezvoltarea unor valori particulare ca timp verbal.

Cînd se manifestă ca timp *absolut*, prezentul situează, cum am văzut mai sus, acțiunea verbală în relație de simultaneitate cu momentul desfășurării procesului de comunicare. Simultaneitatea este relativă, depinzînd, pe de o parte, de caracteristicile relației *timp-aspect*, pe de alta, de conținutul lexical concret al verbului :

„Cu perdelele lăsate
Șed la masa mea de brad,
Focul *pîlpîie* în sobă,
Iară eu *pe gînduri* cad". (Eminescu)

Prezentînd acțiunea verbală ca desfășurîndu-se în momentul vorbirii, *prezentul absolut* este în primul rînd un timp *durativ* și *imperfectiv* ; acțiunea este văzută în desfășurare prezentă, fără precizări referitoare la începutul sau sfîrșitul ei :

„Dar eu *umblu* lîngă ape cîntătoare
și cu fața—ngropată în palme — *mă apăr*
eu nu ! Amin" (L. Blaga)

Simultaneitatea dintre *prezentul verbal* și *prezentul momentului vorbirii* este relativă în două sensuri :

(1) — cînd acțiunea verbului este momentană (datorită sensului lexical sau structurii sintactice a contextului), prezentul verbal se înscrie *într-un punct al duratei* prezentului procesului de comunicare:

„Și pe-a degetelor vîrfuri în ietacul tăinuit
Intră — unde zidul negru într-un arc a-ncremenit".
(Eminescu).

(2) — cînd acțiunea verbului este, fie *generală*, în desfășurarea ei, fie *repetată*, prezentul verbal depășește durata momentului prezent al procesului de comunicare:

„Ca un cîntec de sirenă,
Lumea-*ntinde* lucii mreje;
Ca să schimbe-actorii-n scenă,
Te *momește* în vîrteje;" (Eminescu)

„Pe căile vremii *se duc* și *vin*
cu pas adînc ca de soartă
albe fecioare și negre fecioare:" (Blaga)

Ca *timp de relație*, prezentul verbului, predicat al unei propoziții secundare, situează acțiunea în raport de simultaneitate cu momentul acțiunii verbului regent care se poate afla la un timp trecut, mai ales la *imperfect*:

„— Ia'm-ai băgat în toate grozile morții, căci cuprins de amețeală, nu mai știam unde *mă găsesc*, și cît pe ce erai să mă prăpădești" (Creangă),

la *viitorul* indicativului:

„—Bine, dragul tatei, ... alege-ți un cal din herghelie care-i vrea tu ... arme care-i crede că-ți *vin la socoteală*, ..." (Creangă)

sau la alte forme verbale.

Simultaneitatea este, bineînțeles, tot relativă depinzînd de structura semantică a verbului mai ales:

„Și în farmecul vieții-mi
Nu știam că-i *tot acea*
De te razimi de o umbră
Sau de crezi ce-a zis femeia ..." (Eminescu)

Valori particulare ale prezentului

Între caracterul relativ al simultaneității dintre momentul desfășurării acțiunii verbale și momentul desfășurării

procesului de comunicare, pe de o parte, și diferitele valori particulare ale prezentului, pe de alta, există, în structura limbii vorbite și a limbajului poetic, o intercondiționare reciprocă.

În același timp, mai intervin, atît în întărirea caracterului relativ al simultaneității, cît și — determinat de primul aspect — în constituirea valorilor stilistice ale prezentului, o serie de alți factori : conținutul lexical al verbului, notele aspectuale cuprinse în structura lui semantică și în semantica timpului, contextul sintactic etc.

a — Valori temporale :

Se manifestă în strînsă dependență de context :

a.1. — *perfect* : în limba vorbită și în limbajul literaturii artistice, mai ales la persoanele I și a III-a a verbului :

„Aseară pe la zece și jumătate, *mă duc* acasă, *îmbuc* ceva și *mă dau* așa pe-o parte să ațipesc ...“ (Caragiale)

Valoarea de *perfect* a prezentului poate fi scoasă mai mult în evidență de adverbele de timp cu care se află prins în relații sintactice și cu care, dacă n-ar avea valoare de perfect, ar intra în contradicție :

„*Seara ne oprim* la Coutance și o impresie neobicinuită ne *izbește* ; *avem impresia* unui oraș părăsit. Cu toată ora devreme — abia nouă ceasuri — străzile erau perfect pustii, luminile stinse ...“ (A. Holban)

În absența unui element adverbial, valoarea de perfect a prezentului se poate dezvălui prin prezența, într-un context mai larg sau mai restrîns, a unui timp trecut :

„Priveliștea *se stinge*. În negrul zid *s-arată*,
Venind ca-n somn lunatec, în pasuri line, *ea* ;
Arald nebun *se uită* — cu ochii *o-nghițea*,
Puternicele brațe spre dînsa *întindea*
Și-n nesimțire *cade* pe-a jilțului său spată“ (Eminescu)

sau chiar a unui alt prezent, cînd dezvoltarea valorii de perfect (cel mai adesea de mai mult ca perfect) este condiționată de sensul lexical al verbului și de relația sintactică (de coordonare) pe care o stabilește cu celălalt verb la prezent :

„Harap Alb face cum îi *zice* sfînta Duminică.“ (Creangă)

a.2. — *viitor* ; în limba vorbită, prezentul cu valoare de viitor concurează, de fapt, prin frecvență, forma de viitor

propriu-zis. În limbajul literaturii artistice prezintă această valoare cu deosebire în literatura dramatică sau în „zonele" dramatice ale literaturii narative :

„Eu trebuie să mă retrag, mîne foarte de dimineață *am treabă* și sînt și cam rebegit de vremea asta..." (Caragiale)

Cu această valoare, verbul la prezent este adesea întovărășit de elemente adverbiale care exprimă circumstanțe temporale de viitor, de adverbe sau alte elemente iterative (care se dovedesc, în contexte sintactice restrînse, fundamentale pentru dezvoltarea valorii de viitor a prezentului) :

„*Mai vii* pe-aici, d-șoară ?
— Nu cred, moșule..." (Gib. Mihăescu)

În absența unor elemente speciale (mai ales adverbiale) cu conținut lexical concret de posterioritate, valoarea de *viitor* a prezentului se poate manifesta și prin rețeaua de relații sintactice în care se cuprinde verbul la prezent ; mai ales, pe fundalul unor relații circumstanțiale temporale :

„N-ai acum trebuință de ei : ai putea să mi-i dai, și ți-i *întorc* cu camete, cînd îți *măriți* fata". (Slavici)

În strînsă legătură cu structura formală și semantică a enunțului verbal, considerat în ansamblu, prezentul dezvoltă și alte valori, mai greu interpretabile din punctul de vedere al opoziției categoriale specifice timpului verbal :

— prezentul *atemporal* ; vorbitorul nu situează, de fapt, în timp acțiunea verbală ; în limbajul științific, al definirii, de exemplu, a diferitelor concepte :

„Un simbol *este* o expresie prin care *se exprimă* în același timp ordinea în microcosm și ordinea în macrocosm, adică ordinea universală". (G. Călinescu),

în structura ghicitorilor etc. :

„Ce *trece* prin sat și cîinii *nu bat* ?"

În judecăți universal valabile sau în ghicitori, *prezentul* nu mai este unul dintre cele trei elemente de opoziție ale categoriei gramaticale a timpului ci *un instrument*, un auxiliar lingvistic pentru exprimarea unor concepte.

— prezentul *etern* ; în structura limbajului unor proverbe și zicători, venite să susțină, în limba vorbită și în limbajul artistic, adevărul unor afirmații, să explice anumite întîmplări

particulare, din perspectiva generalului. Prezentul este acum *un instrument* pentru exprimarea generalității și permanenței nu în afara timpului, ci pe toată „întinderea" lui, în structura lingvistică a unor afirmații exprimînd adevăruri generale, confirmate de experiența mai multor generații de oameni:

„Nu-i nimica, stăpîne, zise calul. Capul de-ar fi sănătos, că belelele *curg* gîrlă" (Creangă).

„— Nu-i rău, măi Ștefane, să știe și băietul tău oleacă de carte, nu numaidecît pentru popie, cum chitește Smaranda, că și popia *are* multe *năcăfale*, *e greu* de purtat... Dar cartea îți *aduce* și oarecare mîngîiere". (Creangă)

— prezentul *narativ*; în limbajul artistic (al prozei). În structura semnificației sale, se suprapun *momentul desfășurării acțiunii*, *momentul creației* și *momentul lecturii*, ceea ce acordă un dinamism particular creației artistice:

„Fata *lasă tava* pe masă și *pornește*. Flăcăul *vrea* s-o apuce de braț; ea *scapă* și *pleacă*; el o *cheamă*-napoi; ea-și *întoarce* capul rîzînd, *dă din umeri*, pare-ar zice: ..." (Caragiale)

— prezentul *istoric*; în limbajul literaturii de inspirație istorică. „Suprapunerea" dintre momentul desfășurării acțiunii și momentul lecturii este *creată* din afară, nu este reală. Este o modalitate estetică. Cititorul are conștiința existenței unei distanțe temporale între cele două momente dar acceptă „jocul":

„Atunci Mihai, plin de încredere în energia armatei sale, *trece* podul în capul a opt mii de ostași și *se lasă* cu furie asupra osmanlîilor, în vreme ce focul iute și bine ținut al pușcașilor din pădure și al tunurilor *pustiește* armata turcească, doborîndu-i la pămînt lume multă". (Bălcescu)

Diferența dintre prezentul *narativ* și cel *istoric* stă în legătura cu opoziția *subiectiv-obiectiv*. Acțiunile situate în prezentul *narativ* pot avea loc și în momentul desfășurării procesului de comunicare. Acțiunile situate în prezentul *istoric* sînt în mod absolut anterioare prezentului vorbirii.

— prezentul *liric*; în structura limbajului poetic (în poezie sau în proza lirică). Momentul creației și momentul lecturii (cînd se desăvîrșește procesul de constituire a semnificației poetice) se suprapun, în planul imaginației cititorului:

„Peste vîrfuri *trece* lună,
Codru-și *bate* frunza lin,
Dintre ramuri de alin
Melancolic cornul *sună*“ (Eminescu)

„Cînd soarele *se pleacă* spre apus, cînd murgul serii *începe* a se destinde treptat peste pustii, farmecul tainic al singurătății *crește* și mai mult în sufletul călătorului. Un susur noptatic *se înalță* de pre fața pămîntului ... Atunci, prin nălțimile văzduhului *zboară* cîntînd ale lor doine lungi șiruri de cocori ...“ (Alexandru Odobescu).

b — Valori modale

b.1. — *imperativ*; prin *prezent*, vorbitorul atenuează oarecum duritatea poruncii, îndrăzneala sfatului, recomandării etc.:

„— Uite ce-ai să faci! *Te duci* acasă și *vinzi* ceva: un cal, un bou, un pogon de pămînt ...“ (M. Preda)

c — Valori aspectuale

Dacă este „ajutat“ de o serie de alte elemente lexicale sau sintactice, prezentul își poate „îngroșa“ și individualiza unele din valorile aspectuale, mai pronunțate, de obicei, la alte timpuri:

c.1. — *durativ*; însoțit de elemente adverbiale care, lexical, exprimă durata:

„Se pare cum că alte valuri
Cobor mereu pe-același vad
Se pare cum că-i altă toamnă,
Ci-n veci aceleași frunze *cad*“. (Eminescu)

sau întrebuințat într-un fenomen sintactic de repetiție:

„Și *merge*, și *merge*, pînă ce înnoptează bine.“ (Creangă)

c.2. — *iterativ*; valoarea de iterativ este asigurată de elemente circumstanțiale care exprimă periodicitatea; acestea sînt, de obicei, adverbe temporale dar și alte elemente, în funcție sintactică de circumstanțiale:

„Eu, am, n-am să întîlnesc pe cineva, la zece trecute fix *mă duc* la tîrg“ (Caragiale)

Structura morfologică a prezentului

Este o formă sintetică, un timp *simplu*. Prezintă, în cursul flexiunii verbului, două teme, una pentru singular, alta, pentru plural (persoanele I și a II-a); persoana a III-a plural se dezvoltă, pe baza temei de singular, prezentînd o formă omonimă sau cu persoana a III-a singular, sau cu persoana I singular: el, ea, ei, ele *cîntă, coboară, lucrează*; eu, ei, ele *sosesc, merg* etc.

Cu aceste două teme intră în relație dezinențele de persoană, pentru singular: -Ø (sau *-u, -i*), *-i*, *-ă* (sau *-e*), și pentru plural: *-m, -ți, -ă*, (sau -Ø, *-u*).

Sufixele constitutive ale celor două teme ale prezentului sînt diferite, în funcție de tipul de flexiune al verbului și de clasele flexionare din interiorul acestor tipuri de flexiune. De tipul de flexiune al verbului depind sufixele temei de plural. De clasele flexionare depind sufixele temei de singular și, numai în parte, sufixele temei de plural.

Sufixele temei II a prezentului (de plural) sînt *patru*, în strînsă dependență de tipurile de flexiune, dar fără a le urma întocmai:

sufixul *-ă*/ *-a*; la verbele din *tipul I* de flexiune:
cînt-ă(m), *cînt-a-*(ți)
lucr-ă-(m), *lucr-a-*(ți)

sufixul *-i*; la verbele din *tipul II* de flexiune; *clasa 1*:
dorm-i-(m), *dorm-i-*(ți)
sos-i-(m), *sos-i-*(ți)

sufixul *-î*, la verbele din *tipul II* de flexiune, *clasa 2*:
cobor-î-(m), *cobor-î-*(ți)
ur-î-(m), *ur-î-*(ți)

sufixul *-e*; la verbele din *tipurile III, IV* și *V* de flexiune:
păr-e-(m), *păr-e-*(ți)
vind-e-(m), *vind-e-*(ți)
prind-e-(m), *prind-e-*(ți)

Sufixele temei I a prezentului (persoanele I și a II-a singular, persoana a III-a singular și plural), sînt tot *patru*, din care, *trei* cu realizare pozitivă și un al patrulea cu realizare Ø. Depind de clasa flexionară în care se cuprinde verbul.

Sufixul -Ø- ; este cel mai frecvent ; caracterizează toate verbele din *tipurile III, IV* și *V* de flexiune, precum și verbele din *clasele flexionare* I_1, II_1.a. și II_1.b:

cînt-Ø *dorm-Ø* *cobor-Ø* *par-Ø* *vînd-Ø* *prind-Ø*
cînț-Ø-(i) *dorm-Ø*(i) *cobor-Ø-*(i) *par-Ø-*(i) *vinz-Ø-*(i) *prinz-Ø-*(i)
cînt-Ø-(ă) *doarm-Ø*(e) *coboar-Ø-*(ă) *par-Ø-*(e) *vind-Ø-*(e)

— sufixul *-ez-* ; în structura temei verbelor din *clasa* I_1:

lucr-ez
lucr-ez-(i)
lucreaz-(ă)

— sufixul *-esc-* ; în structura temei verbelor din *clasa* II_1b :

sos-esc
sos-ešt-(i)
sos-ešt-(e)

— sufixul *-ăsc-* ; în structura temei verbelor din *clasa* II_2b :

ur-ăsc
ur-ășt-(i)
ur-ășt-(e)

Nici *dezinențele* de *persoană* și *număr* nu sînt aceleași pentru toate verbele. Unele, cele pentru persoana a III-a, singular și plural, depind de tipul de flexiune al verbului ; altele, cele de persoana I, singular, depind de structura fonetică a temei verbale. Rămîn comune tuturor verbelor celelalte dezinențe. Deci :

S i n g u l a r :

Persoana I.: -Ø : *cînt, lucrez, dorm, sosesc, cobor, urăsc, par, vînd, prind* ; *îndoi, tîrîi, sui* etc.
-u (vocalic): verbele a căror rădăcină se termină în grupurile consonantice *-mbl, -mpl, -fl, -cr-* *umbl-u, umfl-u, umpl-u, afl-u, consacr-u*; (semi
-u vocalic) ; verbele *a ști, a scrie* (și compușii): *ști-u, scri-u* etc. verbul *a continua* : *continu-u*; parte din verbele neregulate: *da-u, sta-u, bea-u* etc.

Persoana a II-a : *-i* ; toate verbele, indiferent de tipul de flexiune ; de structura lor depinde doar valoarea fonetică a lui *-i*, deci :

-*i* (ultrascurt asilabic); majoritatea verbelor, *cînț-i*, *lucrez-i*, *dorm-i*, *sosești*, *cobor-i*, *merg-i* etc.

-*i̯* (semivocalic) verbele care primesc la persoana I -*u* (semivocalic) și parte din verbele care au rădăcina terminată în consonanta *n* (palatalizată, la persoana a II-a, pînă la dispariție): *ști-i*, *scri-i*, *continu-i*, *vi-i* *rămî-i* etc.

-*i* (vocalic) ;verbele care primesc -*u* (vocalic) la persoana I: *afl-i*, *umbl-i* etc.

Persoana a III-a: două dezinențe, în funcție de tipul de flexiune al verbelor și de structura lor fonetică:

-*ă*: la verbele din *tipul I* de flexiune și din *tipul II*, *clasa 2.a.*: *cînt-ă*, *lucreaz-ă*, *coboar-ă*

Primesc aceeași dezinență și verbele din *tipul II*, *clasa 1.a.*, dacă au rădăcina terminată în consoana *r* (face excepție verbul *a muri*): *sufer-ă*, *ofer-ă* etc.

-*e*: verbele din celelalte tipuri de flexiune sau clase flexionare: *doarm-e*, *sosești-e*, *urășt-e*, *par-e*, *fac-e*, *merg-e*

Primesc aceeași dezinență verbele din tipul I de flexiune, clasa 1, dacă au rădăcina terminată în vocala *i*: *a apropia* — *apropi-e* etc.

Plural:

Persoana I: -*m*; pentru toate verbele, indiferent de tipul de flexiune și de structura lor fonetică:

cîntă-m, *lucră-m*, *dormi-m*, *sosi-m*, *coborî-m*, *urî-m*, *păre-m* etc.

Persoana a II-a: -*ți*; pentru toate verbele, indiferent de tipul de flexiune și de structura lor fonetică:

cînta-ți, lucra-ți, dormi-ți, sosi-ți, coborî-ți, urî-ți etc.

Persoana a III-a : două dezinențe, în funcție de cele două omonimii, acestea depinzînd de apartenența verbului la tipul de flexiune și la clasele flexionare, și de structura lui fonetică :

-ă ; la verbele din *tipul I* de flexiune și *tipul II, clasa 2.a.*, verbe caracterizate, la prezent, de omonimia *pers. a III-a*, **plural** = *pers. a III-a*, **singular** : *cînt-ă, lucreaz-ă, coboar-ă* Prezintă aceeași dezinență (și aceeași omonimie) verbele din *clasa 1.a.*, a *tipului II* de flexiune, dacă au ca ultim fonem al rădăcinii, consoana *r* : *ofer-ă, sufer-ă* etc.

-ø : verbele celorlalte tipuri de flexiune, cărora le este caracteristică omonimia : *pers. a III-a plural = pers. I, singular* : *dorm, sosesc, urăsc, par, vînd, prind*

-u̯ : (semivocalic): verbele *a ști* și *a scrie* (plus compușii), păstrînd aceeași omonimie, între pers. a III-a plural și pers. I singular : *ști-u, scri-u, descri-u* etc.

-e : la verbele cu dezinența *-i*, la persoana I, singular, care prezintă omonimia *pers. a III-a, plural = pers. a III-a, singular*, în general nespecifică tipului de flexiune din care fac parte : *apropi-e, îndoai-e, tîrîi-e, jupoai-e* etc.

Accentul : cade *pe rădăcină*, la verbele din *tipurile IV* și *V* de flexiune : *vìnd, vìnzi, vìnde, fàci, fàce, fàceți, vìndem vìndeți, vìnd* ; *prìnd, prìnzi, prìnde, prìndem* etc.

La celelalte verbe, accentul cade pe sufixul tematic, dacă acesta este

realizat pozitiv : *lucrèz, sosèsc, urăsc* ; *cîntàți, părèți* etc. și pe rădăcina verbului, dacă sufixul tematic este -Ø- : *cîntă, dòarme, pàre, cobòară* etc.

IMPERFECTUL

Este forma verbală, în semnificația căreia *aspectul* și *timpul* s-au contopit într-o sinteză în care opozițiile aspectuale au preponderență față de cele temporale.

Caracterul specific al imperfectului este exprimarea *duratei* și *iterației*, caracteristici, prin urmare, de natură aspectuală. Prin *imperfect* vorbitorul exprimă acțiuni care *se desfășoară*, care *durează* sau care *se repetă* în trecut.

Se opune *prezentului* și *viitorului* prin apartenența sa la grupul timpurilor *trecutului* : exprimă acțiuni anterioare momentului vorbirii.

Se opune celorlalte timpuri ale trecutului prin caracterul său pronunțat aspectual. Lipsesc, din structura lui semantică, orice fel de precizări, în legătură cu situația acțiunii verbului la imperfect în momentul vorbirii. Este posibil ca acțiunea să se fi încheiat deja dar se poate foarte bine și ca acțiunea să nu se fi încheiat încă sau să nu se *mai* fi încheiat :

„Pe cînd *căutam* liceul, mi se mai năzărise că, prăjină cum *eram*, cînd vor afla ceilalți că m-am înfățișat să dau examen pentru clasa întîi mă vor arăta cu degetul și vor rîde de mine pînă se vor prăpădi" (Z. Stancu)

Imperfectul este timpul verbal cu structura semantică cea mai bogată și mai complexă. *Polivalența* lui stă în legătură strînsă cu conținutul lexical al verbului, cu relațiile sale în ansamblul contextului sintactic, cu situarea lui în diferite alte corelații specifice categoriei gramaticale a timpului.

Imperfectul poate fi :

— timp *absolut* ; mai cu seamă în limbajul basmelor : „*Era* odată, la marginea unui drum umblat, o fîntînă și lîngă fîntînă *ședea* jos o babă, ghemuită pe niște zdrențe de cergă, și *morfolea*-n gingii ..." (Caragiale)

— timp *relativ* : în construcții sintactice mai complexe, în care verbul la imperfect se află prins, înainte de toate, într-un raport sintactic (mai ales de subordonare) cu un alt

verb, la un timp trecut. Caracterul de timp relativ are, prin urmare, mai mult o determinare sintactică, decît morfologică:

„Cînd *vedea* drumeț... *întindea* dreapta și *se milogea* linguios ..." (Caragiale)

Întrebuințat ca timp *absolut*, imperfectul poate prezenta acțiunea:

fie, din perspectiva opoziției aspectuale *durativ-momentan*, ca *durativă*:

„Vai! tot mai gîndești la anii cînd *visam* în academii" (Eminescu)

fie, din perspectiva opoziției *iterativ - noniterativ*, ca *iterativă*:

„Și peste arbori răsfirați
Răsare blînda lună,
Ce ne *găsea* îmbrățișați,
Șoptindu-ne-mpreună". (Eminescu),

fie, concomitent, din amîndouă perspectivele:

„A noastre inimi își *jurau*
Credință pe toți vecii,
Cînd pe cărări *se scuturau*
De floare liliecii". (Eminescu)

Predominarea uneia sau alteia dintre valorile aspectuale este adeseori condiționată de conținutul lexical al verbului sau de structura sintactică a contextului în care verbul la imperfect se cuprinde ca predicat.

Imperfectul *mergea*, de exemplu, poate fi deopotrivă *durativ* sau *iterativ*, în funcție de context. Astfel, în corelație sintactică cu circumstanțialul *pe seară*, de exemplu, trece în prim plan valoarea lui *iterativă*:

„... pe seară, *mergea* să se așeze lîngă podul Bagdadului ..." (Caragiale)

De observat că *pe seară* nu exprimă în mod obligator *periodicitatea*; între adverb și verb, este în acest sens, relație de influențare reciprocă. Același verb *a merge*, însoțit de adverbul *mereu*, își întărește și absolutizează, la *imperfect*, caracterul *durativ*:

„Numai Făt Frumos *mergea mereu*, urmărind cu cîntecul dorul inimii lui" (Eminescu)

Nu numai conținutul lexical concret al verbului condiționează dezvoltarea unor valori aspectuale ale imperfectului, dar și conținutul său semantic (în sens larg). Verbele *momentane*, de exemplu, prin însăși natura structurii lor semantice, nu pot prezenta caracter *durativ* sub nici o formă temporală. Valoarea aspectuală a acestor verbe este, de aceea, la imperfectul acestor verbe, totdeauna *iterativă*, niciodată *durativă*:

„Adesea, în nopți lungi de iarnă ... Maria *intra* deodată în salonul încălzit ... *intra* îmbrăcată ca băiet ..." (Eminescu)

Cînd structura semantică a verbului „interzice" manifestarea deopotrivă a caracterului *durativ* și a celui *iterativ* al imperfectului, întrebuințarea la acest timp a verbelor în cauză cu una din valorile aspectuale „interzise" devine posibilă numai în spațiul limbajului artistic, cînd „încălcarea" normei limbii literare determină o creștere a valorii stilistice a imperfectului:

„Puiul *murea* tremurînd ..." (Sadoveanu)

Ca *timp de relație*, imperfectul este, în primul rînd, un timp al *simultaneității*, ca și prezentul. Acțiunea verbului la imperfect se desfășoară — pe toată întinderea ei sau numai în parte — concomitent cu acțiunea verbului cu care se află cuprins în relație sintactică și categorială (de timp):

„La geamul tău ce *strălucea*
Privii atît de des;
O lume toată-*nțelegea* —
Tu nu m-ai înțeles" (Eminescu).

În această relație de simultanitate cu alte timpuri, imperfectul își accentuează mai mult diferitele valori aspectuale, în special cea *imperfectivă*: „Tocmai *ieșeam* pe ușă cînd am auzit sunînd telefonul." (Intervenția verbului la perfectul compus frînge, întrerupe desfășurarea pe mai departe a acțiunii verbului la imperfect; acțiunea imperfectului este, în acest caz, *abandonată*, nu *încheiată*), și cea *durativă*: „... l-a dus într-un salon unde *sclipeau* bogății ..." (Caragiale).

Celelalte timpuri ale trecutului — și între acestea, în primul rînd, *perfectul simplu* și *perfectul compus* —, chiar

neintrînd într-o relaţie directă cu imperfectul, subliniază, prin coexistenţa în acelaşi enunţ lingvistic, caracterul *durativ* sau *neîmplinit* al acţiunii verbului la imperfect:

„*N-a fost* lume pricepută şi nici minte s-o priceapă,
Căci *era* un întuneric ca o mare făr-o rază,
Dar nici de văzut nu *fuse* şi nici ochi care s-o vază,
Umbra celor nefăcute nu-*ncepuse*-a se desface.
Şi în sine împăcată *stăpînea* eterna pace!..." (Eminescu)

Valoarea de *iterativ* a imperfectului relativ este condiţionată de intrarea verbului în relaţie sintactică cu un alt verb la imperfect, cu valoare iterativă:

„... de cîte ori *auzeam* de el, de atîtea ori îl *legam* cu întîmplarea mea din sara ploioasă..." (Sadoveanu)

Valori particulare ale imperfectului

Ca şi în limba literară, în limba vorbită şi în limbajul artistic (al literaturii populare şi al celei culte deopotrivă) imperfectul este unul din timpurile verbale cele mai bogate din punct de vedere semantic. Pe lîngă sensurile sale fundamentale (consecinţă a sintezei *timp-aspect*) — şi acestea subordonate, în limbajul poetic, funcţiei estetice a limbii (imperfectul este timp *al mişcării văzute*) — din limba literară, imperfectul prezintă, în limba vorbită şi în limbajul artistic o serie de alte valori, unele dintre ele depinzînd mai mult sau mai puţin de context.

a) V a l o r i t e m p o r a l e:

a.1) — *perfect*: în limbajul poetic popular, mai ales în structura baladelor:

„Apoi Corbea *se scula*,
Iar pe Roşu-*ncălica*,
Şi pe Roşu-l *repezea*,
S-apuca de mi-şi *mergea*
Tot în ţara ungurească,
Acolo să haiducească."

Din creaţia poetică populară a putut trece în limbajul poetic al literaturii culte; se întîlneşte, de exemplu, în poezia lui Eminescu, în poemul — baladă „Luceafărul":

„El *asculta* tremurător
Se aprindea mai tare
Și *s-arunca* fulgerător
Se cufunda în mare ;“

a.2. — *mai mult ca perfect* ; în proza artistică. Este puțin frecventă această valoare a imperfectului și numai în strînsă legătură cu contextul :

„Acasă îl așteptau alte isprăvi de-ale baciului. Rezemați de stîlpul porții, doi țigani rîcîiau cu bățul în noroi. Dumitrache Brabovete, fierarul, și cu fiul său Stoica, ieșit proaspăt din armată, *veneau* să se plîngă că-i bătuse Micu la cîrciumă.“ (Duiliu Zamfirescu)

a.3. — *viitor* ; (mai exact, *posterioritatea*) timp prin esență al simultaneității, cînd este un timp relativ, imperfectul poate, totuși, în situații particulare, să situeze acțiunea verbală într-un moment posterior acțiunii verbului cu care se află în relație :

„Se duse și se puse să se îmbrace. Ministrul *sosea* la 1 după 12“. (Duiliu Zamfirescu).

Momentul exprimat de imperfect poate fi posterior chiar și momentului vorbirii sau, mai exact spus, momentului narațiunii :

„... ca să scape de urmărirea gîndurilor triste, plecase în lume. El era sigur că, dacă *nu murea* undeva, *era să se întoarcă*.“ (D. Zamfirescu).

a.4. — *prezent* ; în jocul copiilor, *imperfectul absolut* exprimă acțiuni care se desfășoară în momentul procesului de comunicare. Din perspectiva „actorilor“, *imperfectul* este un prezent real :

„... eu *aveam* o fetiță bolnavă, tu *erai* doctorița și eu *veneam* cu ea la tine...“

Din perspectiva „spectatorilor“, este vorba de un *imperfect* (mai exact, *prezent*) *ipotetic*.

b — Valori modale:

b.1 — *optativ* ; întrebuințat ca timp absolut, imperfectul poate fi sinonim cu un optativ perfect :

„Poate că *nu voiai* să vii la plimbare.“ (D. Zamfirescu)

b.2 — *potențial*; ca timp relativ, în raport cu un verb-predicat al unei propoziții condiționale sau cu o construcție condițională:

„Dîndu-mi din ochiul tău senin
O rază dinadins,
În calea timpilor ce vin
O stea s-ar fi aprins;
Ai fi trăit în veci de veci
Și rînduri de vieți,
Cu ale tale brațe reci
Înmărmureai măreț" (Eminescu)

Construcția sau propoziția condițională pot rămîne neexprimate; trebuie numai să se subînțeleagă. În asemenea cazuri, imperfectul este numai aparent un timp absolut: —„Mihai nici nu te-a văzut... *Puteam* să te trimitem cu trăsura noastră." (D. Zamfirescu)

În relație sintactică cu anumite adverbe și locuțiuni adverbiale (*mai bine, mai curînd* etc.), valoarea de *potențial* se poate transforma în *regret*:

„Ufff! dacă știam, mai bine *luam* birze." (Caragiale)

b.3 — *ireal*; ca timp relativ, în legătură cu un alt imperfect (rar) sau cu un potențial:

„Dacă tu *știai* povestea astei vieți cu care lupt,
Ai vedea că am cuvinte pana chiar să o fi rupt" (Eminescu)

b.4 — imperfectul *modestiei*; valoarea de optativ poate fi însoțită, în anumite cazuri, de o trăire particulară din partea vorbitorului, de o atitudine de reținere, de o stare de timiditate, ca în limbajul oamenilor simpli, al țăranilor cu deosebire:

„Aș avea o vorbă cu matale ...
. . . .
— Și *mă* mai *rugam* de niște belerturi, zise Chiru.";
„— Hai, cară-te.
— *Mă rugam* să-mi dai și mie niște parale ...
— N-am, mă ..." (D. Zamfirescu)

Structura morfologică

Forma imperfectului este sintetică, constituită din *tema* de *imperfect* și *dezinențele* de număr și persoană:

cînta-m, cînta-i, cînta etc.

Două sînt formele concrete sub care poate apărea tema imperfectului: una construită cu sufixul tematic *-a*, cealaltă, cu sufixul tematic *-ea*, în funcție de tipul de flexiune al verbelor și, în mai mică măsură, de structura fonetică a acestora.

Sufixul *-a-* face parte din structura temei verbelor din *tipul I* de flexiune și din *clasa 2* a *tipului II*:

cînta-m, *cînta-i,* *cînta* etc.
cobora-m, *cobor-a-i,* *cobor-a* etc.

Sufixul *-ea-* se cuprinde în structura temei celorlalte verbe*:

dorm-ea-m, *dorm-ea-i,* *dorm-ea* etc.
păr-ea-m, *păr-ea-i,* *păr-ea* etc.
vind-ea-m, *vind-ea-i,* *vind-ea* etc.
prind-ea-m, *prind-ea-i,* *prind-ea* etc.

Dezinențele imperfectului sînt aceleași pentru toate verbele și numai în parte deosebite de dezinențele de număr și persoană de la alte timpuri verbale. Specifică imperfectului nu este nici o dezinență, doar omonimia *pers. I plural = pers. I singular,* omonimie determinată de prezența la singular a dezinenței *-m*, pe care imperfectul o are în comun cu mai mult ca perfectul: (eu, noi) *cîntam, dormeam, păream, făceam, mergeam* etc. Omonimia se anulează la nivelul pronumelor personale, în spațiul relației sintactice dintre vebul-predicat și pronumele-subiect.

Celelalte dezinențe sînt comune cu ale altor timpuri: la persoana a III-a singular, dezinența -ø, ca la perfectul simplu și mai mult ca perfect: *cînta* (cîntă, cîntase); la persoana a III-a plural, dezinența *-u*, ca la prezentul unor verbe din tipul II de flexiune și din tipul V: *cîntau* (*știu, scriu*) (avînd în vedere că aceasta este o dezinență de excepție, la prezent, s-ar putea considera dezinență specifică imperfectului); la celelalte persoane, dezinențe comune cu ale tuturor timpurilor:

cînta-m, dormea-m, părea-m, vindea-m, prindea-m
cînta-i, dormea-i, părea-i etc.

---

* Sufixul *-ea-* apare și în structura formelor *scrise* ale unor verbe precum *tăc-ea-m, merg-ea-m,* etc., dar e doar un fenomen grafic, impus de caracterul africat al consoanei anterioare *č, ǧ*; sub aspect morfologic, sufixul este *-a-*: *tăč-a-m, merǧ-a-m* etc.

cînta-ø, *dormea-ø* etc.
cînta-m, *dormea-m* etc.
cînta-ţi, *dormea-ţi* etc.
cînta-u, *dormea-u* etc.

Accentul : cade totdeauna pe sufixul tematic : *cîntàm*, *dormèam*, *părèam* etc.

PERFECTUL COMPUS

Este un timp *absolut*. Prezintă acţiunea verbală ca încheiată în mod cert într-un moment anterior procesului comunicării :

„Eu *am citit* acest roman." ; în momentul vorbirii „Eu îl *am* deja *citit* (romanul)".

Este în afara opoziţiilor aspectuale *durativ-momentan* sau *iterativ-noniterativ*. Poate fi privit din perspectiva opoziţiei *perfectiv-imperfectiv*, în care caz, este un timp *perfectiv*, opunîndu-se *imperfectului* ; acţiunea a fost fără nici o îndoială realizată :

„*S-a stins* viaţa falnicei Veneţii,
N-auzi cîntări, nu vezi lumini de baluri ;" (Eminescu)

Valori particulare ale perfectului compus

Timp cu o semantică foarte precisă şi, de aceea, restrînsă la sensul gramatical fundamental, perfectul compus nu rămîne, totuşi, refractar în mod absolut dezvoltării unor noi sensuri în limba vorbită sau în limbajul artistic.

Trei sînt valorile contextuale particulare ale perfectului compus :

— p r e z e n t ; destul de frecvent, în limba vorbită, în dialoguri :

„Mai rămîneţi cu sănătate, dascăle Zaharie şi nepoate, că eu *m-am dus* !" (Creangă)

— v i i t o r ; realizarea sensului de viitor este condiţionată de prezenţa în context a unui alt verb la viitor :

„— Ei şi? ... Ce-*am cîştigat* dacă ţi-oi spune?" (D. Zamfirescu) ;

sau de alte elemente circumstanţiale care au sau pot dezvolta sensul de viitor :

„... doar v-a ajuta să vă vedeţi popă odată ! Ş-*apoi atunci* ... *aţi scăpat* şi voi deasupra nevoiei" (Creangă)

— p r e z u m t i v   p e r f e c t ; în condiţii sintactice particulare ; mai ales ca predicat al unor subordonate *condiţionale* sau de *relaţie* :

„S-a scuzat dacă ne-*a făcut* cumva vreo necuviinţă". (Caragiale)

S t r u c t u r a   m o r f o l o g i c ă

Este un timp *compus*, cu structură *analitică*. Sintagma perfectului compus este formată din tema liberă a participiului şi auxiliarul *a avea*, care o precede.

Verbul auxiliar, conjugat — cu flexiune de auxiliar — la prezent, îşi modifică forma pentru a exprima numărul şi persoana. Tema participiului, în schimb, rămîne invariabilă.

„Dezinenţele" auxiliarului sînt omonime cu ale imperfectului verbelor libere : *-m*, *-i*, *-o*, *-m*, *-ţi*, *-u* :

Eu *am cîntat*, *lucrat*, *dormit*, *coborît*, *vîndut*, *prins* etc.
Tu *ai cîntat*, *lucrat*, *dormit* etc.
El, ea *a cîntat* etc.
Noi *am cîntat* etc.
Voi *aţi cîntat* etc.
Ei, ele *au cîntat* etc.

Auxiliarul este acelaşi şi prezintă aceleaşi forme pentru toate verbele limbii române, indiferent de tipul de flexiune la care aparţin. Structura temei libere a participiului, însă, este condiţionată de tipul şi clasa de flexiune la care verbul aparţine. Diferenţele se produc, pe de o parte, din perspectiva realizării morfonetice a sufixului tematic, pe de alta, din perspectiva condiţiei morfologice a temei însăşi :

— prezintă sufixul *-s*, în structura morfologică a temei de participiu verbele din *tipul V* de flexiune : *am mers*, *ai mers* etc. *am scris*, *ai scris* etc., *am dus*, *ai dus* etc.

— prezintă sufixul *-t* toate celelalte verbe : *am cîntat*, *ai cîntat* etc. *am părut*, *ai părut* etc., *am rupt*, *ai rupt* etc.

— pentru verbele cu sufixul tematic *-s*, tema participiului este o temă liberă, *primară*, *monovalentă* : *merse* (tema perfectului) — *mers* (tema participiului).

— pentru celelalte verbe, tema participiului este o temă liberă *secundară*, derivată, prin sufixul tematic *-t*,

de la tema primară a perfectului; *cînta-* (tema perfectului) *cîntat* (tema participiului), *coborî-* (tema perfectului) *coborît* (tema participiului), *dormi-* (tema perfectului) *dormit* (tema participiului) etc. Fac excepție verbe din *tipul* V_1 de flexiune, care au tema participiului ca temă primară: *rupse-* (tema perfectului) — *rupt* (tema participiului), *frînse-* (tema perfectului) — *frînt* (tema participiului) etc.

Sintagma perfectului compus este disociabilă. Între auxiliar și tema de participiu a verbului se pot introduce adverbe de mod care exprimă *aproximația*, *durata*, *iterația* etc., precum *tot*, *cam*, *prea*, *mai*, *și*:

„Și *se* tot *duce*... *S-a* tot *dus*" (Eminescu)
„*A* mai *venit* de-atuncea să v-asculte,
Voi plopi adînci, cu voci și șoapte multe?" (Arghezi)

În limbajul poetic (al creației populare sau culte), auxiliarul se află adesea în urma temei de participiu:

„Cată-ți tu de ceriul tău,
Și eu de pămîntul meu,
C-așa *vrut-a* Dumnezeu." (col. V. Alecsandri)
„*Trecut-ai* cînd ceru-i cîmpie senină" (Eminescu)

Forma inversă a perfectului compus, constituindu-se într-o unitate fonică (un singur „cuvînt fonetic"), se adaptează cu mai multă ușurință ritmului creației lirice.

Accentul: sintagma perfectului compus prezintă două accente, unul pe auxiliar, celălalt pe tema de participiu. Poziția accentelor urmează legile accentuării verbului la prezent, pentru auxiliar, accentuării temei de participiu, pentru verbul liber, în funcție de tipul de flexiune al acestuia din urmă. În sintagma formelor inverse, „cuvîntul fonetic" prezintă un singur accent, cel al temei de participiu, *trecùt-ai*, auxiliarul pierzîndu-și accentul propriu.

OBSERVAȚII:

(1) — În limba vorbită există sintagme sinonime perfectului compus, constituite din verbul *a fi* și participiul verbului liber:

„Gligori-*i dus* de azi dimineață" (Hogaș)

Construcția caracterizează numai verbele intranzitive.

(2) — Regional se întîlnesc forme perifrastice de perfect compus, cu auxiliarul *a fi* la perfectul compus și tema de participiu a verbului liber: „*Am fost cumpărat* o carte."

Este un timp *absolut*, sinonim cu perfectul compus. Prezintă acțiunea verbului ca încheiată în momentul vorbirii. Spre deosebire de perfectul compus, însă, momentul acțiunii verbului este, relativ, mai apropiat de prezentul procesului comunicării. Acest fapt îl face cu deosebire propriu introducerii vorbirii directe :

„— Nu te supăra, moș Nichifor — *zise* Malca — că poate așa a fost să fie de la Dumnezeu ;" (Creangă)

Pe de altă parte, *perfectul simplu* se deosebește de *perfectul compus* și din perspectiva relației *timp-aspect*. Perfectul simplu se cuprinde în opoziția aspectuală *durativ-momentan*. Se opune, în acest sens, imperfectului, timp al acțiunii *durative*, prin caracterul relativ *momentan* al acțiunii verbale pe care o situează în trecut. În relație contextuală cu un imperfect, perfectul simplu accentuează și mai mult această opoziție, între o acțiune care *durează* și o alta care *punctează*, care vine din afară, frîngînd-o pentru o clipă pe cea dintîi sau suprapunîndu-i-se tot pentru o clipă :

„Ea *tăcu*. Dînsul *se uită* la o rază de soare ce *se oglindea* în luciul părului ei, și-*i veni* s-o mîngîie pe cap, cu un sentiment aproape părintesc — atîta sfială *era* în ținuta ei" (Duiliu Zamfirescu)

Datorită caracterului relativ *momentan* al perfectului simplu, verbele *durative*, sub aspect lexical, se întrebuințează mai rar la această formă de perfect ; perfectului simplu i se preferă atunci perfectul compus : *a dura*, *a se afla*, *a dormi*, *a plînge*, *a trăi* etc.

Fiind un timp cu caracter relativ momentan, în opoziția *iterativ-noniterativ*, perfectul simplu prezintă caracter *noniterativ*; în consecință, acceptă mai greu determinări adverbiale care să exprime periodicitatea, regularitatea, repetiția.

Valori particulare ale perfectului simplu

Limbajul artistic, fără a dezvolta *alte* valori „gramaticale" ale perfectului simplu, „valorifică" caracteristicile sale aspectuale ca și sinonimia cu perfectul compus.

Astfel, perfectul simplu s-a constituit în timpul de preferință al narațiunii. Se aseamănă, într-un anume fel, cu imperfectul. Imperfectul, prin caracterul său durativ, „descrie"

acţiuni în desfăşurare. Perfectul simplu, prin caracterul său „punctual", momentan, „reproduce" succesiunea acţiunilor :

„Dar, în mijlocul odăii, *se opri* în loc, *făcu o plecăciune* după toate regulile ceremonialului de la pension, şi *dete năvală* să iasă pe cealaltă uşă. Coana Sofiţa o *opri*."
(D. Zamfirescu)

Timp *momentan*, perfectul simplu este forma cea mai frecventă sub care se prezintă verbele *dicendi*, în structura limbii vorbite şi a limbajului literaturii artistice : *a spune, a zice, a întreba, a răspunde, a striga, a mormăi, a şopti* etc.:

„Răul e, *zise* ea, că nu facem grîu destul." (D. Zamfirescu) ; „— Aşa, *răspunse* Tincuţa răstit ; dumneata nu vezi că tuşa nu mai poate !" (D. Zamfirescu).

S t r u c t u r a   m o r f o l o g i c ă

Este un timp simplu cu o structură sintetică, constituită din *tema secundară* a perfectului simplu (derivată, prin sufixul -ø-, de la tema primară a perfectului) şi dezinenţele de persoană şi număr.

Din perspectiva temei secundare a *perfectului simplu*, verbele nu se deosebesc între ele ; sufixul tematic este pentru toate acelaşi : -ø-. Deosebirile există, însă, la nivelul temei primare, a *perfectului*. Sufixele specifice acestei prime teme depind de tipul de flexiune al vebului. În funcţie de realizarea concretă a acestui sufix, verbele se diferenţiază în trei mari grupe :

— cu sufixul particular *-se-*, în structura temei de perfect : verbele din *tipul V* de flexiune : *prinse-* (tema *perfectului*)- *prinsei, prinseşi* etc. (*perfectul simplu*) ; *rupse — rupsei, rupseşi* etc. ; *frînse — frînsei, frînseşi* etc.

—cu sufixul *-u-*: verbele din *tipurile III* şi *IV* de flexiune : *păru-* (tema perfectului) — *părui, păruşi* etc. (perfectul simplu)

— cu un sufix omonim sufixului de infinitiv şi prezent plural : *-a-*, pentru verbele din *tipul I* de flexiune : *cîntai, cîntaşi* etc., *-i-*, pentru verbele din *tipul* II_1 de flexiune : *dormii, dormişi* etc., *-î-*, pentru verbele din *tipul* II_2 de flexiune : *coborîi, coborîşi* etc.

Dezinenţele, aceleaşi pentru toate verbele, sînt unele specifice, altele comune cu ale altor timpuri verbale. De fapt, o singură dezinenţă este în mod absolut specifică perfectului

simplu, dezinența pentru persoana I singular *-i* : *cînta-i*, *lucra-i*, *cobori-i* etc.

Pentru persoana a II-a singular, a III-a singular și plural, dezinențele sînt comune cu ale mai mult ca perfectului : *-și*, *-o* : *cînta-și*, *cîntă*; *dormi-și*, *dormi* ; *vîndu-și*, *vîndu* etc. (la persoana a III-a singular, aceeași dezinență -o caracterizează și imperfectul : *cînta*, *vindea* etc.).

La plural, persoana I și a II-a, dezinențele de persoană sînt comune cu ale tuturor formelor temporale. La perfectul simplu, însă, (și la mai mult ca perfect), la toate trei persoanele pluralului intervine și un morfem specific : *-ră-** :

Eu *cîntai*, *lucrai*, *dormii*,*coborîi*, *părui*, *vîndui*, *prinsei*.
Tu *cîntași*, *lucrași* etc.
El, ea *cîntă*, *lucră*, *cobori*, *dormi*, *păru*, *vîndu*, *prinse*.
Noi *cîntarăm*, *lucrarăm* etc.
Voi *cîntarăți* etc.
Ei, ele *cîntară*, *lucrară*, *coborîră* etc.

Accentul : La verbele din *tipul* V de flexiune, rămîne pe rădăcina verbului : *mèrse*, *plînse*, *scrìse* etc., *mèrserăm*, *scrìserăm* etc. *prìnserăți* etc.

La celelalte verbe, accentul cade pe sufixul temei perfectului : *cîntài*, *lucrài*, *dormìi*, *sosìi*, *făcùi* etc., *cîntàrăm*, *cîntàrăți* etc., *venìrăm* etc.

MAI MULT CA PERFECTUL

Este un timp *de relație*. Prezintă acțiunea verbală ca încheiată în trecut, înaintea altei acțiuni, și aceasta încheiată într-un moment anterior prezentului procesului de comunicare :

„O babă, care părea că *formase* centrul grupului de femei, *se sculase* și ea, strîngea repede nu știu ce și, pe cît îi îngăduiau bătrînele ei picioare, o luă și ea la fugă ..." (Hogaș)

Se opune perfectului simplu și imperfectului prin absența oricăror note aspectuale din structura lui semantică.

Se opune tuturor timpurilor trecutului, dar în primul rînd perfectului (simplu sau compus) prin absența perspectivei prezentului procesului de comunicare în considerarea acțiunii verbale. În propoziția „Eu *am citit* această carte",

* Vezi și p. 59

perfectul compus prezintă acțiunea verbului *a citi* din punctul de vedere al prezentului vorbirii: „*Acum* eu *am citită* această carte ...". În propoziția „Eu *citisem* această carte înainte de a mi-o recomanda el.", mai mult ca perfectul aceluiași verb prezintă acțiunea verbală din perspectiva unui moment de-acum depășit (înainte de a mi-o recomanda el).

Avînd ca termen de referință nu prezentul comunicării ci un alt timp trecut (realizat ca atare și formal sau numai la nivelul înțelesului), *mai mult ca perfectul* — spre deosebire de toate celelalte timpuri ale trecutului — nu situează doar acțiunea într-un moment anterior (fie prezentului comunicării, fie desfășurării unei alte acțiuni) dar și determină, totodată, o „ierarhizare" a acțiunilor verbale pe „scara" timpului, introduce, altfel spus, relief în „spațiul" timpului (trecut):

„Mihai *era* tot trist. *Se lupta* cît putea să biruie jalea ce-l *cuprinsese* chiar de la plecare, dar *nu izbutea*". (D. Zamfirescu)

În mod obișnuit, prezența *mai mult ca perfectului* este strîns legată (condiționată chiar) de prezența unui alt timp trecut:

— *imperfectul*:	„El *lua* interogatoriul la trei nenorociți, care *trecuseră* prin mîinile subcomisarului și acum *gemeau* rezemați de ziduri". (D. Zamfirescu).
— *perfectul compus*:	„*M-am* mai *întors* eu, dar *închiseseră* ferestrele și *lăsaseră* perdelele". (Caragiale)
— *perfectul simplu*:	„Grecu *istorisi* că Micu *venise* de dimineață la cîrciumă văitîndu-se că i-au omorît cînele hoții". (D. Zamfirescu)
— *mai mult ca perfectul*:	„*Trecuse* așa de puțin timp de cînd se *întorsese* acasă și, cu toate astea, atîtea întîmplări însemnate *se desfășuraseră*!" (D. Zamfirescu).

Relația cu un alt timp al trecutului poate fi substituită de o relație sintactică cu un circumstanțial, de *timp*:

„*Înainte de întîlnirea* cu Mihai, *crezuse* că nu mai este nimic de făcut...“

sau *de cauză* :

Omul de gazdă *fiind rotariu*, își *lucrase* un car și-l *înjghebase* în casă ...“ (Creangă)

sau cu o circumstanțială de timp cu verbul-predicat la conjunctiv prezent, dacă raportul dintre regentă și subordonată este unul de anterioritate :

„*Pînă să răspundă* ea, popa își *trăsese* pe taler două pătlăgele ...“ (D. Zamfirescu)

Cu *prezentul* indicativului relația este, de asemeni, posibilă, dacă acesta este un *prezent istoric* sau *narativ* :

„Cînd *ajung* eu, ei deja *plecaseră* ...“

Valori particulare ale mai mult ca perfectului

Prin excelență un timp *de relație*, mai mult ca perfectul se referă în permanență la un alt timp, cel mai frecvent, la un timp trecut. Adesea acest timp — termen de referință poate rămîne neexprimat. în care caz *mai mult ca perfectul* capătă aparență de timp *absolut* :

„Prea *ne pierdusem* tu și eu
În al ei farmec, poate,
Prea am uitat pe Dumnezeu
Precum uitarăm toate“. (Eminescu)

Chiar dacă timpul de referință poate fi descoperit într-o altă frază, chiar dacă poate fi presupus, subînțeles, *mai mult ca perfectul*, nu mai apare, în această situație, ca *timp al ierarhizării temporale* a acțiunilor ci ca un timp al îndepărtării acțiunii verbale de momentul vorbirii.

Dar, în limbajul artistic, este posibil ca situația de timp *absolut* a *mai mult ca perfectului* să nu rămînă totdeauna doar aparentă. Intervenind o nouă perspectivă, a *momentului narațiunii* (care nu mai coincide, de fapt, cu momentul comunicării), mai mult ca perfectul se dezvoltă ca *timp al narațiunii* și, prin aceasta, se smulge oricărei relații (exprimată sau subînțeleasă) cu un alt timp al trecutului :

„Îndoiala *se strecurase* în sufletul tînărului. *Rămăsese* pe scaun cu o nehotărîtă idee de a se supune dorinţei lui unchiu-său“ (D. Zamfirescu).

Întrebuinţat în mod *absolut*, mai mult ca perfectul prezintă uneori — în limbajul artistic — acţiunea verbală nu numai împlinită într-un timp trecut foarte îndepărtat dar, eventual, şi *anulată*, în rezultatele ei, din perspectiva prezentului comunicării :

„Aşa ; mi-a murit cîinele, mor şi eu ...

. . . .

— Coane, are a face, că eu îl *crescusem* de mititel. Mi-l *adusese* bietul boier, D-zeu să-l ierte, de la nişte mocani ... (Duiliu Zamfirescu).

Perfectul compus, din propoziţia „Eu l-*am sfătuit* să se ducă acolo“, prezintă acţiunea verbului *a sfătui* ca împlinită în momentul comunicării şi nimic altceva. *Mai mult ca perfectul* din propoziţia „Eu îl *sfătuisem* să se ducă acolo“ spune, pe de o parte, că acţiunea s-a întîmplat cîndva într-un timp îndepărtat în trecut, iar, pe de alta, sau că sfatul n-a fost urmat, sau că ceva neaşteptat, contrar sfatului, s-a produs (depinde de intonaţie). E de presupus numaidecît o altă propoziţie care să se opună, într-un fel sau altul, celei dintîi, la nivelul conţinutului semantic : „Eu îl *sfătuisem* ... dar el a făcut tot cum a vrut ...“ sau „Eu îl *sfătuisem* ... dar nu ştiam că ...“

Structura morfologică:

Este un timp *simplu*, cu formă sintetică. În structura sa intră *tema* secundară de mai mult ca perfect (formată cu sufixul *-se-* de la tema primară a perfectului) şi dezinenţele pentru persoană şi număr. La plural, ca şi în structura perfectului simplu, apare, între dezinenţele personale şi rădăcină, şi un morfem pentru număr, acelaşi morfem *-ră-* : *cîntase-ră-m* etc.

Are cu perfectul simplu, în comun, tema de perfect. Se opune perfectului simplu, prin sufixul tematic *-se-* faţă de -ø-, specific acestui timp : *cîntase-ră-m* (m.m.c.p.)/*cîntarăm* (perfectul simplu).

Sufixul tematic *-se-* este acelaşi pentru toate verbele, indiferent de tipul de flexiune la care aparţin. Diferenţele din structura temei se datorează exclusiv temei primare a perfectului şi sînt aceleaşi ca în cazul perfectului simplu*.

Nu diferenţiază verbele limbii române nici dezinenţele de persoană şi număr de la mai mult ca perfect. În afara persoanei I singular, unde mai mult ca perfectul prezintă dezinenţa *-m*, omonimă cu a imperfectului, dezinenţele sînt omonime cu cele ale perfectului simplu: *-şi*, *-ø*, *-m*, *-ţi*, *-ø* (dintre acestea, unele, cum am văzut deja, sînt comune tuturor timpurilor):

Eu *cîntase-m*, *coborîse-m*, *dormise-m*, *vînduse-m*, etc. *prinsese-m*

Tu *cîntase-şi* etc.

El, ea *cîntase* etc.

Noi *cîntaseră-m* etc.

Voi *cîntaseră-ţi* etc.

Ei, ele *cîntaseră* etc.

Accentul: cade totdeauna pe sufixul temei perfectului: *cîntàsem*, *cîntàserăm*, *dormìsem*, *dormìseşi*, *dormìserăm*; *părùsem*, *părùseşi*, *părùse*; *prinsèsem*, *prinsèseşi*, *prinsèserăm* etc.

OBSERVAŢII:

— În limba vorbită şi în limbajul artistic se mai pot întîlni două forme *perifrastice* de mai mult ca perfect:

a. — construită din auxiliarul *a fi*, la perfectul compus, şi tema de participiu a verbului:

„Părea că printre nouri *s-a fost deschis* o poartă" (Eminescu)

b. — construită cu auxiliarul *a fi*, la imperfect, şi tema participiului:

„Şi cînd ajung acasă aflu că tata şi mama *erau duşi* în tîrg." (Creangă);

„... ar fi trebuit să înceapă a mi se pune soarele drept inimă, după cum se zice, căci *era trecut* de amiază." (Creangă)

---

* Vezi, deci, mai sus, p. 87

Forma a doua de mai mult ca perfect *analitic* caracterizează numai verbele intranzitive. Auxiliarul nu diferă în flexiune de verbul liber. Participiul este variabil în funcţie de genul şi numărul subiectului.

VIITORUL

Situează acţiunea verbală într-un moment ulterior momentului desfăşurării procesului de comunicare. Cunoaşte două ipostaze: de timp *absolut* şi de timp *de relaţie*.

VIITORUL I

Este ipostaza de timp *absolut* a viitorului. Prezintă acţiunea verbului ca urmînd (trebuind) să se desfăşoare într-un moment posterior momentului comunicării verbale:

„Da, *mă voi naşte* din păcat
Primind o altă lege;" (Eminescu)

Chiar fiind un timp *absolut*, prin excelenţă, *viitorul I* poate, totuşi, raporta acţiunea verbală şi la un alt moment decît cel al prezentului procesului de comunicare, moment care se constituie mai degrabă într-un *înlocuitor* al momentului vorbirii şi nu într-un *mediator* între acesta din urmă şi momentul acţiunii verbului. Condiţionat de relaţiile sintactice în care intră verbul-predicat, viitorul se poate referi la unul din timpurile trecutului, la prezentul altui verb sau la un alt viitor, timpuri cu care intră în diferite raporturi temporale:

a. — de *anterioritate*; ca verb-predicat al unei circumstanţiale de timp de anterioritate:

„Pe urmă, răspoimîine, cînd *ai să termini* cu grijile şi cu datoriile dumitale, ai să te întorci la Aizic şi la Surica lui ..." (Cezar Petrescu)

b. — de *simultaneitate*; ca verb-predicat al unei propoziţii regente sau subordonate, aflată într-un raport circumstanţial temporal de simultaneitate:

„*Are să fie* tare mulţumit cînd *are să ştie* că are aici un om de încredere ..." (Cezar Petrescu)

Cele două valori, adesea uşor confundabile, se diferenţiază, fie din perspectiva înţelesului lexical al verbelor, fie

prin elementele conjuncționale cu care se realizează raportul de subordonare. Adverbul *cînd* poate preceda la fel de bine o propoziție în care *viitorul* verbului-predicat exprimă anterioritatea sau simultaneitatea. Locuțiunea conjuncțională *după ce*, însă, precede numai subordonate de anterioritate; *viitorul* verbului-predicat se va afla în mod absolut într-un raport de anterioritate cu timpul altui verb:

„Vin să te caut *după ce vei termina* examenul."

Locuțiunea conjuncțională *de cîte ori*, pe de altă parte, precede numai propoziții circumstanțiale de timp aflate în raport de simultaneitate cu regenta; viitorul verbelor-predicat al acestor propoziții se va afla, în mod absolut, într-un raport de simultaneitate:

„Să te duci la el *de cîte ori are să te cheme.*"

În plus, cînd subordonata este introdusă prin această locuțiune conjuncțională, valoarea de simultaneitate a viitorului este însoțită și de o notă aspectuală; acțiunea verbală are caracter *iterativ*:

„Așa să răspunzi de cîte ori *are să te întrebe* cineva." (Cezar Petrescu)

c — *de posterioritate*; în relație cu un timp trecut. Acțiunea, încheiată deja în momentul desfășurării procesului de comunicare, este prezentată ca viitoare față de acest timp trecut:

„— *Gîndeam* că *n-ai să vii*, îmi zice." (Caragiale)

Valori particulare ale viitorului I

a — V a l o r i   m o d a l e

Sînt strîns legate de situația oarecum particulară a *viitorului* în interiorul modului indicativ;*

a.1 — *ipotetic*; acțiunea situată la viitor este prezentată ca o posibilitate doar, ca o ipoteză:

„.... înapoi nu m-oi mai întoarce, să știu bine că *m-oi întîlni* și cu moartea în cale." (Creangă)

a.2 — *potențial*; mai ales în limba vorbită:

— Da ce-*ți pofti*, dumneavoastră ne întrebă ea.

— Asta-i asta, jupîneasă Zamfiră, doar știu că n-o să ne dai borș de ochi căprii ... (Hogaș)

---

* Vezi p. 61 ș.u.

a.3 — *imperativ*; înțelesul de „proiect" al viitorului atenuează sensul de „poruncă" al imperativului propriu-zis:

„La primăvară te aşterni pe lucru ... *Ai să*-ți *faci* o grădină. Dau ordin grădinarului ..." (Cezar Petrescu)

„*Ai să te duci* la farmacie cu rețeta asta ... N-ai voie nici să ridici un pai de jos. Înțelegi?" (M. Preda)

a.4 — *Prezumtiv*:

„Măi băieți ... da oleacă de fîn nu *s-a găsi* pe la voi? (Hogaș)

b — V a l o r i   t e m p o r a l e

b.1 — *prezent*; atenuează duritatea exprimării unui reproș, a unei invitații izvorîtă dintr-o nemulțumire. Dezvoltă această valoare mai ales verbe ca *a ruga, a invita, a sfătui* etc.:

„*Am să* te *rog* să pleci imediat."

Construcția ascunde, în fond, un imperativ, atenuat o dată prin prezentul unui verb „ajutător": „*Te rog* să pleci" și apoi prin viitorul aceluiași verb ajutător: „*Am să te rog* să plec."

Viitorul verbelor de „solicitare, rugare" exprimă un prezent al *timidității* și al *modestiei*:

„Monșer, te superi dacă te-*oi ruga* să-mi dai batista dumitale?" (Caragiale)

S t r u c t u r a   m o r f o l o g i c ă:

Cunoaște, în limba literară, două forme sinonime, amîndouă cu structură *analitică*: una, cu auxiliarul *a voi* (*a vrea*) în sintagmă, cealaltă cu auxiliarul *a avea*, una cu verbul sub forma temei de infinitiv, cealaltă cu verbul la conjunctiv:

1 — *a voi* (*vrea*) + tema infinitivului: *voi cînta, coborî, vinde* etc.

Tema infinitivului rămîne invariabilă. Verbul auxiliar — cu flexiune de auxiliar — își modifică forma în funcție de număr și persoană:

Eu *voi cînta, lucra, dormi, coborî, părea, vinde, prinde.*
Tu *vei cînta, lucra* etc.
El, ea *va cînta* etc.

Noi *vom cînta* etc.
Voi *veți cînta* etc.
Ei, ele *vor cînta* etc.

Sintagma poate fi dislocată de o serie de adverbe modale — regim : *cam, prea, mai, și, tot* :

„Mereu *se vor* tot *bate*, tu vei dormi mereu“ (Eminescu)

În limba vorbită și în limbajul poetic sînt frecvente formele inverse, cu auxiliarul urmînd temei de infinitiv a verbului și formînd cu aceasta o singură unitate *fonetic-semantică* :

„Mai *suna-vei* dulce corn,
Pentru mine vreodată ?“ (Eminescu)

Sintagma formelor inverse nu mai poate fi dislocată de adverbe ; este dislocabilă, în schimb, prin forme neaccentuate ale pronumelor personale :

„— Doamne, *prinde*-l-*voi* strigoiul cela odată la oala cu smîntînă — ...“ (Creangă)

Accentul : auxiliarul este monosilabic ; tema infinitivului primește accentul în funcție de tipul de flexiune al verbului : verbele din tipurile IV și V de flexiune păstrează accentul pe rădăcină : *fàce, mèrge*; celelalte verbe au accentul pe sufixul tematic : *cîntà, lucrà, dormì, sosì, coborì, urì, părèa.*

2 — a avea + conjunctivul : *am să cînt, ai să cînți* etc.

Auxiliarul *a avea* are, în limba literară, aceeași flexiune cu a verbului liber *a avea*, prezentînd forme diferite în funcție de număr și persoană ; conjunctivul este, de asemenea, variabil, exprimînd la rîndul său, prin dezinențe, persoana și numărul ;

Eu *am să cînt, lucrez, dorm, cobor, par, vînd, prind*
Tu *ai să cînți, lucrezi* etc.
El, ea *are să cînte* etc.
Noi *avem să cîntăm* etc.
Voi *aveți să cîntați* etc.
Ei, ele *au să cînte* etc.

Sintagma este dislocabilă, în structura conjunctivului, prin adverbe modale (de subliniere, de aproximație, iterative, etc.) : *cam, prea, mai, și, tot* :

„*Am să* mai *merg* o dată“

prin pronume personale sau reflexive :

„Speră că *are să*-l *întîlnească* la vară ...“ ;

„*Aveți să* vă *certați* așa mereu ?
sau concomitent prin amîndouă tipurile de elemente :

„Sînt sigur că *n-are să* te mai *recunoască* nimeni așa." În acest din urmă caz, pronumele precede totdeauna adverbul.

Accentul : sintagma prezintă două accente, unul pe auxiliar (accent care urmează regula accentuării verbelor la prezent) și altul pe conjunctiv (urmînd, de asemenea, regula accentuării verbelor la prezent) : *àre să lucrèze, avèm să lucrăm, avèți să vìndeți* etc.

Structura viitorului I este aceeași pentru toate verbele. Diferențe — în funcție de tipul de flexiune al verbului — apar doar la nivelul temei de infinitiv sau la nivelul conjunctivului (la acesta din urmă, atît din punctul de vedere al temelor prezentului, cît și din cel al dezinențelor personale).

OBSERVAȚII :

— În limba vorbită, cele două forme de viitor cunosc numeroase variante fonetice ale auxiliarului :

— forma cu auxiliarul *a voi* ; auxiliarul pierde consoana inițială :

Eu *oi cînta,* coborî etc.
Tu *ei* (*ăi, îi*) *cînta* etc.
El, ea *a* (*o*) *cînta* etc.
Noi *om cînta* etc.
Voi *eți* (*ăți, îți*) *cînta* etc.
Ei, ele *or cînta* etc.

— forma cu auxiliarul *a avea* ; auxiliarul se prezintă sub forma invariabilă *o să cînt, o să cînți, o să cînte* etc. ; variază, în funcție de număr și persoană, numai conjunctivul. Numai la persoana a III-a plural poate apărea și o altă formă, *or,* indiciu că în sintagma cu conjunctivul, auxiliarul este rezultatul unei suprapuneri între cele două verbe auxiliare, *a voi* și *a avea* : *or să cînte, lucreze* etc.

În limba vorbită și în limbajul literaturii artistice, aceste diferite forme sinonime de viitor pot apărea în același context, în strînsă legătură cu structura fonetică a versului (în limbajul poetic) sau cu semantica lor, din perspectiva opoziției *certitudine-incertitudine*;

„Și de-a soarelui căldură
Voi fi roșie ca mărul,
Mi-*oi desface* de-aur părul
Să-ți astup cu dînsul gura.

De mi-*i da* o sărutare,
Nime-n lume *n-a s*-o *știe,*
Căci *va fi* sub pălărie —
Ș-apoi cine treabă are!" (Eminescu)

VIITORUL II

Este ipostaza de *timp de relație* a viitorului. Corespunde — în „paradigma" *viitorului* — mai mult ca perfectului — din „paradigma" *trecutului*. Are un alt termen de referință decît prezentul comunicării: *viitorul I*. Situează acțiunea verbală într-un moment posterior desfășurării procesului de comunicare, dar anterior momentului acțiunii primului termen de referință:

„Cînd *vei ajunge* tu student, eu *voi fi terminat* deja facultatea."

Valori particulare ale viitorului anterior

Viitorul II presupune, în general, existența în context a unui verb la viitorul I, cu care să intre în relație și sintactică și de timp. Cînd relația *temporală* dintre cele două forme de viitor este slăbită, *viitorul II*, cîștigînd o relativă autonomie, prin îndepărtarea de termenul propriu de referință și prin apropierea de prezentul comunicării, primește în semantica sa și note modale de *prezumție*:

„O! glasul amintirii rămîie pururi mut,
Să uit pe veci norocul ce-o clipă l-am avut,
Să uit, cum dup-o clipă din brațele-mi te-ai smult...
Voi fi bătrîn și singur, *vei fi murit* de mult!" (Eminescu)

Structura morfologică:

Este un timp *compus*. Prezintă o formă *analitică*, constituită din viitorul auxiliarului *a fi* și tema de participiu a verbului care se conjugă: *voi fi cîntat, mers* etc.

Își schimbă forma, în funcție de număr și persoană, doar auxiliarul viitorului I al verbului *a fi*, verbul *a voi* (*vrea*):

„Eu *voi fi cîntat, coborît, părut, vîndut, prins*
Tu *vei fi cîntat, coborît* etc.
El, ea *va fi cîntat* etc.
Noi *vom fi cîntat* etc.

Voi *veți fi cîntat* etc.
El, ele *vor fi cîntat* etc.
Sintagma poate fi disociată, la nivelul auxiliarului, de aceleași adverbe *regim*; *cam*, *mai*, *prea*, *tot*:
„Cînd vei ajunge tu la Florența, eu *voi* mai *fi străbătut* deja cîteva orașe ..."
Adverbul *și* poate disloca (e drept, rar) sintagma, între auxiliar și tema de participiu:
„Cînd vei veni tu, nu numai că o voi avea de-acum în bibliotecă, dar *o voi fi* și *citit-o* ..."
În și mai rare cazuri, sintagma poate fi dislocată concomitent în amîndouă punctele de joncțiune, de adverbul *mai* și, respectiv, de adverbul *și*:
„Mi-era teamă să nu aflu că *o va* mai *fi* și *bătut*."
Structura sintagmei viitorului anterior este aceeași pentru toate verbele limbii române, indiferent de tipul de flexiune la care aparțin. Rămîn doar diferențele din structura temei de participiu.

OBSERVAȚII:

În limba vorbită au circulație variante fonetice ale auxiliarului *a voi* pentru viitorul I al verbului auxiliar *a fi*; de aici, din limba vorbită, au trecut în limbajul literaturii culte:

Cînd prin crengi *s-a fi ivit*
Luna-n noaptea cea de vară
Mi-i ținea de subsuoară,
Te-oi ținea de după gît". (Eminescu)

Modul CONJUNCTIV

Are o situație particulară în interiorul categoriei morfologice a *modului*, nereprezentînd totdeauna expresia atitudinii subiective a vorbitorului față de acțiunea verbului. Vorbitorul nu are totdeauna libertate absolută de alegere. De multe ori conjunctivul i *se impune*, ca unica posibilitate, peste orice condiționare categorială, specifică *modului* gramatical.
Conjunctivul există și se manifestă ca atare nu numai la nivel morfologic dar și la nivel sintactic; mai exact spus, conjunctivul cunoaște nu numai o condiționare morfologică,

pe terenul opoziţiei interne, specifice categoriei *mod*, dar şi una sintactică, exterioară acestei opoziţii.

Din perspective morfologice, *conjunctivul* are semantica sa specifică. Pune acţiunea verbală *sub semnul incertitudinii*; este *posibilă* realizarea ei, dar este *nesigură*.

Se opune, prin aceasta, în primul rînd, *indicativului*, mod al *realităţii*, al *certitudinii-realitate*: „El *vine* mereu aici"/„*Să vină* el aici?" Opoziţia cu celelalte moduri, mai cu seamă cu modurile incertitudinii (*prezumtivul*, de exemplu) este, din punct de vedere semantic (la perfect, şi formal) mai puţin netă, putînd intra, uneori, chiar în relaţie de sinonimie gramaticală cu aceste moduri: „*Să vină* el aici?" = „*Va fi venind* el aici?"

Din perspective sintactice, conjunctivul este un mod al subordonării. Există verbe, locuţiuni şi expresii verbale, există construcţii şi raporturi sintactice care pot fi urmate exclusiv (sau pot fi realizate exclusiv), sau aproape exclusiv, de (printr-un) verb la conjunctiv.

Cer conjunctivul, în primul rînd, verbele modale: *a trebui*, *a putea*, *a-i veni*, *a vrea* etc., multe dintre verbele de aspect: *a da*, *a începe*, *a se apuca*, *a continua* etc., ca şi alte verbe: *a încerca*, *a renunţa*, *a îndrăzni*, *a ruga*, *a îndemna*, *a cere* etc.

Pe de altă parte, conjunctivul poate fi impus de natura raportului sintactic în care se află cuprins verbul. Predicatul unei circumstanţiale de scop, de exemplu, este totdeauna la conjunctiv:

— „Din sfera mea venii cu greu
Ca *să* te-*ascult* ş-acuma" (Eminescu)

ca şi predicatul unor tipuri de circumstanţiale modale, temporale etc.:

„Fără *să* mai *aştepte* îngăduinţa, un ţăran trecu pragul". (Rebreanu)

„Tu m-ai învăţat, părinte, şi ne-am grăbit *să*-ţi *cerem* binecuvîntarea, zise Apostol zîmbind" (Rebreanu).

Este drept că, în cele mai multe din aceste situaţii, *conjunctivul* se păstrează în sfera semanticii sale, de mod al unei acţiuni nesigure dar posibile, însă, aceasta se întîmplă nu pentru că aşa ar fi vrerea vorbitorului ci pentru că o impune structura limbii române.

Este drept, însă, că *subordonarea* însăși a conjunctivului nu este totdeauna numai de natură formală. Chiar semantica lui — din perspectiva opozițiilor specifice categoriei gramaticale a modului — stă în strînsă legătură cu semantica verbului regent. Verbe ca *a încerca*, *a vrea*, *a-i veni*, *a ruga*, *a trebui*, etc. se află prin însăși structura lor semantică sub semnul *nesiguranței* și circumscriu, în consecință, *nesiguranței* și acțiunea verbului subordonat.

Subordonat (în amîndouă sensurile : al construcției formale și al nivelului semantic), unui indicativ, mai cu seamă la un timp trecut, conjunctivul exprimă acțiuni reale și sigure :

„Fiindcă am avut norocul *să* vă *întîlnesc* pe D-*stră*, coane Griguță, vă rog să mă ascultați ..." (Rebreanu)

Subordonat, în schimb, unui prezumtiv, prezintă acțiunea ca ipotetică :

„.... nici nu prea știa ce ar fi avînd *să vorbească* cu Pintea (Slavici)

Conjunctivul își afirmă caracterul subiectiv modal, de expresie a atitudinii vorbitorului față de acțiunea verbului, în două situații :

(1) — cînd construcția sintactică, în care se cuprinde, ca subordonat, nu cere cu obligativitate prezența unui conjunctiv. Avînd libertate de alegere, vorbitorul apelează la forma de conjunctiv doar dacă are îndoieli în legătură cu desfășurarea acțiunii verbale. Între indicativul și conjunctivul verbului *a veni*, din frazele : „Nu cred că *vine*" și „Nu cred *să vină*.", deosebirea nu mai este doar de ordin formal ci și de ordin semantic. Prin construcția cu verbul la conjunctiv, vorbitorul își accentuează îndoiala exprimată deja prin verbul *a crede*, întrebuințat la forma negativă.

(2) — cînd verbul la conjunctiv este predicat al unei propoziții principale și, mai ales, independente :

„*Să fie* chiar acesta motivul ? !"

Valorile conjunctivului

Se manifestă în funcție de libertatea de alegere a vorbitorului și se dezvoltă în funcție de semantica verbului și de forma temporală a conjunctivului. Între cele două forme temporale, specifice conjunctivului, nu există numai opoziția

internă proprie timpului verbal, dar se manifestă și deosebiri din punctul de vedere al structurii semantice a modului : *prezentul* este locul de manifestare a valorii specifice a conjunctivului, de mod *al nesiguranței*, al acțiunii *posibile* dar *nesigure*, în timp ce *perfectul* prilejuiește mai cu seamă manifestarea valorii de *ireal*.

a. — *posibilitatea* (pe un fond de incertitudine) :

„*Să fi aflat* ceva? se întreba Lucu". (I. Vinea)

b) — *ipoteza* : în propoziții principale, de obicei enunțiative :

„*Să zic* că trece un străin pe drum, te oprește și te întreabă ..." (Cezar Petrescu) ;

„... aud niște miorlăituri, *să fi zis* că e vreun cotoi sălbatic" (Caragiale)

c) — *șovăiala* (într-un proces de deliberare) ; la prezent, totdeauna în aproximativ același tip de construcții sintactice : un raport de coordonare disjunctivă, în care se află în opoziție două conjunctive, în antiteză din punct de vedere lexical sau sintactic (afirmativ-negativ) :

„*Să*-l *iau*, ori *să*-i *dau drumul* ; mă tem că m-oi face de rîs" (Caragiale) ;

„Însă cel mare se dă după ușă, și — *să tragă, să nu tragă*? (Creangă) ;

„Oare ce *să fi fost la mijloc* ?" (D. Zamfirescu)

d) — *aproximația* ; în strînsă legătură cu alte componente ale enunțului lingvistic :

„... *să aibă* vreo patru metri lungime ..." ;

„Era și foarte tînăr ; *să tot fi avut* 20 de ani". (Matei Caragiale)

e) — *amodal* ; în construcții sintactice, în care prezența conjunctivului este condiționată, impusă de natura regentului (un verb de mod, de aspect, un impersonal etc.)

„Tu trebuia *să te cuprinzi*
De acel farmec sfînt,
Și noaptea candelă *s-aprinzi*
Iubirii pe pămînt." (Eminescu)

„L-am văzut cu ochii mei și nu se poate *să fi ieșit* d-aici".
(Caragiale)

Valoarea modală nu lipsește în mod absolut din aceste construcții, dar acesta nu mai reprezintă expresia voinței

exprese a vorbitorului în legătură cu aducerea în context a conjunctivului. Ca atare, valoarea modală nu aparţine verbului la conjunctiv ci construcţiei în întregime şi se datorează, în primul rînd, verbului regent.

Aceeaşi valoare *neutră*, *amodală* prezintă conjunctivul în construcţiile sintactice în care regentul (care impune forma de conjunctiv) este un substantiv:

„Astfel numai, Părinte, eu pot să-ţi mulţumesc
Că tu mi-ai dat în lume norocul *să trăiesc.*" (Eminescu)

Această valoare modală, mai exact *amodală*, a conjunctivului prezent îl face sinonim cu *infinitivul*, *amodal* prin excelenţă:

„Iaca — începu el *a răcni* ca un smintit — toate lucrurile mi se arată găurite ..." (Creangă)/
„Atunci împăratul a început *s-o sfătuiască* zicînd ..." (Creangă)
„... m-am frămîntat cu gîndul fel şi chip cum aş putea *îndupleca* pe mama ..." (Creangă)/
„Numai de un lucru era baba cu inima jignită — că nu putea *să* le *zică* tată şi mamă." (Creangă);
„Avem noi dreptul *de a refuza* ?/
„Avem noi dreptul *să refuzăm* ?

Aceeaşi valoare *amodală* caracterizează conjunctivul propoziţiilor subordonate al căror predicat este, în mod obligator, la această formă verbală: circumstanţiale finale, modale, de relaţie, completive indirecte etc.:

„Îşi făcea Hubăr mustrări şi-şi dedea silinţa *să mîngîie* pe nevastă-sa" (Slavici);
„Mă miram eu *să fi mîncat lupul iarna* asta aşa de în pripă" (Creangă);
„... adesea cete întregi găzduiau peste noapte pe la noi, spre-a pleca înspre ziuă iar, fără ca honvezilor *să li fi* trecut prin minte, ca *să-l surprindă* cîndva" (Eminescu)

Valori particulare ale conjunctivului

a — V a l o r i m o d a l e:

În condiţii sintactice particulare, conjunctivul prezintă acţiunea din alte perspective *modale*, decît cele care-i

sînt proprii; modalitatea *morfologică* se subordonează, în aceste cazuri, modalității *sintactice*:

a.1 — *condiția*; ca predicat al unor circumstanțiale condiționale:

„Ia, *să am* eu o slugă așa de vrednică și credincioasă ca Harap Alb, aș pune-o la masă cu mine, că mult prețuiește omul acesta ..." (Creangă)

a.2 — *irealul*; conjunctivul prezent, în construcții sintactice eliptice:

„Cînd *să isprăvească* Ion povestea, iată că sosește diaintea hanului ..." (Caragiale);

conjunctivul perfect, ca predicat al unei circumstanțiale condiționale ipotetice sau al unei alte propoziții cu înțeles ipotetic:

„Da, mult mai bine ar fi fost
Să fi rămas în sat la noi ..." (St. O. Iosif)

a.3 — *concesia*; ca predicat al unor circumstanțiale concesive, reale, conjunctivul prezent, ipotetice, conjunctivul perfect:

„... îți făgăduiesc dinainte că o dată pornit din casa dumitale, înapoi nu m-oi întoarce, *să știu* bine că m-oi întîlni și cu moartea în cale" (Creangă);

„Război mare *să fi fost* de făcut și pînă acum îl puneați la cale ..." (Caragiale)

Întrebuințat cu valoare concesivă, conjunctivul prezent apare adesea fără conjuncția-morfem *să*, la persoana a III-a:

„*Fericească-l* scriitorii, toată lumea *recunoască-l* ...
Ce-o să aibă din acestea pentru el bătrînul dascăl?"
(Eminescu)

În afara unor valori modale oarecum „clasice", în orice caz, „definibile", conjunctivul poate prezenta o serie întreagă de nuanțe modale, coexistînd cel mai adesea în aceeași formă, în același context:

— *negarea* unei eventualități oarecare, a posibilității realizării unei acțiuni: în propoziții interogative retorice, afirmative prin formă, negative prin înțeles:

„Cui *să te plîngi*? Cui? (Caragiale)
Unde *să te fi dus*? ..."

— *contrazicerea* unei opinii, posibile sau reale ; în propoziţii interogative retorice :

„— Bine. Dar de ce *să nu credem* că făptura normală a omului este cea anume făcută, ca să vadă adevărul?" (Eminescu) ;

„— Şi el o pipăie. Cu ce drept modul nostru *să fie* cel adevărat şi al lui cel fals ? " (Eminescu)

— *disprețul* ; în propoziţii interogative sau exclamative :

„*Să colaborez* eu la „Moftul"? *Să*-mi *prostituiesc* pana cu pornografii şi insanităţi ? A !" (Caragiale)

— *regretul* ; în propoziţii interogative retorice :

„Eu atunci, *să nu-mi caut de drum* tot înainte ? Mă abat pe la tei ..." (Creangă) ;

„*Să nu fi rămas* cu încă o săptămînă la Florenţa ?"

— *uimirea*, în faţa unor îndoieli sau întrebări „de prisos" sau nejustificate ale interlocutorului ; în propoziţii interogative retorice care reiau, prin conjunctiv, verbul-predicat al unei propoziţii interogative a interlocutorului :

„— Atunci, o să mă-ntrebaţi, dumneata de unde o ştii ?
— Cum *să n*-o *ştiu*, dacă o ştie tot Ţarigradul ?" (Caragiale)

S t r u c t u r a m o r f o l o g i c ă :

Semnul caracteristic al conjunctivului (prezent şi perfect) este conjuncţia-morfem *să*. Prin acest morfem, conjunctivul se opune direct *indicativului*, la *prezent*, şi *imperativului*, forme modale cu care are în comun tema verbală : (tu) *cînţi*/să *cînţi*/*cîntă* ! (tu)

Opoziţia *conjunctiv*/*indicativ*/*imperativ* este extinsă şi la nivelul dezinenţelor (pentru persoana a III-a, opoziţia *conjunctiv*/*indicativ* : el, ea *cînt-ă*/ *să cînt-e* ; *merg-e*/ *să mearg-ă* ; la persoana a II-a, opoziţia conjunctiv/imperativ : tu *să cînț-i*/*cînt-ă* *) Opoziţia *conjunctiv*/*imperativ* se răsfrînge şi la nivel fonetic : imperativul este, în acest sens, o formă verbală *marcată* — de o intonaţie particulară, în timp ce conjunctivul rămîne neutru sub acest aspect, *nemarcat*.

În forma de perfect, opoziţia directă se stabileşte între *conjunctiv*, pe de o parte, şi *viitorul anterior* al *indicativului* şi *potenţial-optativul perfect*, pe de alta :

---

* Vezi p. 41 ş.u.

(eu) *să fi cîntat*/ *voi fi cîntat*
aș fi cîntat

Auxiliarelor *voi, vei* etc. (de la *viitorul indicativului*) și *aș, ai, ar* etc. (de la *optativ perfect*), *conjunctivul* le opune același morfem *să*.

OBSERVAȚII :

Exprimarea opoziției *conjunctiv/indicativ* la persoana a III-a prin dezinențe, personale, face posibilă la această persoană gramaticală, absența conjuncției-morfem *să* :

„Să plutim cuprinși de farmec
Sub lumina blîndei lune —
Vîntu-n trestii lin *foșnească*,
Unduioasa apă *sune* !" (Eminescu)

Timpurile conjunctivului

Conjunctivul se realizează practic prin două valori temporale, *prezentul* și *perfectul*

PREZENT

Se manifestă ca timp *absolut* și ca timp *relativ*, în funcție de situația sintactică în care se află verbul-predicat. Este timp *absolut* în propoziții principale și independente :

„De ce *să fiți* voi sclavii milioanelor nefaste," (Eminescu)

Este timp *de relație* în propoziții subordonate unui verb-predicat, mai ales

„Ea-l pofti *să se așeze*, se așeză și ea, apoi rămaseră cîtva timp strîmtorați : el nu știa cum *să înceapă*, iară ea aștepta *să vadă* ce vrea el." (Slavici)

Ca timp *absolut*, conjunctivul prezent situează acțiunea verbală în prezentul procesului de comunicare :

„Cîte ceasuri *să fie*?" (Caragiale)

sau într-un moment posterior, prezentul conjunctivului exprimînd în același timp și viitorul acestui mod verbal :

„Așa *să răspunzi* de cîte ori are să te întrebe cineva". (Cezar Petrescu)

Cu valoare „nominativă", cînd intră în relație de sinonimie cu infinitivul verbului, prezentul conjunctivului se dovedește a fi, în realitate, un *atemporal* :

„*Culmile reporterului*.

1 — *Să*-i *chiorăie mațele* de foame și el *să se scobească*-n dinți în fața lui Capșa, spunînd c-a dejunat adineaori cu Arton" (Caragiale).

În funcție de structura semantică și sintactică a contextului, prezentul conjunctiv poate dezvolta valoarea unui *prezent etern* :

„E foarte greu *să cerți* pe un om care-și mărturisește vinovăția ;" (Slavici)

În anumite condiții sintactice, și mai cu seamă în relație cu adverbe modale sau de timp care exprimă permanența, stabilitatea, prezentul conjunctivului situează acțiunea verbală într-un prezent *durativ* :

„Așa, ce folos, *să tot stai*, *să clocești* acasă ca muierile ?"
(Caragiale)

Ca timp *de relație*, conjunctivul prezent nu-și mai ia ca prim (și unic) termen de referință momentul comunicării, ci momentul desfășurării acțiunii verbului regent, cu care poate intra în două tipuri de raporturi :

1 — *de simultaneitate* ; cel mai adesea relativă :

„Mai întîi au vrut *să*-l *mănînce* alții fript." (Cezar Petrescu)

Simultaneitatea este totală mai ales cînd amîndouă verbele sînt momentane :

„Cînd *să intru* în strada unde locuiește amicul meu, iată-l, îmi iese în față" (Caragiale)

2 — de *posterioritate* ; în general, cînd verbul regent este la un timp trecut :

„Te duci, ș-am înțeles prea bine
Să nu mă țin de pasul tău" (Eminescu)

sau dacă prezentul conjunctiv este predicatul unei circumstanțiale (cel mai frecvent, de scop sau de timp) :

„*Să cer* a tale daruri, genunchi și frunte nu plec,
Spre ură și blestemuri aș vrea să te înduplec" (Eminescu)

„Pînă *să se întoarcă* jandarmii din fundul curții, Boiangiu se adresă mai domol celorlalți ..." (Rebreanu)

Cînd verbul regent este un potențial-optativ, raportul nu este tocmai clar ; pare să se impună situația de *posterioritate* :

„Ziceam că dac-aș voi *să plec*, mi-ar fi greu *să mă despart* de tine" (Slavici) ;

„Eu nu ţi-aş dori vreodată să ajungi să ne cunoşti,
Nici ca Dunărea *să-nece* spumegînd a tale oşti"
(Eminescu)

Valori ale conjunctivului prezent

În afara valorilor pe care conjunctivul le dezvoltă ca mod, indiferent de forma temporală sub care se realizează, o serie de valori particulare se manifestă numai la prezent:

— *imperativ*; este deosebit de frecventă această valoare a conjunctivului prezent, prin care limba română îşi completează, într-un anume fel, trebuinţele neacoperite deplin de imperativul propriu-zis, din cauza caracterului său unipersonal. Conjunctivul cu valoare de imperativ are toate trei persoanele (persoana I, numai la plural):

„Ei, acum cumnate, ia *să vorbim* o vorbă colea între bărbaţi, cocoanele *să* nu *asculte*; ..." (Caragiale); „*Să părăseşti* casa mea, muiere prefăcută; *să te duci* la calicul de calemgiu, auzit-ai tu?" (N. Filimon); „Tu *să taci*, ticălosule! ... *Să taci*, tîlharule! ... *Să taci*! ... *Să taci*! ..." (Rebreanu)

„Străin şi făr' de lege de voi muri — atunce
Nevrednicu-mi cadavru în uliţă l-*arunce*" (Eminescu)

În strînsă legătură cu valoarea de *imperativ* a conjunctivului prezent se află valoarea de optativ, cu deosebire frecventă în limba vorbită (este o caracteristică a stilului oral), în *urări* de tot felul:

„— *Să trăieşti*! cu români ca tine n-am teamă!"
(Caragiale)

în construcţii incidente (invocînd pe Dumnezeu sau pe Satana):

„Dumnezeu *să*-l *ierte*! că n-avu parte să se preţuiască ..."
(Creangă)

sau în *imprecaţii* (unde, de cele mai multe ori, reia un *potenţial-optativ*):

„Fir-aţi ai dracului, *să fiţi*! ...
. . . .
Fir-ar ai dracului, *să fie*!" (Rebreanu)

În funcţie de context şi de conţinutul lexical al verbului, *conjunctivul* poate exprima scepticismul vorbitorului, consecinţă a unei dezamăgiri:

„Văzut-ai dumneata ? *Să* mai *pui temei* altădată pe vorbele oamenilor ! " (Creangă)

Ca timp *absolut*, conjunctivul prezent este propriu (în limba literaturii artistice) exprimării unor realități inventate, închipuite :

„Să încep cu o minciună ? De ce?
Să mă aflu rătăcit călare prin munți, într-o noapte înfiorătoare ... *Să simt* îngrozit poticnindu-se calul ... Sau *să fiu chemat* în grabă la căpătîiul unui prieten care moare în spital ..." (Caragiale)

Structura morfologică

Este un timp simplu, format din tema prezentului și dezinențe de persoană și număr. Forma astfel constituită este precedată de conjuncția-morfem *să* : *să cînt, cobor, par, merg* etc., care la persoana a III-a poate lipsi :

„Și-acela între oameni *devină* cel întîi
Ce mi-a răpi chiar piatra ce-oi pune-o căpătîi." (Eminescu)

Structura temei fiind aceeași ca la prezentul indicativului, diferențele în funcție de tipul de flexiune rămîn aceleași*.

Aproximativ aceeași este și situația dezinențelor ; diferențe față de indicativ intervin numai la persoana a III-a persoană la care, pe de o parte, sînt altele dezinențele, pe de alta, singularul și pluralul sînt omonime :

Eu *să cînt, lucrez, cobor, dorm, par, vînd, prind*
Tu *să cînți* etc.
El, ea *să cînte, lucreze, doarmă, coboare, pară, vîndă*
Noi *să cîntăm* etc.
Voi *să cîntați* etc.
Ei, ele *să cînte* etc.

La persoana a III-a, ca și la indicativ, verbele prezintă două dezinențe, aceleași, dar altfel selectate, în funcție de tipul de flexiune al verbului, mai precis, selectate în sens contrar indicativului:

— dezinența *-e* : la verbele din *tipul I* de flexiune și și din tipul II $_{2.1}$: *să cînte, să lucreze, să coboare*

— dezinența *-ă* : la celelalte verbe : *să doarmă, să sosească, să pară, să vîndă, să prindă**

---

* Vezi p. 71 ș.u.
* Vezi și p. 41 ș.u.

Sintagma conjunctivului prezent este disociabilă prin adverbe modale-regim (*mai, tot, și* etc.)

„*Să* mai *salut* o dată colibele din vale" (Eminescu), prin adverbul de negație *nu* :

„I-ai spus *să* nu *întîrzieze* ? (D. Zamfirescu)

sau prin pronume personale și reflexive, forme scurte, neaccentuate :

„Ea din trestii să răsară
Și *să*-mi *cadă* lin pe piept ;" (Eminescu)

OBSERVAȚII :

(1) — Cînd, în limba vorbită și în limbajul artistic, pentru întărirea negației, se întrebuințează adverbul *cumva* (sau construcția *care cumva*), conjuncția-morfem se reia :

„Numai tu *să nu* cumva *să te răsufli* cuiva" (Creangă)

(2) — Cînd, între morfemul conjunctivului și forma de prezent a verbului, intervin mai multe tipuri de elemente lingvistice, adverbul de negație se situează pe primul loc, adverbul modal pe ultimul :

„Încît *să* n-o mai *poți uita*
Viața ta întreagă" (Eminescu)

PERFECTUL

Cunoaște amîndouă situațiile, de timp *absolut* și de timp de *relație*.

Ca *timp absolut*, situează acțiunea verbală într-un moment anterior momentului comunicării :

„Oare *să nu fi fost* vreo temere ascunsă de Stîngă, bărbatul Floarei ..." (D. Zamfirescu)

Valoarea de timp *absolut* se manifestă în propoziții interogative sau exclamative. Cînd se întîlnește în propoziții enunțiative neexclamative, construcția este, de fapt, eliptică. Conjunctivul este în aceste contexte un timp de relație, numai că termenul de referință, altul decît prezentul comunicării, nu s-a mai exprimat sau s-a exprimat dar într-o frază mai îndepărtată a contextului :

„Se prea poate. Nu zic ba ... Cu condiția ca țăranul *să fi fost* într-adevăr harnic și întreprinzător" (Rebreanu)

Ca timp *relativ*, perfectul conjunctiv situează acțiunea verbului într-un moment anterior momentului unei alte acțiuni :

„Cînd suna știam că Ramses trebuia *să fi murit*“
(Eminescu)

Cu o frecvență redusă în limbă, *perfectul conjunctiv* nu prezintă valori particulare ca timp, altele decît cele caracteristice modului.

Structura morfologică

Perfectul conjunctiv este un *timp compus*. Sintagma sa este constituită din prezentul conjunctiv al auxiliarului *a fi* și tema de participiu a verbului de conjugat: *să fi cîntat*, *coborît*, *mers* etc.

Se opune prezentului conjunctiv prin prezența morfemului *fi*, pe de o parte, prin structura tematică a verbului, pe de alta: la prezent, verbul prezintă tema de *prezent*, la perfect, tema de participiu: *să cînt/să fi cîntat*.

Sintagma este invariabilă, în funcție de număr și persoană, atît la nivelul temei de participiu, prin esență invariabilă, cît și la nivelul auxiliarului care, spre deosebire de verbul liber *a fi*, rămîne invariabil:

Eu *să fi cîntat*, *lucrat*, *dormit*, *coborît*, *părut*, *vîndut*
Tu *să fi cîntat* etc.
El, ea *să fi cîntat* etc.
Noi *să fi cîntat* etc.
Voi *să fi cîntat* etc.
Ei, ele *să fi cîntat* etc.

Structura perfectului conjunctiv nu determină în sine diferențe și nu este diferită în funcție de tipul de flexiune al verbelor; deosebirile se manifestă doar în realizarea *concretă* a temei de participiu.

Sintagma este disociabilă, în general, între morfemul modal, și cel temporal, de adverbe-regim:

„Aș fi vrut *să mai fi cîntat* o dată...“,

de adverbul de negație *nu*:

„*Să* **nu** *fi rămas*, dacă nu-ți plăcea...“

sau de pronume, personale și reflexive, forme scurte:

„Nu trebuia *să* **i-o** *fi dat*...“
„Trebuia *să* se *fi gîndit* mai bine atunci...“

Adverbul modal *și* disociază sintagma, de obicei, între auxiliarul temporal și tema participiului:

„*Să fi și strigat* dacă voia ..."

Cînd, în structura sintagmei, intervin mai multe elemente de disociere, adverbul de negație cere primul loc, adverbul modal, ultimul:

„Trebuia *să* nu-l *fi crezut*." ;

„*Să*-l mai *fi strigat* o dată ..."

Modul POTENȚIAL-OPTATIV

Acțiunea verbului este prezentată ca o *posibilitate* care se va transforma sau nu în *realitate*. Acțiunea poate fi privită dintr-o perspectivă *statică*, a caracterului ei *potențial*, sau dintr-una *dinamică*, a trecerii de la *potențial* la real.

Pe de altă parte, subiectul vorbitor poate fi oarecum exterior desfășurării acțiunii verbale sau poate fi implicat în mod direct (sau cel puțin *interesat*) în procesul acțiunii verbului.

În funcție de toate aceste elemente de natură *semantică*, *modul potențial-optativ* dezvoltă două ipostaze fundamentale:

(1) — de *potențial*

(2) — de *optativ*

(1) — *Potențialul*; subiectul vorbitor privește oarecum detașat, din afară, acțiunea verbală, considerată în *potențialitatea* ei. Acțiunea este prezentată ca *potențială* doar, nedevenită și nedevenind reală, nu pentru că nu ar putea deveni reală (așa stau lucrurile la perfect, dar atunci acțiunea este, de fapt, nu *potențială*, ci *ireală*), ci pentru că vorbitorul o privește în acest mod, ca o *virtualitate*, ca o *posibilitate* și nimic mai mult:

„*S-ar zice* că natura a întipărit aicea o dulce și primăvăratică sărutare pe sînul munților iernatici ..." (Hogaș)

Valori ale potențialului

În afară de prezentarea acțiunii din perspectiva unor virtualități interne ale acesteia, *potențialul* mai oferă vorbitorului și expresia unei maxime *detașări* de cele relatate; prin *potențial* vorbitorul nu-și asumă răspunderea privind adevărul celor spuse:

„... reporterul nostru special află chiar de la nenorocita victimă a îngrozitoarei drame din strada Uranus că ea *nu s-ar fi sinucis* de bunăvoie, ci că o mînă criminală ..."
(Caragiale)

Valori modale particulare ale potențialului

Se dezvoltă în anumite condiții sintactice, fiind rezultatul unei relații de interdependență între natura semantică a potențialului și structura sintactică a contextului în care se cuprinde:

a — *condițional*; ca predicat al unei circumstanțiale condiționale. Poate fi în relație cu un alt *potențial*:

„Ce-*ar fi* mîine dacă *ne-am declara* toți slabi și nefericiți?" (Cezar Petrescu)

sau cu un *prezent* indicativ (cazuri rare):

„Înțelegi tu că, dacă *ar începe* ploile, îi putrezește grîul pe cîmp" (D. Zamfirescu)

Valoarea de condițional caracterizează exclusiv *prezentul* potențialului. La perfect potențialul este numai predicatul unei condiționale, pentru că valoarea modală a formei temporale este de *ireal*:

„Dacă *aș fi plecat* din timp, azi eram la Veneția și eu."

b — *ireal*; la pefect îndeosebi:

„Dîndu-mi din ochiul tău senin
O rază dinadins,
În calea timpilor ce vin
O stea *s-ar fi aprins*;" (Eminescu)

dar și la prezent, ca predicat al unor circumstanțiale modale comparative-ipotetice; este precedat totdeauna de una din locuțiunile conjuncționale: *de parcă, ca și cum, ca și cînd*:

„Și cînd gîndesc la viața-mi, îmi pare că ea cură
Încet repovestită de o străină gură,
Ca și cînd *n-ar fi* viața-mi, ca și cînd *n-aș fi fost* ..."
(Eminescu)

Datorită caracterului structurii sale semantice, *potențialul* se dezvăluie propriu realizării unor comparații estetice, în spațiul limbajului artistic:

„*Ai fi zis* că fecioarele își plecau cu evlavie spre închinare ... capul lor virginal în fața celui atotputernic ..."
(Hogaș)

(2) — *Optativul*; subiectul vorbitor este direct interesat în desfășurarea acțiunii verbale; realizarea acțiunii *este dorită* de el:

„*Ar zîmbi* și nu se-ncrede, *ar răcni* și nu cutează...“ (Eminescu)

În limba vorbită, dorința se exprimă cu o intensitate particulară, în propoziții exclamative, în structura cărora optativul verbului-predicat este precedat de conjuncția *de*:

„Of! *de-ar veni* iarna, să te mai dau odată la școală undeva...“ (Creangă)

Valori modale particulare ale optativului

a) — *imperativ*; în structura lingvistică a imprecațiilor (cînd „obiectul“ dorinței este, îndeobște, exterior vorbitorului: este sau interlocutorul sau o a treia persoană, eventual, un obiect). Construcția sintactică prezintă, de regulă, aceeași structură: *optativ* urmat de *conjunctiv*, amîndouă formele modale cu valoare de imperativ:

„— Ție, omule... așa ți-i a zice, că nu șezi cu dînșii în casă toată ziulica să-ți scoată peri albi, *mînca-i-ar* pămîntul să-i mănînce, doamne iartă-mă!“ (Creangă)

Conjunctivul urmează, în majoritatea situațiilor sintactice, optativul, dar poate și lipsi:

„— *Arză-te-ar* focul de ticălos, c-așa te-am apucat și așa o să te las...“ (D. Zamfirescu)

b) — *indicativ* (prezent); exprimă *modestia, politețea* sau *timiditatea* vorbitorului:

„— Drăguță, dacă nu te superi, *m-aș ruga*... încă un pahar cu apă...“ (Caragiale);

„— Uite ce e, drăguță, dacă nu te superi, te-*aș* mai *ruga* pentru un pahar cu apă...“ (Caragiale);

„— *M-aș hi rugat* la matale de o vorbă
— De ce vorbă? întrebă Matei răstit.
— Păi eu *m-aș hi rugat* să-mi dai drumul, coane“ (D. Zamfirescu)

S t r u c t u r a   m o r f o l o g i c ă

a optativului

Este un mod construit *analitic*. Semnul caracteristic este auxiliarul-morfem *aș*, *ar* etc., care precede, în sintagma potențial-optativului, forma verbului de conjugat: tema de *infinitiv*, la *prezent*; tema de *participiu*, la perfect.

8 – Verbul – 235

Prin forma de *prezent*, potențial-optativul intră în opoziție directă cu *indicativul viitor*, opoziție *marcată* la nivelul auxiliarului : *a vrea* (*a avea*), pentru *potențial-optativ* ; *a voi* (*a vrea*), pentru *indicativul viitor* : (eu) *aș cînta* etc./ *voi cînta* etc.

Prin forma de *perfect*, intră în opoziție directă cu *indicativul viitor anterior* și cu *conjunctivul perfect*. Opoziția se stabilește tot la nivelul morfemului modal : *aș*, *ai*, *ar* etc., față de *voi*, *vei* etc. (morfem de timp pentru indicativ) și *să* : (eu) *aș fi cîntat*/ *să fi cîntat*/*voi fi cîntat* etc.

Opoziția *potențial-optativ/prezumtiv*, insuficient realizabilă la nivel morfologic prin aceleași morfeme (*aș*, *ar* etc., pentru *potențial* ; *voi*, *vei* etc., pe de o parte, *să*, pe de alta, pentru *prezumtiv*), se întregește la nivel fonetic și sintactic*.

Timpurile potențial-optativului

Potențial-optativul se realizează ca mod verbal prin intermediul a două valori temporale, *prezentul* și *perfectul*. Ca și în cazul conjunctivului, însă, cele două forme nu se opun numai din perspectiva categoriei gramaticale a timpului, ci și din punctul de vedere al înseși categoriei modale. Valoarea de *potențial* caracterizează numai prezentul ; perfectul exprimă îndeobște *irealul*.

Valoarea de *optativ*, în schimb, se manifestă ca atare sub amîndouă formele temporale.

PREZENT

Este un timp absolut. Situează acțiunea verbală în prezentul momentului de comunicare, fără, însă, ca cele două momente, al desfășurării acțiunii și al desfășurării procesului de comunicare, să coincidă pe deplin :

„Parc-*ați fi*, domnișoare, fir-ar al dracului !" (M. Preda)

De altfel, prezentul are, în cele mai multe cazuri, valoare de viitor :

„Tiu ! Ta-ța ! Ptfiu ! Ucigă-te toaca, *duce-te-ai* pe pustii !" (Caragiale)

* Vezi p. 17 ș. u.

S t r u c t u r a   m o r f o l o g i c ă

Este un timp *compus*, construit *analitic*, din *tema de infinitiv* a verbului de conjugat și verbul auxiliar *a vrea* la imperfect (cu flexiune particulară, de auxiliar). În limba literară, auxiliarul precede tema infinitivului :

„*N-ar fi* mai scumpă vremea sleindu-se-n tăcere
Decît bătută-n clopot de glas fără durere“ (Arghezi)

În limbajul poetic și în limba vorbită, auxiliarul poate sta deopotrivă în fața sau în urma temei de infinitiv :

„Prin cosmos
auzi-s-ar atuncia măreții mei pași
și-*aș apare* năvalnic și liber
cum sînt“ (Blaga)

În imprecații, auxiliarul apare numai în urma temei de infinitiv a verbului, temă care de multe ori prezintă forma lungă :

„*Dare-ar* Dumnezeu să ți se usuce gîtul !...“ (D. Zamfirescu)

„Știu eu, să nu crezi că doarme Smaranda, *dormire-ai* somnul cel de veci, să dormi !“ (Creangă)

Tema infinitivului este invariabilă. Auxiliarul își schimbă forma, în funcție de număr și persoană :

Eu *aș cînta, lucra, dormi, sosi, coborî, părea, vinde*
Tu *ai cînta* etc.
El, ea *ar cînta* etc.
Noi *am cînta* etc.
Voi *ați cînta* etc.
Ei, ele *ar cînta* etc.

Structura potențial-optativului prezent nu diferă în funcție de tipul de flexiune al verbului și nici nu introduce diferențieri. Acestea există doar la nivelul temei de infinitiv, care prezintă diferite sufixe, conform tipului de flexiune verbală.

Sintagma potențial-optativului prezent este disociabilă prin adverbe regim : *cam, mai, prea, tot, și* :

„Astfel de cărți *aș tot cumpăra*...“

Cînd auxiliarul urmează temei de infinitiv a verbului, sintagma este dislocabilă prin pronume, personale sau reflexive :

„*Duce*-m-*aș* și m-aș tot duce."
„Fă, armăsăroaicelor, legați-vă cîinele, *mînca*-l-*ați* fript !"
(M. Preda)

PERFECT

Reprezintă potențialul cu valoare de ireal. Este un timp *de relație*. Situează acțiunea în trecut, prezentînd-o ca *nerealizată*, din perspectiva unei alte acțiuni, posterioare :

„Dar o să-mi ia ! spuse apoi cu un glas de parcă *i-ar fi* făcut celuilalt o promisiune" (M. Preda)

În ipostaza de *optativ*, prezintă valoare *absolută*, mai ales cînd este un optativ al *politeții* :

„*Aș fi vrut* să mai vorbim cîte ceva — da' ia, te rog, șezi." (D. Zamfirescu)

Cu această valoare, optativul prezintă acțiunea din perspectiva momentului de comunicare, situînd-o doar aparent într-un moment anterior ; în realitate, între cele două momente, al desfășurării acțiunii verbului și al desfășurării procesului de comunicare este un raport de simultaneitate :

„— M-ați chemat ?

. . . .

— Da ... *aș fi vrut* să mai vorbim cîte ceva ..."
(D. Zamfirescu)

Structura morfologică

Este un timp *compus*, construit *analitic*, din verbul auxiliar *a fi*, conjugat la potențial-optativ prezent, și *tema de participiu* a verbului liber : *aș fi cîntat*, *ai fi cîntat* etc.

Sintagma este variabilă, în funcție de număr și persoană, numai prin auxiliarul de mod :

Eu *aș fi cîntat*, *coborît*, *părut*, *vîndut*, *prins* etc.
Tu *ai fi cîntat* etc.
El, ea *ar fi cîntat* etc.
Noi *am fi cîntat* etc.
Voi *ați fi cîntat* etc.
Ei, ele *ar fi cîntat* etc.

Structura perfectului potențial-optativului este aceeași pentru toate verbele, indiferent de tipul de flexiune din care fac parte. Se manifestă doar deosebiri interne, care aparțin

nu perfectului ca timp al potențial-optativului ci temei de participiu a verbelor.

Sintagma perfectului este dislocabilă, între auxiliarul de timp și cel de mod, de către adverbe-regim (*cam, prea, mai*): „*Ar* cam *fi mers* și el ...“, „*Ar* mai *fi vrut* să te vadă o dată.“; între auxiliarul temporal și tema de participiu este disociabilă prin adverbul *și*: „Zice lumea că l-*ar fi* și *bătut* ...“. Disocierea prin adverbul modal *tot* se poate produce în oricare din cele două puncte de joncțiune: „*Ar fi* tot *cîntat*“, *Ar* tot *fi cîntat* ...“

Modul PREZUMTIV

Se cuprinde, alături de modul conjunctiv, în grupa modurilor *incertitudinii*. Prin această apartenență, se opune *indicativului* și *imperativului*, pe de o parte, moduri ale *certitudinii*, *potențial-optativului*, pe de alta, mod al aspirației și al potențialității.

Conjunctivului i se opune, la nivel semantic, prin accentul semnificativ pus pe atitudinea *ipotetică, de presupunere*, în timp ce caracteristica definitorie a celui dintîi este *nesiguranța*.

Prezumtivul este, prin urmare, modul *presupunerii*, al *bănuielilor*, al *ipotezelor* privind desfășurarea sau nedesfășurarea unei acțiuni verbale, existența sau inexistența unor caracteristici ale subiectului propoziției.

La nivelul expresiei, opoziția față de celelalte moduri verbale este categorică numai la prezent, unde se manifestă morfologic, în primul rînd, din perspectiva temei verbale. Se opune direct *indicativului (viitorul anterior), potențialului* și *conjunctivului (perfect)*, forme cu care are în comun auxiliarul modal (temporal-modal), prin tema verbului liber: la prezumtiv, verbul se prezintă sub forma temei de gerunziu, la celelalte moduri, sub forma temei de participiu: (el) *va fi cîntînd*/ *va fi cîntat*; *să fi cîntînd*/ *să fi cîntat*; *ar fi cîntînd*/ *ar fi cîntat*.

La perfect, formele sînt omonime. Opoziția se stabilește, înlăturînd omonimia, la nivel fonetic și sintactic. Formele prezumtivului prezintă o intonație particulară, interogativă, dubitativă etc., celelalte forme rămîn, sub acest aspect,

neutre: (el) *va fi cîntat*? !/*va fi cîntat*; *să fi cîntat* ? *să fi cîntat*; *ar fi cîntat* ?/*ar fi cîntat*. La nivel sintactic, pe de altă parte, în timp ce prezumtivul este un timp absolut: „*Va fi citit* el acest roman ? Mă îndoiesc.", celelalte moduri (la perfect) sînt timpuri *de relație*, de regulă: „Vom sta de vorbă numai după ce-l *vei fi citit* și tu."

VALORI ALE PREZUMTIVULUI

Mod cu o accentuată valoare subiectivă, cu o frecvență mai ridicată în limba vorbită și în limbajul literaturii artistice, și mai puțin frecvent în limba literară, *prezumtivul* acordă acțiunii verbale diverse nuanțe modale, toate în relație semantică strînsă cu valoarea fundamentală de mod al presupunerii:

„Ce vagon, domnule plutonier, păcatele noastre? Că paguba *să fi* tot *fost* doi-trei saci, dacă a fost.." (Rebreanu)

a) — *eventualitatea*; mai cu seamă ca predicat al unei subordonate circumstanțiale condiționale:

„Să n-am parte de viața mea, să nu-mi ajute Maica Domnului, dacă-ți *voi fi călcat cinstea*." (N. Filimon)

dar și al altor subordonate:

„... noi ne mustrăm pentru gîndurile ce ne *vom fi făcut* despre tine..." (Slavici)

b) — *nedumerirea*; mai cu seamă în propoziții interogative indirecte:

„... nici nu prea știa ce *ar fi avînd* să vorbească cu Pintea" (Slavici)

c) — *delașarea*; în propoziții indirecte, cel mai adesea. Vorbitorul nu-și asumă răspunderea pentru adevărul spuselor pe care le aduce în discuție, în mod ipotetic:

„Pe lîngă urs se spune că *ar fi avînd* și această pajură care-l veghează" (Sadoveanu)

Structura morfologică

Este un mod verbal cu o structură analitică. Morfemul caracteristic este verbul auxiliar *a fi*. Verbul liber se prezintă sub forma temei de gerunziu, la prezent, sub forma temei de participiu, la perfect. Auxiliarul precede tema verbală.

Cunoaşte trei forme sinonime, în funcţie de situaţia flexionară a auxiliarului:

(1) — *a fi*, la *conjunctiv prezent* + tema verbului: *să fi cîntînd, cîntat*, etc.

(2) — *a fi*, la *indicativ viitor* + tema verbului: *voi fi cîntînd, cîntat* etc.

(3) — *a fi*, la *potenţial prezent* + tema verbului: *aş fi cîntînd, cîntat* etc.

OBSERVAŢII:

În limba vorbită şi în limbajul artistic, auxiliarul cunoaşte adesea, diferite variante fonetice, mai cu seamă cînd prezumtivul prezintă forma cu auxiliarul la indicativ viitor:

„Acuma mă tot cugetam eu, ce-*i fi căutînd* adică d-ta la Ponoare ?" (Cezar Petrescu);

„Ce e cu ăştia ? ... De ce *n-or fi plecat* ? (M. Preda)

„Eu sînt sfînta Miercuri, de-*i fi auzit* de numele meu" (Creangă)

„... spune fel de fel de taine şi pîre, de unde le-*o* mai *fi ştiind* ?" (Caragiale)

Timpurile prezumtivului

Prezumtivul se realizează ca mod prin două valori temporale: *prezentul* şi *perfectul*, aflate în opoziţie, din punctul de vedere al expresiei, la nivelul temei verbale: (el) *va fi cîntînd/va fi cîntat.*

PREZENT

Este un timp *absolut*, în propoziţii principale (şi independente) cînd situează acţiunea verbală în raport de simultaneitate (parţială sau totală) cu momentul desfăşurării procesului de comunicare:

„Dar oare pe acesta cum mama dracului l-*a fi mai chemînd* ?" (Creangă)

sau de *posterioritate*, cînd funcţionează ca un timp *viitor* al prezumtivului; valoarea de viitor şi-o dezvoltă mai ales ajutat de relaţiile sintactice cu circumstanţiale temporale de aceeaşi natură:

„*Se va* mai *fi ducînd* cineva mîine la Roma ?"

În subordonate — mai puțin frecvent — se prezintă, de obicei, ca timp *de relație,* raportînd acțiunea verbală la momentul acțiunii verbului regent :

„Să-i zici pătimașei numai atîta, parc-*ai fi întîlnind* pe omul dumitale“ (Caragiale)

„Auzisem că *n-ar fi lăsînd-o* să plece.“

S t r u c t u r a   m o r f o l o g i c ă

Este un timp *compus,* construit *analitic,* pe baza temei de *gerunziu.* Tema este precedată de auxiliarul *a fi,* conjugat la una din cele trei forme : *viitor indicativ* : *voi fi, vei fi cîntînd* etc., , *conjunctiv prezent* (cu flexiune de auxiliar) : *să fi cîntînd etc., potențial prezent* : *aș, ai, ar fi cîntînd* etc.

Tema de gerunziu rămîne invariabilă. În structura primelor două forme, auxiliarul de mod își modifică forma, în funcție de număr și persoană, prin primul component : *voi, vei* etc., *fi* ; *aș, ai, ar* etc. *fi.* Cea de a treia formă rămîne total invariabilă : *să fi cîntînd* etc. Deci :

(1) : Eu *voi fi cîntînd, coborînd, dormind, părînd, vînzînd*
Tu *vei fi cîntînd* etc.
El, ea *va fi cîntînd* etc.
Noi *vom fi cîntînd* etc.
Voi *veți fi cîntînd* etc.
Ei, ele *vor fi cîntînd* etc.

(2) : Eu *să fi cîntînd, coborînd, dormind, părînd* etc.
Tu *să fi cîntînd* etc.
El, ea *să fi cîntînd* etc.
Noi *să fi cîntînd* etc.
Voi *să fi cîntînd* etc.
Ei, ele *să fi cîntînd* etc.

(3) : Eu *aș fi cîntînd, dormind, coborînd, părînd, vînzînd*
Tu *ai fi cîntînd* etc.
El, ea *ar fi cîntînd* etc.
Noi *am fi cîntînd* etc.
Voi *ați fi cîntînd* etc.
Ei, ele *ar fi cîntînd* etc.

Structura prezumtivului prezent este aceeași pentru toate verbele ; diferențele care apar, în legătură cu tipul de flexiune al verbului, se limitează la nivelul temei de gerunziu.

OBSERVAȚII :

În limba vorbită și în limbajul literaturii artistice, adesea tema de gerunziu lipsește din sintagma de prezumtiv a verbului *a fi* :

„Ascultă-mă, kir Ianulea ; ce sînt dușmanii dumitale ?... *N-or fi* boieri ?... (Caragiale) ;

„Înțelegem, cucoane, așa *a fi* ...“ (Creangă)

„Din cauză că am înțeles asta nu i-am spus : „dar eu nu sînt o femeie iubită de toată lumea“ ci așa vag : „*vor fi* femei iubite de toată lumea ?“ (Cezar Petrescu)

Sintagmele sinonime ale prezumtivului prezent sînt dislocabile prin adverbe regim, de obicei între auxiliarul *a fi* și auxiliarul precedent : „*Va* mai *fi mergînd* oare cineva ? !; *N-o* mai *fi cîntînd* acolo...“ Adverbul *și* dislocă sintagma între auxiliarul modal și tema de gerunziu : „Pesemne că *vor fi* și *bătînd-o*...“ Adverbul *tot* se poate introduce în amîndouă punctele de joncțiune : „Ce-*or* tot *fi vorbind* atît ?, „Ce-*or fi* tot *vorbind* atît ?“ etc.

Forma cu auxiliarul modal la conjunctiv poate fi disociată și prin pronume, personale sau reflexive. Disocierea se produce de regulă între conjuncția-morfem *să* și auxiliarul *fi* : „*Să*-l *fi știind* el ?“

În prezența unui pronume în sintagmă, adverbul trece pe planul al doilea : „Oare *să* se mai *fi ducînd* cineva ?“

PERFECT

Situează acțiunea verbală într-un moment anterior prezentului comunicării. Se poate afla în situația de timp *absolut* și de timp *de relație*.

Este timp *absolut*, cînd verbul la prezumtiv funcționează sintactic, ca predicat al unei propoziții principale (sau independente) :

„*Nu te vei fi așteptat*, grăi dînsa zîmbind — să-ți vin așa deodată în casă ...“ (Slavici)

„*S-o fi făcut*, maică — aprobă învățătorul“ (M. Preda)

Ipostaza de timp *de relație* (de ordin mai degrabă sintactic decît morfologic), se manifestă cînd verbul la prezumtiv este predicatul unei subordonate; în relație cu un verb la prezent indicativ, acțiunea este situată tot într-un moment anterior momentului vorbirii:

„Ții minte cîte bucăți de pîine *ar fi avut* tovarășul dumitale ?" (Creangă)

În relație cu un timp trecut, prezumtivul perfect situează acțiunea într-un moment anterior momentului acțiunii verbului regent, chiar cînd acesta este la mai mult ca perfect:

„Într-o vreme se spusese chiar că ar fi hoț, că *ar fi furat* nu se știe ce de la cineva ..."(M. Preda).

S t r u c t u r a m o r f o l o g i c ă

Este un timp compus, construit *analitic*, pe baza temei de participiu, precedată de auxiliarul *a fi*, conjugat la una din cele trei forme: *viitor indicativ*: *voi fi cîntat* etc., *conjunctiv prezent*: *să fi cîntat* etc. sau *potențial-optativ prezent*: *aș fi cîntat* etc.

Auxiliarul prezentînd aceleași forme ca în sintagmele de prezent ale prezumtivului, opoziția dintre *prezent* și *perfect* se realizează la nivelul temelor verbale, situație unică în flexiunea verbului românesc: *voi fi cîntat/ voi fi cîntînd*; *să fi cîntat/să fi cîntînd*; *aș fi cîntat/ aș fi cîntînd*.

Tema de participiu este invariabilă. Auxiliarul de mod variază în funcție de număr și persoană ca și în structura formelor de prezent:

(1): Eu *voi fi cîntat, dormit, coborît, părut, vîndut, prins*
Tu *vei fi cîntat* etc.
El, ea *va fi cîntat* etc.
Noi *vom fi cîntat* etc.
Voi *veți fi cîntat* etc.
Ei, ele *vor fi cîntat* etc.

(2): Eu *să fi cîntat, dormit, coborît, părut, vîndut, prins* etc.
Tu *să fi cîntat* etc.
El, ea *să fi cîntat* etc.
Noi *să fi cîntat* etc.
Voi *să fi cîntat* etc.
Ei, ele *să fi cîntat* etc.

(3): Eu *aș fi cîntat, dormit, coborît, părut, vîndut, prins*
Tu *ai fi cîntat* etc.
El, ea *ar fi cîntat* etc.
Noi *am fi cîntat* etc.
Voi *ați fi cîntat* etc.
Ei, ele *ar fi cîntat* etc.

Dintre cele trei forme de prezumtiv sinonime, cea mai mare frecvență cunoaște forma cu auxiliarul la viitorul I al indicativului, mai cu seamă în situația de timp absolut și prezentînd variante fonetice populare ale auxiliarului modal:

„Le-o *fi găsit* ieftine și le-o *fi luat*." (M. Preda)

Dintre formele personale ale prezumtivului, cu deosebire frecventă este forma pentru persoana a III-a. Nefiind prezentă în momentul comunicării, persoana a III-a este cea mai proprie a da naștere la presupuneri, bănuieli, ipoteze, nedumerire etc:

„Tot tata mai spunea că *ar fi auzit* de la bunicul bunicului meu..." (Creangă)

Sintagmele prezumtivului perfect pot fi disociate în același loc, în același mod și de aceleași elemente lingvistice ca și sintagmele prezentului:* *Va* mai *fi plecat* Mihai?", „De ce *să*-l tot *fi bătut la cap*?.." „*Să*-l mai *fi* și *primit* în casă, nu?" etc.

Structura perfectului prezumtiv este aceeași pentru toate verbele limbii române. Rămîn doar diferențele interne, de la nivelul temei de participiu.

Modul IMPERATIV

Se cuprinde între modurile *certitudinii*, alături de *indicativ*, întrucît exprimă certitudinea vorbitorului – chiar dacă relativă — că acțiunea verbală se va săvîrși. Se apropie, în acest sens, de viitorul indicativului.

Prin imperativ, vorbitorul vrea să declanșeze realizarea unei acțiuni, printr-o atitudine (certă, reală) mai dură, cînd modul exprimă *o poruncă*, un *ordin*:

---

* Vezi p. 121

„— *Dezbracă-te!* poruncește D. Lefter" (Caragiale) sau mai blîndă, cînd exprimă *un sfat, un îndemn, o rugăminte*:

„Ai un oboroc ?

— Da cum să n-am.

— *Pune* nucile într-însul, *ie*-l pe umăr și *suie*-le frumușel în pod ; " (Creangă)

— „Stăpîne, *lasă* să se ducă numai nevasta dumitale cu copilul, iar dumneta *spune* că ..." (Creangă)

Deosebirile dintre diferitele nuanțe : *ordin* — *îndemn* — *rugăminte* etc. sînt exterioare formei modale depinzînd de contextul sintactic, de prezența anumitor elemente lexico-gramaticale sau de natura intonației specifice :

„— O, dulce-al nopții mele Domn,
De ce nu vii tu ? *Vină!*" (Eminescu)

„Vrăbioiule vecine,
Rogu-te *treci* pe la mine" (Arghezi)

La imperativ acțiunea este, într-un anumit sens, *sigură* dar nu și *reală*, precum cea a indicativului. Indicativul *constată* existența unei realități ; imperativul *creează* o realitate sau tinde s-o creeze :

Tu *cumperi* cărți .../ *Cumpără* (tu) cărți !

Din punctul de vedere al expresiei, imperativul se opune în mod direct indicativului prezent (timp cu care are în comun tema verbală), la nivel morfologic*, la nivel fonetic* și la nivel sintactic.

La nivel fonetic, opoziția se realizează printr-o intonație particulară care caracterizează imperativul, indicativul rămînînd *nemarcat*, din acest punct de vedere : *cîntă*! (tu/ (tu) *cînți* ; *cîntați*! (voi) / *cîntați* ...

La nivel sintactic, opoziția se manifestă în felul în care se realizează relațiile sintactice dintre imperativul unui verb-predicat și diferite funcții sintactice :

Relația cu subiectul gramatical :

La imperativ, subiectul este de regulă un substantiv (sau înlocuitor) care să exprime o ființă (cel mai adesea umană) : „*Vino*, Mihai, la mine !" ;

La indicativ, posibilitatea de selecție a subiectului gramatical este condiționată doar de înțelesul lexical al

---

* Vezi p. 42, 51

substantivului (mediat, al pronumelui, numeralului): „Vine Mihai.", „Vine *autobuzul*" etc. dar nu „Vine *masa*."

La imperativ subiectul este totdeauna de persoana a II-a (trebuie considerate la fel și substantivele — subiect) „Veniți *voi*!", „Citește *tu*!", „Pleacă *Ioane*!" etc.

La indicativ subiectul poate avea orice persoană gramaticală: „*Eu* mă duc la Palermo.", „*Mihai* a plecat deja", „*Voi* ce faceți mîine?"

Condiționat de această limită impusă persoanei gramaticale a subiectului propoziției cu verbul predicat la *imperativ*, dintre pronume, doar pronumele personale pot îndeplini funcția de subiect al unui imperativ; subiect care rămîne cel mai adesea inclus: „Pleacă!", „Pleacă *tu*!". Subiectul *indicativului* nu este supus nici unei limite de natură morfosintactică: „Vine *el*", „*Cine* vine?", „*Al meu* e bătrîn" etc. Subiectul *imperativului* urmează de regulă (nu intră în discuție construcțiile cu valoare stilistică) verbului la imperativ: „Repetă *tu*!". Subiectul *indicativului* precede verbul-predicat: „Tu repeți".

Relația cu complementul (direct sau indirect)

Cînd complementul (direct sau indirect) este exprimat printr-un pronume personal, forma scurtă, neaccentuată, la imperativ, urmează verbului, făcînd corp comun (din punct de vedere fonetic) cu acesta: „Cumpăr-*o*!", „Aruncă-*le*!", „Spune-*i* imediat!", „Dă-*i*-*o* înapoi!" etc.

La *indicativ*, pronumele (forme neaccentuate), în funcție de complement (direct sau indirect), preced verbul: „*O* cumpăr", „*Le* arunc", „*Îi* spun imediat", „*I-o* dau înapoi".

Relația cu categoria gramaticală a diatezei

La diatezele reflexivă și reciprocă, pronumele reflexive urmează verbului la *imperativ*, formînd cu acesta corp comun: „*Îmbracă-te* mai repede!", „*Întîlniți-vă* mîine!". Neadmițînd subiecte de persoana a III-a, *imperativul* nu admite diateza pasivă exprimată prin pronume reflexiv.

La indicativ, pronumele reflexiv precede verbul: „Eu mă îmbrac". Poate intra în structura diatezei pasive: „*S-a deschis* o expoziție de timbre".

Acelaşi tratament cunosc verbele pronominale : pronumele reflexiv precede verbul-predicat, la *indicativ* : „*Mă duc* la film", în timp ce, la *imperativ*, îi urmează : „*Du-te* la film !"

Valori particulare ale imperativului

În limba vorbită şi în limbajul literaturii artistice, în construcţii sintactice speciale (anacolut), imperativul nu mai exprimă, de fapt, o poruncă, o rugăminte, un sfat sau un îndemn, ci face doar o constatare, afirmă desfăşurarea unei acţiuni verbale :

„În sfîrşit, ce s-o mai lungim degeaba ! *pune-te* biata împărăteasă, biată să nu fie ! cu cucoanele din casă, *ia*-l pe copil, *desfaşă-l*, *spală*-o — că era fetiţă — *primeneşte*-o, *aleargă* de-i *caută* sîn ... mă rog ..." (Creangă).

Imperativul, un *imperativ dramatic*, este sinonim, în aceste situaţii, cu *indicativul* cu un timp trecut al indicativului, iar persoana a II-a nu mai exprimă, de fapt, persoana interlocutorului ci o a treia persoană :

„Şi *trage*-i, şi *trage*-i ... I-a tras atîta, încît ..." (Caragiale)

sau chiar persoana vorbitorului :

„Cartea se deschise la foaia 80 ; şi eu *trage*-i tare şi desluşit :" (Delavrancea)

Întrebuinţat cu valoare de indicativ, imperativul poate sugera *superlativul* :

„Cînd auzeam noi de masă, tăbăram pe dînsa, ş-apoi *aţine-te*, gură !" (Creangă)

sau poate exprima *obligativitatea* (mai exact, dezacordul faţă de o anume *obligaţie* care nu dă plăcere deosebită vorbitorului) :

„Cînd să-ţi petreci şi tu tinereţa, *apucă-te* de cărturărie —" (Creangă).

Strîns legat de *imperativul obligativităţii* este *imperativul perspectivei*, cînd sensul temporal nu mai este un *trecut* ci unul de *viitor*, exprimînd perspective deschise în viitor pentru subiect :

„Şi cu cîtă carte ştiu, cu cîtă nu ştiu, peste cîţiva ani pot să ajung dichiu la vreun mitoc ... Ş-apoi atunci ... *pune-ţi*, cuvioase Ilarie, plosca cu rachiu la şold ... *ia-o la papuc*, peste Piciorul Rău ..." (Creangă)

Structura morfologică

Este un timp simplu construit pe baza temei de prezent, la care se adaugă dezinențele de persoană și număr. Are forme numai pentru persoana a II-a, singular și plural.

La singular, prezintă alte dezinențe decît indicativul, la aceeași persoană a II-a. Dezinența imperativului pentru persoana a II-a este omonimă cu dezinența de persoana a III-a, indicativ prezent:

Pers. II imperativ:	-*ă*: *cîntă!*, *lucrează!*, *coboară!* etc.
	-*e*: *sosește!*, *scade!*, *petrece!*, *strînge!* etc.
Pers. II indicativ:	-*i*: *cînți*, *lucrezi*, *cobori*, *sosești*, *scazi*, *petreci*, *strîngi* etc.
Pers. III. indicativ:	-*ă*: *cîntă*, *lucrează*, *coboară* etc.
	-*e*: *sosește*, *scade*, *petrece*, *strînge* etc.

OBSERVAȚII:

Un grup restrîns de verbe prezintă forme deosebite de imperativ, explicabile prin istoria limbii sau prin fonetică sintactică (eventual tot dintr-o perspectivă istorică): *a face* (și compușii: *a preface*, *a reface*, *a desface* etc.), *a duce* (și compușii: *a aduce*, *a conduce* etc.), *a zice* (și compușii: *a prezice*, *a se dezice* etc.), *a veni* (și compușii: *a deveni*, *a reveni*, *a preveni* etc.): *fă!* (*desfă!* etc.), *du!* (*adu!* etc.), *zi!* (*prezi!* etc.) *vino!* *vină!* (*previno!* etc.).

La plural, dezinența este omonimă cu cea de indicativ (prezentă, de altfel, la toate modurile și timpurile verbale, variabile în funcție de număr și persoană): -*ți*; omonimia formelor este înlăturată de intonația deosebită a imperativului: *cîntați!* *lucrați!*, *coborîți!*, *faceți!*, *mergeți!* etc.

Structura imperativului diferă în funcție de tipul de flexiune al verbelor la nivelul temei de prezent și la nivelul dezinențelor.

La nivelul temei de prezent, diferențele sînt aceleași ca în cazul tuturor formelor temporale construite în baza temei de prezent: indicativul și conjunctivul:

Din perspectiva temei II a prezentului diferențele urmează, în general, ordinea tipurilor de flexiune:

— rădăcină + sufixul -*a*: *cînt-a-ți*; verbele din *tipul I* de flexiune

— rădăcină + sufixul *-i*: verbele din *tipul* II_1 de flexiune: *dorm-i-ţi, sos-i-ţi !*

— rădăcină + sufixul *-î*: verbele din tipul II_2 de flexiune: *cobor-î-ţi !, ur-î-ţi !*

— rădăcină + sufixul *-e*: verbele din *tipurile III—V* de flexiune: *păr-e-ţi ! vind-e-ţi ! prind-e-ţi !*

Din perspectiva *temei I* a prezentului diferenţele sînt marcate mai ales de apartenenţa verbelor la clasele flexionare:

— rădăcină + sufixul *-ø-*: verbele din *tipul* I_1 de flexiune, *tipul* $II_{1.a.}$, $II_{2.a.}$, şi din *tipurile III—V*: *cînt-ă ! ofer-ă !, scad-e !, merg-i !* etc.

— rădăcină + sufixul *-ez-*: verbele din *tipul* II_2 de flexiune: *lucr-eaz-ă !*

— rădăcină + sufixul *-eşt-*: verbele din *tipul* $II_{1.b.}$ de flexiune: *sos-eşt-e !*

— rădăcină + sufixul *-ăşt-*: verbele din *tipul* $II_{2.b.}$ de flexiune: *urăşt-e !*

Dezinenţele păstrează, de asemeni, regruparea stabilită de repartizarea dezinenţelor *-ă* şi *-e* la prezentul indicativului:

— dezinenţa *-ă*: verbele din *tipul I* de flexiune şi din *tipul* II_1: *cînt-ă !, lucreaz-ă !, coboar-ă !*

— dezinenţa *-e*: verbele celorlalte tipuri de flexiune: *soseşt-e !, strîng-e !, scad-e !* etc.

OBSERVAŢII

(1) — Excepţiile sînt, de asemeni, aceleaşi: primesc dezinenţa *-e* verbele din tipul I de flexiune, dacă au rădăcina verbală terminată în vocala *-i* (cu excepţia verbelor care au în tema prezentului sufixul *-ez*): *apropi-e* ! Primesc dezinenţa *-ă* verbele din *tipul* II_1, a căror rădăcină se termină în consoana *r* (dacă sufixul temei I de prezent este *-Ø*): *ofer-ă* etc.

(2) — Se adaugă acestor excepţii, cele discutate mai sus: verbe care prezintă nu numai dezinenţe particulare, ci chiar forme speciale: *fă ! zi !* etc., precum şi verbele care, din motive fonetice prezintă dezinenţa *-i*: *merg-i !, dorm-i !* etc.

Spre deosebire de celelalte moduri verbale, la persoana a II-a singular imperativul negativ prezintă o altă structură,

constituită din tema de infinitiv, precedată de adverbul de negație *nu* :

nu cînta, lucra, coborî, dormi, merge ! etc.

Diferențele se produc la nivelul temei de infinitiv, în funcție de sufixul specific fiecărui tip de flexiune :

— sufixul *-a* ; verbele din tipul I de flexiune : *nu cînt-a !*

— sufixul *-i* ; verbele din tipul II_1 de flexiune : *nu dorm-i !*

— sufixul *-î* ; verbele din tipul II_2 de flexiune : *nu cobor-î !*

— sufixul *-ea* ; verbele din tipul III de flexiune : *nu păr-ea !*

— sufixul *-e* ; verbele din tipurile IV și V de flexiune : *nu petrec-e !, nu plîng-e !*

Datorită caracterului invariabil al temei de infinitiv, forma negativă nu mai prezintă dezinențe pentru persoană și număr la singular.

La plural, nu intervine nici o deosebire în structura verbului, în forma negativă față de cea afirmativă : *cîntați — nu cîntați !*

Accentul : La forma afirmativă, cade pe rădăcină la verbele din tipurile flexionare IV și V :

scrìe, scrìeți ! ștèrge !, ștèrgeți ! etc.

și pe sufixul tematic, dacă este realizat pozitiv, la celelalte verbe :

lucrèază !, lucràți !, cîntàți !, coborìți, dormìți !, vedèți ! etc.

Dacă sufixul tematic este -Ø- accentul rămîne pe rădăcină : *cìntă !, vezi !, dòrmi !* etc.

Verbele cu forme speciale la imperativ poartă accentul pe finală :

desfă, adù, prezì !

Verbul *a veni*, însă, are accentul pe rădăcină : *vino !*; la fel compușii : *revìno !*

La forma negativă a singularului, accentul cade pe sufixul tematic la verbele din *tipurile flexionare I—III* : *nu cîntà !, nu dormì, nu coborì !, nu părèa !*, și pe rădăcină, la verbele din *tipurile de flexiune IV și V*; *nu trèce !, nu plînge !* etc.

Caracterul labil al „granițelor" dintre unitățile lexico-gramaticale ale limbii este probat, între altele, și de existența unor forme verbal-nominale (cu origine verbală și caracteristici deopotrivă verbale și nominale), loc de întîlnire a celor două mari categorii lexico-gramaticale: *verbul* și *numele* (substantivul și adjectivul) la care se adaugă *adverbul*.

Aceste forme, neutre din punctul de vedere al atitudinii vorbitorului față de acțiune, ies din sfera verbului prin relativa lor inaptitudine temporală* (nu pot realiza funcția de *actualizare* specifică verbului) și se apropie de sfera numelui prin convertirea *dinamismului* lor verbal la o condiție relativ *statică*.**

INFINITIVUL

Denumește acțiunea verbală, încă necuprinsă (sau scoasă) într-un raport temporal sau modal, în afara referințelor de număr și persoană.

Este forma tip — de dicționar — a formelor verbale, variante contextuale, condiționate de cuprinderea lor în rețeaua de relații morfologice și sintactice ale procesului de comunicare.

Este forma (în sensul concepției lingvistice moderne, forma fiind deopotrivă a *expresiei* și a *substanței*) în care *verbul se întîlnește* cu *substantivul*. Este caracterizat de particularități substantivale și verbale în același timp.

Particularități substantivale :

— numește acțiunea verbală în același mod în care substantivul numește un „*obiect*"; o privește, adică, static: *a cînta — cîntec*; *a dormi-somn* etc.

— îndeplinește relativ toate funcțiile sintactice ale substantivului:

— subiect al propoziției:

* Excepție face doar *infinitivul* care prezintă forme pentru *prezent* și *perfect*.

** Face excepție *gerunziul* care-și menține în structura sa semantică un relativ *dinamism*.

„E ușor a *scrie* versuri
Cînd nimic nu ai a spune" (Eminescu)

— *nume predicativ:*

„A trăi integral gîndirea înseamnă *a* o *elibera* de obișnuința superficială de a vîrî totul în categorii."
(G. Călinescu)

— *atribut:*

„Nu se poate condamna îndeajuns năzuința de *a considera* genurile ca formule sacrosancte..." (L. Rusu)

— *complement direct:*

„... în tihnă și în răgaz poți *revizui* cu privirea toate acele chipuri femeiești, care în zadar se par că cearcă *a se ascunde* sub negrele lor camelaúce." (Hogaș)

ș.a.m.d.

— își realizează aceste funcții sintactice întocmai ca substantivul, *fără prepoziție*, complementul direct, *cu prepoziții* atributul și circumstanțialele. În realizarea funcției de atribut cea mai mare frecvență o are, ca și în cazul atributului prepozițional substantival, prepoziția *de:*

„Metafora este modul *de a visa* al umanității."
(G. Călinescu)

Circumstanțialul de timp are, ca element de relație mai ales locuțiunea prepozițională *înainte de* (comună și atributului substantival prepozițional)

„El singur zeu stătut-a *'nainte de-a fi* zeii" (Eminescu)

Doar la exprimarea circumstanțialului de scop intervine o prepoziție relativ specifică, *spre* (precede substantivul în cazuri rare și în general, în alte condiții sintactice):

„*Spre a ajunge* însă acolo trebuie să ne prefacem în acățătoare, să ne vîrîm pe dedesubt..." (Hogaș)

alături, însă, de prepoziția comună și substantivului, *pentru:*

„În cursul călătoriilor sale, el se apropie necontenit *pentru a ne expune* istoria locurilor pe care le străbate sau *pentru a ne povesti* legende în legătură cu ele."
(T. Vianu)

Particularități verbale:

— prezintă însușiri specifice verbului; poate fi *tranzitiv* sau *intranzitiv:*

„... urmează să explicăm mai departe tehnica erme-

tismului, *spre a*-l *deosebi* de falsul ermetism. ...“ (G. Călinescu)

„Urmuz, dimpotrivă, de cîte ori este pe punctul de *a cădea* într-o asociațiune normală ...“ (G. Călinescu),

personal sau *impersonal* :

„Începuse *a ninge* ...“

— intră în relații de opoziție, la nivel sintactic, specifice verbului : *afirmativ-negativ* ; forma negativă o realizează, de asemenea, cu modalități caracteristice verbului : prin adverbul de negație *nu* (sau *nici*, mai rar)

„Ș-apoi ... cine știe de este mai bine.
A fi sau *a nu fi* ... dar știe oricine“ (Eminescu)

— cunoaște opoziții categoriale verbale : *timpul* și *diateza* :

„Înainte *de a trece* pe la tine, mă opresc pe la bibliotecă“/
„Înainte *de a fi trecut* pe la tine, m-am oprit pe la bibliotecă ...“ ;
„Grija de *a spăla* mașina o avea Mihai.“/
„Refuza de la început ideea de *a se spăla* cu apă rece“/
„Îl amuza ideea de *a se spăla* unul pe altul.“/
„Un singur lucru îl deranja : ideea de *a fi spălat* de altcineva.“

— refuză opoziții categoriale substantivale : *gen, număr, caz*.

— refuză articolul

— în situații particulare, poate îndeplini funcția fundamentală a verbului : *predicația* :*

„Multe sînt de făcut și puține de vorbit, dacă ai cu cine *te înțelege*.“ (Creangă)

— intră ca regent în relații sintactice specifice verbului ; poate avea de exemplu, un complement direct :

„Tendința noastră este de *a rupe* floarea care ne place sau măcar de a o răsădi, după o anume concepție, în grădină.“ (G. Călinescu)

— nu admite relații sintactice specifice exclusiv substantivului (sau înlocuitorilor lui) ; nu poate fi, de exemplu, regentul unui atribut.

---

* Vezi. p. 185 ș.u.

Timpurile infinitivului

Cunoaşte două forme temporale : *prezent* şi *perfect.*

PREZENTUL este, de fapt, un timp care depinde totdeauna de relaţia contextuală în care se află prins :

„Spre *a merge* la Almaş pe drumul mare, ar fi trebuit să suim dealul Balaurului, ce se ridică dincolo de Dărmăneşti." (Hogaş) ;

„Acum cînd chiar nici Pintea nu se sfia *a-i spune* că-l bănuieşte, el se simţea mai bun decît cum îl credeau alţii ..." (Slavici)

Întrebuinţat cu semnificaţia sa fundamentală, „nominativă", în limbajul sentenţios al scrisului filozofic, infinitivul prezent este un *atemporal* :

„*A cere* cuiva să fie erou în împrejurările josnice ale unei societăţi decăzute e ca şi cum ai cere unui vultur închis într-o odăiţă să zboare la o mie de metri deasupra pămîntului." (N. Iorga.)

În situaţii particulare infinitivul are valoare de *imperativ* : în propoziţii independente, exprimînd interdicţii cu valoare generală. Cu această valoare modală (cînd este, de altfel, şi predicat al propoziţiei), infinitivul se prezintă, de regulă, la forma negativă şi însoţit de un pronume reflexiv de persoana a III-a :

„*A nu se staţiona* aici !"

Nu lipsesc, bineînţeles, nici construcţiile în care infinitivul se prezintă sub formă afirmativă, mai exact, *pozitivă* :

„*A se slăbi* ..." (Caragiale)

Structura morfologică

Sintagma infinitivului prezent este costituită din morfemul liber *a* (la origine, prepoziţie) şi tema liberă a infinitivului :

a cînta, a lucra, a coborî, a dormi, a părea, a vinde, a prinde

Structura sintagmei este aceeaşi pentru toate verbele ; tema infinitivului, însă, prezintă diferenţe, la nivelul sufixului, în funcţie de tipul de flexiune al verbului :

— sufixul *-a* : verbele din *tipul I* de flexiune : *a cînta, a lucra*

sufixul *-i*: verbele din *tipul* II_1 de flexiune: *a dormi, a sosi*
sufixul *-î*: verbele din *tipul* II_2 de flexiune: *a coborî, a urî*
sufixul *-ea*: verbele din *tipul III* de flexiune: *a părea*
sufixul *-e*: verbele din *tipurile IV și V* de flexiune: *a vinde, a prinde*

Sintagma infinitivului prezent este disociabilă prin adverbe modale-regim: *mai, tot, cam, și*:

„A început *a* cam *protesta* de la o vreme ...",

prin adverbul de negație *nu*:

„Am sfîrșit prin *a nu mai crede* nimic din cele spuse de el." sau prin pronume, reflexive sau personale (forme scurte, neaccentuate):

„... nu caut o casă cu chirie pentru *a* o *admira* din curte ..." (Caragiale)

„nu pierde nici o ocazie pentru *a-și manifesta* nemulțumirea ..." (Caragiale)

Cînd elementele inserate sînt mai multe, adverbul de negație se situează pe primul loc, adverbele-regim, pe ultimul: „Am început *a* **nu-l mai** crede deloc."

OBSERVAȚII:

— Prepoziția-morfem *a* a infinitivului poate lipsi din sintagma infinitivului în două cazuri:

a. — cînd infinitivul urmează verbului *a putea* (regional și verbului *a ști*):

„Poți *zidi* o lume-ntreagă, poți s-o sfarămi, orice-ai spune,
„Peste toate o lopată de țărînă se depune ..." (Eminescu);
„Eu nu cînt că știu *cînta* ..."

b. — cînd infinitivul este precedat, în frază, de un pronume sau de un adverb relativ:

„... norocul iți ride din toate părțile și nu ai de ce *fi* supărat" (Creangă);
„Și pentru băiat n-ai de unde *da*?" (Creangă)
„Ai să te duci în fundul iadului și n-are să aibă cine *te scoate*" (Creangă)

Accentul: cade pe sufixul tematic la verbele aparținînd tipurilor I—III de flexiune: *cîntà, lucrà, dormì, sosì, coborì*,

urì, părèa, și pe rădăcina verbală, la celelalte verbe: *vìnde, prìnde.*

PERFECTUL exprimă un moment *anterior* acțiunii verbului cu care se află într-o relație oarecare:

„Gîndul de *a fi pierdut* şi cea din urmă ocazie nu-l mai părăsea ..."

sau un moment posterior, mai cu seamă cînd este precedat de prepoziții temporale:

„Înainte de *a fi ajuns* acasă i s-a întîmplat un lucru ciudat"

Structura morfologică

Sintagma infinitivului perfect este constituită din infinitivul prezent al auxiliarului *a fi* și tema de participiu a verbului liber: *a fi cîntat, a fi lucrat, a fi coborît, a fi dormit, a fi părut, a fi făcut, a fi mers.*

Sintagma are aceeași structură pentru toate verbele limbii române. În interiorul ei, însă, se manifestă deosebiri ale temei de participiu.

Sintagma infinitivului perfect poate fi disociată, între prepoziția morfem *a* și auxiliarul de timp *fi*, de aceleași elemente ca și sintagma infinitivului prezent:

adverbe-regim: „Spaima de *a* mai *fi făcut* iar vreo gafă a pus stăpînire pe el.",

adverbul de negație *nu*: „Pînă *a* nu *fi venit* Mihai totul părea în regulă ..." sau pronume personale sau reflexive:

„M-a cuprins dintr-odată teama de *a* nu-l *fi jignit* cu ceva ...".

Adverbul modal *și* dizlocă sintagma, în mod obișnuit, între auxiliar și temă: „Gîndul de *a fi* și *greșit* față de Mircea îl determină să plece imediat".

Cînd sintagma este dislocată de mai multe elemente lingvistice în același timp, ordinea rămîne aceeași, ca în structura infinitivului prezent: adverb de negație, pronume, adverb modal:

„Uitasem parcă, pentru moment și de durerea de *a* nu-l mai *fi văzut* încă o dată."

Accentul: accentul principal cade pe tema de participiu; verbele din tipurile I—IV prezintă accentul pe sufixul tema-

tic : *a fi cîntàt*, *a fi lucràt*, *a fi dormìt*, *a fi coborìt*, *a fi părùt* ; verbele din tipul V de flexiune au accentul pe rădăcină : *a fi parcùrs*, *a fi restrîns* ; de altfel, căzînd, de regulă, pe ultima silabă, accentul se află tot în „grupul" fonetic în care se cuprinde și sufixul participiului.

GERUNZIUL

Este forma verbală *absolută* în structura semantică a căreia cel mai adesea *verbul se întîlnește cu adverbul.*

Poate avea și alte ipostaze :

— de *adjectiv* ; cînd primește dezinențe de număr și gen, ca orice adjectiv calificativ :

„Metalica, *vibrînda* a clopotelor jale" (Eminescu)

— de *substantiv* ; prin intermediul valorii adjectivale, în urma unui proces de substantivizare, prin articol :

„*Murindului* speranța, turbării răzbunarea," (Eminescu)

Aceste ipostaze sînt, însă, astăzi, cazuri de excepție și nu mai interesează flexiunea verbului datorită trecerii lor în sfera altor unități lexico-gramaticale.

Natura *adverbială* a gerunziului se manifestă în predominarea funcției sale circumstanțiale, la nivel sintactic : de *mod*, de *timp*, de *cauză* etc. :

„Tresărind scînteie lacul
Și se leagănă sub soare ;
Eu, *privindu*-l din pădure,
Las aleanul să mă fure" (Eminescu)

„Pe drum, *avînd* bucuria unui soare de toamnă așa de frumos, s-a răzgîndit ..." (Sadoveanu)

Natura *adjectivală* se impune cu deosebire în modul de realizare a opoziției sintactice *afirmativ-negativ* ; pentru constituirea formei negative, gerunziul se servește de prefixul negativ *ne-* :

„Din toate acestea, Filip înțelese că mareșalul Cornescu, *nefiind* lucrător, n-avea nici o trecere nicăieri ..." (G. Călinescu)

„Filip tăcu umilit și *neîndrăznind* să contrazică pe Hangerlioaica" (G. Călinescu)

Asemenea verbelor, însă, forma negativă a gerunziului poate fi dislocată, de adverbul modal *mai*, cel mai frecvent :

„*Ne* mai *putîndu-i* suporta discursul demagogic, am hotărît să plec ..."
sau de adverbul *prea* (cazuri rare):
„*Ne* prea *știind* cum să procedez, l-am rugat pe Mihai să se ocupe de el ..."
Spre deosebire de verb, însă, gerunziul negativ nu poate fi dislocat nici de alte adverbe, nici de pronume.

Caracteristici *verbale*:

— poate fi *tranzitiv* sau *intranzitiv*:
„Aducerile-aminte pe suflet cad în picuri,
Redeșteptînd în fața-mi trecutele nimicuri;" (Eminescu)
„Iară purcelul calcă înainte pe covoare *grohăind* și începe a mușlui prin casă." (Creangă),
personal sau *impersonal*:
„*Plouînd* prea tare n-am mai plecat."
Caracterul *personal* devine manifest în *construcții absolute*:
„*Fiind* eu bolnav, a trebuit să plece el în locul meu."
și, mai ales, cînd este însoțit de un pronume reflexiv:
„*Uitîndu-mă* mai atent am observat o urmă ..."

— cunoaște opoziții categoriale verbale, de *diateză*:
„*Spălîndu-l* tu în fiecare dimineață, l-ai învățat un leneș."/ „Spălîndu-te cu apă rece ai să vezi că te încălzești." etc.

— întreține relații sintactice specifice verbului: cu un *subiect* gramatical, de exemplu:
„*El* iar *privind* de săptămîni/
Îi cade dragă fata." (Eminescu)
sau cu un *complement, direct, indirect*, de *agent* etc.
„Biblia ne povestește de Samson, cum că muierea,
Cînd dormea, *tăindu-i* părul, i-a luat toată puterea ...";
„*Nepreţuind* granitul, o, fecioară!" (Arghezi)

— cînd este forma sub care se prezintă un verb copulativ gerunziul cere sau este cerut de un nume predicativ:
„*Fiind* băiet, păduri cutreieram." (Eminescu)

— refuză opoziții categoriale specifice adverbului (și adjectivului): *comparația*.

Structura morfologică:

Este întrebuințarea *autonomă, absolută*, a temei libere de gerunziu a verbului:

cîntînd, lucrînd, coborînd, urînd, dormind, sosind, părînd, făcînd etc.

Structura temei verbale a gerunziului diferă, în funcție de tipul de flexiune al verbului (într-o altă regrupare), la nivelul sufixului formativ:

— sufixul *-înd*: caracterizează verbele din *tipurile I, II_2* și *III — V* de flexiune: *cîntînd, lucrînd, coborînd, urînd, părînd făcînd, mergînd*

— sufixul *-ind*; în structura temei verbelor din *tipul II_1* de flexiune: *dormind, sosind*

OBSERVAȚII

(1) — mai prezintă sufixul *-ind*, verbele din *tipul I* de flexiune și din *tipul III*, dacă au rădăcina verbală terminată în vocala *I* sau în consoană *palatală* (sau palatalizată): *apropiind, scriind, veghind, îngenunchind* etc.

(2) — în relație sintactică cu formele scurte ale pronumelor personale și reflexive, care secundează totdeauna gerunziul și cu care se constituie într-o unitate *fonic-semantică*, intervine vocala de legătură *u*: *căutîndu-l, apropiindu-se*;

— în prezența ambelor forme pronominale (de Dativ și de Acuzativ), forma de Dativ precede forma de Acuzativ: *aducîndu-mi-l*; *lăudindu-și-o*; *uitîndu-mi-se* etc.

PARTICIPIUL

Este forma verbală *absolută*, în structura semantică a căreia *verbul se întîlnește cu adjectivul*.

În funcție de conținutul lexical al verbului, de structura lui semantică, în general, sau de alți factori, predomină uneori valoarea verbală, alteori, valoarea sa adjectivală.

Cînd acțiunea verbală este convertită în însușire, participiul se poate transforma din verb în adjectiv, în care caz nu mai interesează flexiunea verbală:

„Pajul Cupidon, vicleanul
Mult e rău și *alintat*," (Eminescu)

Cînd predomină caracterul dinamic, acțiunea verbului fiind privită sub aspectul unui proces încheiat, trece în prim plan valoarea verbală a participiului:

„Cu perdelele *lăsate*
Șed la masa mea de brad." (Eminescu)

În afara impunerii unei valori sau a alteia, participiul se caracterizează printr-un comportament gramatical dualist, adjectival și verbal, în același timp.

Caracteristici adjectivale :

— intră în opoziții categoriale specifice flexiunii *adjectivale* : de *gen* :

„Mormînt *închis* la zgomotul de afară" (Arghezi)/
Urechea lui *închisă* pentru graiuri" (Arghezi) ;

de *număr* :

„O, vino, fluture, te lasă
Pe brațu-mi *ostenit*." (Arghezi) /
Și *osteniți* oameni cu coasa-n spinare
Vin de la cîmp..." (Eminescu)

de *caz* :

„Îmi întindeai o gură *deschisă* pentru sfadă" (Eminescu)/
„... privirea fixă și profundă și-o aținti asupra cărții *deschise* înaintea lui Dan." (Eminescu)

și de *comparație* :

„O, de n-ai fi *mai înrudit* cu moartea decît cu viața" (Blaga)

— opoziția *afirmativ-negativ* o realizează cu mijloace specifice adjectivului : prefixul *ne-* :

„Părea un fulger *neîntrerupt*
Rătăcitor prin ele." (Eminescu)

— poate primi articol adjectival :

„Atunci lumea *cea gîndită* pentru noi avea ființă" (Eminescu)

— prin articol adjectival (demonstrativ) sau prin articol definit, se poate transforma în substantiv :

„Umbra *celor nefăcute* nu-ncepuse-a se desface." (Eminescu)
„Femeile, copiii și toți ai lor veniră
Cu țipăt, să cunoască *legații* cum se-nșiră." (Arghezi)

— nu manifestă opoziții categoriale *verbale* : *timp*, *diateză*.

CARACTERISTICI VERBALE

— participă la unele relații sintactice specifice exclusiv verbului ; poate fi *regentul unui complement de agent*, de exemplu :

„cînd scrumul nopții o să piară *dus*
de-un vînt spre-apus," (Blaga)

Structura morfologică

La nivel semantic, participiul este un *perfect absolut*, opunîndu-se, din această perspectivă, gerunziului, un *prezent absolut*.

La nivelul expresiei, participiul este întrebuințarea *absolută, autonomă*, din punct de vedere morfologic, a temei libere de participiu. Participiul este o temă verbală *încheiată*, omonimă cu tema *liberă* a participiului. Omonimia se rezolvă la nivel sintagmatic : tema *liberă* de participiu se cuprinde în mod obligator într-o sintagmă cu un alt verb, auxiliar, de timp : *am cîntat, aș fi cîntat* etc. sau de diateză : *sînt lăudat* etc. ; tema *absolută împlinită* se întrebuințează *independent*, în afara oricărei relații sintagmatice cu verbe auxiliare.

Tema *liberă* a participiului se formează :

— ca temă secundară, de la tema primară de perfect a verbului, la care se adaugă sufixul tematic specific în structura verbelor din *tipurile I—IV* de flexiune : *cîntat, lucrat, dormit, coborît, urît: părut, vîndut;*

— ca temă primară, de la rădăcina verbului, prin sufixele :

— *t* ; la verbele din *tipul V* de flexiune, *clasa 1* : *rupt* etc.

— *s* ; la verbele din *clasa 2* a *tipului V* de flexiune : *prins* etc.

OBSERVAȚII :

(1) — participiul intră în structura sintagmei *predicatului** *complex* :

„A statelor greoaie cară *trebuie-mpinse*
Și *trebuiesc luptate* războaiele aprinse," (Eminescu)

în care caz semnificația sa temporală de perfect absolut dispare ; valoarea temporală a sintagmei o dă verbul principal *a trebui*.

---

* Vezi p. 189 ș.u.

SUPINUL

Este o formă verbală absolută, sinonimă cu infinitivul. *Denumește* acțiunea verbului. Se opune, în primul rînd, participiului. În timp ce în structura semantică a participiului verbul se întîlnește cu adjectivul, în structura semantică a supinului, *verbul se întîlnește cu substantivul.* În propoziția: „*La zgîriet* el v-a dat gheară ...“ (Eminescu) supinul *la zgîriet* prezintă sensul: „acțiunea de a zgîria“, în timp ce într-o propoziție precum: „Avea obrazul *zgîriet*“ participiul *zgîriet* exprimă un proces încheiat, într-un sens mai larg, o însușire, aceea de „a fi zgîriet“.

Supinul prezintă două ipostaze, de *verb* și de *substantiv*, diferite între ele mai cu seamă la nivelul expresiei: *supinul substantiv* primește articol și nu admite prepoziția-morfem *de*: „*Mersul* pe jos este odihnitor.“; *supinul verb* nu admite articol și nu se poate lipsi de prepoziția-morfem, fără de care s-ar confunda cu participiul: „Mai este încă *de mers*, nu glumă“

Supinul *substantiv* se încadrează, ca orice alt substantiv, în flexiunea nominală și nu mai interesează flexiunea verbului.

Supinul *verb* prezintă deopotrivă caracteristici verbale și substantivale, mult estompate, însă.

Caracteristici substantivale.

— poate îndeplini funcții sintactice specifice substantivului: *nume predicativ*:

„Multe sînt *de făcut* și puține *de vorbit* dacă ai cu cine te înțelege ...“ (Creangă)

atribut:

„Nu e, însă, mai puțin adevărat că se găsesc și destule frînghii *de legat* pe oamenii de soiul meu ...“ (Hogaș)

circumstanțial de relație:

„*De părăsită*, părăsită era ea, căci cucuta, brusturul și urzica moartă creșteau în voie ...“ (Hogaș)

etc.

Caracteristici verbale:

— poate intra în relații sintactice specifice verbului: ca regent al unui *complement direct*, de exemplu:

„... scoate vornicul din sat pe oameni la o clacă *de dres* **drumul.**“ (Creangă)

sau, mai rar, al unui *complement de agent* :

„Acesta nu e un roman *de citit* de către oricine.“

Cît privește categoriile gramaticale, le refuză deopotrivă și pe cele nominale (*gen, număr, caz*) și pe cele verbale (*timp, diateză*). Din punctul de vedere al timpului, acesta este dat de verbul principal din propoziție.

Structura morfologică

Sintagma *supinului* este constituită din două elemente : *tema liberă de participiu* a verbului și prepoziția-morfem *de* (mai puțin specifice și mai cu seamă, mai puțin frecvente, prepozițiile *la* și *pentru*) care-i asigură autonomie — la nivelul expresiei — față de participiul, altfel, omonim :

de cîntat, de lucrat, de coborît, de vîndut, de prins etc.

Structura supinului este aceeași pentru toate verbele ; doar tema de participiu, componentă a sintagmei, diferă, în funcție de tipul de flexiune din care face parte verbul, prin sufixul tematic.

OBSERVAȚII :

— Supinul intră în structura *predicatului verbal complex* *„Rămîne de văzut* dacă ...“

II. — SINTAXA VERBULUI

Capacitatea verbului de a se organiza într-un sistem gramatical — abstract — al timpului îi asigură un loc central în structura sintactică a limbii, care se configurează într-o strînsă legătură, cu *predicația*, funcție verbală prin excelență.

Avînd capacitatea de a exprima timpul, *timpul abstract*, singur verbul se poate constitui în predicat al unei comunicări (sau în auxiliar al predicatului, dar un auxiliar indispensabil); numai verbul poate, adică, să aducă în cîmpul de manifestare a timpului „obiecte“ existente, altfel, în afara timpului, în vocabularul limbii.

Dar o caracterizare completă a verbului din punct de vedere sintactic impune luarea în considerare a trei perspective :

(1) — Funcția specifică : *predicația*

(2) — Relațiile sintactice în care intră în calitate de predicat

(3) — Categoriile gramaticale specifice care se realizează, atît ca expresie, cît și ca substanță la nivel sintactic.

Clase de verbe

Din prima perspectivă, aceea a capacității (condiționată, bineînțeles, semantic) de a-și îndeplini sau nu funcția sintactică specifică, se disting două categorii de verbe :

— verbe *predicative*
— verbe *nepredicative*

Sînt *predicative* verbele care-și îndeplinesc, în condiții morfologice și semantice realizate pozitiv, funcția de predicat. Acesta este cazul marii majorități a verbelor.

Sînt *nepredicative* verbele care, într-un context oarecare, nu reprezintă predicatul unei propoziții, chiar avînd îndeplinite toate condițiile morfologice reclamate de funcția predicației.

Categoria verbelor nepredicative cuprinde două subclase, în funcție de structura lor internă și de rolul pe care îl au în sintagma predicatului propoziției:

— verbe *copulative*
— verbe *semiauxiliare*

Verbele copulative

În funcție de condiția lor semantică, verbele copulative se grupează, la rîndul lor, în două tipuri:

— verbe *copulative absolute, instrumentalizate* (copule verbale). Sînt niște simple *auxiliare* sintactice. Golite de înțeles lexical, aceste verbe sînt doar niște instrumente care servesc la exprimarea unor categorii gramaticale morfologice (în primul rînd, *timpul*), obligatorii pentru realizarea predicației propoziției, categorii pe care numele predicativ nu le poate exprima. *Copulele verbale sînt cerute* de elementele lingvistice aflate în situația de a constitui predicatul într-o propoziție și care sînt incapabile să exprime *timpul*, categorie fundamentală predicației și *persoana*, categorie gramaticală necesară constituirii relației *subiect-predicat*, relație fundamentală pentru închegarea unei comunicări-propoziție.

Se cuprind aici verbele *a fi*, *a însemna*, *a reprezenta*, cînd sînt total desemantizate (din perspectivă lexicală):

„El *este*-al omenirii *izvor* de mîntuire:" (Eminescu);

„Numesc sînt, frumos și bine ce *nimic nu însemnează*".
(Eminescu)

Neparticipînd din punct de vedere semantic la realizarea predicației, verbul copulativ poate lipsi (și lipsește în limba vorbită și în limbajul artistic) din structura predicatului,

dacă vorbitorul apelează la alte mijloace de actualizare (intonaţia, de exemplu, sau pauza):

„Religia — o frază de dînşii inventată" (Eminescu)

2) — *verbe copulative lexico-gramaticale*

Prin natura lor, sînt, sub aspect semantic, inapte pentru predicaţie. Acestor verbe le este numaidecît necesară o complinire semantică, complinire care să facă posibilă (şi reală) predicaţia. Ele *cer* un nume, *nu mai sînt cerute*. Cer un nume care să reprezinte tocmai complinirea semantică necesară.

Este totdeauna nepredicativ verbul *a deveni*, verb care exprimă o idee mult prea generală şi care, pentru a îndeplini rolul de *actualizare*, esenţial predicaţiei, are nevoie de limite exterioare; limita şi-o află într-un nume (substantiv, adjectiv, numeral) sau pronume:

„. . . . . Iată-l
Cum din haos face mumă, iară el *devine Tatăl*..."
(Eminescu)

Se alătură verbului *a deveni* alte verbe care, prin modificări semantice, îi ajung sinonime: *a ajunge*, *a se face*, *a ieşi*:

„Dedicînd broşuri la dame a căror bărbaţi ei speră
C-*ajungînd* cîndva *miniştri* le-a deschide carieră.";
„Dar ce *frumoasă se făcu*
Şi mîndră, arz-o focul;" (Eminescu)

În această subgrupă, se mai cuprind şi alte verbe, întrebuinţate copulativ, în condiţii semantice particulare: *a rămîne* (cînd nu mai este un verb de mişcare, mai exact de nemişcare...), *a părea* (cînd este personal; ca verb impersonal, este predicativ) etc.:

„Şi aşa s-a păgubit sărmana capră şi de cei doi iezi, da şi de cumătru-său, lupul, *păgubaşă a rămas* şi păgubaşă să fie!" (Creangă)

„Acolo, lîngă izvoară, iarba *pare de omăt*." (Eminescu)

Verbele semiauxiliare

Constituie o categorie intermediară între verbele auxiliare (instrumente ale unor forme modale şi temporale compuse) şi verbele predicative. Intră în structura predicatului

dar, de fapt, nu ca auxiliare ale predicației ci ca instrumente ale unei categorii sintactice mai largi, mai cuprinzătoare, însoțitoare a predicației — *modalitatea*, ale unei alte categorii, mai puțin definită în limba română, *aspectul*, sau ale *timpului* (mai exact, ale relației temporale de *posteriorilate*).

Semiauxiliarele sînt verbe *cerute* de verbul-predicat, în funcție de intențiile vorbitorului în procesul de „actualizare", prin predicat, a unor realități care-și au punctul de plecare la „polul" subiectului gramatical.

Se apropie de auxiliare, prin caracterul mai mult sau mai puțin „pietrificat" al flexiunii lor morfologice. Se îndepărtează de auxiliare prin strînsa lor dependență de context, prin neatingerea acelui nivel maxim de morfologizare specific auxiliarelor.

Sintagme de tipul *am cîntat*, constituite din auxiliarul *a avea* și tema de participiu a verbului, reprezintă, în orice context ar apărea, ca și în afara vreunui context, un *perfect compus*. Auxiliarul verbal introduce la nivelul expresiei, tocmai elementul necesar constituirii opoziției morfologice cu alte forme flexionare ale verbului.

Sintagmele de tipul „Trebuie să cînte", în structura cărora se cuprinde un semiauxiliar, pot avea diferite valori modale, în funcție de contextul sintactic. Verbul *a trebui* se constituie în marcă a *probabilității* numai într-un context suficient de larg „*Trebuie să cînte* pe undeva, de n-a venit la noi ..."

Prin urmare, în timp ce auxiliarele își realizează funcția morfologică în interiorul unei sintagme verbale, semiauxiliarele își realizează funcția numai sintactic și numai în enunțuri sintactice îndeajuns de lărgite, de multe ori superioare unității sintactice de bază—propoziția.

Pe de altă parte, auxiliarele intră în sintagme predicative cu teme verbale (cu tema participiului : *am cîntat* ; cu tema infinitivului : *voi cînta* etc.), semiauxiliarele preced forme verbale morfologice deja constituite (*conjunctiv* : „*Trebuie să fie bolnav* ..." *prezumtiv* : „*Trebuie să fi plîngînd* de undeva" ; *infinitiv*: „*Mă pot îmbolnăvi* dacă ..." etc.)

Semiauxiliarele se apropie de verbele predicative prin păstrarea unui sens lexical (nu cel obișnuit, ci unul derivat,

mai exact, *metamorfozat*). Se îndepărtează de verbele predicative prin pierderea autonomiei acestui sens.

Semiauxiliarele nu sînt o categorie de verbe speciale ci o grupă de verbe *întrebuințate* în mod special, în condiții sintactice particulare. Se apropie, în acest sens, de verbele copulative (mai exact, de verbele devenite, în anumite condiții, copulative)*. Se îndepărtează de ele prin aceea că nu sînt cerute de un element neverbal (nume, pronume) pentru a realiza funcția predicației; semiauxiliarele sînt cerute de verbe predicative pentru a introduce o notă modală particulară predicației. Verbele copulative au capacitatea morfologică de a exprima timpul și persoana; semiauxiliarele nu pot exprima timpul decît cu foarte rare excepții: *a da*, *a sta*, *a putea*, unele din ele nici persoana.

Din punctul de vedere al rolului lor în structura predicatului, în care se cuprind, se disting trei clase de semiauxiliare:

(1) — semiauxiliare *de aspect*
(2) — semiauxiliare *de modalitate*
(3) — semiauxiliare *de timp*

SEMIAUXILIARELE DE ASPECT prezintă ca *imperfectivă* acțiunea verbului cu care intră în sintagma predicatului.

Verbele *a sta* și *a vrea* sînt instrumente ale exprimării *imanenței* acțiunii verbului predicat; acțiunea e pe punctul de a se produce, fără precizări în legătură cu ce se va întîmpla ulterior: dacă se va mai declanșa acțiunea sau nu: *Stă să ningă* ...", „*Vrea să plîngă* ..."

Amîndouă verbele au același comportament: și-au pierdut sensul lexical propriu; *a sta* nu mai exprimă *nemișcarea* iar *a vrea* nu mai servește exprimării unui act de voință. Și-au pierdut autonomia semantică; înțelesul pe care îl aduc în sintagma predicatului este realizabil numai *în* și *prin* sintagmă: *a fi pe punctul de a ninge*, *plînge* etc., nu doar *a fi pe punctul* ...

Și-au redus la maximum capacitatea flexionară: se folosesc la prezent indicativ:

„Stînca *stă să se prăvale*
În prăpastia măreață" (Eminescu)

și, mai rar, la *imperfect*:

* Vezi pag. 144 ș. u.

„Cînd soarele ... *sta să cumpănească* ...“ (Hogaș)

sau la *perfectul potențial-optativului* :

„Ea clipi din ochi, des, parcă *ar fi stat să-i dea lacrămile*“ (D. Zamfirescu)

Precedate de adverbul *parcă*, cele două verbe pot sta la *potențial-optativ* : „Parc-*ar sta să plece* undeva“ ; Parc-*ar vrea să ningă* ...“

În limba vorbită, verbul *a muri* intră, uneori, în sintagmă cu semiauxiliarul *a trage* pentru a exprima împreună starea, condiția particulară în care se află subiectul gramatical :

„Bătrînul *trage* să moară ...“

Ca semiauxiliar, verbul *a trage* are o flexiune limitată, la prezent și imperfect mai ales :“

„*Trăgea să moară* cînd am ajuns eu.“

Verbul *a da* prezintă acțiunea verbului principal ca o *tentativă*, în general, nerealizată ; ca semiauxiliar, verbul ajunge sinonim relativ cu verbul *a încerca*, dar își manifestă acest sens exclusiv în relație cu un conjunctiv :

„Aghiuță, vesel, *dă să plece*“ (Caragiale)

Flexiunea verbului *a da*, ca *semiauxiliar*, este mai puțin limitată, dar se folosește, de obicei la *prezent*, și, mai rar la *perfectul compus* :

„... toți trei *au dat să se repează* la piciorul stîng al scaunului.“ (Caragiale)

Semiauxiliarele de aspect se construiesc totdeauna cu un verb la conjunctiv prezent. Conținutul lexical fundamental este exprimat de verbul principal. Amîndouă verbele își schimbă forma pentru exprimarea numărului și persoanei : (eu) *stau să plîng*, (tu) *stai să plîngi*, (el) *stă să plîngă* etc. ; *am dat să fug*, *ai dat să fugi* etc. În general, nu se folosesc la forma negativă.

SEMIAUXILIARELE DE MODALITATE prezintă acțiunea verbală din diferite perspective modale : *probabilitate*, *eventualitatea*, *ipoteza* etc : *a trebui*, *a putea*, *a fi*, *a avea*, *a vrea*, *a veni*.

Verbul A TREBUI

Dintre toate, verbul *a trebui* este cel mai „instrumentalizat“. Nu mai exprimă *necesitatea*, sensul său fundamental în situația de verb predicativ :

„Tu *trebuia* să te cuprinzi
De acel farmec sfînt“ (Eminescu)

și nici sensul de „a avea nevoie“ :

„Că mii de ani *i-au trebuit*
Luminii să ne-ajungă.“ (Eminescu)

Ca semiauxiliar, *a trebui* exprimă, înainte de toate, o *ipoteză*, introduce, mai exact, o nuanță modală *ipotetică* în structura sintagmei predicatului compus :

„Negru *trebuie să fie* sufletul tău, îi spuse.“ (M. Preda)

Introducînd o notă de probabilitate, verbul *a trebui* situează sintagma verbală într-un punct nedefinit între certitudine și incertitudine :

„Obraznicul ăsta *trebuie să fie* ticălosul de frate-meu“ (Caragiale)

Apropierea de un pol sau de celălalt de pe axa *certitudine-incertitudine* depinde de semantica întregului context sintactic

„A venit nebunul ! ... *Trebuie să fi venit*, că am auzit trîntind ușile.“ (D. Zamfirescu)

În unele cazuri, parcă mai păstrînd ceva din sensul său lexical ca verb predicativ, verbul *a trebui* îi servește vorbitorului pentru a-și manifesta încrederea în împlinirea unei acțiuni :

„... mi-a promis negreșit să dejuneze cu noi : *trebuie să vie* ! peste putință să nu vie !“ (Caragiale)

Din punct de vedere morfologic, semiauxiliarul *a trebui* este cel mai apropiat de verbele auxiliare : intră în structura predicatului compus cu forma de prezent, persoana a III-a singular :

„*Trebuie să fie* aici în casă ascuns. Trebuie să-l găsim“ (Caragiale)

mai rar, cu forma de imperfect (cînd sensul modal de *certitudine* este mai accentuat) :

„Cînd suna, știam că Ramses *trebuia să fi murit*“ (Eminescu)

Din punct de vedere sintactic, semiauxiliarul *a trebui* se opune verbului predicativ, prin inaptitudinea sa de a realiza opoziția *afirmativ-negativ* ; o construcție precum „Nu trebuie să fie bolnav“ nu este posibilă decît în cazul valorii și funcției predicative a verbului *a trebui*, întrebuințat cu

sensul său fundamental și cu întreaga lui capacitate flexionară.

Verbul semiauxiliar *a trebui* se construiește cu *conjunctivul prezent* :

„*Trebuie să sosească* acu, că-i dus de azi dimineață“ (Duiliu Zamfirescu)

și *perfect* :

„*Trebuie să fi fost* tot ea, prietena tînără, care nu uita pe cei ce nu mai sînt“ (D. Zamfirescu)

sau cu *prezumtivul prezent* (cu auxiliarul la conjunctiv) :

„*Trebuie să fi existînd* vreo legendă asupra acestor două pîraie —“ (Hogaș)

Cînd semiauxiliarul (în cazuri rare) este la imperfect, verbul principal se află în mod obligator la conjunctiv perfect.

În sintagma predicatului, în care se cuprinde ca semiauxiliar, verbul *a trebui* rămîne invariabil și din punctul de vedere al *persoanei* (fiind un verb impersonal) și numărului.

Cînd verbul principal este la conjunctiv prezent, își modifică forma în funcție de *număr* și *persoană* : „*Trebuie să fii* bolnav de ...“, / *Trebuie să fim* bolnavi ca să ...“, „*Trebuie să fie* bolnavi de ...“ etc.

Cînd verbul principal se află la conjunctiv perfect sau la prezumtiv prezent, întreaga sintagmă este invariabilă în funcție de număr și persoană : „*Trebuie să fi plecat* (el, ei, tu, voi etc.)

Cînd verbul principal este la prezumtiv prezent sau la conjunctiv perfect, sintagma *semiauxiliar-verb predicativ* își realizează semnificația modală în chiar spațiul închis al structurii sale : „*Trebuie să fi venit* cineva“ ; „*Trebuie să fi cîntînd* pe undeva“.

Sintagmele, mai abstracte, din punctul de vedere al gramaticalizării, sînt sinonime cu structura morfologizată a prezumtivului, prezent : „*Trebuie să fi cîntînd* = *Va fi cîntînd*“, sau perfect : „*Trebuie să fi venit* = *Va fi venit*.“

Cînd verbul principal este la conjunctiv prezent, semnificația modală a sintagmei se realizează numai într-un context mai larg, atît de larg cît se dovedește necesar pentru anihilarea oricărei posibilități de manifestare a sensului lexical fundamental al verbului *a trebui* : „*Trebuie să fie* pe undeva“ : „*Trebuie să vină* cineva de se fac atîtea pregătiri.“

Verbul A PUTEA

Cel mai puţin „instrumentalizat" dintre semiauxiliarele de modalitate, este verbul *a putea*, verb, de altfel, cu o bogată structură semantică şi în situaţia de verb predicativ, cînd exprimă *capacitatea* (fizică sau intelectuală):

„Că domnesc în lume rele căror nu te *poţi* opune,"
(Eminescu)

permisiunea:

„Uite, chiar de-acu *poţi* să porneşti cu ele la păscut."
(Eminescu)

sau *posibilitatea* (însoţit de pronume reflexiv, cu valoare de impersonal):

„Şi *se poate* ca spre răul unei ginţi efeminate," (Eminescu)

Ca semiauxiliar exprimă *eventualitatea* (posibilitatea independentă de voinţa vorbitorului sau a subiectului acţiunii):

„Ascultă, omule, ... eu *pot pieri*, dar de temut nu mă tem". (M. Sadoveanu)

irealul:

„*Puteam să mă-nec* dacă nu era el ...",

aproximaţia:

„... feciorul *putea să aibă* peste patruzeci de ani, fata cel mult douăzeci." (Rebreanu),

concesia:

„*Poţi zidi* o lume-ntreagă, *poţi* s-o *sfarămi* ... orice-ai spune,
Peste toate o lopată de ţărină se depune." (Eminescu)

sau *dezaprobarea* faţă de alegerea făcută în realizarea unei acţiuni:

„*Puteai să te duci dracului* cu românul şi cu muntele tău cu tot." (Hogaş)

Din punct de vedere morfologic, capacităţile flexionare ale semiauxiliarului *a putea* sînt cu mult mai dezvoltate decît ale verbului *a trebui*, dar limitate, totuşi, în comparaţie cu ale verbului predicativ *a putea*; se întrebuinţează la prezent: indicativ: „*Poţi să aluneci* dacă nu eşti atent.", la potenţial-optativ: „*Ar putea să aibă* vreo 20 de ani ..." sau la imperfect indicativ, cu valoare de potenţial: „*Puteam să-i spun* orice, el nu se supăra"

Unele valori modale reclamă totdeauna aceeaşi formă temporală a semiauxiliarului; aşa, *irealul* şi *dezaprobarea*

sînt introduse în sintagma predicatului compus numai de imperfectul indicativ sau de perfectul potențial al semiauxiliarului, sinonime între ele și conținînd în însăși semantica lor temporală posibilitatea exprimării acestor valori modale: „*Putea să alunece* și *să-și frîngă* gîtul ..."

Cel mai adesea, semiauxiliarul *a putea* se construiește cu modul conjunctiv: „*Poți* să mă *bați*, eu tot nu plec" Sînt, însă, destul de frecvente sintagmele cu verbul principal la infinitiv; în structura acestora pe de o parte, infinitivul verbului principal poate apărea fără prepoziția-morfem: „*Poți avea* vreo 15 anișori ...", pe de alta, elemente lingvistice aflate într-o relație sintactică directă cu infinitivul, pot trece în fața semiauxiliarului: „*Îl poți bate* oricît, e tot degeaba."

Cînd verbul principal este la conjunctiv, întreaga sintagmă variază în funcție de număr și persoană, indiferent de forma temporală a semiauxiliarului: *pot să mă rătăcesc, poți să te rătăcești* etc.; *puteam să mă îmbolnăvesc, puteai să te îmbolnăvești* etc.

Cînd verbul principal este la infinitiv, rolul gramatical revine semiauxiliarului, care exprimă numărul și persoana verbală: „*Pot răci, poți răci, putem răci* etc., dacă ..."

Verbul A FI

Se opune, ca semiauxiliar, verbului predicativ, prin lipsa de autonomie semantică și prin caracterul limitat al capacității sale flexionare. Se opune *verbului auxiliar a fi* prin lipsa de autonomie morfologică a sintagmei în care se cuprinde. Se opune verbului *copulativ*, prin structura generală a sintagmei din care face parte, prin condiția sa semantică și prin rolul său în semantica sintagmei. Exprimă, ca semiauxiliar, în spațiul sintagmei predicatului, *irealul*:

„*Era să dărm* bunătate de casă din pricina carului."
(Creangă)

și *potențialul*:

„... *nu era să dai* tu opt sute de lei taxiului". (Vinea I.)

Capacitatea flexionară a verbului este redusă la maximum, se prezintă sub formă de imperfect, persoana a III-a singular: *era să cad*; indiciile de număr și persoană caracterizează doar verbul principal, totdeauna la conjunctiv prezent: *era să adorm, era să adormi, era să adormim* etc.

În limba vorbită, își schimbă forma și semiauxiliarul în funcție de număr și persoană:

„Dar cît pe ce *erai să mă gîtui, jupîneșico*". (Creangă)

Verbul A AVEA

Este sinonim verbului *a fi* în exprimarea valorii de *ireal*:

„*Aveam să cad*"

și de *potențial*:

„I l-am dat; ce-*aveam să fac ?*"

Lipsit de autonomie semantică, verbul semiauxiliar *a avea* intră în sintagma predicatului compus ca și verbul *a fi*, cu forma de imperfect. Spre deosebire de acesta, însă, verbul *a avea* este variabil în funcție de număr și persoană: *aveam să cad, aveai să cazi, avea să cadă* etc.

Verbul principal este totdeauna la conjunctiv prezent, de asemeni, variabil în funcție de număr și persoană.

Verbul A VREA

Ca verb semiauxiliar nu mai exprimă un act de voință a subiectului, ci imprimă sintagmei în care pătrunde sensul de *ireal*;

Am vrut să cad.

S-a fixat ca semiauxiliar în forma de perfect compus. Se construiește cu un conjunctiv prezent. Amîndouă verbele sînt variabile în funcție de număr și persoană: *am vrut să cad, ai vrut să cazi, a vrut să cadă, am vrut să cădem* etc. Se folosește mai cu seamă la persoana I. Nu admite forma negativă.

Realizarea înțelesului de *ireal* al sintagmei este condiționată de conținutul lexical al verbului principal, care trebuie să exprime, în general, acțiuni ce nu pot fi, în condiții normale, obiectul dorinței sau voinței subiectului.

Verbul A VENI

Ca semiauxiliar se sustrage categoriei verbelor de mișcare, apropiindu-se din punct de vedere semantic, de verbele modale. Pierzîndu-și sensul fundamental și autonomia semantică, exprimă, ca semiauxiliar, *necesitatea*: „Aici *vine bătut* un cui".

Se prezintă, în general, în forma de prezent indicativ, mai rar, la optativ-potențial prezent : „Aici *ar veni bătut* un cui".

Verbul principal este totdeauna la participiu, variabil în funcție de gen și număr ; semiauxiliarul își schimbă forma în funcție de număr și persoană ; la persoanele I și a II-a este, însă, foarte puțin frecvent.

SEMIAUXILIARE DE TIMP

Verbele *a fi* și *a avea* servesc la exprimarea unor valori temporale, în sintagme nu îndeajuns de morfologizate, pentru a se cuprinde între sintagmele timpurilor compuse.

Ca semiauxiliare, verbele *a fi* și *a avea* nu exprimă, de fapt, un timp verbal propriu zis cît relații de esență temporală. În exprimarea acestor relații — cel mai adesea de posterioritate față de o acțiune verbală desfășurată în trecut, semiauxiliarele de timp introduc două perspective :

— a *narațiunii*, situată într-un moment anterior momentului desfășurării procesului de comunicare.

— a *subiectului vorbitor*, situat în momentul desfășurării procesului de comunicare și cunoscător al desfășurării acțiunii verbale, posterioară față de momentul desfășurării evenimentelor narațiunii, dar anterioară față de momentul vorbirii :

„... pînă ce să-mi iau măsurile pentru ce *era să fie* mai tîrziu, găsii cu cale ..." (Hogaș) ;
„Pînă atunci mai *avea să treacă* multă vreme." (Slavici)

Verbele *a fi* și *a avea* s-au fixat ca semiauxiliare de timp, exprimînd posterioritatea din perspectiva trecutului, la forma de imperfect, variabil în funcție de număr și persoană. Verbul principal este la conjunctiv prezent, și el variabil în funcție de număr și persoană : *aveam să mă duc, aveai să te duci* etc.

Verbul *a fi* intră și în sintagme al căror raport temporal este unul de *simultaneitate* ; semiauxiliarul se află, în acest caz, la perfectul simplu :

„Cînd *fu să ies* pe ușă, sună telefonul".

Raportul de simultaneitate este, în astfel de sintagme, de cele mai multe ori însoțit de o nuanță aspectuală ; acțiunea este imperfectivă.

* * *

Din cea de a doua perspectivă, a relațiilor sintactice în care intră verbul predicativ, în calitate de predicat, în primul rînd, dar și în alte poziții sintactice, se disting alte două serii de clase verbale :

(1) — *personale* și *impersonale*

(2) — *tranzitive* și *intranzitive*

Funcționînd ca predicat, verbul intră în rețeaua de relații semantico-sintactice ale enunțului lingvistic.

Suficient sieși din punct de vedere lexical, cu depline capacități morfologice, verbul se descoperă, în spațiul enunțului lingvistic — mai cu seamă cînd funcționează ca predicat al acestui enunț, dar nu numai în această situație — insuficient semantico-sintactic, din punctul de vedere al condițiilor esențiale ale mesajului lingvistic pe care îl are de transmis vorbitorul printr-o construcție sintactică, mai restrînsă sau mai amplă.

Perspectiva creată de acțiunea principiilor *necesar* și *suficient* impune identificarea unor alte categorii în interiorul clasei de verbe predicative. Aceste noi subclase există și se conturează tocmai în funcție de relațiile semantico-sintactice pe care *pot* și *trebuie* să le dezvolte în interiorul unui enunț lingvistic, de întinderea unei propoziții sau fraze Identificarea acestora este, de aceea, condiționată de și se sprijină tocmai pe luarea în considerație a principiului central al oricărei unități sintactice : comunicarea pe care o face trebuie să fie completă și fără echivoc de natură să-i altereze sau chiar să-i lase indescifrabil (total sau parțial) sensul. Aceasta, la nivelul limbii literare, pentru că, în limba vorbită și în limbajul artistic, vorbitorul (scriitorul) poate face apel, în mod conștient, la echivocuri, poate lăsa în mod voit comunicarea incompletă. Sau comunicarea poate fi completă în ansamblul ei, la crearea căruia participă deopotrivă vorbitorul (scriitorul) și interlocutorul său.

Acțiunea verbului predicativ (și, mai ales, cînd funcționează ca predicat) se desfășoară între două limite :

— *un punct de plecare* : cauza acțiunii, agentul care o provoacă, sau protagonistul ei, care o suferă sau o determină, și

— un *punct de sosire*, de împlinire : rezultatul acțiunii, „obiectul" care îi suferă efectele etc.

Amîndouă limitele sînt condiționate semantic (în înțelesul foarte larg al termenului și cu deosebire din perspectiva nivelului sintactic). Amîndouă condiționează și configurează semantica enunțului, în structura căruia *verbul-predicat e un nucleu.*

Structura enunțului lingvistic este o *structură nucleară* ; în funcție de plusurile și de minusurile din interiorul nucleului, există și „gravitează" în jurul verbului (nucleu) unul sau mai multe elemente care îi „realizează" „ecuația sintactică". În aceste relații, între verb și elementele exterioare lui, relații condiționate (chemate sau refuzate) de structura semantică internă a verbului, se afirmă principiile *necesar* și *suficient*. Cel dintîi e predominant. În funcție de densitatea semantică a verbului, acesta are sau nu are nevoie de limite externe, de una sau de mai multe. În consecință, în funcție de structura lui semantică, verbul predicat (sau numai predicativ) *admite sau nu* relații sintactice cu un protagonist, activ, pe de o parte, cu un „obiect", pasiv, pe de altă parte.

Verbe personale și impersonale

Semnificația termenilor, semnificația opoziției însăși *personal-impersonal*, implică două direcții fundamentale, amîndouă legate de ideea de persoană, pe de o parte, de relația *subiect-predicat*, pe de alta, din perspectiva primei limite a acțiunii verbale : punctul de *plecare* :

(1) — reacția verbului față de categoria gramaticală a persoanei, comportamentul său (la nivelul formei și la cel al conținutului) din punctul de vedere al opoziției interne, specifice acestei categorii gramaticale

(2) — capacitatea (strîns legată de necesitatea) sau incapacitatea verbului de a intra în relația, fundamentală funcționării lui ca predicat, cu un subiect gramatical ; natura subiectului; relația subiect-categoria gramaticală a persoanei.

Toate aceste aspecte sînt, bineînțeles, condiționate de structura semantică a verbului, care face *necesară* sau nu, *posibilă* sau nu, relația cu un subiect, determină oarecum

natura relației sau natura subiectului, modalitatea de satisfacere a relației. Se disting, din aceste perspective, două clase de verbe :

— *personale*
— *impersonale*

Sînt *personale* verbele care se arată indiferente la natura „cauzei" acțiunii pe care o exprimă ; ele au doar nevoie de exprimarea lingvistică, mai exact, sintactică a acestei „cauze" care, în structura propoziției, ia forma subiectului — protagonist, activ sau pasiv. Ele *admit* un subiect gramatical, îl admit pentru că le este *necesar* ; și admit orice tip de subiect. Posibilitatea selectării, din inventarul limbii, a unui element care să funcționeze ca subiect gramatical este teoretic nelimitată ; se impune respectarea unei singure condiții : rămînerea subiectului în același cîmp semantic (bineînțeles, între coordonate foarte largi) : *băiatul* (*studentul*, *bătrînul* etc.) *cîntă*, dar nu *geamantanul* (*patinele*, *cheia* etc.) *cîntă* Subiectul unui verb personal poate fi, deci, un nume sau un pronume deopotrivă, un element interior propoziției sau exterior, o propoziție-subiect.

Intrînd în relație cu un pronume (care funcționează ca subiect al propoziției), verbul preia, implicit, comportamentul gramatical al pronumelui pe terenul pe care se întîlnesc, al *persoanei* ; reacționează în același fel față de această categorie gramaticală, specifică pronumelor personale, prezentînd verbul însuși elemente morfologice de exprimare (de manifestare a reacției) a opoziției interne proprie categoriei gramaticale a persoanei :

eu *cînt*
tu *cînți*
el *cîntă*

În acest comportament există o singură limită, impusă de natura realității exprimată de verb. În funcție de această perspectivă și, legat de ea, de posibilitatea (în condițiile unui enunț logic, la nivelul limbii literare) raportării realității exprimată de verbul predicat la realitatea exprimată de subiect (substantiv etc.) sau numai reprezentată de acesta (cînd este un pronume), trebuie distinse două tipuri de verbe *personale* :

(1) — verbe *tripersonale* și (2) — verbe *unipersonale*

Verbele *tripersonale* prezintă, în realitatea procesului de comunicare, forme pentru toate trei persoanele ; pentru că admit subiect de orice natură : *a cînta, a merge, a fi, a avea* etc.

Verbele *unipersonale*, pot avea, teoretic, forme pentru toate cele trei persoane : *eu latru, tu latri, el latră* etc., dar practic, în procesul real şi logic al comunicării, se întrebuinţează numai la persoana a III-a (cu excepţia unor situaţii particulare), întrucît acţiunea lor nu mai este raportabilă omului, singurul care se poate situa, gramatical, şi la persoana I (a vorbitorului) şi a II-a (a interlocutorului). Se cuprind aici verbe care exprimă, unele onomatopeic, modul de comunicare al diferitelor păsări şi animale ; *a lătra, a miauna, a cotcodăci* etc.

Verbele *impersonale* condiţionează, într-un fel sau altul natura subiectului gramatical, limitează mult posibilităţile de selectare ale vorbitorului. Natura subiectului e alta. Din perspectiva relaţiei *subiect-predicat* verbul reacţionează, negativ la categoria gramaticală a persoanei; nu-i acceptă, nici formal şi nici la nivelul conţinutului, opoziţia internă şi în consecinţă, păstrează mereu aceeaşi formă, de persoana a III-a (de fapt, o formă apersonală, nemaifiind în mod obligator o manifestare exterioară a unei situaţii interioare). Cel mult, unele categorii de verbe reacţionează, în spaţiul acestei forme apersonale (sau de persoana a III-a) la categoria *numărului*.

În funcţie de comportamentul lor faţă de constituirea relaţiei subiect-predicat, verbele impersonale se diferenţiază mult între ele, grupîndu-se în mai multe clase :

(1) — impersonale *absolute* ; se cuprind aici verbele autosemantice, de tipul verbelor „meteorologice" : *a tuna, a fulgera, a se înnopta* etc. :

„*Se-nserează.* Nilul doarme şi ies stelele din strungă"
(Eminescu)

Sînt verbe suficiente lor înseşi prin ele înseşi. Au inclusă, în structura lor semantică, şi cauza acţiunii pe care o exprimă. Teoretic, ele pot intra în relaţie cu un subiect, dar posibilităţile sînt limitate la maximum, la una singură, mai precis : *subiectul intern*, exteriorizare a cauzei acţiunii verbale, conţinută în mod obişnuit înlăuntrul semnificaţiei verbului ;

lexical, cele două elemente, verbul predicat și substantivul-subiect, fac parte din aceeași familie de cuvinte :

„*Plouă ploaie* deasă de toamnă, *ploaie* ciobănească."

OBSERVAȚII :

— Aceste verbe pot avea un subiect „adevărat" numai în condiții particulare, cînd nivelul gramatical neutru este convertit într-unul stilistic :

„Plînsori sfîșietoare împinse de blestem
Se urmăresc prin bolte, se cheamă, *fulger'*, gem" (Eminescu)

Se mai cuprind aici expresii verbale care exprimă fenomene atmosferice, constituite din verbul *a fi* și un substantiv sau adjectiv, eventual adverb, considerat oarecum substantival : *e cald, e noapte, e tîrziu* etc. sau din alte verbe : *a veni, a se lăsa* urmate de substantive „temporale" : *a se lăsa seara, a veni noaptea, a veni primăvara* etc. Impersonale *absolute, totale*, sînt apoi expresiile verbale formate din verbul *a fi* și un substantiv, precum *foame, sete, dor* etc., expresii care exprimă stări fiziologice sau psihice.

Ca și verbele impersonale, aceste expresii au subiect înlăuntrul lor, înlăuntrul structurii lor morfologice, însă, sau morfologic-lexicale, nu numai lexicale. Fiind unități lexico-gramaticale complexe prin însăși structura lor, sînt analizabile ; „subiectul" este vizibil ; substantivul în nominativ care însoțește verbul expresiei : *seara*, în *se lasă* seara ; dor în *mi-e dor* ș.a.m.d.

Expresiile verbale care nu exprimă „realități" atmosferice ci umane, nu stări „cosmice", ci fiziologice și psihice specifice omului, se deosebesc de celelalte expresii impersonale prin aceea că sînt în permanență însoțite de un pronume personal în dativ. Incapabile a realiza opoziția de persoană la nivelul structurii lor morfologice, dar avînd nevoie, dacă nu chiar de manifestarea acestei opoziții, de existența unei modalități de referire la persoană, aceste verbe reclamă dezvoltarea unei alte relații sintactice care să însoțească relația subiect gramatical-predicat, inclusă în structura însăși a expresiei :

mi-e cald, față de *e cald* ; *mi-e frică, mi-e frig* etc., *ți-e cald, ți-e frică, ți-e frig* etc.

Se mai cuprind tot aici expresiile verbale *a-i părea bine* şi *a-i părea rău*, expresii care nu admit relaţia cu un nominativ dar care reclamă trimiterea spre persoană : *îmi pare bine, îţi pare bine* etc.

(2) — impersonale *relative*; sînt impersonale într-un singur sens; nu realizează opoziţia specifică persoanei gramaticale ; în celălalt sens, al relaţiei cu subiectul gramatical, al posibilităţii stabilirii acestei relaţii (nu şi al modalităţii) se aseamănă mult (păstrînd, în acelaşi timp o serie de diferenţe) cu verbele personale : ca şi acestea dezvoltă relaţii cu un subiect gramatical.

Se cuprind aici verbe sinsemantice, verbe care ar lăsa mesajul incomplet, verbe care ar rămîne insuficiente — la nivel semantico-sintactic — dacă nu ar dezvolta relaţii cu un subiect gramatical. Se opun verbelor personale, în primul rînd, prin natura şi situaţia sintactică a acestui subiect.

În funcţie de natura subiectului şi de modalitatea de realizare a relaţiei subiect-predicat, aceste verbe se diferenţiază în mai multe tipuri :

a — verbe care admit deopotrivă un subiect interior propoziţiei, totdeauna de persoana a III-a, sau o propoziţie-subiect : *a se cuveni*, *a se întîmpla*, *a-i plăcea*, *a-l durea* etc.

Posibilităţile de selectare a subiectului sînt foarte reduse, limitate, în general, de semantica verbului. Subiectul, pe de altă parte, nu este, de fapt, un protagonist activ, ci un punct de plecare a acţiunii verbale, de fapt, a stării exprimată de verb. Este o specie de subiect-obiect : *se spun multe* etc. Subiectul nu poate fi un pronume personal ci numai unul demonstrativ sau nehotărît : *mi se cuvine aceasta*, *mi se cuvin toate*. Subiectul urmează totdeauna verbului ; schimbarea poziţiei atrage după sine manifestarea unei valori stilistice :

„Timpul mort şi-ntinde trupul şi devine vecinicie,
Căci nimic *nu se întîmplă* în întinderea pustie." (Eminescu)

Verbele admit opoziţia de număr, în funcţie de situaţia morfologică a subiectului, cînd acesta este interior propoziţiei :

„Nu-*i* mai *place* nimic de la o vreme."

„De-atunci în haina morţii el şi-a-mbrăcat viaţa,
Îi plac adînce cînturi, ca glasuri de furtună." (Eminescu)

Cînd subiectul este exterior propoziţiei sau este un infinitiv, verbul rămîne invariabil, în forma de singular :

„Azi n-ai chip în toată voia în privirea-i să te pierzi,
Cum îţi vine, cum *îţi place* pe copilă s-o desmierzi" ;
„În genere *îmi place* a reprezenta pe femeia agresivă."
(Eminescu)

Un grup de verbe de acest tip sînt (sau pot fi) însoţite de pronume personale în dativ, cînd verbul reclamă existenţa unor referinţe personale ; aşa este verbul *a-i plăcea* ; întrebuinţarea nepronominală a verbului este excepţională şi încărcată de valoare stilistică, scoţînd acţiunea verbală (mai exact, sentimentul, trăirea) din sfera particularului pentru a-l introduce în sfera generalizării :

„Dacă vorba-i e plăcută, şi tăcerea-i încă *place* ;"
(Eminescu)

OBSERVAŢII :

— În limba vorbită şi în limbajul artistic, aceste verbe impersonale relative pot fi întrebuinţate şi personal :

„Să mă frizez, ca *să-ţi plac*, să-ţi spun minciuni..."(Eminescu)
„Cu toate acestea dacă *te întîmpli* înlăuntrul mînăstirii"
(Hogaş)

b — verbe care se construiesc, în mod obişnuit, cu propoziţii-subiect, dar care admit uneori şi un subiect interior, exprimat printr-un pronume cu valoare neutră (demonstrativ sau nehotărît) : sau printr-un substantiv chiar : *a trebui*, *a i se năzări* etc. ;

„Tu *trebuia* să te cuprinzi
De acel farmec sfînt" (Eminescu)
Nu-mi *trebuie* flamuri (Eminescu)

c — verbe care admit ca subiect doar o propoziţie subiectivă. Se cuprind aici expresii verbale constituite din verbul *a fi* şi un adjectiv (mai rar, adverb) : *e bine*, *e rău*, *e necesar* etc. ;

„Dar şi *mai bine-i*, cînd afară-i zloată,
Să stai visînd la foc, de somn să picuri "(Eminescu)

d — verbe întrebuinţate impersonal : *nu importă* (că ...), (*nu*) *merge* (*să*), (*nu*) *face* (*să* ...) etc.

„*Nu importă* că ai întîrziat" ;
„Aceasta *nu importă*"

Verbe tranzitive și intranzitive

Cea de a doua limită a acțiunii verbale este un obiect pasiv, un rezultat al acțiunii verbale, o limită externă a acesteia. Avînd un punct de plecare (intern sau extern): *subiectul*, verbul își caută, dacă îi este necesar, și un punct de sosire.

Verbele nepredicative nu-și caută acest punct de sosire. Altfel spus, verbele nepredicative (copulative și semiauxiliare) sînt în afara *tranzitivității*.

Tranzitivitatea este o calitate permanentă a verbului, în afara cuprinderii sale într-un context sintactic, care-i condiționează, însă, care îi dirijează funcționarea în contextul relațiilor sintactice.

Evident, principiile *necesar* și *suficient* determină și condiționează, din punct de vedere semantic, mai întîi, situația verbului din perspectiva tranzitivității, pe terenul sintaxei.

Conceptul de *tranzitivitate* implică, din punctul de vedere al sintaxei, ideea unui transfer, transferul acțiunii verbale în afara ei, dinspre subiectul gramatical spre alte elemente sintactice, spre un complement direct, de exemplu.

Sînt *intranzitive* verbele care *nu admit un complement-obiect*, nu admit o relație sintactică cu un astfel de complement, pentru că *nu le este necesar* din punct de vedere semantic. Limita acțiunii verbale este internă sau nu este căutată, verbul fiind suficient sieși și fără aceasta. Sensul mesajului este clar, complet chiar în afara relației cu un complement-obiect. Sensul acțiunii verbale este fără echivoc.

Se cuprind aici:

a — verbele impersonale absolute, suficiente în ele înseși: *a ploua*, *a ninge*, *a se întîmpla* etc.:

„*Ninge* grozav pe cîmp la abator" (Bacovia),

cele mai multe din impersonalele relative: *a trebui*, *a merita*, *a fi bine* etc.:

„Paiele astea așa *trebuie* să stea, împrăștiate pe cîmp?"
(D. Zamfirescu)

OBSERVAȚII:

— refuzarea complementului-obiect de către verbele impersonale este, bineînțeles, relativă; verbele nu au numaidecît trebuință

de acest complement, dar, cel puţin unele dintre ele, îl acceptă, în anumite situaţii: „Peste capul blond al fetei zboară florile şi-o *plouă*"; (Eminescu), „ Mă *ninge* ..."

b — verbele *unipersonale*, verbe care exprimă, unele onomatopeic, „fenomene" — în sens foarte larg — din natură: *a bîzîi*, *a chiţcăi*, *a fîsîi*, *a gîgîi*, *a hurui*, *a mîrîi*, *a mieuna*, *a vîjîi*, *a adia*, *a răsări*, *a apune* etc.:

„Ne-om culca lîngă izvorul
Ce *răsare* sub un tei" (Eminescu):
„În pod *miaună* motanii — la curcani vînătă-i creasta"
(Eminescu)

OBSERVAŢII:

Şi aceste verbe pot avea, în întrebuinţări speciale (cu sens figurat), complemente-obiect: „Nu *mă* mai bîzîi la cap!"

c — verbele *subiective*, care exprimă acţiuni, stări procese, închise în sfera subiectului, precum *existenţa*, *moartea* etc: *a fi*, *a exista*, *a muri*, *a trăi*, *a învia* etc. sau fenomene strict subiective, ca *rîsul*, *plînsul* etc.: *a plînge*, *a rîde*, *a surîde*, *a asuda*, *a tuşi*, *a strănuta*, *a dormi*, *a se trezi*, *a se însănătoşi* etc.

„*Ar fi plîns* ... *ar fi plîns* de-*ar fi murit*, dar nu putea fi supărată pe el." (Eminescu)

d — verbe a căror limită se află în structura semantică a acţiunii pe care o exprimă, verbe al căror conţinut semantic este foarte complex, şi, în consecinţă „analizabil" în elementele sale componente:

d.1. — exprimă un proces de devenire: *a încărunţi* (a deveni cărunt), *a înmărmuri* (a deveni/ca/ de marmură), *a cheli* (a deveni chel) etc.

„Norii cerului *înmărmuriră* şi se făcură palat sur şi frumos." (Eminescu);

d.2. — exprimă rezultatul unei acţiuni (mai exact, acţiunea şi rezultatul ei sînt conţinute în semantica verbului însuşi): *a face* + (*obiectul direct*): *a remiza* (a face remiză), *a îmboboci* (*a face* boboci), *a călători* (a face călătorii), *a benchetui* (a face banchet) etc.:

„Într-o zi se vedeau doi oameni *călătorind* prin pustiu."
(Eminescu)

d.3. — exprimă obiectul unor acţiuni, devenit el însuşi proces : *a doini* (a cînta doine), *a hori* (a cînta o horă), *a psalmodia, a rapsodia, a cotiza* (a da cotizaţie), *a triumfa* (a obţine triumf) etc. :

„Stăteau toate uimite pe cînd trecea păstoraşul — împărat, *doinind* şi *horind*." (Eminescu)

d.4. — verbele *de mişcare,* care au nevoie (de) şi-şi află o limită externă desfăşurării acţiunii pe care o exprimă, dar nu într-un complement obiect ci într-un circumstanţial : *a veni, a pleca, a zbura, a sta, a pluti, a intra, a ieşi, a alerga, a întîrzia* etc. :

„Ei *trec* ca vijelia cu aripi fără număr,
Căci caii lor *aleargă* alăturea-nspumaţi." (Eminescu)

OBSERVAŢII :

(1) — verbele de mişcare mai ales, dar şi alte verbe intranzitive, pot primi în anumite condiţii complement-obiect :

— cînd sînt întrebuinţate cu un sens derivat sau figurat : „*Am mers* tot satul (am colindat) dar n-am găsit un bătrîn"; „*L-am alergat* pînă a căzut fără suflare."

— cînd „obiectul" acţiunii este, de fapt, un *complement intern :*

Aţi *luptat luptă* deşartă, aţi vînat ţintă nebună."
(Eminescu)

Complementul intern nu este, de fapt, decît o punte de legătură între acţiunea verbală şi o însuşire a acesteia ; de aceea, este în permanenţă însoţit de un determinativ ; altfel, construcţia ar fi pleonastică.

Între *intranzitive,* trebuie distinse două clase, în funcţie de elementele sintactice complementare pe care acestea le reclamă sau nu pentru „împlinirea" mesajului lingvistic :

— intranzitive *libere*
— intranzitive *legate*

Sînt intranzitive *libere* sau *absolute,* verbele în mod absolut suficiente, semantico-sintactic, în afara oricărei alte relaţii decît cea stabilită cu subiectul şi chiar în afara acesteia : *a ploua, a tuşi* etc. :

„Te uită cum *ninge* decembre,
Nu *rîde,* citeşte-nainte." (Bacovia)

Sînt intranzitive *legate*, sau *relative*, verbele care, pentru claritatea și exactitatea mesajului lingvistic, au numaidecît nevoie de un circumstanțial : *de loc* : *a intra, a ieși, a se afla, a pătrunde* etc.

— *de relație* : *a excela, a delibera, a consista* etc.

— *de mod* : *a costa, a se purta* etc.

— *de cauză* : *a spumega, a tremura* etc.

Prezența circumstanțialului de loc *pe deal*, în propoziția „Casa mea se află *pe deal*", a circumstanțialului de cauză *de furie* în propoziția „Spumega *de furie*", a circumstanțialului de relație *în gafe*, în propoziția „A excelat totdeauna *în gafe*", a circumstanțialului modal *mult*, în propoziția „Un aparat de radio costă *mult*", nu este mai puțin necesară realizării depline a mesajului lingvistic decît un complement direct, într-o propoziție cu predicatul un verb tranzitiv : „El vede *un copil.*"

Sînt *tranzitive* verbele care au numaidecît nevoie de o „împlinire" la nivel sintactic. Acțiunea pe care o exprimă își caută în afară o limită, fără de care înțelesul mesajului verbal ar rămîne echivoc sau indescifrabil.

În enunțul „El vede", verbul *a vedea*, lipsit de complement direct, exprimă o acțiune foarte generală, concepută ca însușire : „El nu este orb, *vede.*" Prezența unui complement direct redă verbului calitatea verbală, de proces, și înlătură orice posibilitate de echivoc : „El *mă vede.*"

În funcție de modalitatea în care își împlinesc, în plan sintactic, „golul" structural, determinat semantic, verbele tranzitive se grupează în :

(1) — tranzitive *directe* ; semantica mesajului verbal se realizează pe deplin prin relația sintactică dintre verb și un complement direct : „Le-*am scris* cu unghia pe tencuială" (T. Arghezi)

Sînt *tranzitive directe* :

— verbele de simțire : *a vedea, a auzi, a privi, a simți, a asculta, a pipăi, a mirosi* etc ;

„C-acel demon plînge, rîde, neputînd *s-auză* plînsu-și," ;
„A mai venit de-atuncea *să v-asculte*,
Voi plopi adînci, cu voci și șoapte multe?" (Arghezi)

— verbele factitive : *a scula, a trezi, a culca* etc. :
„Totuna-i ce faci :

Sau *culci* pe bogaţi sau *scoli* pe săraci." (Arghezi)

— verbele *vorbirii directe* : *a spune, a întreba, a răspunde, a zice* etc. :

„Trebuie să fie mai cald acolo, *zic* eu şi trec, printr-o săliţă, de cîrciumă în bucătărie ..." (Caragiale)

şi numeroase alte categorii de verbe care reclamă în mod obligator prezenţa unui complement direct, prin care se realizează deplin în structura sintactică în care intră.

Verbele tranzitive directe admit, în general, un singur complement direct (care poate fi un complement simplu, un complement multiplu : „Eu *iubesc* **vînatul, jocul;**" (Eminescu), o propoziţie completivă : „Arald, *nu vrei* pe sînu-mi **tu fruntea ta s-o culci ?**" (Eminescu) sau care poate fi suplinit de o propoziţie (sau frază) principală, în vorbirea directă : „**Ah ?** — *zise* unul — **spuneţi că-i omul o lumină**" (Eminescu). Un grup restrîns de verbe reclamă, însă, prezenţa a două complemente directe, unul, al *obiectului* (care poate fi simplu, multiplu sau o propoziţie, chiar o frază), celălalt, al persoanei. Fac parte din acest grup verbele *a asculta* (sens didactic : „Profesorul *ascultă* **pe elev lecţia** predată de el."), *a învăţa* (profesorul — *ceva* **pe elev**), *a întreba, a ruga, a sfătui,* etc. :

„Şi de-aceea, de azi-nainte, poţi *să nu* **mă** *mai întrebi*
De ce ritmul nu m-abate cu ispită de la trebi,"

(2) — *tranzitive indirecte* : împlinirea semantico-sintactică a mesajului verbal se realizează prin intrarea verbului în relaţie cu un complement indirect (sau sociativ), limită exterioară a acţiunii.

Sînt *tranzitive indirecte* :

a — verbe care exprimă acţiuni implicînd un raport de reciprocitate : *a conversa, a coresponda, a flirta, a convieţui, a fraterniza, a conlocui* etc.

„Voi, pierduţi în gînduri sînte, *convorbeaţi* **cu idealuri** ;"
(Eminescu)

b. — verbe a căror acţiune se face în favoarea sau în defavoarea cuiva (sau a ceva) : *a impieta, a contribui, a cîrti, a cleveti, a contraveni, a aparţine, a corespunde* etc. :

„Tu nu cunoşti asemenea oameni. Ei nu pot *aparţinè* **cercurilor** în care te mişti tu." (Eminescu)

c. — verbe şi expresii impersonale care trimit în permanenţă spre persoană, dar indirect : *a*-i *plăcea, a-*i *conveni, a-*i *fi dor* etc.

„Poate că-i *convin* tuspatru craii cărţilor de joc" (Eminescu) şi multe alte verbe care cer sau un dativ sau un acuzativ prepoziţional, reprezentînd un complement indirect: *a miza, a atenta, a abuza, a se descotorosi, a se dezbăra, a se dezice* etc.:

„... ea *abuza* într-un mod neiertat de această putere ce-o avea asupra lui." (Eminescu)

(3) — *verbe cu dublă tranzitivitate*; îşi află limita acţiunii, pe care o exprimă, într-o dublă relaţie sintactică: cu un complement direct, obiect pasiv al acţiunii verbale, şi un complement indirect, obiect în mod direct interesat în acţiune (cel mai frecvent, o persoană): *a da, a oferi, a conferi, a promite, a făgădui, a dărui* etc.:

„Ţi-*aş da* pămîntul în bucăţi
Să-l faci împărăţie." (Eminescu)

Întrebuinţate aceste verbe fără complementul indirect, acţiunea verbală afirmă un caracter general sub aspectul *persoanei* gramaticale:

„Şi se-nalţă din călcîie să-ţi ajungă pîn' la gură,
Dăruind c-o sărutare acea tainică căldură." (Eminescu)

Ca orice clasificare şi aceasta între tranzitive şi intranzitive este relativă. Pe de o parte, un verb, datorită naturii sale polisemantice poate fi tranzitiv, printr-unul din sensurile sale, şi intranzitiv, printr-altul. Pe de altă parte, în funcţie de intenţiile vorbitorului, un acelaşi verb poate avea diferite întrebuinţări:

— un verb este tranzitiv în întrebuinţările sale particulare, dar intranzitiv, întrebuinţat, în mod absolut, în generalizări, în care caz în centrul interesului mesajului verbal se situează acţiunea ca atare şi nu limitele ei:

„Îngînat de glas de ape
Cînt-un corn cu-nduioşare." (Eminescu)

„. . . . . Donici cuib de-nţelepciune,
Care, cum rar se întîmplă, ca *să mediteze* pune
Urechile ce-s prea lunge ori coarnele de la cerb."
(Eminescu)

S-ar putea, eventual, vorbi, în aceste cazuri, de complement direct (sau indirect) subînţeles sau mai degrabă, inclus, dar de o natură prea generală pentru a se constitui în limită a unei acţiuni verbale, care refuză orice limită.

— un verb este *intranzitiv*, ca verb *subiectiv*, și *tranzitiv*, ca verb *factitiv* :

„*Adormind* de armonia
Codrului bătut de gînduri," (Eminescu)
„Chiar moartea ce răspînde teroare-n omenire,
Prin vinele-i vibrînde ghețoasele-i fiori,
Acolo *m-ar adoarme* în dulce liniștire." (Eminescu)

— un verb poate fi intranzitiv întrebuințat cu sensul său fundamental, noțional, și tranzitiv, cînd este întrebuințat cu un sens derivat sau figurat :

„*Trece* lebăda pe ape
Între trestii să se culce" ; (Eminescu)
„De *treci* codrii de aramă, de departe vezi albind"
(Eminescu)

DIATEZA VERBALĂ

Între categoriile gramaticale ale flexiunii verbale, *diateza* se realizează deplin, atît ca *expresie* cît și ca *substanță*, în sfera sintaxei.

Diateza este categoria gramaticală a verbului, realizată sintactic, prin care vorbitorul *exprimă raportul dintre acțiunea verbului și subiectul ei gramatical*.

Conținutul semantic al diatezei se conturează în strînsă legătură cu unghiul din perspectiva căruia este considerată acțiunea verbală, din perspectiva *subiectului gramatical* sau din cea a *obiectului*. În realizarea diatezei se impune existența a două puncte-extreme : unul, *de plecare* a acțiunii verbale, altul de *sosire* a acesteia ; unul este *subiectul*, celălalt *obiectul*.

Diateza se realizează în opozițiile interne, reflectate și de nivelul expresiei, dintre *patru elemente* :

(1) — *activul*
(2) — *pasivul*
(3) — *reflexivul*
(4) — *reciprocul*

Fiind, la nivel semantic, un raport între cele trei elemente componente ale sintagmei : *subiect gramatical* — *verb tranzitiv* (nucleul) — *obiect*, diateza se manifestă și la nivelul expresiei printr-o relație, complexă, între aceleași elemente, considerate din perspectiva unor categorii gramaticale morfologice ale flexiunii, verbale și nominale deopotrivă: *numărul* și *persoana*.

Aceste relaţii pot fi :

— de *identitate* (parţială sau totală)

— de *neidentitate* (parţială sau totală)

Altfel spus, este vorba de situaţia acordului în număr şi persoană între *subiect—verbul* predicat şi *„obiect“* sau cînd verbul nu este predicat al propoziţiei numai între *verb* şi *„obiect“*.

Din punct de vedere structural, diateza verbului românesc prezintă două tipuri diferite :

— cu prezenţa în sintagmă a unui pronume reflexiv, formele verbale rămînînd, în rest, aceleaşi pentru toate componentele opoziţiei categoriale : *laudă*, *se laudă* (el pe el însuşi ; ei între ei ; el de către altcineva)

— cu prezenţa în sintagmă a verbului auxiliar *a fi*, verbul de conjugat prezentînd, în întreaga pradigmă verbală, forma temei de participiu ; sintagma astfel constituită caracterizează numai pasivul : *este lăudat* (el, de către cineva).

Diateza ACTIVĂ

Acţiunea verbală *pleacă de la subiect.* Sensul ei se distinge între un punct de plecare, subiectul gramatical (exprimat sau subînţeles ; aparţinînd propoziţiei căreia verbul îi este predicat, sau inclus în structura verbului nepredicat) şi unul de sosire, complement direct, dispuse *spaţial* şi *temporal* (neidentificîndu-se, adică din punctul de vedere al realizării spaţiale sau temporale). Spaţial, subiectul este altul decît complementul direct. Temporal, subiectul poate fi considerat anterior complementului : subiectul face acţiunea ; complementul o suferă :

„*Aşează*-ţi în cruce
gîndul şi mîinile.
Stelele curgînd
ne *spală* ţărînile.“ (Blaga)

În planul *expresiei*, sintagma se caracterizează prin *identitate*, în număr şi persoană, la nivelul verbului şi subiectului, şi prin *neidentitate*, la nivelul obiectului :

„Pe lîngă plopii fără soţ
Adesea am trecut ;

„Mă *cunoșteau* vecinii toți —
Tu nu m-*ai cunoscut*." (Eminescu)

În ultimele două propoziții, verbul *a cunoaște* este la diateza activă; între verb și subiect (mai întîi, *vecinii*, apoi, *tu*) există identitate în număr și persoană: mai întîi, a III-a plural, apoi, a II-a singular. Pronumele-obiect se sustrage de fiecare dată acordului: este de persoana I singular în amîndouă propozițiile.

Diateza PASIVĂ

Acțiunea *vine la subiect.* Sensul se distinge între un punct de plecare (exprimat sau nu) — complement de agent — acuzativ precedat de prepoziția *de*, și unul de sosire, subiect gramatical, în nominativ (exprimat sau nu, aparținînd propoziției în care verbul funcționează ca predicat), *dispuse spațial și temporal.* Subiectul urmează, în timp, complementului de agent:

„Cu umbre care nu sînt v-a-ntunecat vederea
Și v-a făcut să credeți că *veți fi răsplătiți* ..."

Structura pasivului cunoaște două tipuri de sintagme:
a — cu auxiliarul *a fi* și tema de participiu a verbului:
„Biserica creștină, a ei catapeteasmă
De-un fulger drept în două *e ruptă* și tresare;" (Eminescu)

Tema participiului este variabilă în funcție de număr și gen; verbul auxiliar își schimbă forma pentru exprimarea categoriilor gramaticale de mod, timp, număr și persoană: *sînt lăudat*, *sînt lăudată*, *sîntem lăudați*, *sîntem lăudate* etc., *ești lăudat*, *eram lăudat*, *voi fi lăudat*, *aș fi lăudată*, *am fi fost lăudate* etc.

În afara disocierilor, pe care le poate cunoaște sintagma diferitelor forme modale sau temporale ale auxiliarului, sintagma diatezei este disociabilă, între auxiliar și tema de participiu, prin orice element lingvistic:

„*A fost* de fiecare dată *lăsat la o parte.*"

În limba literară, verbul auxiliar precede tema participiului:

„Pe-unde nu — părea că umbra cu cărbune-*i zugrăvită.*"
(Eminescu)

în limba vorbită, însă, și în limbajul artistic, ordinea componentelor apare de multe ori inversată:

„Căci *vrăjiți sînt* trandafirii
De-un cuvînt al sfintei Vineri." (Eminescu)

b. — cu pronumele reflexiv, în cazul acuzativ, forma scurtă, neaccentuată care însoțește formele verbului de conjugat, flexionate la toate modurile și timpurile. Intră, astfel, în opoziție directă cu *activul*, prin prezența acestui pronume reflexiv:

„La 1852, în ziua cînd *s-a sfințit* paraclisul spitalului din Tîrgul Neamțului și *s-a deschis* școala domnească de acolo ..." (Creangă)

Sintagma, de mare frecvență în limba vorbită, prezintă forme numai pentru persoana a III-a. Este, în general, disociabilă, între pronume și verb, prin adverbe modale regim: „*Să se* mai *deschidă* o școală" etc.

Sintagma constituită din auxiliarul *a fi* și tema de participiu a verbului de conjugat este însoțită de subiectul gramatical (care poate rămîne subînțeles) și de complementul de agent (și acesta putînd rămîne subînțeles). În construcția diatezei cu pronumele *se*, complementul de agent este în general absent; chiar dacă poate fi subînțeles, este mai greu exprimabil, construcția devine greoaie; „Exemplele *s-au dat* (de profesor).

Sintagmele pasivului se caracterizează prin *identitate*, în număr și persoană (și gen, în cazul constituirii ei cu auxiliarul *a fi*, la nivelul temei participiului) în relația dintre auxiliar (sau pronumele reflexiv) și subiectul gramatical (exprimat sau subînțeles) și prin *neidentitate* în ce privește complementul de agent (exprimat sau subînțeles)

„*Eu sînt lăudat* (de tine)"
Subiectul: *eu* — persoana I, singular
Auxiliarul: *sînt* — persoana I, singular
Participiul: *lăudat* — singular (masculin)
Compl. agent: (de) *tine* — persoana a II-a, singular

„Școala *s-a deschis* (de autoritățile comunei)"
Subiectul: *școala* — persoana a III-a, singular
Pronumele: *se* — persoana a III-a, singular
Verbul: *a deschis* — persoana a III-a, singular
Compl. agent: (de) *autorități* — persoana a III-a, plural.

Diateza REFLEXIVĂ

Acţiunea *pleacă de la subiect* şi *revine* la el. Punctul de plecare, subiectul gramatical (exprimat sau rămas subînţeles) şi punctul de sosire, reprezentat de pronumele reflexiv, în acuzativ, formă scurtă (asimilabil unui complement direct) se diferenţiază doar în timp; subiectul este anterior obiectului. Nu se disting şi spaţial întrucît subiectul şi obiectul sînt una şi aceeaşi „realitate", manifestîndu-se doar în ipostaze diferite.

Reflexivul este o diateză de sinteză, între *activ* şi *pasiv*. Pe primul loc se află factorul activ: acţiunea pleacă de la subiect; subiectul este activ, face acţiunea. Plecînd, ieşind din sfera subiectului, acţiunea îşi caută o limită, un punct de sosire, pe care-l găseşte, întorcîndu-se, tot în subiect, dar în altă ipostază, de obiect pasiv, care suferă acţiunea, propria acţiune: „*Eu mă îmbrac*". *Eu* şi *mă* sînt două ipostaze gramaticale (de subiect activ şi de obiect pasiv) ale aceleiaşi realităţi, în momente diferite; punctul de plecare (*eu*) şi cel de sosire (*mă*) coincid, din punctul de vedere al realităţii fizice dar sînt două ipostaze bine distincte: *eu*, ipostaza punct de *plecare*, satisface prima relaţie (necesară) a verbului *a îmbrăca*, cu un subiect (în nominativ); *mă*, ipostaza punct de *sosire*, satisface cea de a doua relaţie (la fel de necesară, în cazul verbelor tranzitive), rezolvată în diateza activă, de un complement direct (în acuzativ). Pronumele *mă* este, în acelaşi timp, regim verbal pentru manifestarea *activă* a reflexivului şi reprezentant al subiectului, pentru cea *pasivă*.

La nivelul expresiei, sintagma reflexivului, constituită din trei termeni, din care unul este un pronume reflexiv în acuzativ, se caracterizează prin identitate generală, în *număr* şi *persoană*:

Tu te speli

Subiectul: *tu* — persoana a II-a, singular

Verbul: *speli* — persoana a II-a, singular

Pron. reflexiv — *te* — persoana a II-a, singular

Sintagma reflexivului este disociabilă între pronume şi verb, prin adverbe modale: *tot*, *mai*, *prea*, *cam*, *şi*: „Te-ai şi spălat cu ..."

Intră în opoziţie directă cu activul, formă nemarcată, cu pasivul, construit cu *reflexivul*, şi cu *reciprocul*. Opoziţia

se manifestă la nivelul relaţiilor dintre toţi componenţii sintagmelor: identitate generală la *reflexiv*, parţială la celelalte.

Diateza RECIPROCĂ

Exprimă o acţiune făcută şi suferită de *doi subiecţi* în reciprocitate. Acţiunea prezintă două sensuri de desfăşurare, dinspre un subiect (sau un component al subiectului plural) către un obiect (celălalt subiect sau component) şi dinspre obiect (celălalt subiect sau component al unui subiect plural) către subiect (sau component al unui subiect plural). Acţiunea pleacă de la subiect şi revine, la subiect ca şi în cazul reflexivului, dar, spre deosebire de acesta, nu mai este vorba, în realitate, de *o singură* acţiune care pleacă de la subiect spre a reveni la el, ci este vorba de *o aceeaşi* acţiune săvîrşită de cel puţin două ori şi tot de cel puţin două ori suferită. *Reciprocul* nu mai prezintă o diateză de sinteză, ci una mixtă. Deosebit de reflexiv, reciprocul are doi termeni-limită (punctul de plecare şi, punctul de sosire), fiecare din ei fiind pe rînd subiect şi obiect, după cum celălalt e pasiv sau activ:

„*Se certau* în fiecare zi". "*Se ironizau mereu.*"

Acţiunea cunoaşte acum două extremităţi, disociate spaţial dar nu şi temporal. Punctul de plecare este altul decît punctul de sosire. Această realitate, implicită în formele de plural:

„Voi *vă ameninţaţi* prea des"

devine explicită la singular, unde complementul sociativ este concomitent cel de-*al doilea* „subiect" şi „obiect". Din punct de vedere temporal, pasivul nu mai urmează activul. Cele două manifestări sînt concomitente şi se situează pe acelaşi plan.

La nivelul expresiei, opoziţia reflexiv/reciproc, cea mai directă, se realizează din perspectiva celui de al patrulea termen al sintagmei diatezei, prezent (fiind necesar) numai în structura diatezei reciproce.

La reflexiv, sintagma este suficientă în structura ei de trei termeni: *Ei se laudă*; la reciproc, sintagma în trei termeni se dovedeşte insuficientă; se reclamă, în consecinţă, un al patrulea termen: *Ei se laudă* (între ei). Acest al patrulea

termen, care ar trebui să distingă între cele două acţiuni paralele, între cele două puncte-limită, poate fi un complement sociativ, la singular:

„Mihai *s-a bătut* iar *cu Mircea*"

sau un modal, la plural:

„*Se bat* mereu *între ei*" *(unii* cu *alţii* ; *unul* cu *altul, reciproc).*

Reciprocul poate fi susţinut şi de un prefix: *inter, între*:

„Ar fi bine dacă *ne-am într-ajutora.*"

În astfel de situaţii, prefixul preluînd funcţia celui de al patrulea termen, sintagma din trei termeni devine suficientă. Iar pentru că, datorită acestui prefix, diateza reciprocă este foarte bine consolidată, reflexivul nu mai este posibil. La fel se comportă verbe precum *a logodi, a săruta* etc. Întrucît acţiunea acestor verbe, însoţite de pronumele reflexiv, în acuzativ, se săvîrşeşte, în mod obişnuit de către două persoane în reciprocitate, cel de al patrulea termen nu mai este necesar. Confuzia cu reflexivul nu este posibilă şi pentru că aceste verbe nu admit *reflexivul*:

„*S-au sărutat* din nou (pe ei înşişi ! !)

Sintagma diatezei reciproce, constituită, pentru cele mai multe verbe, din patru termeni, se caracterizează prin identitate la nivelul primilor trei şi neidentitate la nivelul complementului sociativ (sau modal):*

„Eu *m-am certat* din nou cu Mihai"

Subiectul: *eu* — persoana I, singular

Verbul: *am certat* — persoana I, singular

Pron. refl.: *mă* — persoana I, singular

Compl. soc.: (cu) *Mihai* — persoana a III-a, singular

Cînd al patrulea termen este un complement modal pronominal (sau indirect), identitatea este totală:

„*S-au ironizat* între ei"

Subiectul: *ei* (subînţeles) — persoana I, plural

---

* Cînd subiectul este la persoana a III-a, la nivelul expresiei, sintagma dată se caracterizează prin identitate generală dar aceasta este o situaţie *aparentă* (Sociativul diferă de subiect) şi accidentală, fără consecinţe asupra funcţionării *reciprocului* pentru că, orice schimbare de persoană stabileşte imaginea exactă, de esenţă, a relaţiilor de la nivelul expresiei, dintre toţi componenţii sintagmei diatezei.

Verbul: *au ironizat* — persoana a III-a, plural
Pron. refl.: *se* — persoana a III-a, plural
Compl. modal: (între) *ei*: — persoana a III-a, plural

Sintagma reciprocului este, în general, disociabilă între pronume și verb, de adverbe modale, precum *tot*, *mai*, *prea*, *cam*, *și*: „*Se* cam *ciondănesc* între ei de la o vreme".

Structuri pronominal-reflexive, în afara constituirii opoziției categoriale specifice diatezei

Fiind o categorie sintactică, diateza verbală nu poate prezenta un morfem cu autonomia morfemelor morfologice, substituibil și prin aceasta în funcție direct categorială, precum dezinența pentru persoană sau auxiliarul de mod. Înlocuirea dezinenței *-i* cu *e*, provoacă trecerea de la persoana a II-a a prezentului *mergi* la persoana a III-a, *merge*; înlocuirea auxiliarului *aș* din sintagma *aș cînta*, cu auxiliarul *voi*, determină convertirea optativului prezent în viitorul indicativ.

Structura expresiei diatezei este, însă, mai complexă, constînd dintr-o *relație* între mai multe elemente formale (care caracterizează componenții unei sintagme a diatezei).

Pronumele reflexiv este o condiție *necesară* constituirii diatezei reflexive (sau reciproce sau pasive) dar nu și, în mod automat, *suficientă*. Corespunzător raportului reflexiv (sau reciproc sau pasiv), pronumele reflexiv trebuie să se cuprindă într-un raport de identitate generală sau parțială, sub aspectul numărului și persoanei, în structura întregii sintagme prin care funcționează diateza verbală:

„*Tu te lauzi* că Apusul înainte ți s-a pus ?" (Eminescu)

Acest raport de *identitate* generală sau parțială, de la nivelul expresiei, trebuie să fie reflexul unui raport semantic înscris între opozițiile interne ale categoriei gramaticale a diatezei. Refuzul unei forme reflexive de a intra în opoziție cu activul sau cu pasivul scoate acea formă în afara diatezei:

„Căci nimic nu *se întîmplă* în întinderea pustie" (Eminescu)

Orice opoziție de natură gramaticală nu trebuie să afecteze prin nimic înțelesul lexical al elementelor intrate în opoziție. În acest sens, verbul *a se duce*, de exemplu, nu poate fi considerat un *reflexiv* în opoziție cu activul *a duce* și pasivul *a fi dus* (*a se duce*), pentru că *activul* și *pasivul* prezintă un

înţeles lexical diferit, *a pleca*, iar nu *a transporta*, sensul de la activ.

Nu sînt la diateza reflexivă, prin urmare, şi nici nu cunosc categoria gramaticală a diatezei (întrucît îi refuză opoziţiile interne) toate tipurile de verbe pronominale însoţite de pronume reflexiv: *a se zbengui, a se teme, a se înroşi* etc.;

— *pronominale absolute*: *a se întîmpla, a se sfii, a se uita* etc.

„Cînd ochii tăi tot încă mari
Se uită dulci şi galeş" (Eminescu)

— *pronominale relative*:

— *subiective*: pronumele reflexiv este un indice (şi un instrument, adesea) al caracterului subiectiv al verbului, care se opune, prin aceasta verbului lipsit de pronume, cu caracter obiectiv: *a se deştepta, a se trezi, a se scula* etc.:

„Florile *se trezeau* proaspete după somnul lung al nopţii." (Eminescu); „Aerul lin al nopţii îl *trezise*." (Eminescu)

Punctul de plecare în constituirea acestei opoziţii — semantice, nu gramaticale — îl constituie verbul pronominal; prin înlăturarea pronumelui reflexiv, se înlocuieşte caracterul *subiectiv* (acţiunea se petrece în interiorul sferei subiectului, fără voinţa sau cunoştinţa deplină a acestuia) cu un caracter *factitiv* (provocîndu-se o mişcare în interiorul sferei semantice a subiectului, din afară):

El se trezeşte = *trece* de la starea de somn la cea de veghe", *El îl trezeşte* = „El îl *face* să se trezească."

— *eventive*: în interiorul subiectului se produce o schimbare: *a se îngălbeni, a se înroşi, a se îngrăşa* etc.:

„Florile triste şi turburi *se-nălbiră* ca mărgăritaru strălucit" (Eminescu)

Multe din aceste verbe pronominale sînt omonime cu verbe nepronominale la diateza reflexivă:

„*Se înroşea* (în fiecare seară cu chinoroz)..."

„*Se înroşea* (ori de cîte ori o întrebam ceva)"

Contextul sintactic şi luarea în consideraţie a nivelului semantic, ca şi a posibilităţii sau imposibilităţii de a intra în relaţii de opoziţie specifice diatezei, înlătură echivocul. Verbul pronominal poate fi sinonim cu un verb nepronominal sau cu o structură verbală mai complexă nepronominală: *Se înroşeşte*

= *Roșește* = *Devine roșu*, și refuză opoziția cu activul. Verbul la diateza reflexivă intră în opoziție cu activul, pe terenul aceleiași structuri semantice a verbului: *El înroșește* ceva (este un verb obiectiv)/ El *se înroșește* (pe sine, cu ceva) (rămîne un verb obiectiv).

Alteori paralelismul dintre verbul pronominal și corespondentul său nepronominal se înscrie într-o opoziție, semantică, *eventiv/durativ*; verbul pronominal este un verb al *devenirii*, verbul nepronominal, un verb *durativ*:

a se haiduci/ *a haiduci*; *a se lenevi* — *a lenevi* etc.

— *intensive*; subiectul este activ, dar prezintă un interes deosebit și o insistență particulară în desfășurarea unei acțiuni: *a se ruga*, *a se hotărî*, *a se rîde* etc.; nu este vorba de o opoziție reflexiv-activ (pentru că subiectul nu suferă acțiunea pe care o face), ci de o opoziție de natură stilistică:

„. . . . . în zadar o *rogi*: „Consacră-mi
Creștetul cu-ale lui gînduri ...“ (Eminescu) /
„De *te rogi* frumos de dînsul, îndestul e de hain“
(Eminescu)

Prin structura lor semantică internă, determinată eventual și de structura expresiei lor, unele verbe pronominale dezvoltă sensuri proprii raporturilor interioare diatezei;

— *reflexiv*: *a se autoguverna*, *a se automutila*, *a se sinucide* etc.

— *reciproc*: *a se duela*, *a se coaliza*, *a se încuscri* etc.

În afara opoziției de diateză prin însăși natura lor, verbele intranzitive se întrebuințează, totuși, uneori însoțite de pronumele reflexiv de persoana a III-a, acuzativ(formă scurtă):

„Pe aici nu *se trece* !“

Pronumele *reflexiv* îndeplinește în aceste sintagme o funcție mai complexă:

— exprimă *generalul*; în interdicții, mai ales, sau în recomandări, asociindu-se ideii de necesitate:

„*Se circulă* numai pe partea stîngă !“

— exprimă *nedeterminatul*; subiectul este necunoscut vorbitorului sau vorbitorul nu vrea să-l facă nimănui cunoscut:

„*Se tușește* prea mult în casa asta ...“

Strîns legat de această funcție, în alte contexte, pronumele reflexiv *se* poate acorda valoare impersonală unor verbe personale, tranzitive sau intranzitive : *se pare, se poate, se obișnuiește* etc. ;

„*Se pare* cum că alte valuri
Cobor mereu pe-același vad,
Se pare cum că-i altă toamnă,
Ci-n veci aceleași frunze cad“ (Eminescu)

DIATEZA ȘI FORMELE ABSOLUTE ALE VERBULUI

Formele absolute ale verbului românesc reacționează în mod diferit la categoria gramaticală a diatezei.

Infinitivul și *gerunziul* cunosc opozițiile de diateză :

„*Îmbrăcîndu-te*-n veștmîntu-i,
Lepădînd viața lumii,
Vei spăși greșala mumii“ (Eminescu)

„Începusem *a mă spăla,* cînd a venit el...“

Participiul și *supinul* sînt în afara opoziției de diateză, fiind, de fapt, stabilite definitiv la o diateză sau alta și respingîndu-le pe celelalte ; participiul (într-un anume fel și supinul) verbelor tranzitive este *un pasiv.*

„Atunci lumea cea *gîndită* pentru noi avea ființă.“
(Eminescu)

Fiind *participiul* (și supinul), în multe construcții sintactice, (cînd, în structura sa predomină valoarea verbală) rezultatul unei exprimări eliptice, poate fi determinat de un *complement de agent* :

„Muri poetul *ucis* sub soare *de un trandafir*“ (Blaga)

sau poate trece verbului cu care intră în relație, pronumele reflexiv, element de structură a unui pasiv inclus în structura eliptică a enunțului verbal :

„C-al meu dor îi dezmierdat,
S-așteaptă în brațe *purtat.*“ (folclor)

Sînt puține verbele care participă la astfel de structuri, în care diateza verbală să se reducă la un participiu, iar verbul „regent“ al participiului să fie un aparent reflexiv : *se așteaptă, se bănuiește, se crede, se știe, se vrea, se dorește* etc.

Aparență de reflexiv primește și verbul *a putea*, urmat de un infinitiv, echivalent al unui conjunctiv reflexiv (sau pasiv sau reciproc) sau numai pronominal:

„Nu *se poate zice* că era amor ...“ (Eminescu);

„... o copie după un testament părea a fi, după cît *se putea pricepe* din bucățile rupte“ (Eminescu)

OBSERVAȚII:

(1) — Fiind o categorie gramaticală sintactică, deosebit de complexă, la nivel semantic și la nivelul expresiei deopotrivă, *diateza*, în raport cu *modul*, de exemplu, sau cu *timpul* verbal, se caracterizează printr-o extindere relativ redusă în ansamblul inventarului de verbe românești și printr-o distribuție selectivă a dezvoltării opozițiilor sale interne.

Rămîn în afara diatezei verbele *impersonale, intranzitive* și *tranzitive indirecte*, verbe care reacționează negativ la opozițiile interne, categoriale, și cărora le lipsește posibilitatea constituirii sintagmelor în spațiul cărora să se poată manifesta, la nivelul expresiei, aceste opoziții interne. Verbele de mai sus sînt considerate, îndeobște, la diateza activă, tot așa cum sînt considerate de persoana a III-a verbele impersonale. Dar tot așa cum verbele impersonale sînt, de fapt, *apersonale*, verbele tranzitive indirecte, cele intranzitive și cele impersonale sînt exterioare categoriei gramaticale a diatezei.

Dar nici verbele *tranzitive* nu reacționează toate în același fel la opozițiile interne ale acestei categorii gramaticale. Le este general specifică doar opoziția *activ-pasiv*, căreia i se sustrage, totuși, verbul *a putea*, datorită conținutului său lexical.

De conținutul lexical al verbului și de posibilitățile lui combinatorii depinde dezvoltarea opozițiilor de *reflexiv* și *reciproc*.

Verbele a căror acțiune nu se poate răsfrînge asupra unor realități umane, dezvoltă exclusiv opoziția *activ-pasiv*: *a abroga, a aloca, a acumula, a constata, a hașura, a însiropa, a naționaliza, a strimta, a timbra* etc. etc. Sînt toate acestea verbe care-și pot exprima diateza pasivă atît prin sintagme cu verbul auxiliar *a fi*, cît și prin sintagme cu reflexivul: *Abrogă* o lege, Legea *este abrogată*, Legea *se abrogă*; *A comis* o infracțiune, *A fost comisă* o infracțiune, Infracțiunea *s-a comis* de ... De fapt, prin frecvență, predomină sintagmele pasivului cu reflexivul *se hașurează, se însiropează, se înminează, se naționalizează, se deschide* etc.

Între celelalte verbe, care-și pot transfera acțiunea asupra unor realități umane, cele mai multe dezvoltă toate opozițiile interne: *menajez/sînt menajat/mă menajez* (pe mine însumi), *ne menajăm* (unul pe altul); *a admira, a lăuda, a critica, a ironiza, a spăla* etc. etc.

Totuși, mare parte dintre ele realizează numai opoziția cu *reciprocul* și *pasivul*: *a asista, a anunța, a amenința, a aștepta* etc. Aceste verbe nu tolerează *reflexivul,* întrucît, prin acțiunea verbală pe care o exprimă, implică o detașare a *subiectului* de *obiect,* care trebuie să fie în mod obligator două *realități* distincte și nu două ipostaze, gramaticale, ale aceleiași realități: *eu, mă.*

Alte categorii de verbe tranzitive situează acțiunea verbală într-un raport reflexiv, fie în situații-limită: *a bîrfi/a se bîrfi* (pe sine însuși); *a ocărî/ a se ocărî*; *a acuza/a se acuza*; *a blama/a se blama*; *a dușmăni/a se dușmăni*; *a urî/a se urî* etc., fie concomitent cu ușoare mutații semantice, mai ales în sensul opoziției *obiectiv/subiectiv*: *a închide/a se închide* (în sine), *a complica/ a se complica, a întreba/a se întreba*; *a apropia/a se apropia, a consuma/a se consuma, a alinta a se alinta, a ambala/a se ambala* etc. etc.

(2) — În interiorul diatezei *reflexive,* s-ar putea distinge, tocmai în legătură strînsă cu aceste mutații semantice, între un reflexiv *obiectiv* și un reflexiv *subiectiv.* Reflexivul *obiectiv* lasă distinctă opoziția sintactică dintre cele două ipostaze, de subiect și de obiect, a pronumelui: *Eu mă* pieptăn., de *activ* și *pasiv* a acțiunii verbale și a raportului dintre acțiune și subiectul ei gramatical. Pronumele în acuzativ nu se deosebește semantico-sintactic de un alt complement direct: Eu *mă (îl)* îmbrac.

Reflexivul *subiectiv* trece în umbră sensul pasiv al raportului de diateză. Pronumele reflexiv este mai puțin o ipostază de complement direct a pronumelui personal-subiect și mai mult un instrument al situării acțiunii în sfera subiectului: *a amesteca/a se amesteca, a ghida/a se ghida, a stăpîni/a se stăpîni, a afirma/a se afirma, a demasca/a se demasca, a întrebuința/a se întrebuința, a pierde/a se pierde* etc.

(3) — Aceeași distincție *obiectiv-subiectiv,* doar altfel conturată, caracterizează și *reciprocul.*

Reciprocul *obiectiv* situează cele două ipostaze ale acțiunii și pe cei doi protagoniști în condiții de egalitate. De aceea și caracterizează numai verbe conjugate la plural. Cînd nu este un adverb modal reciproc, „obiectul" este un acuzativ precedat de prepoziția *între* sau de *pe*: Ei *se laudă* unul *pe* altul; *se înșeală* unul *pe* altul, *se stropesc* unul *pe* altul, *se ironizează* unul *pe* altul . etc.

Reciprocul *subiectiv* absolutizează oarecum acţiunea verbală, în funcţie de unul din protagonişti : *Mircea se joacă* cu Mihai. Subiectul al doilea *se asociază* celui dintîi. Reciprocul subiectiv caracterizează deopotrivă singularul şi pluralul verbului. În oricare din situaţii, însă, „obiectul" este introdus de prepoziţia *cu*, mai rar, *de*: *Se împacă* unul *cu* altul ; *Se joacă* unul *cu* altul, *Se logodesc* unul *cu* altul etc.

Unele verbe dezvoltă amîndouă valorile : *Se jenează* unul *pe* altul. *Se jenează* unul *de* altul. *Se ceartă* unul *pe* altul. *Se ceartă* unul *cu* altul etc.

(4) — Un grup, de asemeni restrîns, de verbe dezvoltă o relativ discretă contradicţie între nivelul semantic şi nivelul expresiei. Sensul sintagmelor în care aceste verbe se cuprind oscilează între *reflexiv, obiectiv* şi *pasiv*. Sub aspectul expresiei, sintagmele, caracterizate prin variabilitatea pronumelui reflexiv în funcţie de număr şi persoană, sînt mai aproape de *reflexiv*. Sub aspect semantic, subiectul *suferind*, de fapt, o acţiune care pleacă din exteriorul său, sînt mai aproape de *pasiv* : *a se bărbieri, a se coafa, a se electrocuta, a se naşte* etc.

Fiind mai aproape de *pasiv*, parte din aceste verbe pot dezvolta şi opoziţia pasiv-reflexiv : *Eu mă bărbieresc* (singur), *Eu mă bărbieresc* la nea Nae etc.

Funcţiile sintactice ale verbului

Funcţiile sintactice ale verbului stau într-o legătură strînsă, de dependenţă, cu structura lui semantică şi cu condiţiile morfologice în care se află.

Natura semantică (în înţeles restrîns, de *lexicală*) a verbului nu condiţionează participarea lui la constituirea predicatului, ci doar calitatea, rolul său în structura predicatului, de element *central* sau de *auxiliar* doar al predicaţiei.

Situaţia morfologică a verbului, în schimb, condiţionează această participare, în sensul că îndeplinirea funcţiei fundamentale a predicaţiei, cuprinderea subiectului şi a relaţiei dintre subiect şi predicat într-o perspectivă temporală depinde de forma flexionară a verbului : în acest sens, formele verbale absolute nu pot constitui, în mod obişnuit, predicatul unei propoziţii.

Predicatul

Funcţia specifică, verbală prin excelenţă, este *predicatul*. În structura lui verbul intră, cînd condiţiile semantice şi morfologice sînt realizate pozitiv, ca *element fundamental* sau, cînd condiţiile semantice necesare predicaţiei lipsesc, ca *auxiliar al predicatului.*

PREDICATUL VERBAL

Ca *element fundamental* în realizarea predicaţiei, verbul constituie *predicatul verbal,* îndeplinind aici concomitent

amîndouă componentele funcţionale ale predicaţiei, cea de natură semantică şi cea de natură gramaticală:

„Lacul codrilor albastru
Nuferi galbeni îl *încarcă*;" (Eminescu)

Din punct de vedere semantic, verbul-predicat exprimă acţiuni, pe care le atribuie subiectului:

„Pe lîngă plopii fără soţ
Adesea *am trecut*;" (Eminescu)

vorbeşte despre existenţa sau inexistenţa unui subiect:

„Pe cînd *nu era* moarte, nimic nemuritor,
Nici sîmburul luminii de viaţă dătător" (Eminescu),

exprimă *fenomene*, neatribuibile unui subiect gramatical:

„Potop, cad stele albe de cristal
Şi *ninge*-n noaptea plină de păcate;" (Bacovia)

exprimă *sentimente* şi *stări*, pe care le atribuie unui subiect logic, funcţionînd gramatical ca un complement indirect:

„şi-mi *pare aşa de rău* că n-am rămas
în ţara fără de nume" (Blaga);

„De-oi urma să scriu în versuri, *teamă* mi-*e* ca nu cumva
Oamenii din ziua de-astăzi să mă-nceapă-a lăuda."
(Eminescu)

Din punct de vedere morfologic, verbul se constituie în predicat verbal al unei propoziţii, prin oricare din formele de manifestare a opoziţiei specifice categoriei gramaticale a *diatezei*:

— *activ*: „*Nu ţi-aş scrie* poate nici acum acest rînd, dar cocoşii *au cîntat* de trei ori în noapte —"
(Blaga)

— *pasiv*: „Căci *vrăjit* de mult *e* lacul
De-un cuvînt al sfintei Miercuri." (Eminescu)

— *reflexiv*: „În cer *te-ai închis* ca-ntr-un coşciug."
(Blaga)

— *reciproc*: „Cum ei mergînd ca vîntul *se ceartă* şi *se-ntreabă*", (Eminescu)

la oricare din *modurile verbale*:

— *indicativ*: „Spre dimineţile tale *rîd*, soare vechi, soare nou" (Blaga)

— *conjunctiv* :

„*Să cer* un semn, iubito, spre-a nu te mai uita ?“ (Eminescu)

— *optativ-potențial* :

„Ci eu *aș vrea* ca unul, venind de mine-aproape
Să-mi spuie al tău nume pe-nchisele-mi pleoape.“
(Eminescu)

— *imperativ* :

„O, vis ferice de iubire,
Mireasă blîndă din povești,
Nu mai *zîmbi* ! ...“ (Eminescu)

— *prezumtiv* :

„Am adus-o în căruță. *N-oi fi vrînd* s-o aducem cu aeroplanul !“ (M. Preda) etc.,

la oricare din formele temporale de manifestare a modurilor verbale :

„Și acum c-o *văd* venind
Pe poteca solitară,
De departe *simt* un jind
Și-*aș voi să* mi *se pară*.“ (Arghezi)
„O zi din viață *să*-mi *fi dat*,
O zi mi-era de-ajuns.“ (Eminescu) etc.

Formele absolute, verbal-nominale, ale verbului nu participă, în general, la exprimarea predicatului verbal al propoziției. În situații cu caracter special, însă, *infinitivul* și *gerunziul* pot constitui, prin ele însele, predicatul verbal.

Infinitivul se constituie în predicatul verbal al unei propoziții cînd, de fapt, își depășește, ca înțeles, cadrul formei sale :

(1) — cu valoare de *imperativ*, în propoziții independente, exprimînd recomandări, interdicții etc., de ordin general ; se prezintă cel mai adesea în formă negativă :

„Astfel, în toate vagoanele noastre de călători, citim : pe uși : „*A nu se deschide* pînă trenul oprește“ ; pe fereastră :“ *A nu se pleca* în afară“ ; (Caragiale),

dar s-a extins și în formă afirmativă :

„Astfel, pe o sticluță de doftorie cu prafuri care s-așează la fund, citești : „*A se scutura* bine înainte de a se între-

buința", iar pe o cutiuță de alifie: „*A se spăla* întîi bine cu săpun partea, apoi *a se unge* și *a se lega* cu o cîrpă curată — după povață" (Caragiale)

(2) — sinonim al *conjunctivului*, în propoziții subordonate, cînd raportul de subordonare este realizat prin adverbe și pronume relative, iar regent este mai cu seamă verbul *a avea* (mai rar, *a fi* și *a ști*); construcțiile sînt frecvente cu deosebire în limba vorbită, de unde au trecut în limbajul literaturii artistice.

„... apoi las' că te fac eu cu grîu, să ai de unde *face* pîne și colaci pentru nuntă ..." (Creangă);
„Și din-spaima ceea, am fugit noi mai jumătate de sat înapoi, fără să avem cînd îi *zice* popii ..." (Creangă);
„Afară de asta mai aveam noi cu ce *ne trece* vremea ..." (Creangă);
„N-ai ce *mînca* la casa mea ?" (Creangă)

Gerunziul poate constitui predicatul verbal al unei propoziții cînd dezvoltă o relație sintactică — relație de actualizare — cu un subiect gramatical propriu, diferit de al verbului-predicat regent; o propoziție nu poate conține decît o singură relație subiect-predicat și nu poate admite decît un singur subiect gramatical:

„Căci *voi* murind în sînge, *ei* pot să fie mari" (Eminescu)

*
* *

Din punctul de vedere al alcătuirii sale, predicatul verbal poate fi: — *simplu*
— *compus*
— *complex*

(1) — Predicatul verbal *simplu* este alcătuit dintr-o singură unitate verbală, care poate fi *un verb*:

„La geam *tușește-o* fată
În bolnavul amurg;" (Bacovia),

o *interjecție onomatopeică*, avînd valoare verbală:

„Iar el *zvîrr!* cu o scurtătură în urma noastră..." (Creangă),

o *expresie verbală*:

„Țiganul cînd *i-i foame* cîntă;" (Creangă)

sau *o locuțiune verbală*:

„De cîte ori, iubito, de noi *mi-aduc aminte*,
Oceanul cel de gheață mi-apare înainte :“ (Eminescu)

(2) — Predicatul verbal *compus* este constituit dintr-un verb semiauxiliar și un altul predicativ. Semiauxiliarul este de *aspect* :

„Cînd căzîndu-i în genunche, i-ar vorbi tînguitor,
Fericirea înecîndu-l, el *ar sta să-nnebunească*“
(Eminescu)

de *timp* :

„După cum s-a văzut, guvernul liberal Tătărăscu *avea să cadă* înainte de sfîrșitul anului.“ (D. Zamfirescu)

sau de *modalitate* :

„Mare și tare, Moromete, *era să* nici *nu-l* mai cunosc.“
(M. Preda)

Apropiate de sintagmele timpurilor compuse și tinzînd spre condiția lor morfologică, dar situîndu-se — în stadiul actual al evoluției limbii române — pe teren sintactic, construcțiile predicatului verbal compus sînt doar în parte variabile din perspectiva funcționării predicației. Sînt variabile, mai exact, în primul rînd din punctul de vedere al categoriilor gramaticale de *persoană* și *număr* și numai în al doilea rînd (și numai în cazul unor semiauxiliare) din punctul de vedere al *timpului*.

Complex din punct de vedere structural, predicatul verbal compus este complex și la nivelul funcțiilor.

Verbul principal are, în toate cazurile, rolul lexical (ca și în cazul timpurilor verbale compuse). General pentru verbul semiauxiliar este doar rolul de auxiliar sintactic — element de introducere a unei *modalități* sintactice, a unui *aspect verbal* sau a unui *raport temporal* (de esență sintactică exprimînd nu un timp verbal, ci un raport de posterioritate temporală). Realizarea, în schimb, a rolului de auxiliar morfologic al predicației diferă de la verb la verb, de la sintagmă la sintagmă, în funcție de gradul de morfologizare a semiauxiliarului, pe de o parte, de forma modal-temporală a verbului principal, pe de alta.

Cînd verbul principal se află la infinitiv (*mă pot rătăci*), revine semiauxiliarului rolul de exprimare a numărului și persoanei, eventual, timpului : *mă pot rătăci*, *te poți rătăci*, *se putea rătăci* etc.

Cînd verbul principal se află la conjunctiv (*aveam să cad*), categoriile de număr și persoană, eventual de timp, se exprimă, fie prin ambele verbe (*am vrut să cad, ai vrut să cazi* etc.) fie prin verbul principal doar (*era să cad, era să cazi* etc.), fie numai de către semiauxiliar, opoziția de număr: *trebuia, trebuiau să fi venit*, și de timp: *stă să ploaie, stătea să ploaie* etc.)

Dintre cele două categorii gramaticale specifice relației de predicație — *persoana* (și *numărul*) și *timpul* — doar cea de persoană este aproape general realizată în toate sintagmele predicatului compus. Rămîne nerealizată în sintagmele în care verbul principal este la prezumtiv *trebuie să fi plîngînd*, sau la conjunctiv perfect, dacă semiauxiliarul este *a trebui*: *trebuie să fi plecat*. Întrebuințarea numai a persoanei a III-a este consecința, pe de o parte, a prezenței semiauxiliarului, prin natură, *unipersonal*, pe de alta, de valoarea modală, de *probabilitate* (ipoteză), mai puțin proprie persoanelor I și a II-a.

Opoziția de timp, în schimb, se realizează în mai puține cazuri:

— prin semiauxiliar, numai cînd acesta este verbul *a putea*: *pot să mă îmbolnăvesc/ puteam să mă îmbolnăvesc*. Doar în limba vorbită și în limbajul artistic, această posibilitate se extinde și la verbele *a trebui*: *trebuie să fi fost cîntărit .../ trebuia să fi fost cîntărit ...*, și *a sta*: soarele *stă să apună/ stătea să apună*

— prin verbul principal, cînd semiauxiliar este *a trebui*: *trebuie să plîngă* (pe undeva)/*trebuie să fi plîns*, de are ochii așa de ... Exprimarea opoziției temporale este pleonastică în cazul sintagmelor cu semiauxiliarele *a fi*: ce *era să fac/* ce *era să fi făcut*? ! și *a putea*: *putem să mă rătăcesc/ puteam să mă fi rătăcit*.

Sintagmele cu semiauxiliar de timp refuză în mod absolut — cu totul firesc — opoziția temporală:

„Capidan își dădea, deci, seama de acest principiu just care *avea să aducă* mai tîrziu mari *foloase* lingvisticii noastre.“ (Dim. Macrea);

„... și, cine știe, dacă nostalgia după fundurile Ciungului *nu era să pună*, sub alte apusuri și sub alte răsărituri de soare, *capăt* zbuciumatei lor vieți ! ! ...“ (Hogaș)

(3) În structura *predicatului verbal complex*, intră două verbe predicative care se unesc, într-un fel sau altul, într-o sinteză de natură semantică (în înțeles larg), de cele mai multe ori, de natură morfologică, în cîteva cazuri :

„Se duse și *se puse să se îmbrace.*" (D. Zamfirescu)

Constituirea unității predicatului *verbal complex* este determinată fie de condiția semantică a primului verb, fie de condiția morfologică a celui de al doilea :

(a) — primul verb, „regentul" este :

— un verb care dezvoltă un anumit sens lexical, altul decît cel noțional, numai în construcție cu un alt verb : *a avea* și *a fi* exprimînd „necesitatea" :

„Într-unul din satele confederate ale Americii de Nord, *era să aibă loc* o alegere de guvernator." (Caragiale)

„... dumnealui e storăș la suprefectura de la Broșteni și *are de dus* niște porunci la primăria din Șar."(Hogaș)

a-i veni, cu sensul de *„a avea chef"* :

„Și zărind rotundu-mi umăr mai că- *mi vine să-l sărut"* (Eminescu)

Uneori, verbul *a fi* poate prezenta, în relație cu un conjunctiv sau infinitiv, sensul de „a avea intenția" (întîlnit cu cel de „a avea chef") :

„Cît cei pe car, bade ? zice Oșlobanu, căruia *nu-i era a cumpăra lemne*, cum nu mi-e mie acuma a mă face popă" (Creangă)

Alte verbe își modifică structura semantică în relație cu un verb, acordînd sintagmei sens aspectual : *a se apuca*, *a se pune*, *a prinde* etc. :

„Lumea, cum e lumea, *s-a apucat să bîrfească* ..." (Caragiale)

„*N-apucase* jupînul Strul *a ajunge* bine acasă, și moș Nichifor și trăsese căruța dinaintea ușii ..." (Creangă) ;

(b) — al doilea verb, „subordonatul", este :

— un participiu sau un supin ; construcția este o exprimare eliptică a pasivului celui de al doilea verb :

„ ... *trebuie tîrît* ca să se urnească ... și are să fie tîrît." (Caragiale)

ceea ce dă sens pasiv întregii sintagme.

Cînd verbul al doilea este un intranzitiv, sensul construcției rămîne activ : *Rămîne de vorbit.*

Primul verb în astfel de construcții este, de obicei, *a trebui, a rămîne* sau *a vrea, a crede* etc. verbe care preiau de la verbul al doilea pronumele reflexiv, înlocuitor al auxiliarului de pasiv:

„*Se vrea admirată* = vrea să fie admirată";

„*Se crede persecutată* = crede că este persecutată" sau pronumele personal „*Îl credea* pierdut..."

Din punct de vedere semantic, amîndouă verbele participă în egală măsură la realizarea predicației; din punct de vedere morfologic, verbul prim are rol predominant, fiind singurul în măsură — în spațiul acestei sintagme — să exprime *opoziția temporală*:

„*Se crede* persecutat/ *se credea* persecutat".

Cînd intră în sintagma predicatului complex, verbul *a trebui*, urmat de un participiu, își schimbă forma în funcție și de persoană: *eu trebuiesc alungat*, tu *trebuiești alungat*, el *trebuie alungat* etc.

PREDICATUL NOMINAL

Ca *auxiliar al predicației*, verbul — care este un verb *copulativ* — intră în structura predicatului nominal, unde se constituie în *mijlocitor* al relației dintre subiect și predicat, pe de o parte, în instrument al *actualizării*, pe de alta:

„Eu *sînt cerșitorul* pe care l-ai miluit colo la pod."

(Creangă)

În constituirea *predicatului nominal* verbul copulativ se alătură unui nume predicativ, cerut de acesta sau cerîndu-l, cerut din motive gramaticale, cerîndu-l din motive semantice:

„*Nu e mică, nu e mare, nu-i subțire,* ci-*mplinită.*"

(Eminescu);

„Dan întoarse foile, șopti și umbra *deveni om.*"

(Eminescu);

Din punct de vedere semantic, doar verbele *copulative relative*, neinstrumentalizate, participă, alături de numele predicativ, al cărui rol esențial, în sintagma predicatului nominal, este de ordin semantic, la realizarea predicației: *a deveni*, *a se face*, *a ieși*, *a ajunge*, *a rămîne* etc.:

„*Ne-nțeles* rămîne gîndul
Ce-ți străbate cînturile," (Eminescu)

Verbele copulative absolute : *a fi*, *a însemna*, *a constitui*, *a reprezenta*, participă la realizarea funcției predicative numai sub aspect morfologic, rol pentru care și sînt cerute de numele predicativ, care rămîne singurul să îndeplinească rolul semantic al predicației :

„*Mai fericit erai* de o mie de ori să paști porcii la Cogeasca" (Creangă)

Din punct de vedere gramatical, esențială în realizarea predicației este prezența (reală sau numai subînțeleasă) a verbului copulativ, care asigură cele două opoziții morfologice, fundamentale predicației ;

– *de timp* :

„*E* sfios ca și copiii,
Dar zîmbirea-i *e* vicleană ;
Dară galeși îi *sînt* ochii
Ca și ochii de vădană." (Eminescu)/

„*Sărutări erau* răspunsul
La-ntrebări îndeosebi," (Eminescu) /

„Clipele *vor fi* decenii și-n aceste clipe se vor face războaie ..." (Eminescu)

etc.

– și *de persoană* :

„Te duci-și rău n-o să-mi mai pară
De-acum de ziua cea de ieri,
Că *nu am fost* victimă iară
Neînduratelor dureri." (Eminescu) /

„Mult bogat *ai fost* o dată, mult rămas-ai tu sărac !"/ (Eminescu)

„Și cînd propria ta viață n-o știi pe de rost,
O să-și bată alții capul s-o pătrunză cum *a fost* ?" (Eminescu)

Verbul copulativ mai exprimă opoziția de *mod verbal* :

„Tu din tînăr precum *ești*
Tot mereu întinerești." (Eminescu) /

„Măcar tu *să fii* acela, ce ai zice cînd ţ-ar strica cineva somnul ?" (Creangă)
etc.

şi *de număr* :

„Ce-ţi lipseşte *să fii* înger — aripi lungi şi con stelate."
(Eminescu) /

„De ce *să fiţi* voi sclavii milioanelor nefaste. (Eminescu)

Dacă *verbele copulative relative* participă la semantica predicaţiei, îndeplinindu-şi concomitent şi rolul gramatical de *actualizare*, de situare într-o opoziţie temporală şi de persoană a subiectului gramatical al propoziţiei, *verbele-copulă* (instrumentalizate), pe lîngă, şi în strînsă legătură, cu rolul *actualizator*, mai îndeplinesc şi o funcţie de *conceptualizare*, cînd verbul - copulă mijloceşte un proces de definire a unor realităţi (considerate noţional) :

„Ermetismul *e* o metodă de gîndire prin simboluri dar trebuie să determinăm ce *este* un simbol." (G. Călinescu)

În limbajul poetic, funcţia de conceptualizare a verbului-copulă se converteşte în funcţie metaforizatoare :

„O fată frumoasă *e*
o fereastră deschisă spre paradis." (Blaga).

Un loc aparte, între verbele copulative, ocupă, din punctul de vedere al funcţiilor sale, verbul *a părea*, care pune sub semnul *aparenţei*, tocmai datorită semanticii sale, însuşirea atibuită de *predicat*, prin *numele predicativ*, *subiectului* :

„Codrul *pare* tot mai mare, parcă vine mai aproape
Dimpreună cu al lunei disc stăpînitor de ape" (Eminescu)

Datorită semanticii sale, în limbajul poetic, verbul *a părea* se constituie în instrument al realizării *comparaţiilor subiective* :

„Un cer de stele dedesupt,
Deasupra-i cer de stele —
Părea un fulger nentrerupt
Rătăcitor prin ele." (Eminescu)

Verbul copulativ poate fi precedat, în sintagma predicatului nominal de un verb semiauxiliar, împreună cu care constituie un *predicat nominal compus* :

„Măi tartorule, nu mînca haram și spune drept, tu ești Gerilă ... *Tu trebuie să fii*, pentru că și focul îngheață lîngă tine ..." (Creangă)

În structura *predicatului nominal compus* pătrund mai ales semiauxiliarele de *modalitate* (mai frecvent fiind între acestea verbul *a trebui*):

„*Putea să ajungă* schilod dacă ..." ;

„*Era să mă fac* ofițer"

Nu participă la constituirea *predicatului nominal compus* verbele semiauxiliare de aspect, iar cele de timp sînt foarte puțin frecvente :

„Nimeni nu bănuia atunci *ce avea să ajungă* peste ani băiatul acela ..."

Semiauxiliarele, în afara perspectivei modalității sintactice și — rar — a relației temporale (de asemeni, sintactică) pe care o introduce în structura *predicatului nominal compus*, nu participă (gramatical) la realizarea predicației decît în cazul verbului *a putea*, și numai prin exprimarea opoziției de *persoană*: *pot să ajung*, *poți să ajungi*, *poate să ajungă*, concomitent cu cea de *număr*: *pot să ajung*/ *un mare specialist*"/ *putem să ajungem* mari specialiști etc.

Acordul dintre subiect și predicat

De îndată ce intră în sintagma predicatului unei propoziții, fie ca element fundamental — în predicatul verbal, fie ca element auxiliar — în predicatul nominal, verbul își pune de acord structura formelor sale cu cea a formelor subiectului în spațiul categoriillor gramaticale pe care le au comune : *numărul* și *persoana*, eventual *genul* (în care caz se trece dincolo de aspectul formal al subiectului, trimițîndu-se spre conținutul semantic al substantivului sau pronumelui prin care se exprimă)

„ — Tu *ești* copilă, asta *e* ...
Hai ș-*om fugi* în lume,
Doar ni *s-or pierde* urmele
Și nu ne-*or ști* de nume." (Eminescu)

Predicatul *verbal* se acordă, prin structura formelor verbului liber sau ale verbului auxiliar (al timpurilor și modurilor compuse) cu subiectul, în *număr* și *persoană*:

„*Am luat* ceasul de-ntîlnire
Cînd *se turbură*-n fund lacul
Şi-n perdeaua lui subţire
Îşi *petrece* steaua acul.“ (T. Arghezi)

Cînd este la diateza pasivă, realizată cu auxiliarul *a fi*, verbul se acordă cu subiectul în număr şi persoană, prin auxiliar, în *număr* şi *gen*, prin tema participiului :

„A ei gură-*i descleştată* de-a suflării-i sale foc“. (Eminescu)

Rămîn în afara acordului în *număr* şi *persoană perfectul conjunctivului* : (eu, tu, el, noi etc.) *să fi venit* şi *prezumtivul* (prezent şi perfect) construit pe baza conjunctivului : (eu tu el, noi etc.) *să fi cîntînd, să fi cîntat.*

În cazul predicatului verbal compus, acordul în număr şi persoană se realizează şi la nivelul semiauxiliarului, dacă acesta este variabil în funcţie de aceste categorii gramaticale : „Tu *ai putea să*-l *pierzi*. Cînd verbul principal se află la infinitiv, acordul se realizează numai la nivelul semiauxiliarului : *Te poţi îneca, se poate îneca* etc.

În cazul *predicatului verbal complex*, amîndouă verbele participă la acordul în număr şi persoană : *m-am apucat să citesc, te-ai apucat să citeşti, ne-am apucat să citim* etc. Fac excepţie sintagmele în care verbul al doilea este la o formă verbală invariabilă (infinitiv, participiu sau supin) ; cînd se acordă numai verbul prim : *m-am apucat de citit* etc.

Predicatul nominal se acordă în *număr* şi *persoană*, cu subiectul, prin verbul copulativ, în *număr*, *gen*, şi *caz*, prin numele predicativ, dacă acesta este exprimat printr-o unitate lexico-gramaticală variabilă :

„Caut nume — fie-o mie —
să-ţi arăt *ce*-mi *eşti* tu mie.“ (Blaga) ;

„E-un miros de tei în crînguri,
Dulce-i umbra de răchiţi
Şi *suntem atît de singuri*
Şi *atît de fericiţi* !“ (Eminescu)

Acordul în *caz* al numelui predicativ este relativ, acesta putîndu-se afla şi într-un alt caz decît *nominativul*. Relativ este şi acordul în gen, date fiind diversele funcţii ale verbului-copulă, mai ales cele de *conceptualizare* şi *metaforizare* :

„Lumea toată
e un singur *alb*" (Blaga);
porumbii adormiți pe streșini ciuruite
se trezesc, crezînd
că pașii tăi, măruntii, *sunt semințe* azvîrlite
de-o mînă bună pentru ei" (Blaga)

Sensul de realizare a acordului gramatical dintre subiect și predicat este condiționat, pe de altă parte, de natura subiectului:

subiectul *multiplu* reclamă *forme de plural* în structura predicatului, dacă raportul de coordonare între termenii alcătuitori este afirmativ:

„Unde-ajung *par*, văruite *zid*, *podele*, ca de cridă",
(Eminescu)

și forme de *singular*, dacă raportul este negativ:

„Căci unde-ajunge *nu-i hotar*,
Nici ochi spre a cunoaște,
Și vremea-ncearcă în zadar
Din goluri a se naște." (Eminescu)

În cazul subiectelor multiple eterogene, din punctul de vedere al categoriei gramaticale a genului, se impune *masculinul*:

„*Tatăl și fiica au fost trimiși* la munte ..."

Cînd în alcătuirea subiectului multiplu intră și pronume personale, pronumele de persoana I se impune asupra substantivelor sau altor pronume, cu care se află în raport de coordonare copulativă, reclamînd, în structura formelor verbale și nominale din sintagma predicatului, dezinențe de persoana I plural:

„*Eu cu Costică pornim* în frunte." (Caragiale)

În absența unui pronume de persoana I, se impune pronumele de persoana a II-a:

„*Tu și cu Mihai mergeți* la mare ..."

Dintre pronumele nepersonale, cele relativ-interogative sînt cel mai puțin *obligative* în ce privește formele de persoană și număr ale verbului copulativ din structura predicatului nominal al propoziției în care ele funcționează ca subiect:

„*Cine ești*
De vii mut și nevăzut ca-n povești" (Arghezi)

Doar pronumele *care* admite, în limba vorbită, forme de persoana a II-a, singular și plural, la verbe predicative:

„Și cine ești d-ta, mă rog, *care*-mi spui aceasta?" (Caragiale)

Dintre pronumele nehotărîte „toleranță" maximă arată pronumele *fiecare* și *toți*. Pronumele *fiecare* impune, pentru singular, forme verbale de persoana a III-a:

„Faceți ca-n astă lume *să aibă parte dreaptă*,
Egală *fiecare* și să trăim ca frați." (Eminescu)

La plural, în schimb, funcționînd ca subiect, nu impune verbului din structura predicatului nici o limită privind persoana gramaticală*:

„Și *ne ducem fiecare* la casa lui."

Aceeași libertate în realizarea acordului *subiect-predicat* caracterizează pronumele nehotărît *toți**:

„*Am fost toți* îmbrăcați la fel"

În plus, întrebuințat cu valoare adjectivală, pronumele nehotărît *toți* extinde această „elasticitate" a punerii de acord a predicatului cu subiectul și la substantivul-subiect pe care îl determină:

„*Am fost îmbrăcați* la fel toți copiii."

În limba vorbită și în limbajul literaturii artistice și alte pronume nehotărîte refuză rigiditatea legilor acordului gramatical: *niciunul, cineva* etc.:

„*Domnilor*! *susțineți cineva* o opinie contrară aceleia ce susținem noi?" (Caragiale)

Subiectul *complex* lasă vorbitorului libertate de alegere în întrebuințarea verbului-predicat, fie din perspectiva conținutului, fie din cea a formei.

Acordul din perspectiva formei impune întrebuințarea la singular a verbului din structura predicatului, corespunzător formei de singular a elementului „regent" din structura subiectului complex:

„... înțelepciunea cailor noștri era singura busolă după care ne cîrmuiam în rețeaua de poteci ce *se ascundea* sub iarba deasă și înaltă a Seștinei." (Hogaș)

---

* Această libertate argumentează în favoarea situației lor sintactice particulare; subiectul propoziției rămîne, de fapt, inclus.

Acordul din perspectiva conținutului impune verbului din sintagma predicatului formă de plural, corespunzător formei de plural a elementului „subordonat", de fapt centrul semantic al subiectului complex :

„Ba și pe la casele oamenilor *se ospătau* o mulțime de străini" (Creangă)

Într-o serie de cazuri, sensul realizării acordului nu este condiționat propriu-zis nici de subiect, în mod absolut, nici de predicat, ci de poziția, de dispunerea concret spațială în contextul sintactic, a subiectului și a verbului, cel mai adesea copulativ.

Astfel, cînd subiectul multiplu urmează verbului-predicat, el nu-și mai impune forma de plural asupra acestuia, acordul părînd a se realiza doar între verb și primul component al subiectului. Celelalte elemente par să vină după aceea ; vorbitorul nu mai reface, însă, forma verbului. Fenomenul caracterizează mai ales limba vorbită și limbajul literaturii artistice (folclorice în primul rînd) și caracterizează cu deosebire formulele de basm ajunse oarecum stereotipe :

„*A fost* odată un împărat ș-o împărăteasă, care aveau trei feciori ..." (Caragiale) ;

„*Era* odat-o *babă și un moșneag*. Baba avea o găină și moșneagul un cucoș." (Creangă)

Alte funcții sintactice ale verbului

În afara funcției predicative, îndeplinită doar în cazuri de excepție, formele verbale absolute îndeplinesc diferite funcții sintactice în propoziție, în strînsă legătură cu caracterul mixt (verbal-nominal, mai ales) al structuriilor semantic-gramaticale.

În felul acesta, prin formele verbal-nominale, verbul ajunge să îndeplinească toate funcțiile sintactice ale propoziției.

INFINITIVUL

Fiind ipostaza nominal-substantivală a verbului, îndeplinește toate funcțiile sintactice ale substantivului (sau aproape toate ; funcția de complement de agent nu-i este proprie) :

— *subiect*:

„E ușor *a scrie* versuri
Cînd nimic nu ai a spune (Eminescu)

— *atribut*:

„Tendința *de a degaja* o formă este o tendință care singură ne face accesibilă o operă de artă". (L. Rusu)

— *nume predicativ*:

„După teoria reprezentată de aceștia, rostul limbajului poetic este *de a trezi* în fantezia cititorului sau auditorului anumite imagini". (L. Rusu)

— *element predicativ suplimentar*:

„... zise el aruncîndu-și încă o dată ochii spre tovarășul meu și lăsîndu-se *a fi* mai mult *tîrît* decît să meargă de bunăvoie." (Hogaș)

— *complement, direct*:

„Eu să nu fi știut *a ceti*, de mult aș fi înnebunit, cîte am avut pe capul meu" (Creangă)

și *indirect*:

„Dar în fine e vorba de *a descoperi* criteriul unui poet."
(G. Călinescu)

Pe lîngă funcțiile sintactice proprii substantivului (cea de complement de agent: „Era speriat de *a nu fi* din nou bătut"), *infinitivul* îndeplinește și alte funcții în propoziție, cele de *circumstanțial*, pe care substantivul nu le mai realizează în exclusivitate și care sînt, de fapt, proprii altor unități lexico-gramaticale (adverbului, în primul rînd). Dintre circumstanțiale doar trei: cel *sociativ*, cel de *instrument* și cel *de relație* sînt proprii exclusiv substantivului.

Neputînd exprima o realitate asimilabilă ființelor umane, infinitivul nu poate fi *circumstanțial sociativ*. Valoarea substantivală a infinitivului fiind oarecum „sabotată" de valoarea lui verbală (amîndouă valorile coexistă în structura semantică a infinitivului), nici celelalte două funcții nu-i sînt tocmai proprii: „Iară *a* o *cheltui* nu o cheltuiră amîndoi într-un chip." (Varlaam ; apud F. Asan și L. Vasiliu)

„Banii nu se fac așa/ *A sta*-n cîrciumă și-a bea" (apud Gram. Acad.).

Cel mai frecvent circumstanţial exprimat printr-un verb la infinitiv este cel *de scop*, realizat prin prepoziţia *spre*:

„De mult, copiii lui Hagienuş aveau impresia că acesta consumă intenţionat ce mai are *spre a*-i *frustra* de orice succesiune." (G. Călinescu)

sau prin prepoziţia *pentru*:

„*Pentru a ne face o idee* de tonul acestora, reproducem cîteva rînduri." (Călinescu)

Circumstanţialul *de timp*, totdeauna de *posterioritate*, se subordonează regentului cel mai adesea prin locuţiunea prepoziţională *înainte de*:

„În acelaşi ceas, *înainte de a porni* spre Hîrlău, bătu la uşa de stejar a lui Mindila ..." (Sadoveanu)

mai rar, prin prepoziţia *pînă*, cu deosebire cînd verbul are formă negativă:

„*Pînă a nu ajunge* eu acolo, nu am crezut nimic ..."

dar şi în formă afirmativă:

„Pînă *a se înţelege* despre ce este vorba, mult a mai trebuit ..."

Circumstanţialul *de mod* se introduce prin prepoziţia *fără*:

„ ... te rog să observi, *fără a avea aerul*, pe cei doi slujitori ..." (Sadoveanu)

Circumstanţialul *de opoziţie* se subordonează verbului regent prin locuţiunea prepoziţională *în loc de*:

„*În loc de a se duce* la examen, ea s-a oprit la porumbei."

Puţin frecvent, în construcţii pretenţioase, de influenţă franceză, infinitivul cu funcţie de circumstanţial *cauzal* este totdeauna la perfect:

„*Pentru a fi ignorat* sfaturile ce ţi le-am dat, te voi pedepsi cu asprime."

GERUNZIUL

Fiind ipostaza *adverbială* a verbului (semantica sa reprezintă o sinteză *verb-adverb*) funcţia preponderentă a gerunziului este cea de circumstanţial:

— *de timp*: *de simultaneitate*:

„... *Zvîcnind* în gurile lor de ham, căluţii smuciră căruţa ..." (Sadoveanu)

sau *de anterioritate* :

„Apoi *luîndu-şi ziua bună* de la călătoarea încredinţată lui, iute se întoarnă înapoi ..." (Creangă)

de mod :

„Cînd se întorcea acasă, trecea prin mijlocul străzii Băneasa Ancuţa, *păşind* rar şi *sprijinindu-se* de baston. ..." (G. Călinescu)

de cauză :

„Dar *neaflînd* care-i vinovatul şi *nebizuindu-se* în putere a se bate cu toţi, se puse la făcut mătănii şi a ne blăstăma ..." (Creangă)

de instrument : neavînd valoare substantivală, gerunziul — circumstanţial de instrument exprimă, de fapt, mijlocul, în sens larg, prin care se realizează o acţiune verbală :

„Iară calul ai să-l poţi alege *punînd* în mijlocul herghelieí o tavă plină cu jăratic." (Creangă)

condiţional :

„... nu înţelegea cum, *fugind* de lumea adevărată, poţi deveni „homme du monde." (G. Călinescu)

— *concesiv* : precedat, în general, de un element adverbial, *chiar* :

„*Chiar ştiind* toate acestea nu mă duc.",

mai rar, *şi* :

„*Şi dormind* el deranjează lumea ..."

Pe lîngă funcţia de circumstanţial, gerunziul poate îndeplini şi unele funcţii, proprii substantivului sau adjectivului :

subiect (foarte rar) :

„*Alergînd* de ici colo nu înseamnă că munceşti"

atribut

„Sub bolta cea înaltă a unei vechi biserici
Între făclii de ceară, *arzînd* în sfeşnici mari" (Eminescu)

element predicativ suplimentar :

„Pe venerabilul d. Trahanache l-am văzut *intrînd* la Caţavencu, astăzi pe la zece, cînd ..." (Caragiale)

complement direct :

„Dac-aş fi în locul lui, ce n-aş face, auzi *spunîndu-se* în viaţă" (N. Iorga)

PARTICIPIUL

Reprezentînd ipostaza adjectivală a verbului, participiul verbal îndeplinește mai cu seamă toate funcțiile adjectivului:

atribut ; descriptiv :

„Scăpat dintr-o stemă
Tăiată în poartă,
un uliu tîlcuiește
rotire de soartă." (Blaga)

sau *circumstanțial* : *de timp*, adesea însoțit de locuțiunea adverbială *o dată* :

„*O dată definit* obiectul, urmează să se stabilească metodele de cercetare ..." (G. Călinescu),

de *cauză* :

„*Amăgit* atît de-adese
Nu spera și nu ai teamă." (Eminescu)

condițional :

„*Îndemnat* de ticăloși episcopi arieni, ar fi putut dărui oștenilor de la Bizanț, din nou, măcar războiul cu monahii" (Sadoveanu)

concesiv : sensul de concesie se precizează mai ales cînd este precedat de adverbul *chiar* :

„*Chiar dat afară*, el rămînea la fel de mîndru ..."

nume predicativ :

„... sora, care îi deschisese ușa, rămăsese *cuprinsă* de spaimă cînd a dat cu ochii de ea." (Slavici)

element predicativ suplimentar :

„Toată lumea considera pe Smărăndache *ca și plecat*."
(G. Călinescu)

SUPINUL

Ca și infinitivul, cu care este sinonim, supinul îndeplinește mai ales o serie din funcțiile sintactice ale substantivului :

atribut :

„Un val *de nepătruns* ascunde veșnicul în beznă.
Nu-l vede nimeni, nimeni —" (Blaga)

nume predicativ:

„Cum era nemăritată primise locuință într-un apartament cu alții și curînd viața ei deveni *de neîndurat*". (M. Preda)

complement, direct în structuri sintactice eliptice:

„Cerea de la toți *de băut*"

și *indirect* (mai frecvent):

„Cînd se despărțise de Tita lui Moromete, lui Birică numai *de cîntat* nu-i ardea;" (M. Preda)

Funcția de subiect o îndeplinește supinul în condiții sintactice speciale, în interiorul predicatului verbal complex:

„Rămînea *de rezolvat* o problemă gravă. Titi trebuia să locuiască în căminul conjugal." (G. Călinescu)

Dintre circumstanțiale, cel mai frecvent exprimat prin supin este circumstanțialul *de relație*:

„Păi de ce asmuți cîinele pe mine, nea Tudose, dacă *de furat* nu te-am furat, *de făcut* nu ți-am făcut nimic". (M. Preda).

Funcționînd ca circumstanțial de relație, supinul, construit cu prepoziția *de*, determină cu deosebire verbe cu care se cuprinde în aceeași familie lexicală:

„*De omorît* nu *l-a omorît* jupînul, că jupînul nu era om așa de rău..." (Caragiale).

Circumstanțialul *de scop*, funcție proprie supinului, prin însăși natura semantică a acestuia, se exprimă mai ales prin forme verbale cu prepoziția *la*:

„O motani fără de suflet! — *La zgîriet* el v-a dat gheară
Și *la tors* v-a dat mustețe — vreți să-l pipăiți cu laba?
(Eminescu)

Prepoziția, specifică și circumstanțialului de *loc*, face echivoc sensul funcției sintactice îndeplinită de supin: *scop* și *loc* deopotrivă:

„... ies din casă cu chip că mă duc *la scăldat*..."
(Creangă)

Puțin frecvent, circumstanțialul *de cauză* se exprimă printr-un supin caracterizat de prepoziția *de*:

„Fata, care știa că *de făcut treabă* nu mai cade coada nimănui, calcă lut..." (Creangă)

Funcţii sintactice complexe

Formele verbal-nominale ale verbului copulativ, cu excepţia supinului, se cuprind în unităţi sintactice complexe, acestea îndeplinind funcţiile sintactice proprii unei forme absolute sau alteia, prin întreaga sintagmă; în interiorul sintagmei, verbul copulativ este însoţit de un nume predicativ.

Infinitivul: *ATRIBUT COMPLEX*:

„Neacordînd nimănui o preferinţă, nu indispunea pe nimeni, dimpotrivă lăsa impresia falsă *de a fi foarte democrată*" (G. Călinescu)

nume predicativ complex:

„Spuma asta-nveninată, astă plebe, ăst gunoi
Să ajung-*a fi stăpînă* şi pe ţară şi pe noi!" (Eminescu)

complement de agent complex:

„. . . . . Măgulite toate sînt
De-a fi umbra frumuseţii cei eterne pe pămînt."
(Eminescu)

ş.a.m.d.

Gerunziul: *CIRCUMSTANŢIAL*:

„*Părînd* pe veci *a răsări*
Din urmă moartea-l paşte." (Eminescu),

circumstanţial de cauză complex:

„Iar cărările vieţii *fiind grele şi înguste*,
Ei încearcă să le treacă prin protecţie de fuste"
(Eminescu)

atribut circumstanţial:

„Însă eu, în starea în care mă aflam, *fiind cuprins* de fericire, uitasem că mai trăiesc pe lume!"(Creangă)

etc.

Participiul:

ATRIBUT COMPLEX:

„Dar, observă Filip, *devenit* brusc şi instinctiv *specialist* şi memorîndu-şi un film văzut de mult ..." (G. Călinescu)

CIRCUMSTANŢIAL COMPLEX:

„*Ajuns şef de catedră* credea că-şi poate permite orice."

etc.

ANEXE

I. — CONJUGAREA VERBELOR REGULATE

TIPUL I DE FLEXIUNE
Verbe cu trei teme flexionare distincte

(1) — *Tema polivalentă* : *R* + *suf.-A-*; sînt omonime temele :

(2) — Tema *I* (de singular) *a prezentului* : *R* + *suf.* -Ø-/
(3) — Tema *Gerunziului* : *R* + *suf.* -*ÎND* : *cînt-înd, lucr-înd*

CLASA $I._1$. DE FLEXIUNE
Verbe cu sufixul -Ø- în structura temei I (de singular) a

Clasa tip	Tema infinitivului	Temele prezentului			Imperfect
		Indicativ	Conjunctiv	Imperativ	
1.	cînta	cînt	să cînt	—	cîntam
		cînţi	să cînţi	cîntă !	cîntai
		cîntă	să cînte	—	cînta
		cîntăm	să cîntăm	—	cîntam
		cîntaţi	să cîntaţi	cîntaţi !	cîntaţi
		cîntă	să cînte	—	cîntau
2.	căuta	caut	să caut	—	căutam
		cauţi	să cauţi	caută !	căutai
		caută	să caute	—	căuta
		căutăm	să căutăm	—	căutam
		căutaţi	să căutaţi	căutaţi !	căutaţi
		caută	să caute	—	căutau
3.	arăta	arăt	să arăt	—	arătam
		arăţi	să arăţi	arată !	arătai
		arată	să arate	—	arăta
		arătăm	să arătăm	—	arătam
		arătaţi	să arătaţi	arătaţi !	arătaţi
		arată	să arate	—	arătau

de infinitiv : cînt-A
II *de prezent* (plural) : *cînt-Ă*-(m), *cînt-A*-(ți)
de imperfect : *cînt-A*-(m, -i etc.)
de perfect : *cînt-A*-(-i, -ŞI, etc.) ; cînt-A-(sem, SEŞI- etc.)
cînt-A-(-t)
(*-EZ-*) : *cînt* (-i, -ă) ; *lucr-ez* (-i, -ă)

prezentului

Tema perfectului			Gerunziu
Perfectul simplu	Mai mult ca perfectul	Participiu	
cîntai cîntaşi cîntă cîntarăm cîntarăți cîntară	cîntasem cîntaseşi cîntase cîntaserăm cîntaserăți cîntaseră	cîntat	cîntînd
căutai căutaşi căută căutarăm căutarăți căutară	căutasem căutaseşi căutase căutaserăm căutaserăți căutaseră	căutat	căutînd
arătai arătaşi arătă arătarăm arătarăți arătară	arătasem arătaseşi arătase arătaserăm arătaserăți arătaseră	arătat	arătînd

Clasa tip	Tema infinitivului	Temele prezentului			Imperfect
		Indicativ	Conjunctiv	Imperativ	
4.	apăra	apăr	să apăr	—	apăram
		aperi	să aperi	apără !	apărai
		apără	să apere	—	apăra
		apărăm	să apărăm	—	apăram
		apărați	să apărați	apărați !	apărați
		apără	să apere	—	apărau
5.	apăsa	apăs	să apăs	—	apăsam
		apeși	să apeși	apasă !	apăsai
		apasă	să apese	—	apăsa
		apăsăm	să apăsăm	—	apăsam
		apăsați	să apăsați	apăsați !	apăsați
		apasă	să apese	—	apăsau
6.	căpăta	capăt	să capăt	—	căpătam
		capeți	să capeți	capătă !	căpătai
		capătă	să capete	—	căpăta
		căpătăm	să căpătăm	—	căpătam
		căpătați	să căpătați	căpătați !	căpătați
		capătă	să capete	—	căpătau
7.	asemăna	asemăn	să asemăn	—	asemănam
		asemeni	să asemeni	aseamănă !	asemănai
		aseamănă	să asemene	—	asemăna
		asemănăm	să asemănăm	—	asemănam
		asemănați	să asemănați	asemănați !	asemănați
		aseamănă	să asemene	—	asemănau
8.	boteza	botez	să botez	—	botezam
		botezi	să botezi	botează !	botezai
		botează	să boteze	—	boteza
		botezăm	să botezăm	—	botezam
		botezați	să botezați	botezați !	botezați
		botează	să boteze	—	botezau

Tema perfectului			Gerunziu
Perfectul simplu	Mai mult ca perfectul	Participiu	
apărai	apărasem		
apărași	apăraseși		
apără	apărase		
apărarăm	apăraserăm	apărat	apărînd
apărarăți	apăraserăți		
apărară	apăraseră		
apăsai	apăsasem		
apăsași	apăsaseși		
apăsă	apăsase		
apăsarăm	apăsaserăm	apăsat	apăsînd
apăsarăți	apăsaserăți		
apăsară	apăsaseră		
căpătai	căpătasem		
căpătași	căpătaseși		
căpătă	căpătase		
căpătarăm	căpătaserăm	căpătat	căpătînd
căpătarăți	căpătaserăți		
căpătară	căpătaseră		
asemănai	asemănasem		
asemănași	asemănaseși		
asemănă	asemănase		
asemănarăm	asemănaserăm	asemănat	asemănînd
asemănarăți	asemănaserăți		
asemănară	asemănaseră		
botezai	botezasem		
botezași	botezaseși		
boteză	botezase		
botezarăm	botezaserăm	botezat	botezînd
botezarăți	botezaserăți		
botezară	botezaseră		

Clasa tip	Tema infinitivului	Temele prezentului			Imperfect
		Indicativ	Conjunctiv	Imperativ	
9.	convoca	convoc	să convoc	—	convocam
		convoci	să convoci	convoacă !	convocai
		convoacă	să convoace	—	convoca
		convocăm	să convocăm	—	convocam
		convocaţi	să convocaţi	convocaţi !	convocaţi
		convoacă	să convoace	—	convocau
10.	juca	joc	să joc	—	jucam
		joci	să joci	joacă !	jucai
		joacă	să joace	—	juca
		jucăm	să jucăm	—	jucam
		jucaţi	să jucaţi	jucaţi !	jucaţi
		joacă	să joace	—	jucau
11.	afla	aflu	să aflu	—	aflam
		afli	să afli	află !	aflai
		află	să afle	—	afla
		aflăm	să aflăm	—	aflam
		aflaţi	să aflaţi	aflaţi !	aflaţi
		află	să afle	—	aflau
12.	încuia	încui	să încui	—	încuiam
		încui	să încui	încuie !	încuiai
		încuie	să încuie	—	încuia
		încuiem	să încuiem	—	încuiam
		încuiaţi	să încuiaţi	încuiaţi !	încuiaţi
		încuie	să încuie	—	încuiau
13.	tăia	tai	să tai	—	tăiam
		tai	să tai	taie !	tăiai
		taie	să taie	—	tăia
		tăiem	să tăiem	—	tăiam
		tăiaţi	să tăiaţi	tăiaţi !	tăiaţi
		taie	să taie	—	tăiau

Tema perfectului			Gerunziu
Perfectul simplu	Mai mult ca perfectul	Participiu	
convocai	convocasem		
convocași	convocaseși		
convocă	convocase		
convocarăm	convocaserăm	convocat	convocînd
convocarăți	convocaserăți		
convocară	convocaseră		
jucai	jucasem		
jucași	jucaseși		
jucă	jucase		
jucarăm	jucaserăm	jucat	jucînd
jucarăți	jucaserăți		
jucară	jucaseră		
aflai	aflasem		
aflași	aflaseși		
aflǎ	aflase		
aflarăm	aflaserăm	aflat	aflînd
aflarăți	aflaserăți		
aflară	aflaseră		
încuiai	încuiasem		
încuiași	încuiaseși		
încuie	încuiase		
încuiarăm	încuiaserăm	încuiat	încuind
încuiarăți	încuiaserăți		
încuiară	încuiaseră		
tăiai	tăiasem		
tăiași	tăiaseși		
tăie	tăiase		
tăiarăm	tăiaserăm	tăiat	tăind
tăiarăți	tăiaserăți		
tăiară	tăiaseră		

Clasa tip	Tema infinitivului	Temele prezentului			Imperfect
		Indicativ	Conjunctiv	Imperativ	
14.	înfoia	înfoi	să înfoi	—	înfoiam
		înfoi	să înfoi	înfoaie !	înfoiai
		înfoaie	să înfoaie	—	înfoia
		înfoiem	să înfoiem	—	înfoiam
		înfoiaţi	să înfoiaţi	înfoiaţi !	înfoiaţi
		înfoiau	să înfoaie	—	înfoiau
15.	muia	moi	să moi	—	muiam
		moi	să moi	moaie !	muiai
		moaie	să moaie	—	muia
		muiem	să muiem	—	muiam
		muiaţi	să muiaţi	muiaţi !	muiaţi
		moaie	să moaie	—	muiau

CLASA I_{2}. DE FLEXIUNE

Verbe cu sufixul -ez- în structura temei I (de singular) a

16.	activa	activez	să activez	—	activam
		activezi	să activezi	activează !	activai
		activează	să activeze	—	activa
		activăm	să activăm	—	activam
		activaţi	să activaţi	activaţi !	activaţi
		activează	să activeze	—	activau
17.	alia	aliez	să aliez	—	aliam
		aliezi	să aliezi	aliază !	aliai
		aliază	să alieze	—	alia
		aliem	să aliem	—	aliam
		aliaţi	să aliaţi	aliaţi !	aliaţi
		aliază	să alieze	—	aliau

Tema perfectului			
Perfectul simplu	Mai mult ca perfectul	Participiu	Gerunziu
înfoiai înfoiași înfoie	înfoiasem înfoiaseși înfoiase		
înfoiarăm înfoiarăți înfoiară	înfoiaserăm înfoiaserăți înfoiaseră	înfoiat	înfoind
muiai muiași muie	muiasem muiaseși muiase		
muiarăm muiarăți muiară	muiaserăm muiaserăți muiaseră	muiat	muind

prezentului

activai activași activă	activasem activaseși activase		
activarăm activarăți activară	activaserăm activaserăți activaseră	activat	activînd
aliai aliași alie	aliasem aliaseși aliase		
aliarăm aliarăți aliară	aliaserăm aliaserăți aliaseră	aliat	aliind

Clasa tip	Tema infinitivului	Temele prezentului			Imperfect
		Indicativ	Conjunctiv	Imperativ	
18.	veghea	veghez	să veghez	—	vegheam
		veghezi	să veghezi	veghează !	vegheai
		veghează	să vegheze	—	veghea
		veghem	să veghem	—	vegheam
		vegheaţi	să vegheaţi	vegheaţi !	vegheaţi
		veghează	să vegheze	—	vegheau
19.	ipoteca	ipotechez	să ipotechez	—	ipotecam
		ipotechezi	să ipotechezi	ipotechea-ză !	ipotecai
		ipotechează	să ipotecheze	—	ipoteca
		ipotecăm	să ipotecăm	—	ipotecam
		ipotecaţi	să ipotecaţi	ipotecaţi !	ipotecaţi
		ipotechează	să ipotecheze	—	ipotecau

Tema perfectului			Gerunziu
Perfectul simplu	Mai mult ca perfectul	Participiu	
vegheai vegheaşi veghe	vegheasem vegheaseşi veghease		
veghearăm veghearăţi veghează	vegheaserăm vegheaserăţi vegheaseră	vegheat	veghind
ipotecai ipotecaşi ipotecă	ipotecasem ipotecaseşi ipotecase		
ipotecarăm ipotecarăţi ipotecară	ipotecaserăm ipotecaserăţi ipotecaseră	ipotecat	ipotecînd

TIPUL II DE FLEXIUNE

Verbe cu patru teme flexionare distincte

(1) — *Tema trivalentă* : *R* + *suf.* *-I-(Î)* ; sînt omonime temele:

(2) — *Tema imperfectului* : *R* + *suf.* *-EA-(-A)*: *dorm-ea-*(m),
(3) — Tema *I* (de singular) *a prezentului* : *R* + *suf.* *-Ø-(-esc-*,
(4) — *Tema gerunziului* : *R* + *suf.* *-ÎND (-IND)*

CLASA $II_{1 \cdot a}$. DE FLEXIUNE

Verbe cu sufixul -I-, în structura temei trivalente, și sufixul-Ø-,

Clasa tip	Tema infinitivului	Temele prezentului			Imperfect
		Indicativ	Conjunctiv	Imperativ	
1.	ascuți	ascut	să ascut	—	ascuțeam
		ascuți	să ascuți	ascute !	ascuțeai
		ascute	să ascută	—	ascuțea
		ascuțim	să ascuțim	—	ascuțeam
		ascuțiți	să ascuțiți	ascuțiți !	ascuțeați
		ascut	să ascută	—	ascuțeau
2.	minți	mint	să mint	—	mințeam
		minți	să minți	minte !	mințeai
		minte	să mintă	—	mințea
		mințim	să mințim	—	mințeam
		mințiți	să mințiți	mințiți !	mințeați
		mint	să mintă	—	mințeau
3.	împărți	împart	să împart	—	împărțeam
		împarți	să împarți	împarte !	împărțeai
		împarte	să împartă	—	împărtea
		împărțim	să împărțim	—	împărțeam
		împărțiți	să împărțiți	împărțiți !	împărțeați
		împart	să împartă	—	împărțeau

de *infinitiv* : *dorm-i*, *sos-i*, *cobor-î*, *ur-î*
de *prezent* : *dorm-i*(-m, -ți), *cobor-î* (-m, -ți) etc.
de *perfect* : *dorm-i*-(-i), *cobor-î*-(-i), *dorm-i*-(-sem), *cobor-î*-(-t) etc.
sos-ea-(m), *cobor-a*-(m), *ur-a*-(m) etc.
-eșt-, *-ăsc-*, *-ășt-*) : *dorm*, *cobor*, *sos-esc* (-eșt-i), *ur-ăsc* (-ășt-i)

în structura temei I a prezentului : *dorm*, *dorm-i* etc.

Tema perfectului			Gerunziu
Perfectul simplu	Mai mult ca perfectul	Participiu	
ascuții ascuțiși ascuți ascuțirăm ascuțirăți ascuțiră	ascuțisem ascuțiseși ascuțise ascuțiserăm ascuțiserăți ascuțiseră	ascuțit	ascuțind
minții mințiși minți mințirăm mințirăți mințiră	mințisem mințiseși mințise mințiserăm mințiserăți mințiseră	mințit	mințind
împărții împărțiși împărți împărțirăm împărțirăți împărțiră	împărțisem împărțiseși împărțise împărțiserăm împărțiserăți împărțiseră	împărțit	împărțind

Clasa tip	Tema infinitivului	Temele prezentului			Imperfect
		Indicativ	Conjunctiv	Imperativ	
4.	veni	vin	să vin	—	veneam
		vii	să vii	vină(vino)[1]	veneai
		vine	să vină	—	venea
		venim	să venim	—	veneam
		veniţi	să veniţi	veniţi !	veneaţi
		vin	să vină	—	veneau
5.	oferi	ofer	să ofer	—	ofeream
		oferi	să oferi	oferă !	ofereai
		oferă	să ofere	—	oferea
		oferim	să oferim	—	ofeream
		oferiţi	să oferiţi	oferiţi !	ofereaţi
		oferă	să ofere	—	ofereau
6.	acoperi	acopăr	să acopăr	—	acopeream
		acoperi	să acoperi	acoperă !	acopereai
		acoperă	să acopere	—	acoperea
		acoperim	să acoperim	—	acopeream
		acoperiţi	să acoperiţi	acoperiţi !	acopereaţi
		acoperă	să acopere	—	acopereau
7.	murij	mor	să mor	—	muream
		mori	să mori	mori !	mureai
		moare	să moară	—	murea
		murim	să murim	—	muream
		muriţi	să muriţi	muriţi !	mureaţi
		mor	să moară	—	mureau
8.	dormi	dorm	să dorm	—	dormeam
		dormi	să dormi	dormi !	dormeai
		doarme	să doarmă	—	dormea
		dormim	să dormim	—	dormeam
		dormiţi	să dormiţi	dormiţi !	dormeaţi
		dorm	să doarmă	—	dormeau

[1] forma *vino* este cea mai frecventă

Tema perfectului			Gerunziu
Perfectul simplu	Mai mult ca perfectul	Participiu	
venii	venisem		
veniși	veniseși		
veni	venise		
venirăm	veniserăm	venit	venind
venirăți	veniserăți		
veniră	veniseră		
oferii	oferisem		
oferiși	oferiseși		
oferi	oferise		
oferirăm	oferiserăm	oferit	oferind
oferirăți	oferiserăți		
oferiră	oferiseră		
acoperii	acoperisem		
acoperiși	acoperiseși		
acoperi	acoperise		
acoperirăm	acoperiserăm	acoperit	acoperind
acoperirăți	acoperiserăți		
acoperiră	acoperiseră		
murii	murisem		
muriși	muriseși		
muri	murise		
murirăm	muriserăm	murit	murind
murirăți	muriserăți		
muriră	muriseră		
dormii	dormisem		
dormiși	dormiseși		
dormi	dormise		
dormirăm	dormiserăm	dormit	dormind
dormirăți	dormiserăți		
dormiră	dormiseră		

Clasa tip	Tema infinitivului	Temele prezentului			Imperfect
		Indicativ	Conjunctiv	Imperativ	
9.	birui	birui	să birui	—	biruiam
		birui	să birui	biruie !	biruiai
		biruie	să biruie	—	biruia
		biruim	să biruim	—	biruiam
		biruiţi	să biruiţi	biruiţi !	biruiaţi
		biruie	să biruie	—	biruiau
10.	desdoi	desdoi	să desdoi	—	desdoiam
		desdoi	să desdoi	desdoaie !	desdoiai
		desdoaie	să desdoaie	—	desdoia
		desdoim	să desdoim	—	desdoiam
		desdoiţi	să desdoiţi	desdoiţi !	desdoiaţi
		desdoaie	să desdoaie	—	desdoiau
11.	jupui	jupoi	să jupoi	—	jupuiam
		jupoi	să jupoi	jupoaie !	jupuiai
		jupoaie	să jupoaie	—	jupuia
		jupuim	să jupuim	—	jupuiam
		jupuiţi	să jupuiţi	jupuiţi !	jupuiaţi
		jupoaie	să jupoaie	—	jupuiau

CLASA II_1. . DE FLEXIUNE

Verbe cu sufixul -i-, în structura temei trivalente şi sufixul

12.	aminti	amintesc	să amintesc	—	aminteam
		aminteşti	să aminteşti	aminteşte !	aminteai
		aminteşte	să amintească	—	amintea
		amintim	să amintim	—	aminteam
		amintiţi	să amintiţi	amintiţi !	aminteaţi
		amintesc	să amintească	—	aminteau

Tema perfectului			Gerunziu
Perfectul simplu	Mai mult ca perfectul	Participiu	
biruii biruiși birui	biruisem biruiseși biruise		
biruirăm biruirăți biruiră	biruiserăm biruiserăți biruiseră	biruit	biruind
desdoii desdoiși desdoi	desdoisem desdoiseși desdoise		
desdoirăm desdoirăți desdoiră	desdoiserăm desdoiserăți desdoiseră	desdoit	desdoind
jupuii jupuiși jupui	jupuisem jupuiseși jupuise		
jupuirăm jupuirăți jupuiră	jupuiserăm jupuiserăți jupuiseră	jupuit	jupuind

-esc-(-eșt-), în structura temei prezentului

amintii amintiși aminti	amintisem amintiseși amintise		
amintirăm amintirăți amintiră	amintiserăm amintiserăți amintiseră	amintit	amintind

Clasa tip	Tema infinitivului	Temele prezentului			Imperfect
		Indicativ	Conjunctiv	Imperativ	
13.	dărui	dăruiesc	să dăruiesc	—	dăruiam
		dăruiești	să dăruiești	dăruiește !	dăruiai
		dăruiește	să dăruiască	—	dăruia
		dăruim	să dăruim	—	dăruiam
		dăruiți	să dăruiți	dăruiți !	dăruiați
		dăruiesc	să dăruiască	—	dăruiau

CLASA $II_{2 \cdot a}$. DE FLEXIUNE

Verbe cu sufixul -î-, în structura temei trivalente și sufixul -Ø-

14.	coborî	cobor	să cobor	—	coboram
		cobori	să cobori	coboară !	coborai
		coboară	să coboare	—	cobora
		coborîm	să coborîm	—	coboram
		coborîți	să coborîți	coborîți !	coborați
		coboară	să coboare	—	coborau

CLASA $II_{2 \cdot b}$. DE FLEXIUNE

Verbe cu sufixul -î- în structura temei trivalente și sufixul etc.

15.	urî	urăsc	să urăsc	—	uram
		urăști	să urăști	urăște !	urai
		urăște	să urască	—	ura
		urîm	să urîm	—	uram
		urîți	să urîți	urîți !	urați
		urăsc	să urască	—	urau

Tema perfectului			Gerunziu
Perfectul simplu	Mai mult ca perfectul	Participiu	
dăruii	dăruisem		
dăruiși	dăruiseși		
dărui	dăruise		
dăruirăm	dăruiserăm	dăruit	dăruind
dăruirăți	dăruiserăți		
dăruiră	dăruiseră		

în structura temei I a prezentului : *cobor, cobori* etc.

coborîi	coborîsem		
coborîși	coborîseși		
coborî	coborîse		
coborîrăm	coborîserăm	coborît	coborînd
coborîrăți	coborîserăți		
coborîră	coborîseră		

-ăsc- (-ășt-) în structura temei I a prezentului : ur-ăsc, urăști

urîi	urîsem		
urîși	urîseși		
urî	urîse		
urîrăm	urîserăm	urît	urînd
urîrăți	urîserăți		
urîră	urîseră		

TIPUL III DE FLEXIUNE

Verbe cu cinci teme flexionare distincte.

(1) — Tema *bivalentă* : *R + suf.-EA-* ; *sînt omonime temele* :

(2) — Tema *II* (de plural) *a prezentului* : *R + suf.-E-*$_4$ *păr-e-*
(3) — Tema *perfectului* : *R + suf. -U-* : *păr-u-*(i), *păr-u-*(sem),
(4) — Tema *I a prezentului* : *R + suf. -Ø-* : *par*(-i, -e)
(5) — Tema *gerunziului* : *R + suf. -ÎND* : *păr-înd*

Clasa tip	Tema infinitivului	Temele prezentului			Imperfect
		Indicativ	Conjunctiv	Imperativ	
1.	părea	par	să par	—	păream
		pari	să pari	pari !	păreai
		pare	să pară	—	părea
		părem	să părem	—	păream
		păreţi	să păreţi	păreţi !	păreaţi
		par	să pară	—	păreau
2.	vedea	văd	să văd	—	vedeam
		vezi	să vezi	vezi !	vedeai
		vede	să vadă	—	vedea
		vedem	să vedem	—	vedeam
		vedeţi	să vedeţi	vedeţi !	vedeaţi
		văd	să vadă	—	vedeau
3.	putea	pot	să pot	—*	puteam
		poţi	să poţi	poate !	puteai
		poate	să poată	—	putea
		putem	să putem	—	puteam
		puteţi	să puteţi	puteţi !	puteaţi
		pot	să poată	—	puteau

* Din cauza înţelesului său lexical verbul *a putea* nu se întrebuinţează la imperativ

de infinitiv : *păr-ea*
de imperfect : *păr-ea*-(m) etc.
(-m-,ţi)
păr-u-(t)

Temele perfectului			Gerunziu
Perfectul simplu	Mai mult ca perfectul	Participiu	
părui păruşi păru părurăm părurăţi părură	părusem păruseşi păruse păruserăm păruserăţi păruseră	părut	părînd
văzui văzuşi văzu văzurăm văzurăţi văzură	văzusem văzuseşi văzuse văzuserăm văzuserăţi văzuseră	văzut	văzînd
putui putuşi putu puturăm puturăţi putură	putusem putuseşi putuse putuserăm putuserăţi putuseră	putut	putînd

TIPUL IV DE FLEXIUNE

Verbe cu cinci teme flexionare distincte :

(1) — Tema *bivalentă* : *R* + *suf.* -*E*- ; sînt omonime temele:

(2) — Tema *imperfectului* : *R* + *suf.* -*EA*- : *făc-ea*-(m) etc.
(3) — Tema *perfectului* : *R* + *suf.* -*U*- : *făc-u*-(i), *făc-u*-(sem)
(4) — Tema *I a prezentului* : *R* + -Ø- : *fac*, *fac*- (-i) etc.
(5) — Tema *gerunziului* : *R* + *suf.* -*ÎND* : *făc-înd*

Clasa tip	Tema infinitivului	Temele prezentului			Imperfect
		Indicativ	Conjunctiv	Imperativ	
1.	cere	cer	să cer	—	ceream
		ceri	să ceri	cere !	cereai
		cere	să ceară	—	cerea
		cerem	să cerem	—	ceream
		cereţi	să cereţi	cereţi !	cereaţi
		cer	să ceară	—	cereau
2.	ţine	ţin	să ţin	—	ţineam
		ţii	să ţii	ţine !	ţineai
		ţine	să ţină	—	ţinea
		ţinem	să ţinem	—	ţineam
		ţineţi	să ţineţi	ţineţi !	ţineaţi
		ţin	să ţină	—	ţineau
3.	bate	bat	să bat	—	băteam
		baţi	să baţi	bate !	băteai
		bate	să bată	—	bătea
		batem	să batem	—	băteam
		bateţi	să bateţi	bateţi !	băteaţi
		bat	să bată	—	băteau

de infinitiv : *fac-e*
de prezent (plural) : *fac-e*(m) etc.

făc-u-(t)

Temele perfectului			Gerunziu
Perfectul simplu	Mai mult ca perfectul	Participiu	
cerui ceruși ceru cerurăm cerurăți cerură	cerusem ceruseși ceruse ceruserăm ceruserăți ceruseră	cerut	cerînd
ținui ținuși ținu ținurăm ținurăți ținură	ținusem ținuseși ținuse ținuserăm ținuserăți ținuseră	ținut	ținînd
bătui bătuși bătu băturăm băturăți bătură	bătusem bătuseși bătuse bătuserăm bătuserăți bătuseră	bătut	bătînd

Clasa tip	Tema infinitivului	Temele prezentului			Imperfect
		Indicativ	Conjunctiv	Imperativ	
4.	crește	cresc	să cresc	—	creșteam
		crești	să crești	crește !	creșteai
		crește	să crească	—	creștea
		creștem	să creștem	—	creșteam
		creșteți	să creșteți	creșteți !	creșteați
		cresc	să crească	—	creșteau
5.	naște	nasc	să nasc	—	născteam
		naști	să naști	naște !	năşteai
		naște	să nască	—	năștea
		naștem	să naștem	—	năşteam
		nașteți	să nașteți	nașteți !	năşteați
		nasc	să nască	—	năşteau
6.	cunoaște	cunosc	să cunosc	—	cunoșteam
		cunoști	să cunoști	cunoaște !	cunoșteai
		cunoaște	să cunoască	—	cunoștea
		cunoaștem	să cunoaștem	—	cunoșteam
		cunoașteți	să cunoașteți	cunoașteți !	cunoșteați
		cunosc	să cunoască	—	cunoșteau
7.	coase	cos	să cos	—	coseam
		coși	să coși	coase !	coseai
		coase	să coasă	—	cosea
		coasem	să coasem	—	coseam
		coaseți	să coaseți	coaseți !	coseați
		cos	să coasă	—	coseau
8.	umple	umplu	să umplu	—	umpleam
		umpli	să umpli	umple !	umpleai
		umple	să umple	—	umplea
		umplem	să umplem	—	umpleam
		umpleți	să umpleți	umpleți !	umpleați
		umplu	să umple	—	umpleau

Temele perfectului			Gerunziu
Perfectul simplu	Mai mult ca perfectul	Participiu	
crescui	crescusem		
crescuși	crescuseși		
crescu	crescuse		
crescurăm	crescuserăm	crescut	crescînd
crescurăți	crescuserăți		
crescură	crescuseră		
născui	născusem		
născuși	născuseși		
născu	născuse		
născurăm	născuserăm	născut	născînd
născurăți	născuserăți		
născură	născuseră		
cunoscui	cunoscusem		
cunoscuși	cunoscuseși		
cunoscu	cunoscuse		
cunoscurăm	cunoscuserăm	cunoscut	cunoscînd
cunoscurăți	cunoscuserăți		
cunoscură	cunoscuseră		
cusui	cususem		
cusuși	cususeși		
cusu	cususe		
cusurăm	cususerăm	cusut	cusînd
cusurăți	cususerăți		
cusură	cususeră		
umplui	umplusem		
umpluși	umpluseși		
umplu	umpluse		
umplurăm	umpluserăm	umplut	umplînd
umplurăți	umpluserăți		
umplură	umpluseră		

Clasa tip	Tema infinitivului	Temele prezentului			Imperfect
		Indicativ	Conjunctiv	Imperativ	
9.	vinde	vînd	să vînd	—	vindeam
		vinzi	să vinzi	vinde !	vindeai
		vinde	să vîndă	—	vindea
		vindem	să vindem	—	vindeam
		vindeţi	să vindeţi	vindeţi !	vindeaţi
		vînd	să vîndă	—	vindeau

Temele perfectului			Gerunziu
Perfectul simplu	Mai mult ca perfectul	Participiu	
vîndui	vîndusem		
vînduși	vînduseși		
vîndu	vînduse		
vîndurăm	vînduserăm	vîndut	vînzînd
vîndurăți	vînduserăți		
vîndură	vînduseră		

TIPUL V DE FLEXIUNE
Verbe cu şase teme flexionare distincte

(1) — Tema *bivalentă* : *R* + *suf.* -*E*- : *merg-e* : sînt omonime

(2) — Tema *imperfectului* : *R* + *suf.* -EA- : *merg-ea*-(m).
(3) — Tema *perfectului* : *R* + *suf.* -SE- : *mer-se*-(i), *frîn-se*-(i),
(4) — Tema *participiului* : *R* + *suf.* -T (-S) : *mer-s*, *frîn-t*
(5) — Tema *I a prezentului* : *R* + *suf.* -Ø- : *merg*, *merg*-(i),
(6) — Tema *gerunziului* : *R* + *suf.* -ÎND : *merg-înd*

CLASA V.₁. DE FLEXIUNE
Verbe cu sufixul -t, în structura temei participiului: frîn-t

Clasa tip	Tema infinitivului	Temele prezentului			Imperfect
		Indicativ	Conjunctiv	Imperativ	
1.	frînge	frîng	să frîng	—	frîngeam
		frîngi	să frîngi	frînge !	frîngeai
		frînge	să frîngă	—	frîngea
		frîngem	să frîngem	—	frîngeam
		frîngeţi	să frîngeţi	frîngeţi !	frîngeaţi
		frîng	să frîngă	—	frîngeau
2.	sparge	sparg	să sparg	—	spărgeam
		spargi	să spargi	sparge !	spărgeai
		sparge	să spargă	—	spărgea
		spargem	să spargem	—	spărgeam
		spargeţi	să spargeţi	spargeţi !	spărgeaţi
		sparg	să spargă	—	spărgeau
3.	frige	frig	să frig	—	frigeam
		frigi	să frigi	frige !	frigeai
		frige	să frigă	—	frigea
		frigem	să frigem	—	frigeam
		frigeţi	să frigeţi	frigeţi !	frigeaţi
		frig	să frigă	—	frigeau

temele : *de infinitiv* : *merg-e, frîng-e*
de prezent (plural) : *merg-e*-(m), *frîng-e*-(m)

mer-se-(sem), *frîn-se*-(sem)

frîng, *frîng*-(i)

Temele perfectului		Participiu	Gerunziu
Perfectul simplu	Mai mult ca perfectul		
frînsei frînseși frînse frînserăm frînserăți frînseră	frînsesem frînseseși frînsese frînseserăm frînseserăți frînseseră	frînt	frîngînd
spărsei spărseși sparse sparserăm spărserăți sparseră	spărsesem spărseseși spărsese spărseserăm spărseserăți spărseseră	spart	spărgînd
fripsei fripseși fripse fripserăm fripserăți fripseră	fripsesem fripseseși fripsese fripseserăm fripseserăți fripseseră	fript	frigînd

Clasa tip	Tema infinitivului	Temele prezentului			Imperfect
		Indicativ	Conjunctiv	Imperativ	
4.	rupe	rup	să rup	—	rupeam
		rupi	să rupi	rupe !	rupeai
		rupe	să rupă	—	rupea
		rupem	să rupem	—	rupeam
		rupeți	să rupeți	rupeți !	rupeați
		rup	să rupă	—	rupeau
5.	coace	coc	să coc	—	coceam
		coci	să coci	coace !	coceai
		coace	să coacă	—	cocea
		coacem	să coacem	—	coceam
		coaceți	să coaceți	coaceți !	coceați
		coc	să coacă	—	coceau

CLASA V.₂. DE FLEXIUNE
Verbe cu sufixul -s, în structura temei participiului : ale-s

6.	alege	aleg	să aleg	—	alegeam
		alegi	să alegi	alege !	alegeai
		alege	să aleagă	—	alegea
		alegem	să alegem	—	alegeam
		alegeți	să alegeți	alegeți !	alegeați
		aleg	să aleagă	—	alegeau
7.	trage	trag	să trag	—	trăgeam
		tragi	să tragi	trage !	trăgeai
		trage	să tragă	—	trăgea
		tragem	să tragem	—	trăgeam
		trageți	să trageți	trageți !	trăgeați
		trag	să tragă	—	trăgeau

Temele perfectului			Gerunziu
Perfectul simplu	Mai mult ca perfectul	Participiu	
rupsei	rupsesem		
rupseși	rupseseși		
rupse	rupsese		
rupserăm	rupseserăm	rupt	rupînd
rupserăți	rupseserăți		
rupseră	rupseseră		
copsei	copsesem		
copseși	copseseși		
coapse	copsese		
coapserăm	copseserăm	copt	cocînd
coapserăți	copseserăți		
coapseră	copseseră		

alesei	alesesem		
aleseși	aleseseși		
alese	alesese		
aleserăm	aleseserăm	ales	alegînd
aleserăți	aleseserăți		
aleseră	aleseseră		
trăsei	trăsesem		
trăseși	trăseseși		
trase	trăsese		
traserăm	trăseserăm	tras	trăgînd
traserăți	trăseserăți		
traseră	trăseseră		

Class tip	Tema infinitivului	Temele prezentului			Imperfect
		Indicativ	Conjunctiv	Imperativ	
8.	toarce	torc	să torc	—	torceam
		torci	să torci	toarce !	torceai
		toarce	să toarcă	—	torcea
		toarcem	să toarcem	—	torceam
		toarceţi	să toarceţi	toarceţi !	torceaţi
		torc	să toarcă	—	torceau
9.	scrie	scriu	să scriu	—	scriam
		scrii	să scrii	scrie !	scriai
		scrie	să scrie	—	scria
		scriem	să scriem	—	scriam
		scrieţi	să scrieţi	scrieţi !	scriaţi
		scriu	să scrie	—	scriau
10.	pune	pun	să pun	—	puneam
		pui	să pui	pune !	puneai
		pune	să pună	—	punea
		punem	să punem	—	puneam
		puneţi	să puneţi	puneţi !	puneaţi
		pun	să pună	—	puneau

Temele perfectului			Gerunziu
Perfectul simplu[1]	Mai mult ca perfectul	Participiu	
torsei	torsesem		
torseși	torseseși		
toarse	torsese		
toarserăm	torseserăm	tors	torcînd
toarserăți	torseserăți		
toarseră	torseseră		
scrisei	scrisesem		
scriseși	scriseseși		
scrise	scrisese		
scriserăm	scriseserăm	scris	scriind
scriserăți	scriseserăți		
scriseră	scriseseră		
pusei	pusesem		
puseși	puseseși		
puse	pusese		
puserăm	puseserăm	pus	punînd
puserăți	puseserăți		
puseră	puseseră		

CONJUGAREA VERBELOR NEREGULATE

Verbul A FI :

Infinitiv : a fi
Participiu : fost
Gerunziu : fiind

Indicativ :

	Prezent	Imperfect	Perfectul simplu	Mai mult ca perfect
Eu	sînt	eram	fui (fusei)	fusesem
Tu	ești	erai	fuși (fuseși)	fuseseși
Ea, el	este	era	fu (fuse)	fusese
Noi	sîntem	eram	furăm (fuserăm)	fuseserăm
Voi	sînteți	erați	furăți (fuserăți)	fuseserăți
Ei, ele	sînt	erau	fură (fuseră)	fuseseră

Perfectul compus : am fost etc.
Viitorul I : voi fi etc.
Viitorul II : voi fi fost etc.
Conjunctivul :

Prezent : să fiu, să fii etc.
Perfect : să fi fost, să fi fost etc.

Optativ-Potențial :

Prezent : aș fi, ai fi etc.
Perfect : aș fi fost etc.

Prezumtivul :

Prezent : voi fi fiind etc. ; să fi fiind etc. ; aș fi fiind etc.
Perfect : voi fi fost etc., ; să fi fost etc. ; aș fi fost etc.

Imperativul :

Afirmativ : fii !, fiți !
Negativ : nu fi ! , nu fiți !

Supinul : de fost

Verbul A LUA :

Infinitiv : a lua
Participiu : luat
Gerunziu : luînd

Indicativul :

	Prezent	Imperfect	Perfectul simplu	Mai mult ca perfect
Eu	iau	luam	luai	luasem
Tu	iei	luai	luași	luaseși
Ea, el	ia	lua	luă	luase
Noi	luăm	luam	luarăm	luaserăm
Voi	luați	luați	luarăți	luaserăți
Ei, ele	iau	luau	luară	luaseră

Perfectul compus : am luat etc.
Viitorul I : voi lua etc.
Viitorul II : voi fi luat etc.
Conjunctivul :
Prezent : să iau etc.
Perfect : să fi luat etc.
Optativ-potențialul :
Prezent : aș lua etc.
Perfect : aș fi luat etc.
Prezumtivul :
Prezent : voi fi luînd, să fi luînd, aș fi luînd etc.
Perfect : voi fi luat, să fi luat, aș fi luat etc.
Imperativul :
Afirmativ : ia !., luați !
Negativ : nu lua !, nu luați !
Supinul : *de* (la, pentru) luat
Verbele A DA și A STA :
Infinitiv : a da, a sta
Participiu : dat, stat
Gerunziu : dînd, stînd
Indicativul :

	Prezent	Imperfect	Perfectul simplu	Mai mult ca perfect
Eu	dau, stau	dădeam, stăteam	dădui stătui	dădusem, stătusem

Tu	dai	dădeai	dăduși	dăduseși
El, ea	dă	dădea	dădu	dăduse
Noi	dăm	dădeam	dădurăm	dăduserăm
Voi	dați	dădeați	dădurăți	dăduserăți
Ei, ele	dau	dădeau	dădură	dăduseră

Perfectul compus : am dat, stat etc.
Viitorul I : voi da, sta etc.
Viitorul II : voi fi dat, stat etc.
Conjunctivul :
Prezent : să dau, stau etc.
Perfect : să fi dat, stat etc.
Optativ-potențialul :
Prezent : aș da, sta etc.
Perfect : aș fi dat, stat etc.
Prezumtivul :
Prezent : voi fi dînd, stînd ; să fi dînd, stînd ; aș fi dînd, stînd etc.
Perfect : voi fi dat, stat ; să fi dat, stat ; aș fi dat, stat etc.
Imperativul :
Afirmativ : dă !, stai ! ; dați, stați !
Negativ : nu da, sta ! ; nu dați, stați !
Supinul : de (la, pentru) dat, stat.

Verbul A BEA
Infinitiv : a bea
Participiu : băut
Gerunziu : bînd
Indicativul :

	Prezent	Imperfect	Perfectul simplu	Mai mult ca perfect
Eu	beau	beam	băui	băusem
Tu	bei	beai	băuși	băuseși
El, ea	bea	bea	bău	băuse
Noi	bem	beam	băurăm	băuserăm
Voi	beți	beați	băurăți	băuserăți
Ei, ele	beau	beau	băură	băuseră

Perfectul compus : am băut etc.
Viitorul I : voi bea etc.
Viitorul II : voi fi băut etc.
Conjunctivul :
Prezent : să beau etc.
Perfect : să fi băut etc.
Optativ-potențialul :
Prezent : aș bea etc.
Perfect : aș fi băut etc.
Prezumtivul :
Prezent : voi fi bînd, să fi bînd, aș fi bînd etc.
Perfect : voi fi băut, să fi băut, aș fi băut etc.
Imperativul :
Afirmativ : bea !, beți !
Negativ : nu bea !, nu beți !
Supinul : de (la, pentru) băut.

Verbul A VREA
Infinitiv : a vrea
Participiu : vrut
Gerunziu : vrînd
Indicativul :

	Prezent	Imperfect*	Perfectul simplu	Mai mult ca perfect
Eu	vreau	vream	vrui	vrusem
Tu	vrei	vreai	vruși	vruseși
El, ea	vrea	vrea	vru	vruse
Noi	vrem	vream	vrurăm	vruserăm
Voi	vreți	vreați	vrurăți	vruserăți
Ei, ele	vor (vreau)	vreau	vrură	vruseră

Perfectul compus : am vrut etc.
Viitorul I : voi vrea etc.
Viitorul II : voi fi vrut etc.

* Forma este puțin frecventă, fiind concurată de imperfectul verbului *a voi* : voiam, voiai etc.

Conjunctivul :

Prezent : să vreau etc.

Perfect : să fi vrut etc.

Optativ-potențialul :

Prezent : aș vrea etc.

Perfect : aș fi vrut etc.

Prezumtivul :

Prezent : voi fi vrînd, să fi vrînd, aș fi vrînd etc.

Perfect : voi fi vrut, să fi vrut, aș fi vrut etc.

Imperativul : defectiv

Supinul : de vrut

Verbul A MÎNCA

Prezintă neregularități doar la tema prezentului :

Eu mănînc	să mănînc		
Tu mănînci	să mănînci	mănîncă !	nu mînca !
El, ea mănîncă	să mănînce		
Noi mîncăm	să mîncăm		
Voi mîncați	să mîncați	mîncați !	nu mîncați !
Ei, ele mănîncă	să mănînce		

Verbul A ȘTI

Este neregulat prin sufixul temei de perfect, *-U-*.

Infinitiv : a ști

Participiu : știut

Gerunziu : știind

Indicativ :

	Prezent	Imperfect	Perfectul simplu	Mai mult ca perfect
Eu	știu	știam	știui	știusem
Tu	știi	știai	știuși	știuseși
El, ea	știe	știa	știu	știuse
Noi	știm	știam	știurăm	știuserăm
Voi	știți	știați	știurăți	știuserăți
Ei, ele	știu	știau	știură	știuseră

Perfectul compus: am știut etc.
Viitorul I: voi ști etc.
Viitorul II: voi fi știut etc.
Conjunctiv:
Prezent: să știu etc.
Perfect: să fi știut etc.
Potențial-optativ:
Prezent: aș ști etc.
Perfect: aș fi știut etc.
Prezumtiv:
Prezent: voi fi știind, să fi știind, aș fi știind etc.
Perfect: voi fi știut, să fi știut, aș fi știut etc.
Imperativul:
Afirmativ: se folosește conjunctivul: să știi!, să știți!
Negativ: (extrem de rar) nu ști!, nu știți!
Supinul: de știut.

Indice

al comportării verbelor românești, din punct de vedere fonetic, morfologic și sintactic

Pentru o cunoaștere și o folosire cît mai exactă și mai corectă a verbelor românești, în propoziții și fraze, fiecare verb este însoțit de o serie de indicații despre clasa de flexiune la care aparține și despre condiționările sintactice care-i sînt impuse sau pe care le impune. Se au în vedere întrebuințările cele mai frecvente, specifice în primul rînd limbii literare.

A. — *Pronume însoțitoare ale verbului :*

se întîmpla, se uita : verbe *pronominale*, însoțite în permanen-
-și asuma,. ță de pronume reflexive.

(se) insera : verbul poate fi însoțit de pronume sau poate fi întrebuințat singur.

se/astîmpăra : în mod obișnuit verbul, un verb subiectiv, se întrebuințează însoțit de pronume reflexiv ; întrebuințat cu sens factitiv, însă, se conjugă fără pronume : *L-am astîmpărat* ... (= *L-am făcut* să se astîmpere ...).

i se înfunda : în afară de un pronume reflexiv, verbul, impersonal, este însoțit în permanență și de un Dativ.

(i) (se) părea: verbul poate fi însoțit de amîndouă pronumele, de unul singur numai : *a se părea, a-i părea* sau poate fi întrebuințat fără pronume : *a părea.*

-i păsa : verbul, impersonal, este însoțit în permanență de un pronume personal în Dativ.

-l durea : verbul, impersonal, este determinat în permanență de un pronume personal în Acuzativ.

B. — *Apartenența la diferite clase verbale*
(indicații cuprinse în paranteză)

(1 ; ...) : cifra indică numărul clasei-tip, constituită din perspectiva alternanțelor fonetice suferite de rădăcina verbului în timpul flexiunii : *a adora* (1 ; ...), ceea ce înseamnă că verbul urmează în conjugare modelul verbului-tip, cuprins în spațiul tipului respectiv de flexiune : tipul I, clasa 1, verbul *a cînta*.

(... ; t) : verbul este *tranzitiv*, din categoria tranzitivelor *directe* : *adora* (1 ; t) : *Te ador ...*

(... ; ti) : verbul face parte din grupa *tranzitivelor indirecte* : *adera (1 ; ti ...)* : *Am aderat* la înțelegerea lor.

(... ; i, t) : în funcție de structura lui semantică, verbul poate fi deopotrivă, *tranzitiv* și *intranzitiv* : *adormi* (8 ; i, t) Eu *adorm* repede. Eu *am adormit* copilul.

(... t, ti) : verbul este sau *tranzitiv direct* sau *tranzitiv indirect*, în funcție de structura lui semantică și de context : *discuta (1 ; t, ti ...)* : *Am discutat* deja problema. *Discută* cu Mircea mereu.

(... ; *i*, *ti*) : în situații diverse, verbul se demonstrează cînd *intranzitiv*, cînd *tranzitiv indirect* : *dansa (1 : i, ti ...)* : El *dansează* la Opera din Iași. *Dansează* cu Mihai.

(...; *i*) : Verbul este *intranzitiv* : *alerga* (8 ; *i*) : El *aleargă* peste tot.

(... ; „*t*") (...; „*i*"). (... „*ti*") : este *tranzitiv, direct* sau *indirect*, sau *intranzitiv*, numai cînd dezvoltă un alt sens lexical decît cel național propriu : *încolți (12 ; i, „t")* : Bobul *încolțește*. *M-au încolțit* cu toții. ; *ține (2 ; t, „ti"...)* : *Ținea* o carte în mînă. *Ținea* mult la cartea aceea.

(... ; *i/t*) : verbul, îndeobște *intranzitiv*, poate fi, în cazuri speciale *tranzitiv* ; este acesta, mai ales, cazul verbelor pronominale subiective întrebuințate uneori nepronominal, cu sens

factitiv : *se/astîmpăra* (4 ; i/t) : *Nu se* mai *astîmpără* acest copil. *Am să-l astîmpăr* eu imediat.

(... ; p. *3*) : verbul se conjugă numai la persoana a III-a, fie că este un *impersonal*, fie că este un *unipersonal* : *ninge* (6 ; i ; p. 3) ; *adia* (13 ; i ; p. 3) : *Adie* vîntul.

(*nereg* ;...) : verbul are flexiune neregulată : *fi* (nereg.; *i*).

(*def.* ; ...) : verbul nu se conjugă la toate formele flexionare : *desfide* (def. ; t).

(*cop.* ; ...) : verbul este copulativ : *deveni* (4 ; cop.).

(„*cop.*"; ...) : printr-o mutație semantică, verbul devine copulativ : *se chema* (8 ; „cop." ; ...) : Ce *se cheamă* asta?

C. — *Cuprinderea în relații sintactice*

În baza principiilor *necesar* și *suficient*, descrierea se face în sensul *necesității* și *capacității* verbului de a dezvolta relații sintactice prin funcționarea cărora se poate transmite un mesaj lingvistic complet și fără echivocuri.

Pe de altă parte, întrucît conjunctivul este un mod al subordonării, de multe ori cerut nu de dorința vorbitorului de a-și exprima o anumită atitudine față de acțiunea verbului, ci de caracterul verbului, se dau indicații și în acest sens.

(... *t/să*) : verbul admite un complement direct, în interiorul propoziției sau o propoziție completivă directă, al cărei verb poate fi *numai* la conjunctiv : *accepta* (... ; *t/să*) : *Accept propunerea* ta. *Accept să* mi *se spună...*

(... *t/că*) : cînd verbul regent este determinat de o completivă directă, predicatul acesteia *nu poate fi* la conjunctiv : *adăuga* (2 ; *t/că*) : *Am mai adăugat ceva. Am adăugat* apoi *că a venit.*

(... *t/că, să*) : verbul-predicat al subordonatei poate fi la conjunctiv sau la alt mod ; vorbitorul are libertate de alegere : *sufla* (11 ; *i, t/să, că*) : I-*a suflat să vină* mai aproape. I-*a suflat că a venit* Mihai.

(... ; *l*) : absența unei conjuncții după *l* este semnul incapacității verbului de a înlocui complementul direct printr-o completivă directă: *ataca (1; l)*: *M-a atacat* ca un laș.

(... ; *l+să*) : verbul, tranzitiv, nu admite complement direct interior, numai o completivă directă, cu verbul exclusiv la conjunctiv: *pregeta (1; l+să)*: *N-a pregetat să*-i *spună* tot.

(... *li+să*),, aceeași obligativitate pentru verbe tran-
(... *i+să*) : zitive indirecte și intranzitive: *insista (1; li+să)*: *Am insistat să vină* și el; *se zbate (3; i+să)*: *Se zbate să intre* în Iași.

(... *l*/+ „*că*“) : întrebuințat cu alt sens, verbul tranzitiv cere cu obligativitate o completivă directă al cărei predicat să nu fie un verb la conjunctiv: *găsi (12; l/+ „că“)*: *Găsesc că e* prea obositor pentru el

(... *l*/+ „*să*“) : verbul al doilea, cerut de noul sens al verbului prim, nu poate fi decît la conjunctiv: *da* (... ; *l*/+ „*să*“): El *dă să fugă*.

(... *l*/„*că*“) : verbul acceptă deopotrivă complement direct interior și completivă directă; completiva directă este acceptată numai dacă verbul regent dezvoltă alt sens; verbul subordonatei nu poate fi la conjunctiv: *socoti (12; l/„că“)*: Eu *socot că e tîrziu* de-acum.

(... ; *l*/să) : verbul subordonatei este la conjunctiv numai dacă regentul este la forma *negativă*: *crede* (2; l/că, să): *Nu cred să* mai *vină*.

(... *l-că*) : verbul, chiar determinat deja de un complement direct interior (de obicei un pronume personal), sau însoțit de un pronume reflexiv, primește o subordonată, completivă directă sau indirectă, circumstanțială de relație; verbul subordonatei nu poate fi la conjunctiv: *încredința (16; l-că)*: *Te încredințez că va veni.*

(... ; *l-să*) : verbul subordonatei poate fi numai la conjunctiv: *însărcina (16; l-să)*: *L-am însărcinat să o ducă* el.

(... ; *t-că,-să*) : vorbitorul poate alege în mod liber forma modală : *înștiința (16 ; t-că, -să)* : L-*am înștiințat că plec.* L-*am înștiințat să plece.* Cînd verbul subordonatei este la conjunctiv, nu poate avea același subiect cu regenta.

(... ; *ti+la, spre*) : verbul cere un complement indirect în interiorul propoziției doar, precedat de prepoziții : *aspira (1 ; ti+la, spre)* : *Aspiră la* șefie ; *se încăiera (2 ; ti+cu)* : Iar *s-a încăierat cu* Mihai. La pluralul verbului, prepoziția *cu* poate lipsi sau poate fi înlocuită de *între* : *Se încaieră* (între ei).

(... ; *ti+D.*) : verbul cere un complement indirect în dativ : *dăuna (16 ; ti+D ...)* : *Nu dăunează nimănui.*

(... *în fața/D*): verbul poate avea un complement în genitiv, precedat de prepoziție sau în dativ fără prepoziție : *Mă plec în fața* lui. *Mă plec lui.*

(... *t/să+D*) : verbul are, pe lîngă complement direct, un complement indirect : *insufla (1 ; t/să+D)* : *Îmi insuflă* multă *încredere.*

(... ; *ti+la/să*) : verbul poate fi determinat sau de un complement indirect (prin prepoziția indicată) sau de o subordonată : *se angaja (16 ; ti+la/să)* : *Mă angajez* cu *la* așa ceva. *Mă angajez* cu *să fac* această copertă.

(... ; *ti+de/„să"*) : verbul regent admite o subordonată numai întrebuințat cu alt sens : *se apuca (1 ; ti+de/„să")* : *M-am apucat să învăț* araba.

(... *p. 3*) : Verbul, unipersonal, nu admite relația cu un subiect exterior propoziției : *se evapora (1 ; i ; p. 3).*

(... *p. 3/să, că*) verbul, impersonal, intră în relație, fie cu un subiect în interiorul propoziției, fie cu o propoziție subiectivă : *se întîmpla (11 ; i ; p. 3/să, că)* : Mi *s-a întîmplat o* mare *nenorocire.* Mi *s-a întîmplat să cad. S-a întîmplat că* l-*am întîlnit* acolo.

Posibilitățile de selectare a formei modale pentru verbul regentei sînt indicate de conjuncții.

(... *cop.*) : verbul, copulativ, poate intra în relație doar cu un nume predicativ interior propoziției : *deveni* (4 ; cop.).

(... *cop./să, că*) : verbul copulativ poate avea deopotrivă un nume predicativ în interiorul propoziției sau o propoziție ; modul la care poate fi verbul al doilea este indicat de conjuncții : *însemna (8 ; cop./să, că)* : Asta *înseamnă* o mare *obrăznicie*. Asta *înseamnă că* mîine *trebuie* să pleci. *Ar însemna să plec* acolo.

TIPUL I DE FLEXIUNE

Clasa 1 : verbe cu sufixul -Ø-, în structura temei a prezentului

abdica(1 ; i)
abroga(1 ; t)
abunda(1 ; i ; p. 3)
accepta(1 ; t/să)
achita(1 ; t)
aclama(1 ; t)
[1]acorda(1 ; t + D.)
acuza(1 ; t-de/că)
adăpa(3 ; t)
adăuga(2 ; t/că)
adera(1 ; ti + la)
adia(13 ; i ; p. 3)
adjudeca(1 ; t)
admira(1 ; t-pentru/că)
adopta(1 ; t)
adora(1 ; t)
adulmeca(1 ; t)
aduna(1 ; t)
afirma(1 ; t/că)
afla(11 ; t/că)
se afla(11 ; i)
afuma(1 ; t)
se afuma(1 ; i)
afunda(1 ; t)
agăța(3 ; t)
agita(1 ; t)
ajuta(1 ; t-la/să)
alerga(8 ; i)
alina(1 ; t)
alinta(1 ; t)
aloca(1 ; t)
aluneca(1 ; i)
alunga(1 ; t)
amenința(1 ; t-că)
amesteca(1 ; t)
amîna(1 ; t/să)
amplifica(1 ; t)
amuța(1 ; t)
amuza(1 ; t)
anima(1 ; t)
anina(1 ; t)
anunța(1 ; t-că, să)
apăra(4 ; t-de/să)
apăsa(5 ; t)
aplauda(1 ; t)
apleca(1 ; t)
i se apleca(1 ; ti)
aplica(1 ; t)
aproba(1 ; t/să)
apropia(12 ; t)
apuca(1 ; t/+„să“)
se apuca(1 ; ti+de/„să“)
ara(1 ; t)
arăta(3 ; t/că, să)

1. Cu alt sens, verbul *a acorda* primește sufixul *-ez-* : *acordez* etc

-și aroga(1 ; t)
arunca(1 ; t)
asculta(1 ; t)
asemăna(7 ; t)
se asemăna(7 ; ti+cu)
asigura(1 ; t-că)
asista(1 ; t, ti+la)
aspira(1 ; ti+la, spre)
aspira(1 ; t)
se/astîmpăra(4 ; i/t)
astupa(1 ; t)
asuda(1 ; i)
-și asuma(1 ; t)
așeza(1 ; t)
aștepta(8 ; t/să)
se aștepta(8 ; ti+la/să)
ataca(1 ; t)
atesta(1 ; t/că)
atîrna(1 ; t, i)
ațîța(1 ; t-să)
autentifica(1 ; t)
se avînta(1 ; i)
băga(2 ; t)
se/bășica(7 ; i/t)
beatifica(1 ; t)
se bifurca(1 ; t)
binemerita(1 ; t, ti+de la)
blestema(1 ; t-să)
se bosumfla(11 ; i)
boteza(8 ; t)
buciuma(1 ; i)
se/bucura(1 ; i/t-că)
se/califica(1 ; i/t)
căina(2 ; t)
călca(2 ; i, „t")
căpăta(6 ; t)
căra(2 ; t)
[1]căsca(2 ; i)

cățăra(6 ; t)
căuta(2 ; t/„să")
certa(8 ; t-pentru/că)
certifica(1 ; t/că)
chema(8 ; t-să)
se chema(8 ; „cop."-că)
circula(1 ; i)
cînta(1 ; t)
cîștiga(1 ; t)
clarifica(1 ; t)
clasifica(1 ; t)
clătina(2 ; t)
cocsifica(1 ; t)
codifica(1 ; t)
coexista(1 ; ti+cu)
colinda(1 ; i)
comanda(1 ; t/să)
combina(1 ; t)
compara(1 ; t)
complica(1 ; t)
comporta(1 ; t ; p. 3)
se comporta(1 ; i)
comprima(1 ; t)
comunica(1 ; t/că,
comuta(1 ; t) să, „i")
concorda(1; ti+cu, între)
condamna(1 ; t-la/să)
confirma(1 ; t/că)
confisca(1 ; t)
confrunta(1 ; t-cu)
confunda(1 ; t-cu)
conjuga(1 ; t)
consacra(11 ; t)
conserva(1 ; t)
considera(1 ; t/că)
consista(1 ; ti+în, din ; p. 3)

1. La prezent, se conjugă : *casc, caști, cască, căscăm, să caște* etc.

conspira(1 ; ti + contra)
consta(nereg. ; ti + + în, din ; p. 3)
constata(1 ; t/că)
se/constipa(1 ; i/t)
consulta(1 ; t)
consuma(1 ; t)
contempla(11 ; t)
contesta(1 ; t)
continua(11 ; t/să)
contraataca(1 ; i)
convoca(9 ; t)
[1]copia(12 ; i)
costa(1 ; i ; p. 3)

crăpa(3 ; t, i)
critica(1 ; t-că)
crucifica(1 ; t)
cruța(1 ; t)
cufunda(1 ; t)
cugeta(1 ; i)
culca(1 ; t)
cultiva(1 ; t)
cumpăra(4 ; t)
cununa(1 ; t)
curăța(4 ; t)
se curăța(4 ; i)
curma(1 ; t)
cuteza(8 ; t + să)
cutreiera(1 ; t)
cutremura(1 ; t)
da(nereg. ; t/+„să")
dărîma(1 ; t)
debarca(1 ; i, t)
declama(1 ; t)
declara(1 ; t/că)
declina(1 ; t)
decodifica(1 ; t)
se deda(nereg. ; ti + la)
dedica(1 ; t)
degazifica(1 ; t)
degera(1 ; i)
degusta(1 ; t)
dejuca(10 ; t)
dejuga(1 ; t)
se delăsa(2 ; i)
delega(1 ; t-să)
demasca(1 ; t-că)
denota(1 ; t/că ; p. 3)
denunța(1 ; t-că)
depăna(7 ; t)
deprima(1 ; t)
deretica(1 ; i)
deriva(1 ; t)
descalifica(1 ; t)
descălța(2 ; t)
descărca(2 ; t)
descheia(12 ; t)
desconsidera(1 ; t)
descovoia(14 ; t)
descuia(12 ; t)
descurca(1 ; t)
desfășa(5 ; t)
desfășura(10 ; t)
se/desfăta(5 ; i/t)
desfăța(5 ; t)
desfereca(1 ; t)
desfoia(14 ; t)
desfunda(1 ; t)
deshăma(2 ; t)
despera (1 ; i)
despica(1 ; t)
despresura(1 ; t)
despuia(15 ; t)
destrăma(2 ; t)
destupa(1 ; t)

1. Se conjugă și cu sufixul *-ez-* : *copiez* etc.

[1]deşela(8 ; t)
deşerta(8 ; t)
deşira(1 ; t)
se/deştepta(1 ; i/t)
determina(1 ; t-să)
detesta(1 ; t/să)
detuna(1 ; i ; p. 3)
se/dezagrega(1 ; i/t)
dezaproba(1 ; t-că)
-l dezbăra(5 ; t+de)
dezbina(1 ; t)
dezbrăca(2 ; t)
se/dezgheţa(8 ; i/t)
dezghioca(9 ; t)
dezgropa(9 ; t)
dezgusta(1 ; t)
dezintoxica(1 ; t)
dezlega(8 ; t)
se dezmăţa(5 ; i)
[2]dezmierda(8 ; t)
deznoda(9 ; t)
dezumfla(11 ; t)
dezvăţa(5 ; t-să)
dezvolta(1 ; t)
dilata(1 ; t)
disculpa(1 ; t)
discuta(1 ; t, ti+cu.)
diseca(1 ; t)
disloca(1 ; t)
disputa(1 ; t)
se disputa(1 ; i)
diversifica(1 ; t)
dizolva(1 ; t)
divulga(1 ; t-că)
domina(1 ; t)
edifica(1 ; t)
educa(1 ; t)
electrifica(1 ; t)
elimina(1 ; t)
emana(1 ; t))
enumera(1 ; t)
enunţa(1 ; t)
[3]se evapora(1 ; i ; p. 3)
evita(1 ; t/să)
evoca(1 ; t)
exalta(1 ; t)
excita(1 ; t)
exclama(1 ; t)
excomunica(1 ; t)
executa(1 ; t)
exemplifica(1 ; t)
exercita(1 ; t)
exista(1 ; t)
expira(1 ; i)
explica(1 ; t/ ă)
exporta(1 ; t)
exprima(1 ; t)
extirpa(1 ; t)
exulta(1 ; i)
ezita(1 ; ti+să)
fabrica(1 ; t)
falsifica(1 ; t)
fărîma(1 ; t)
făta(4 ; def. ; t, i ; p. 3)
felicita(1 ; t)
fereca(1 ; t)
[4]fermeca(1 ; t)
fluiera(1 ; i, t)
flutura(1 ; i, t)

---

1. Se foloseşte mai ales la trecut.
2. La persoana a III-a, indicativ, *dezmiardă*.
3. Cu sens figurat se conjugă la toate persoanele : *mă evapor* etc.
4. La prezent se conjugă : *farmec, farmeci, fermecăm, fermecaţi, să farmece* etc.

[1]forfeca(1 ; t)
fortifica(1 ; t)
frămînta(1 ; t)
freca(8 ; t)
fremăta(7 ; i ; p. 3)
fructifica(1 ; t)
fulgera(1 ; i ; p. 3)
fumega(1 ; i; p. 3)
fura(1 ; t)
furnica(1 ; t)
gîdila(1 ; t)
glorifica(1 ; t)
gratifica(1 ; t)
se gudura(1 ; i ; p. 3)
guița(1 ; i ; p. 3)
gusta(1 ; t)
identifica(1 ; t)
[2]ierta(1 ; t-că)
ignora(1 ; t/că)
imita(1 ; t)
implica(1 ; t)
implora(1 ; t-să)
importa(1 ; t)
[3]importa(1 ; i ; p. 3/că)
imprima(1 ; t)
imputa(1 ; t/că)
incinta(1 ; t-să)
indica(1 ; t/să)
infirma(1 ; t/că)
insista(1 ; ti+să)
inspira(1 ; 1-să)
instiga(1 ; t-să)
insufla(1 ; t/să+D,)
insulta(1 ; t)
intensifica(1 ; t)
intoxica(1 ; t)
intra(11 ; i)
intriga(1 ; t)
inunda(1 ; t)
invita(1 ; t-să)
invoca(1 ; t)
iriga(1 ; t)
irita(1 ; t)
isca(1 ; t)
îmbarca(1 ; t)
se/îmbăta(5 ; i/t)
îmbia(12 ; t-la/să)
îmbiba(1 ; t-cu)
îmbina(1 ; t)
îmbrăca(2 ; t)
îmbuca(1 ; t)
se/îmbuiba(1 ; i/t+cu)
împăca(2 ; t)
împiedica(1 ; t-să)
împila(1 ; t)
implînta(1 ; t)
împrăștia(12 ; t)
[4]împresura(1 ; t)
[5]împreuna(1 ; t)
împroșca(9 ; t-cu)
împrumuta(1 ; t)
împușca(1 ; t)
înălța(2 ; t)
se încăiera(2 ; ti+cu)
încălca(2 ; t)
încăleca(2 ; t)
încălța(2 ; t)
încărca(2 ; t)
încerca(8 ; t/să)
închega(8 ; t)
încheia(12 ; t)
închina(1 ; t)
încînta(1 ; t)
înclina(1 ; t, ti+„să")

1. La prezent : *foarfec, foarfeci, foarfecă, forfecăm* etc.
2. La persoana a III-a, prezent indicativ : *iartă*.
3. Se folosește mai mult în structuri negative : *că ...*
4. Se conjugă și asemeni verbelor din 10 : *împresor,* etc.
5. Se conjugă și cu sufixul *-ez-* : *împreunez* etc.

[1]înconjura(1 ; t)
încovoia(14 ; t)
[2]se încrîncena(1 ; i)
se încrunta(1 ; i)
încuia(12 ; t)
se încumeta(1; ti+la, în/să)
încurca(1 ; t)
îndemna(8 ; t-să)
îndesa(8 ; t)
îndopa(9 ; t)
îndrepta(8 ; t)
îndruga(1 ; t)
îndruma(1 ; t-să)
înduplеca(1 ; t-să)
îndura(1 ; t/să)
se îndura(1 ; ti+de/să)
îneca(8 ; t)
înfăşa(5 ; t)
[1]înfăşura(1 ; t)
înfăţa(5 ; t)
se/înfierbînta(1 ; i/t)
înfiora(9 ; t)
înfrunta(1 ; t)
se înfrupta((1 ; ti+din)
înfuleca(1 ; t)
înfunda(1 ; t)
se înfunda (1 ; ti ; p. 3)
se/înfuria(12 ; i/t)
îngăima(2 ; t)
îngheţa(8 ; i)
înghimpa(1 ; t)
se îngîmfa(1 ; i)
îngîna(1 ; t)
îngrăşa(2 ; t)
îngropa(9 ; t)
îngroşa(9 ; t)
înhăma(2 ; t)
înhăţa(2 ; t)
înjuga(1 ; t)
înjunghia(12 ; t)
înjura(1 ; t)
înlătura(1 ; t)
înmuia(15 ; t)
înnoda(9 ; t)
înota(9 ; i)
însemna(8 ; t)
[2]însemna(8 ; „cop."/ să, că)
înspăimînta(1 ; t)
însura(10 ; t)
înşela(1 ; t)
înşfăca(2 ; t)
înşira(1 ; t)
întărîta(1 ; t-să)
întîmpina(1 ; t)
se întîmpla(11 ; i ; p. 3/să, că)
întîrzia(12 ; i ; ti+cu/să)
întreba(8 ; t)
întretăia(13 ; t)
se/întuneca(1 ; i/t)
înţărca(2 ; t)
înţepa(8 ; t)
înţesa(8 ; t)
învăţa(5 ; t-să, că)
înveşmînta(1 ; t)
învia(12 ; i, t)
[2]se învolbura(1 ; i)
juca(10 ; t, i)
se juca(10 ; ti+cu)

1. Se conjugă şi asemeni verbelor din *10* : *înconjor, înfăşor, înfăşori* etc.

2. Se conjugă şi cu sufixul *-ez-*, la prezent : *însemnează, se învolburează, se încrîncenează* etc.

judeca(1 ; t)
jura(1 ; t+că, să)
justifica(1 ; t)
lăsa(2 ; t-să)
lătra(11 ; i ; p. 3)
lăuda(2 ; t)
lega(8 ; t)
se lega(8 ; ti+de/„să")
legăna(8 ; t)
lepăda(8 ; t)
leșina(1 ; i)
lua(nereg. ; t)
se lua(nereg. ; ti+după)
luneca(1 ; t)
lupta(1 ; i)
[1]manifesta(1 ; t)
[2]marca(1 ; t)
măcina(2 ; t)
mărita(1 ; t)
măsura(10 ; t)
mătura(1 ; t)
merita(1 ; t/să)
mesteca(1 ; t)
[3]mieuna(8 ; i ; p. 3)
-! mira(1 ; t ; p. 3/că, să)
se mira(1 ; ti+de/că)
mistifica(1 ; t)
mișca(1 ; t)
mișuna(1 ; i ; p. 3)
mîna(1 ; t)
mînca(nereg. ; t)
mîngîia(12 ; t)
se/mînia(12 ; i/t)
modifica(1 ; t)
mortifica(1 ; t)
muia(15 ; t)
multiplica(1 ; t)
mumifica(1 ; t)
murmura(1 ; i)
mustra(11 ; t-că)
mușca(1 ; t)
muta(1 ; t)
necesita(1 ; t ; p. 3)
necheza(8 ; i)
nega(8 ; t/că)
notifica(1 ; t/că)
număra(1 ; t)
obliga(1 ; t-să)
observa(1 ; t/că)
ocupa(1 ; t)
se ocupa(1 ; ti+de, cu)
se/oftica(1 ; i/t)
oprima(1 ; t)
[4]ordona(1 ; t/să) .
se osifica(1 ; i)
(se) oua(def. ; i ; p. 3)
pacifica(1 ; t)
palpita(1 ; i)
panifica(1 ; t)
participa(1 ; i+la)
păpa(2 ; t)
[5]-i păsa(2 ; ti+de/că ; p. 3)
peria(12 ; t)
se perinda(1 ; i)
permuta(1 ; t)
persecuta(1 ; t)
persista(1 ; i)
personifica(1 ; t)
se petrifica(1 ; i)
pica(1 ; i)
picura(1 ; i ; p. 3 ; t)

1. Cu sensul „a demonstra", primește sufixul *-ez-* : *manifestează* etc
2. Cu sensul „a reprezenta", primește sufixul *-ez-* : *marchează* etc.
3. La prezent, persoana a III-a, *miaună*.
4. Cu sensul „a pune în ordine", primește sufixul *-ez-* : *ordonează* etc.
5. Se folosește mai ales în structuri negative : *nu-i pasă*.

pieptăna(7 ; t)
pişca(1 ; t)
planifica(1 ; t/să)
pleca(8 ; i)
se pleca(8 ; ti+în fața/D.)
plimba(1 ; t)
ploua(1 ; i ; p. 3)
poseda(1 ; t)
practica(1 ; t)
prăda(2 ; t)
[1]preceda(1 ; t, ti+D)
se precipita(1 ; i)
preda(nereg. ; t)
predica(1 ; i, t)
predomina(1 ; i)
preexista(1 ; i)
prefabrica(1 ; t)
prefera(1 ; t/să)
[2]pregeta(1 ; t+să)
preîntîmpina(1 ; t)
prelua(nereg. ; t)
se preocupa(1 ; ti+de/să)
-l preocupa(1 ; t ; p. 3)
prepara(1 ; t-să)
presăra(2 ; t)
preschimba(1 ; t-în)
[3]prezenta(1 ; t)
proclama(1 ; t)
procura(1 ; t)
profita(1 ; ti+de/că)
pronunța(1 ; t)
propaga(1 ; t)
prospera(1 ; i)
provoca(9 ; t-să)
publica(1 ; t)
pupa(1 ; t)
purica(1 ; t)
purifica(1 ; t)
purta(10 ; t)
ramifica(1 ; t)
ratifica(1 ; t)
răbda(2 ; t/să)
se/răscula(10 ; i/t)
răscumpăra(4 ; t)
răsfăța(5 ; t)
răsfira(1 ; t)
răsturna(10 ; t)
răsufla(11 ; i)
răsuna(1 ; i)
răzbuna(1 ; t)
se/recalifica(1 ; i/t)
recăpăta(6 ; t)
rechema(8 ; t)
recita(1 ; t)
reclama(1 ; t-că)
recomanda(1 ; t-să)
rectifica(1 ; t)
recuza(1 ; t)
reda(nereg. ; t)
redeştepta(8 ; t)
reduplica(1 ; t)
reeduca(1 ; t)
[4]reflecta(1 ; t)
refracta(1 ; t)
refuza(1 ; t/să)
regreta(1 ; t/că)
reînvia(12 ; i, t)
releva(1 ; t/că)
relua(nereg. ; t)
remarca(1 ; t/că)
renega(8 ; t)
renunța(1 ; ti+la/să)
repara(1 ; t)
repeta(1 ; t/că, să)

1. La persoana a III-a, indicativ prezent : *precede, preced*.
2. Se foloseşte mai ales în formă negativă: *nu pregetă să...*
3. La prezent : *prezint*, etc.
4. Cu sensul „a se gîndi", primeşte sufixul *-ez-* : *reflectez* etc.

replica(1 ; t/că)
[1]reprezenta(1 ; t)
[1]reprezenta(1 ; „cop.“)
reprima(1 ; t)
reproba(1 ; t/că)
-i repugna(1 ; ti ; p. 3/că, să)
respecta(1 ; t)
respira(1 ; i)
reteza(8 ; t)
revalorifica(1 ; t)
se/revărsa(5 ; i/t)
revendica(1 ; t)
revoca(1 ; t)
se revolta(1 ; ti+contra)
revolta(1 ; t)
rezema(7 ; t)
rezerva(1 ; t)
rezida(1 ; def. ; ti+în ; p. 3)
rezista(1 ; ti+la/să)
rezolva(1 ; t)
rezulta(1 ; i ; p. 3/că)
rezuma(1 ; t)
se rezuma(1 ; ti+la/să)
ridica(1 ; t)
risca(1 ; t/să)
rîma(1 ; i ; p. 3)
ruga(10 ; t-să)
se ruga(10 ; i ; ti+de la/să)
rumega(1 ; i, t ; p. 3)
sacrifica(1 ; t)
saluta(1 ; t)
sălta(2 ; t, i)
săpa (2 ; t)
săruta(1 ; t)
sătura(2 ; t-de/să)
scălda(2 ; t)
scăpa(2 ; t-de/să)
scăpăra(6 ; t, i)
scăpăta(6 ; i)
scărmăna(6 ; t)
scărpina(2 ; t)
[2]scheuna(8 ; i ; p. 3)
schimba(1 ; t)
scufunda(1 ; t)
scuipa(1 ; i, t)
scula(10 ; t)
scurma(1 ; t, i)
scutura(1 ; t)
scuza(1 ; t-că)
seca(8 ; t, i)
secera(1 ; t)
semăna(7 ; t)
semăna(7 ; ti+cu)
semnifica(1 ; t)
separa(1 ; t-de)
sfărîma(1 ; t)
sfîrtica(1 ; t)
sfîşia(12 ; t)
simplifica(1 ; t)
solicita(1 ; t/să)
se/solidifica(1 ; i/t)
spăla(5 ; t)
specifica(1 ; t/că)
spera(1 ; t, ti+în/că, să)
speria(12 ; t)
spinteca(1 ; t)
spînzura(1 ; t, i)
spulbera(1 ; t)
spumega(1 ; i)
spurca(1 ; t)
sta(nereg. ; i/„să“)
stratifica (1 ; t)
străfulgera(1 ; t)

1. La prezent ; *reprezint* etc.
2. La persoana a III-a, indicativ prezent : *scheaună*.

strămuta(1 ; t)
strănuta(1 ; i)
strecura(10 ; t)
strica(1 ; t)
striga (1 ; t)
strîmba(1 ; t)
subjuga(1 ; t)
subzista(1 ; i)
[1]succeda(1 ; t, ti+D)
sucomba(1 ; i)
sufla(11 ; i, t/că, să)
sufleca(1 ; t)
se/sufoca(1 ; i/t)
sughița(1 ; i)
sugruma(1 ; t)
suna(1 ; i, t)
supăra(4 ; t)
suporta(1 ; t/să)
suprima(1 ; t)
surescita(1 ; t)
surpa(1 ; t)
suscita(1 ; t)
suspenda(1 ; t)
suspina(1 ; i)
susura(1 ; i)
șuiera(1 ; i)
tăia(14 ; t)
termina(1 ; t/de)
toca(9 ; t, i)
transfera(1 ; t)
transforma(1 ; t)
transpira(1 ; i)
transporta(1 ; t)
treiera(1 ; t)
tremura(1 ; i)
triumfa(1 ; i)

tulbura(1 ; t)
tuna(1 ; i ; p. 3)
[2]turna(10 ; t)
țesăla(5 ; t)
țipa(1 ; i)
uda(1 ; t)
uita(1 ; t/să, că)
se uita(1; ti+la/„să“, „că“)
umbla(11 ; i, „ti“+cu/să)
umfla(11 ; t)
unifica(1 ; t)
[3]ura(1 ; t)
urca(1 ; i, t)
urla(11 ; i)
urzica(1 ; t)
[4]usca(1 ; t)
ustura(1 ; t)
uzurpa(1 ; t)
valorifica(1 ; t)
se văita(2 ; i)
vărsa(5 ; t, i)
vătăma(6 ; t)
verifica(1 ; t)
versifica(1 ; t)
vindeca(1 ; t-de)
vinifica(1 ; i, t)
vîntura(1 ; t)
zbiera(8 ; i, ti+la)
se zbuciuma(1 ; i)
zbura(10 ; i)
zbîrda(1 ; i)
zdruncina(1 ; t)
zeifica(1 ; t)
zgîria(12 ; t)
se zvînta(1 ; i)

---

1. La persoana a III-a, prezent : *succede, să succed, succeadă.*
2. Cu sensul din limbajul cinematografic, primește sufixul *-ez-* : *turnez* etc.
3. Cu sensul „a felicita“, primește sufixul *-ez-* : *urez* etc.
4. La prezent, se conjugă : *usuc, usuci, usucă, uscăm* etc.

Clasa 2 : verbe cu sufixul -EZ-, în structura temei I a prezentului

abandona(16 ; t)
abilita(16 ; t)
abona(16 ; t-la)
aborda(16 ; t)
abrevia(17 ; t)
se/abrutiza(16 ; i/t)
absenta(16 ; i)
absolutiza(16 ; t)
abstractiza(16 ; t)
abuza(16 ; ti+de)
acapara(16 ; t)
accelera(16 ; t)
accentua(16 ; t, ti+asupra)
accidenta(16 ; t)
achiziţiona(16 ; t)
acidula(16 ; t)
se aciua(16 ; i)
aclimatiza(16 ; t)
se acomoda(16 ; i, ti+cu)
acompania(17 ; t)
aconta(16 ; t)
acorda(16 ; t)
acosta(16 ; i, t)
acredita(16 ; t)
activa(16 ; i)
activiza(16 ; t)
actualiza(16 ; t)
acţiona(16 ; i, t)
acumula(16 ; t)
adapta(16 ; t)
adiţiona(16 ; t)
administra(16 ; t)
admonesta(16 ; t-că)
adnota(1 ; t)
adresa(16 ; t)
adula(16 ; t)
afecta(16 ; t)
se afilia(17 ; ti+la)
afişa(16 ; t)
afîna(16 ; t)
agasa(16 ; t)
aglomera(16 ; t)
aglutina(16 ; t)
agoniza(16 ; t)
se/agrava(16 ; i/t)
agrea(17 ; t)
se ahtia(17 ; ti+după)
aiura(16 ; i)
ajusta(16 ; t)
ajura(16 ; t)
ajutora(16 ; t)
alarma(16 ; t)
alăpta(16 ; t)
alfabetiza(16 ; t)
alia(17 ; t)
se/aliena(16 ; i/t)
alimenta(16 ; t)
alinia(17 ; t)
se/altera(16 ; i/t)
alterna(16 ; i, ti+cu, t)
amaneta(16 ; t)
ambala(16 ; t)
se ambala(16 ; i+în)
ambiţiona(16 ; t/să)
se ambiţiona(16 ; i/t-să)
ameliora(16 ; t)
amenaja(16 ; t)
amenda(16 ; t)
ameriza(16 ; i)
amnistia(17 ; t)
se amoreza(16 ; ti+de)
amortiza(16 ; t)
amplasa(16 ; t)
amputa(16 ; t)
analiza(16 ; t)
anatemiza(16 ; t)

ancheta(16 ; t)
se/anchiloza(16 ; i/t)
ancora(16 ; i, t)
se/anemia(17 ; i/t)
anestezia(17 ; t)
anexa(16 ; t)
angaja(16 ; t)
angaja(16 ; t)
se angaja(16 ; ti+la/să)
anihila(16 ; t)
aniversa(16 ; t)
anticipa(16 ; t/că)
antrena(16 ; t-la, în/să)
anula(16 ; t)
apela(16 ; ti+la)
aplana(16 ; t)
apostrofa(16 ; t)
aprecia(17 ; t/că)
apreta(16 ; t)
aprofunda(16 ; t)
aproviziona(16 ; t)
aproxima(16 ; t)
aranja(16 ; t/să)
arbitra(16 ; t)
arbora(16 ; t)
ardeia(17 ; t)
arenda(16 ; t)
aresta(16 ; t)
arginta(16 ; t)
argumenta(16 ; t)
arhaiza(16 ; t)
arma(16 ; t)
articula(16 ; t)
se/artificializa(16 ; t)
asalta(16 ; t)
asambla(16 ; t)
asana(16 ; t)
asasina(16 ; t)
asedia(17 ; t)
asfalta(16 ; t)
asfixia(17 ; t)
asimila(16 ; t)
asocia(17 ; t)
asorta(16 ; t)
așchia(17 ; t)
atașa(16 ; t)
atenta(16 ; ti+la, contra)
atenua(16 ; t)
ateriza(16 ; i)
se/atrofia(17 ; i/t)
audia(17 ; t)
se autoguverna (16 ; i)
automatiza(16 ; t)
autoriza(16 ; t-să)
avansa(16 ; t, i)
avantaja(16 ; t-să)
avaria(17 ; t)
avertiza(16 ; t-că, să)
aviza(16 ; t-că, să)
avorta(16 ; i, t)
axa(16 ; t)
badijona(16 ; t)
bagateliza(16 ; t)
balansa(16 ; t)
se/balona(16 ; i/t)
banaliza(16 ; t)
bandaja(16;t)
bara(16 ; t)
baricada(16 ; t)
se baza(16 ; ti+pe)
betona(16 ; t)
bifa(16 ; t)
binecuvînta(16 ; t)
blama(16 ; t)
se blaza(16 ; i)
blinda(16 ; t)
bloca(19 ; t)
bobina(16 ; t)
boicota(16 ; t)
bomba(16 ; t)
bombarda(16 ; t)

boxa(16 ; ti+cu, t)
bracona(16 ; i)
brava(16 ; t, i)
brăzda(16 ; t)
breveta(16 ; t)
bricheta(16 ; t)
broda(16 ; t)
bronza(16 ; t)
broșa (16 ; t)
bruia(17 ; t)
bruma(16 ; t)
brusca(19 ; t)
brutaliza(16 ; t)
bucla(16 ; t)
bura(16 ; i)
se cabra(16 ; i)
cadența(16 ; t)
calcula(16 ; t/că)
caligrafia(17 ; t, i)
calma(16 ; t)
calomnia(17 ; t)
camufla(16 ; t)
canaliza(16 ; t)
candida(16 ; ti+la, pentru)
se cangrena(16 ; i)
canoniza(16 ; t)
cantona(16 ; t)
capitaliza(16 ; t)
capitona(16 ; t-cu)
capitula(16 ; i)
capota(16 ; i)
capsa(16 ; t)
capta(16 ; t)
captiva(16 ; t)
captura(16 ; t)
caracteriza(16 ; t)
carboniza(16 ; t)
se caria(17 ; i)
caricaturiza(16 ; t)
carta(16 ; t)
cartografia(17 ; t)
cartona(16 ; t)
casa(16 ; t)
castra(16 ; t)
cataliza(16 ; t)
cataloga(19 ; t)
catapulta(16 ; t)
catifela(16 ; t)
cauteriza(16 ; t)
cauza(16 ; t)
caza(16 ; t)
căpia(17 ; i)
-i căşuna(16 ; ti ; p. 3)
ceda(16 ; t)
celebra(16 ; t)
centra(16 ; i, t)
centraliza(16 ; t)
cenzura(16 ; t)
cerceta(16 ; t)
chibița(16 ; i)
se cicatriza(16 ; i)
cifra(16 ; t)
cimenta(16 ; t)
cina(16 ; i)
cita(16 ; t)
civiliza(16 ; t)
cizela(16 ; t)
clasa(16 ; t)
claustra(16 ; t)
claxona(16 ; i)
coafa(16 ; t)
se coagula(16 ; i)
se coaliza(16 ; ti+cu)
cocheta(16 ; ti+cu)
se cocîrja(16 ; i)
se cocoșa(16 ; i)
cocoța(16 ; t)
cointeresa(16 ; t)
colabora(16 ; ti+cu, la)
colaționa(16 ; t)
colecta(16 ; t)

colectiviza(16 ; t)
colecţiona(16 ; t)
coloniza(16 ; t)
colora(16 ; t)
colporta(16 ; t)
comasa(16 ; t)
comemora(16 ; t)
comenta(16 ; t)
comercializa(16 ; t)
compartimenta(16 ; t)
compensa(16 ; t)
compila(16 ; t)
completa(16 ; t)
complota(16 ; t/să, ti+contra)
concedia(17 ; t)
concentra(16 ; t)
concerta(16 ; i)
concesiona(16 ; t)
concilia(17 ; t)
concretiza(16 ; t)
concura(16 ; i, ti+la/să)
condensa(16 ; t)
condimenta(16 ; t)
condiţiona(16 ; t)
conecta(16 ; t)
conexa(16 ; t)
confecţiona(16 ; t)
conferenţia(17 ; i, ti+despre)
confesa(16 ; t)
configura(16 ; t)
se conforma(16 ; ti+D.)
se/congela(16 ; i/t)
se congestiona(16 ; i)
conlucra(16 ; ti+la/să)
consemna(16 ; t/că)
consola(16 ; t)
consolida(16 ; t)
conspecta(16 ; t)
consterna(16 ; t)
conta(16 ; ti+pe, p. 3/că)
contabiliza(16 ; t)
contamina(16 ; t)
contrabalansa(16 ; t)
contracara(16 ; t)
contracta(16 ; t)
contramanda(16 ; t)
contrasemna(16 ; t)
contrasta(16 ; ti+cu)
controla(16 ; t)
contura(16 ; t)
conversa(16 ; ti+cu)
coopera(16 ; ti+cu)
coopta(16 ; t)
coordona(16 ; t)
copia(17 ; t)
corecta(16 ; t)
corela(16 ; t)
corespunda(16 ; ti+cu)
corija(16 ; t)
costuma(16 ; t)
cota(16 ; t)
cotiza(16 ; t)
se crampona(16 ; ti+de)
crea(16 ; t)
credita(16 ; t)
creiona(16 ; t)
cresta(16 ; t)
creştina(16 ; t)
se crispa(16 ; i)
se cristaliza(16 ; i)
croma(16 ; t)
cronometra(16 ; t)
croşeta(16 ; t)
culmina(16 ; ti+cu)
culturaliza(16 ; t)
se cumpăta(16 ; i)
cumula(16 ; t)
cupla(16 ; t)
curba(16 ; t)

curenta(16 ; t)
curta(16 ; t)
cuvînta(16 ; t)
dactilografia(17 ; t)
dansa(16 ; i ; ti+cu)
dantela(16 ; t)
data(16 ; i, t)
datora(16 ; t+D.)
dăuna(16 ; ti+D ; p. 3)
debarasa(16 ; t)
debita(16 ; t)
debloca(19 ; t)
deborda(16 ; i, t)
debuta(16 ; i)
decanta(16 ; t)
decava(16 ; t)
deceda(16 ; i)
decepționa(16 ; t)
decerna(16 ; t)
decima(16 ; t)
declanșa(16 ; t)
declasa(16 ; t)
decoda(16 ; t)
decola(16 ; t)
decolora(16 ; t)
deconecta(16 ; t)
deconta(16 ; t)
decora(16 ; t)
decortica(19 ; t)
decreta(16 ; t/că)
decupa(16 ; t)
decupla(16 ; t)
dedubla(16 ; t)
defalca(19 ; t)
defavoriza(16 ; t)
defăima(16 ; t)
defecta(16 ; t)
defila(16 ; i)
definitiva(16 ; t)
deflora(16 ; t)
deforma(16 ; t)
defrișa(16 ; t)
degaja(16 ; t)
degaza(16 ; t)
degenera(16 ; i)
deghiza(16 ; t)
degrada(16 ; t)
se/degrada (16; i/t)
degresa(16 ; t)
degreva(16 ; t-de)
dejuna(16 ; i)
delapida(16 ; t)
delecta(16 ; t)
delibera(16 ; i)
delimita(16 ; t)
delira(16 ; i)
demachia(17 ; t)
demara(16 ; i)
demarca(19 ; t)
demilitariza(16 ; t)
demisiona(16 ; i)
demobiliza(16 ; t)
democratiza(16 ; t)
se demoda(16 ; i)
se demonetiza(16 ; i)
demonstra(16 ; i, t/că)
demonta(16 ; t)
demoraliza(16 ; t)
denatura(16 ; t)
denigra(16 ; t)
denivela(16 ; t)
deparazita(16 ; t)
depana(16 ; t)
depărta(16 ; t)
depila(16 ; t)
depista(16 ; t/că)
deplasa(16 ; t)
depolariza(16 ; t)
depopula(16 ; t)
deporta(16 ; t)
deposeda(16 ; t)
depozita(16 ; t)

se deprava(16 ; i)
depreciа(17 ; t)
deraia(17 ; i, t)
deranja(16 ; t)
derapa(16 ; i)
deratiza(16 ; t)
derula(16 ; t)
deruta(16 ; t)
desăra(16 ; t)
desărcina(16 ; t)
descărna(16 ; t)
descătușa(16 ; t)
descentra(16 ; t)
descentraliza(16 ; t)
descifra(16 ; t)
descleia(17 ; t)
descleșta(16 ; t)
descompleta(16 ; t)
descongestiona(16 ; t)
descuraja(16 ; t)
desemna(16 ; t-la/să)
desena(16 ; t)
desfigura(16 ; t)
desființa(16 ; t)
se desfrîna(16 ; i)
deshidrata(16 ; t)
deshuma(16 ; t)
desigila(16 ; t)
se desolidariza(16 ; ti+de)
despacheta(16 ; t)
desperechea(18 ; t)
despovăra(16 ; t)
se desprimăvăra(16 ; i ; p. 3)
destina(16 ; t-să)
se destrăbăla(16 ; i)
se deșănța(16 ; i)
deșeua(def. ; t)
deșuruba(16 ; t)
detalia(17 ; t)
detașa(16 ; t)
detecta(16 ; t/că)
deteriora(16 ; t)
detracta(16 ; t)
detrona(16 ; t)
deturna(16 ; t)
devaloriza(16 ; t)
devansa(16 ; t)
devasta(16 ; t)
developa(16 ; t)
devia(17 ; t, i)
devora(16 ; t)
se devota(16 ; ti+D)
dezacorda(16 ; t)
dezarma(16 ; t)
dezarticula(16 ; t)
dezavantaja(16 ; t)
dezavua(16 ; t)
dezaxa(16 ; t)
dezbobina(16 ; t)
dezechilibra(16 ; t)
dezechipa(16 ; t)
dezerta(16 ; i)
deziluziona(16 ; t)
dezinfecta(16 ; t)
se/dezintegra(16 ; i/t)
se/dezinteresa(16 ; i/t)
dezmembra(16 ; t)
deznaționaliza(16 ; t)
dezola(16 ; t)
dezonora(16 ; t)
dezorganiza(16 ; t)
dezorienta(16 ; t)
dezrădăcina(16 ; t)
se/dezumaniza(16 ; i)
diagnostica(19 ; t)
dialoga(19 ; ti+cu)
dicta(16 ; t)
diferenția(17 ; t)
se diftonga(19 ; i)
difuza(16 ; t)
digera(16 ; t)

dilua(16 ; t)
dimensiona(16 ; t)
diminua(16 ; t)
dinamita(16 ; t)
dinamiza(16 ; t)
dirija(16 ; t-să)
disciplina(16 ; t)
discredita(16 ; t)
disimila(16 ; t)
disimula(16 ; t)
disocia(17 ; t)
dispensa(16 ; t)
dispersa(16 ; t)
distanţa(16 ; t)
distila(16 ; t)
distona(16 ; i, ti+cu)
distra(16 ; t)
divaga(16 ; i)
diviniza(16 ; t)
diviza(16 ; t)
divorţa(16 ; t)
disgraţia(17 ; t)
documenta(16 ; t)
dogmatiza(16 ; t)
domicilia(17 ; i)
dona(16 ; t)
dopa(16 ; t)
doza(16 ; t)
dramatiza(16 ; t)
drapa(16 ; t)
drena(16 ; t)
dresa(16 ; t)
dribla(16 ; t)
droga(19 ; t)
dubla(16 ; t)
se duela(16 ; ti+cu)
dura(16 ; i ; p. 3)
echilibra(16 ; t)
echipa(16 ; t)
echivala(16 ; t, ti+cu)
eclipsa(16 ; t)
ecraniza(16 ; t)
edita(16 ; t)
efectua(16 ; t)
egala(16 ; t)
egaliza(16 ; t)
elabora(16 ; t)
electriza(16 ; t)
electrocuta(16 ; t)
elibera(16 ; t)
elida(16 ; t)
elogia(17 ; t)
elucida(16 ; t)
eluda(16 ; t)
emaila(16 ; t)
se/emancipa(16 ; i/t)
emigra(16 ; i)
emoţiona(16 ; t)
emulsiona(16 ; t)
enerva(16 ; t)
se/entuziasma(16 ; i/t)
epata(16 ; t)
epuiza(16 ; t)
epura(16 ; t)
se erija(16 ; ti+în)
escalada(16 ; t)
escamota(16 ; t)
se eschiva(16 ; ti+de la)
escorta(16 ; t)
estima(16 ; t/că)
estompa(16 ; t)
estropia(17 ; t)
eşalona(16 ; t)
eşua(16 ; i)
etaja(16 ; t)
etala(16 ; t)
etalona(16 ; t)
etanşa(16 ; t)
etatiza(16 ; t)
eterniza(16 ; t)
eticheta(16 ; t)

europeniza(16 ; t)
evacua(16 ; t)
evada(16 ; t)
evalua(16 ; t)
evidenția(17 ; t/că)
evolua(16 ; i)
exacerba(16 ; t)
exagera(16 ; t)
examina(16 ; t)
exaspera(16 ; t)
excava(16 ; t)
excela(16 ; ti+în)
excepta(16 ; i, t)
exersa(16 ; t, i)
exhuma(16 ; t)
exila(16 ; t)
exmatricula(16 ; t)
expatria(17 ; t)
expectora(16 ; i)
expedia(17 ; t)
experimenta(16 ; t)
expia(17 ; t)
exploata(16 ; t)
exploda(16 ; i, t)
explora(16 ; t)
expropria(17 ; t)
expulza(16 ; t)
se extazia(17 ; i)
extenua(16 ; t)
exterioriza(16 ; t)
extermina(16 ; t)
extrăda(16 ; t)
facilita(16 ; t/să)
se/familiariza(16 ; ti/t+cu)
fanda(16 ; t)
farda(16 ; t)
fascina(16 ; t)
fasciza(16 ; t)
fasona(16 ; t)
favoriza(16 ; t-să)
fărîmița(16 ; t)

fecunda(16 ; i, t)
federaliza(16 ; t)
fenta(16 ; t)
fermenta(16 ; i)
fertiliza(16 ; t)
figura(16 ; i)
ființa(16 ; i)
fila(16 ; t)
fileta(16 ; t)
filma(16 ; t)
filozofa(16 ; i)
filtra(16 ; t)
finaliza(16 ; t)
finisa(16 ; t)
fisiona(16 ; t)
fisura(16 ; t)
fișa(16 ; t)
fixa(16 ; t)
flagela(16 ; t)
flanca(19 ; t)
flata(16 ; t)
flirta(16 ; ti+cu)
fluctua(16 ; t)
se fofila(16 ; i)
foileta(16 ; t)
fora(16 ; i)
forma(16 ; t)
formaliza(16 ; t)
se formaliza(16 ; i)
formula(16 ; t)
forța(16 ; t-să)
se fosiliza(16 ; i)
fotografia(17 ; t)
fractura(16 ; t)
fracționa(16 ; t)
fragmenta(16 ; t)
franca(19 ; t)
frapa(16 ; t)
fraterniza(16 ; ti+cu)
fraza(16 ; t)
fredona(16 ; t)

freza(16 ; t)
fricţiona(16 ; t)
friza(16 ; t)
frîna(16 ; t)
frustra(16 ; t)
fuma(16 ; t, i)
funcţiona(16 ; i)
funda(16 ; t)
fundamenta(16 ; t)
se furişa(16 ; i)
furniza(16 ; t)
fuziona(16 ; ti+cu)
galopa(16 ; i)
galvaniza(16 ; t)
gara(16 ; t)
garanta(16 ; t/că)
gaza(16 ; t)
se găinăţa (16 ; i ; p. 3)
genera (16 ; t)
generaliza(16 ; t)
germina(16 ; i)
gesticula(16 ; i)
se gheboşa(16 ; i)
ghida(16 ; t)
ghilotina(16 ; t)
gira(16 ; t)
glosa(16 ; t)
grada(16 ; t)
graseia(17 ; t, i)
graţia(17 ; t)
grava(16 ; t)
gravita(16 ; ti+în jurul)
grăpa(16 ; t)
grebla(16 ; t)
grefa(16 ; t)
greva(16 ; ti+asupra)
grima(16 ; t)
grupa(16 ; t)
gudrona(16 ; t)
guverna(16 ; i, t)
handicapa(16 ; t)
haşura(16 ; t)
se hazarda(16 ; ti+în/să)
hiberna(16 ; i)
hipnotiza(16 ; t)
(se) holba(16 ; t, ti+la)
idealiza(16 ; t)
idolatriza(16 ; t)
ierarhiza(16 ; t)
ierna(16 ; i)
ilumina(16 ; t)
ilustra(16 ; t/că)
iluziona(16 ; t-că)
-şi imagina(16 ; t/că)
se/imbeciliza(16 ; i/t)
imigra(16 ; i)
imobiliza(16 ; t)
imortaliza(16 ; t)
se impacienta(16 ; t)
impermeabiliza(16 ; i)
impieta(16 ; ti+asupra)
importuna(16 ; t)
impregna(16 ; t)
impresiona(16 ; t)
improviza(16 ; t)
impulsiona(16 ; t-să)
imuniza(16 ; t)
inaugura(16 ; t)
incarna(16 ; t)
incendia(17 ; t)
incinera(16 ; t)
incomoda(16 ; t)
incrimina(16 ; t)
incrusta(16 ; t)
inculpa(16 ; t)
indigna(16 ; t)
individualiza(16 ; t)
industrializa(16 ; t)
inerva(16 ; t)
infecta(16 ; t)

se infiltra(16 ; t)
se/inflama(16 ; i/t)
influența(16 ; t-să)
informa(16 ; t-că)
inhala(16 ; t)
inhiba(16 ; t)
iniția(17 ; t)
iniția(17 ; t-în)
injecta(16 ; t)
inocula(16 ; t)
inova(16 ; t)
insera(16 ; t)
insinua(16 ; t/că)
inspecta(16 ; t)
instala(16 ; t)
instaura(16 ; t)
instrumentaliza(16 ; t)
integra(16 ; t)
intenta(16 ; t+D.)
intenționa(16 ; t)
intercala(16 ; t)
intercepta(16 ; t)
interesa(16 ; t)
se interesa(16 ; ti+de/să)
interfera(16 ; t ; p. 3)
se interioriza(16 ; i)
intermedia(17 ; i)
interna(16 ; t)
interoga(19 ; t)
interpela(16 ; t)
interpola(16 ; t)
interpreta(16 ; t)
intersecta(16 ; t)
intervieva(16 ; t)
intimida(16 ; t)
intitula(16 ; t)
intona(16 ; t)
invada(16 ; t)
invalida(16 ; t)
inventa(16 ; t)
inventaria(17 ; t)
inversa(16 ; t)
investiga(19 ; t)
invidia(17 ; t)
iotaciza(16 ; t)
ipoteca(19 ; t)
iradia(17 ; t)
iriza(16 ; t)
ironiza(16 ; t)
izola(16 ; t)
îmbălsăma(16 ; t)
îmbrățișa(16 ; t)
se îmbufna(16 ; i)
se îmbujora(16 ; i)
îmbuna (16 ; t)
împacheta(16 ; t)
împăia(17 ; t)
împăna(16 ; t)
se împăuna(16 ; ti+cu)
împerechea(18 ; t)
împestrița(16 ; t)
împopoțona(16 ; t)
împovăra(16 ; t)
împreuna(16 ; t)
împricina(16 ; t)
împrospăta(16 ; t)
împuțina(16 ; t)
înainta(16 ; t, i)
înapoia(17 ; t)
se/înaripa(16 ; i/t)
înarma(16 ; t)
încadra(16 ; t)
încarcera(16 ; t)
încasa(16 ; t)
se/încăpățina(16 ; i/t)
încătușa(16 ; t)
înceta(16 ; t/să)
se încețoșa (16 ; i)
închiria(17 ; t)
se închista(16 ; i)
se înciuda(16 ; ti+pe)
încleia(17 ; t)

se încleșta (16 ; i)
încolona(16 ; t)
încondeia(17 ; t)
se încontra(16 ; ti+cu)
încorda(16 ; t)
încorona(16 ; t)
încornora(16 ; t)
încorpora(16 ; t)
încotoșmăna(16 ; t)
încredința(16 ; t-că)
se încredința(16 ; ti+de/că)
se încrîncena(16 ; i)
încrucișa(16 ; t)
încununa(16 ; t)
încuraja(16 ; t-să)
încuviința(16 ; t/să)
îndatora(16 ; t)
se îndătina(16 ; i ; p. 3)
îndepărta(16 ; t)
îndestula(16 ; t)
îndoctrina(16 ; t)
îndolia(17 ; t)
înduioșa(16 ; t)
îndurera(16 ; t)
înfățișa(16 ; t)
înfeuda(16 ; t)
înfia(17 ; t)
înfiera(16 ; t)
înființa(16 ; t)
se/înfiripa(16 ; i/t)
se/înflăcăra(16 ; i/t)
înflora(16 ; t)
înfometa(16 ; t)
înfricoșa(16 ; t)
înfrîna(16 ; t)
înfrumuseța(16 ; t)
se înfumura(16 ; i)
îngenunchea(18 ; i, t)
se/îngîndura(16 ; i/t)
îngloba(16 ; t)
se/îngloda(16 ; i/t)
îngrețoșa(16 ; t)
îngreuna(16 ; t)
îngrijora(16 ; t-că)
îngusta(16 ; t)
se înhăita(16 ; ti+cu)
înhuma(16 ; t)
înjgheba(16 ; t)
înlăcrima(16 ; t)
înmagazina(16 ; t)
înmatricula(16 ; t)
înmănunchea(18 ; t)
înmiresma(16 ; t)
înmîna(16 ; t+D.)
se/înnegura(16 ; i/t)
înnobila(16 ; t)
(se) înnopta(16 ; i ; (p. 3))
(se) înnora(16 ; i ; p. 3)
se înrădăcina((16 ; i ; p. 3)
înrăma(16 ; t)
înregimenta(16 ; t)
înregistra(16 ; t)
înrola(16 ; t)
însăila(16 ; t)
însămînța(16 ; t)
însărcina(16 ; t-cu/să)
înscăuna(16 ; t)
înscena(16 ; t)
se însenina(16 ; i ; p. 3)
(se)însera(16 ; i ; p. 3)
înseta(16 ; i)
însiloza(16 ; t)
se însingura(16 ; i)
însîngera(16 ; t)
însiropa(16 ; t)
înstrăina(16 ; t)
înstruna(16 ; t)
însuma(16 ; t)
înșeua(def. ; t)
înștiința(16 ; t-de/că, să)
înșuruba(16 ; t)
întemeia(17 ; t)

întemniţa(16 ; t)
întina(16 ; t)
întortochea(18 ; t)
întrebuinţa(16 ; t-să)
se întrema(16 ; i)
se/întrista(16 ; i/t)
întrona(16 ; t)
întruchipa(16 ; t)
întrupa(16 ; t)
învăpăia(17 ; t)
se învecina(16 ; ti+cu)
se învedera(16 ; i ; p. 3/că)
învenina(16 ; t)
se/înverşuna(16 ; i/t+contra)
înviora(16 ; t)
involbura(16 ; t)
înzestra(16 ; t-cu)
jalona(16 ; t)
jena(16 ; t)
se jena(16 ; ti+de/să)
jongla(16 ; t, ti+cu)
jubila(16 ; i)
laiciza(16 ; t)
se lamenta(16 ; i)
lamina(16 ; t)
lansa(16 ; t)
latiniza(16 ; t)
lăcrima(16 ; t)
legifera(16 ; t)
legitima(16 ; t)
leza(16 ; t)
se libera(16 ; i)
liberaliza(16 ; t)
se licenţia(17 ; i)
lichefia(17 ; t)
lichida(16 ; t)
licita(16 ; i, t)
limita(16 ; t-la)
linia(17 ; t)
literariza(16 ; t)
literaturiza(16 ; t)
litiga(19 ; ti+cu)
litografia(17 ; t)
localiza(16 ; t)
lopăta(16 ; i)
lucra(16 ; i, t)
lumina(16 ; t, i)
se lumina(16 ; i)
luxa(16 ; t)
macera(16 ; t)
machia(17 ; t)
magnetiza(16 ; t)
majora(16 ; t)
maltrata(16 ; t)
mandata(16 ; t)
manevra(16 ; t)
manifesta(16 ; t)
manipula(16 ; t)
marca(19 ; t)
martiriza(16 ; t)
masa(16 ; t)
masacra(16 ; t)
masca(19 ; t)
se materializa(16 ; ti+în)
matlasa(16 ; t)
se/maturiza(16 ; i/t)
se mâna(16 ; i)
mecaniza(16 ; t)
media(17 ; t)
medita(16 ; t)
medita(16 ; ti+la, asupra)
meliţa(16 ; t)
memora(16 ; t)
memoriza(16 ; t)
menaja(16 ; t)
menţiona(16 ; t/că)
micşora(16 ; t)
migra(16 ; i)
milita(16 ; i, ti+pentru)
militariza(16 ; t)

mima(16 ; t/că)
mina(16 ; t)
se mineraliza(16 ; i)
minimaliza(16 ; t)
se minuna(16 ; ti+de/că)
mitiza(16 ; t)
mitralia(17 ; t)
miza(16 ; t, ti+pe/că)
mlădia(17 ; t)
mobiliza(16 ; t)
modela(16 ; t)
modera(16 ; t)
moderniza(16 ; t)
modula(16 ; t)
se monoftonga(19 ; i)
monologa(19 ; i)
monopoliza(16 ; t)
monta(16 ; t-„să")
moraliza(16 ; t)
motiva(16 ; t)
motoriza(16 ; t)
se mula(16 ; t)
munteniza(16 ; t)
mura(16 ; t)
mușamaliza(16 ; t)
mutila(16 ; t)
muzicaliza(16 ; t)
nara(16 ; t)
narcotiza(16 ; t)
naturaliza(16 ; t)
naționaliza(16 ; t)
naufragia(17 ; i)
naviga(19 ; i)
nazaliza(16 ; i, t)
necroza(16 ; t)
neglija(16 ; t/să)
negocia(17 ; ti+cu)
neguța(16 ; t)
neurasteniza(16 ; t)
neutraliza(16 ; t)
se nevroza(16 ; i)

nichela(16 ; t)
nivela(16 ; t)
nominaliza(16 ; t)
norma(16 ; t)
normaliza(16 ; t)
nota(16 ; t)
nuanța(16 ; t)
numerota(16 ; t)
obiecta(16 ; t/că)
obiectiviza(16 ; t)
-l obseda(16 ; t ; p. 3/că)
se obstina(16 ; ti+în)
obstrucționa(16 ; t)
obtura(16 ; t)
ocaziona(16 ; t)
ofensa(16 ; t)
oficia(17 ; t)
oficializa(16 ; t)
ofta(16 ; i)
omagia(17 ; t)
omogeniza(16 ; t)
omologa(19 ; t)
ondula(16 ; t)
onora(16 ; t)
opaciza(16 ; t)
opera(16 ; t)
opina(16 ; t+că)
opta(16 ; ti+pentru/să)
optimiza(16 ; t)
orchestra(16 ; t)
ordona(16 ; t)
ordonanța(16 ; t)
organiza(16 ; t/să)
orienta(16 ; t-să)
orna(16 ; t)
ornamenta(16 ; t)
ortografia(17 ; t)
oscila(16 ; t)
ospăta(16 ; t)
ostraciza(16 ; t)
ovaționa(16 ; t)

oxida(16 ; t)
oxigena(16 ; t)
ozoniza(16 ; t)
pactiza(16 ; ti+cu)
pagina(16 ; t)
se/palataliza(16 ; i/t)
palpa(16 ; t)
pansa(16 ; t)
para(16 ; t)
parafa(16 ; t)
parafraza(16 ; t)
paraliza(16 ; t)
parașuta(16 ; t)
parca(19 ; t)
parcela(16 ; t)
parcheta(16 ; t)
parfuma(16 ; t)
paria(17 ; t+că)
parlamenta(16 ; ti+cu)
parodia(17 ; t)
partaja(16 ; t)
pasa(16 ; t)
pasiona(16 ; t ; p. 3)
pasteuriza(16 ; t)
pastișa(16 ; t)
patina(16 ; i)
patrona(16 ; t)
patrula(16 ; i)
pauperiza(16 ; t)
pava(16 ; t)
pavoaza(16 ; t)
păstra(16 ; t)
pășuna(16 ; i)
păta(16 ; t)
pedala(16 ; i)
penaliza(16 ; t)
pendula(16 ; i)
pensiona(16 ; t)
percuta(16 ; i, t)
peregrina(16 ; i)
perfecta(16 ; t/să)
perfecționa(16 ; t)
perfora(16 ; t)
peria(17 ; t)
periclita(16 ; t)
se perima(16 ; i)
periodiza(16 ; t)
permanentiza(16 ; t)
perora(16 ; i)
perpetua(16 ; t)
persevera(16 ; i)
persifla(16 ; t)
persista(16 ; i)
perturba(16 ; t)
picta(16 ; t)
pigmenta(16 ; t)
pilota(16 ; t)
pipera(16 ; t)
pirograva(16 ; t)
pisa(16 ; t)
pistona(16 ; t-să)
se pitula(16 ; i)
se/plafona(16 ; t)
placa(19 ; t)
plagia(17 ; t)
plana(16 ; i)
planta(16 ; t)
plasa(16 ; t)
plasticiza(16 ; t)
plastografia(17 ; t)
platina(16 ; t)
pleda(16 ; t+pentru/să)
plia(17 ; t)
plisa(16 ; t)
plomba(16 ; t)
plonja(16 ; i)
plușa(16 ; t)
poetiza(16 ; t)
polariza(16 ; t)
polemiza(16 ; ti+cu)
poleniza(16 ; t)
polimeriza(16 ; t)

politiza(16 ; t)
poliza(16 ; t)
pomăda(16 ; t)
pompa(16 ; t)
ponta(16 ; t)
popula(16 ; t)
populariza(16 ; t)
portretiza(16 ; t)
posta(16 ; t)
postula(16 ; t/că)
poza(16 ; t, i)
preciza(16 ; t/că)
preconiza(16 ; t/că)
[1]predestina(16 ; t/să+D)
prefigura(16 ; t)
prefixa(16 ; t)
prejudicia(17 ; ți-D.)
prelucra(16 ; t)
premedita(16 ; t/să)
premia(17 ; t)
prenota(16 ; t)
prepondera(16 ; i ; p. 3)
presa(16 ; t-să)
prescurta(16 ; t)
presta(16 ; t)
se preta(16 ; ti+la/să)
pretexta(16 ; t/că)
prevala(16 ; i ; p. 3)
se prevala(16 ; ti+de/că)
prezida(16 ; t)
prima(16 ; i)
priva(16 ; t-de)
priveghea(18 ; t, i)
privilegia(17 ; t)
priza(16 ; t)
proba(16 ; t)
proceda(16 ; i, ti+la)
procrea(18 ; t)
profana(16 ; t)
profera(16 ; t)
profesa(16 ; t)
profetiza(16 ; t)
profila(16 ; t)
programa(16 ; t/să)
progresa(16 ; i)
proiecta(16 ; t/să)
proletariza(16 ; t)
prolifera(16 ; t)
promova(16 ; t)
promulga(19 ; t)
pronostica(19 ; t/că)
proporționa(16 ; t)
propulsa(16 ; t)
prospecta(16 ; t)
se prosterna(16 ; ti+ în fața)
se prostitua(16 ; i)
proteja(16 ; t)
protesta(16 ; ti+ contra/că)
prozaiza(16 ; t)
psalmodia(17 ; i)
pudra(16 ; t)
pulsa(16 ; i)
pulveriza(16 ; t)
puncta(16 ; t)
puroia(17 ; i)
rabota(16 ; t)
racorda(16 ; t)
radia(17 ; t, i)
radicaliza(16 ; t)
radiodifuza(16 ; t)
radiografia(17 ; t)
rafina(16 ; t)
se ralia(17 ; ti+cu, la)
rambursa(16 ; t)

1. Se conjugă mai ales la pasiv, impersonal : *a(-i) fi predestinat*

raporta(16 ; t/că)
rapsodia(17 ; i)
rarefia(17 ; t)
rașcheta(16 ; t)
rata(16 ; t/să)
raționa(16 ; t)
raționaliza(16 ; t)
[1]răposa(16 ; i)
reabilita(16 ; t)
reactiva(16 ; t)
reacționa(16 ; ti+la, contra)
realiza(16 ; t)
reangaja(16 ; t)
reanima(16 ; t)
rebuta(16 ; i, t)
recalcula(16 ; t)
recapitula(16 ; t)
recenza(16 ; t)
recepta(16 ; t)
recepționa(16 ; t)
recidiva(16 ; i)
recolta(16 ; t)
recompensa(16 ; t-că)
reconcilia(17 ; t)
recondiționa(16 ; t)
reconforta(16 ; t)
reconsidera(16 ; t)
recrea(16 ; t)
se recrea(16 ; i)
recruta(16 ; t))
recupera(16 ; t)
redacta(16 ; t)
redresa(16 ; t)
reedita(16 ; t)
reexamina(16 ; t)
reflecta(16 ; t)
reforma(16 ; t)
refrigera(16 ; t)
se refugia(17 ; i)
se refula(16 ; t)
regenera(16 ; t)
regiza(16 ; t)
regla(16 ; t)
reglementa(16 ; t)
regresa(16 ; t)
regrupa(16 ; t)
regula(16 ; t)
regulariza(16 ; t)
reintegra(16 ; t)
reînarma(16 ; t)
reîncarna(16 ; t)
relata(16 ; t/că)
se relaxa(16 ; i)
reliefa(16 ; t)
remaia(17 ; t)
remania(17 ; t)
remedia(17 ; t)
rememora(16 ; t/că)
remiza(16 ; ti+cu)
remonta(16 ; t)
remorca(19 ; t)
remunera(16 ; t)
renova(16 ; t)
renta(16 ; i ; p. 3/să)
reorganiza(16 ; t)
repartiza(16 ; t)
repatria(17 ; t)
se repauza(16 ; i)
repera(16 ; t)
se repercuta(16 ; ti+asupra)
reporta(16 ; t)
reproșa(16 ; t/că)
repudia(17 ; t)
repurta(16 ; t)
se resemna(16 ; i)
responsabiliza(16 ; t)

1. Se conjugă mai ales la persoana a III-a și mai ales la trecut.

restaura(16 ; t)
restructura(16 ; t)
resuscita(16 ; t)
retracta(16 ; t/că)
retroceda(16 ; t)
retrograda(16 ; t)
retușa(16 ; t)
reutila(16 ; t)
se revanșa(16 ; i)
revela(16 ; t/că)
revoluționa(16 ; t)
rezilia(17 ; t)
ricoșa(16 ; i)
ridiculiza(16 ; t)
rima(16 ; t)
riposta(16 ; t/că)
ritma(16 ; t)
rivaliza(16 ; ti+cu)
roda(16 ; t)
romaniza(16 ; t)
romanța(16 ; t)
se rotaciza(16 ; i)
ruina(16 ; t)
ruja(16 ; t)
rula(16 ; i ; p. 3 ; t)
se rușina(16 ; ti+de)
sabota(16 ; t)
sacada(16 ; t)
salariza(16 ; t)
salva(16 ; t)
sancționa(16 ; t)
satina(16 ; t)
satiriza(16 ; t)
satura(16 ; t)
săgeta(16 ; t)
săra(16 ; t)
scalpa(16 ; t)
scanda(16 ; i, t)
scandaliza(16 ; t)
scămoșa(16 ; t)
schematiza(16 ; t)
schia(17 ; i)
schița(16 ; t)
scinda(16 ; t)
sciziona(16 ; t)
scîlcia(17 ; t)
scînteia(17 ; i)
se/scleroza(16 ; i/t)
sconta(16 ; ti+pe/să)
scruta(16 ; t)
sculpta(16 ; t)
scurta(16 ; t)
sechestra(16 ; t)
secreta(16 ; t)
secționa(16 ; t)
seculariza(16 ; t)
secunda(16 ; t)
sedimenta(16 ; t)
segmenta(16 ; t)
selecta(16 ; t)
selecționa(16 ; t)
semna(16 ; t)
semnala(16 ; t/că)
semnaliza(16 ; t/că, să)
serba(16 ; t)
sesiza(16 ; t/că)
sfida(16 ; t)
se sforța(16 ; ti+să)
sigila(16 ; t)
simboliza(16 ; t)
simpatiza(16 ; ti+cu)
simula(16 ; t/că)
sincroniza(16 ; t)
sindicaliza(16 ; t)
singulariza(16 ; t)
sintetiza(16 ; t)
sistematiza(16 ; t)
situa(16 ; t)
sîngera(16 ; i)
slaviza(16 ; t)
socializa(16 ; t)
se solda(16 ; ti+cu)

solfegia(17 ; i)
se solidariza(16 ; ti+cu)
soluţiona(16 ; t)
soma(16 ; t-să)
somnola(16 ; i)
sonda(16 ; t)
sonoriza(16 ; t)
sorta(16 ; t)
spaţia(17 ; t)
se/specializa(16 ; i/t)
specula(16 ; t)
spiona(16 ; t, i)
se spiritualiza(16 ; i)
spitaliza(16 ; t)
sprinta(16 ; i)
spuma(16 ; t)
stabiliza(16 ; t)
stagna(16 ; i)
standardiza(16 ; t)
statua(16 ; t/că, să)
staţiona(16 ; i)
stenografia(17 ; t)
steriliza(16 ; t)
stigmatiza(16 ; t)
se/stila(16 ; i/t)
stiliza(16 ; t)
stima(16 ; t)
stimula(16 ; t-la/să)
stipula(16 ; t/că)
stoca(19 ; t)
stopa(16 ; t)
strangula(16 ; t)
strîmta(16 ; t)
strîmtora(16 ; t)
structura(16 ; t)
studia(17 ; t)
stupefia(17 ; t)
subalimenta(16 ; t)
subaprecia(17 ; t)
subestima(16 ; t)
subevalua(16 ; t)
subgrupa(16 ; t)
subintitula(16 ; t)
subînchiria(17 ; t)
sublima(16 ; t)
sublinia(17 ; t)
submina(16 ; t)
subordona(16 ; t)
substantiviza(16 ; t)
subsuma(16 ; t)
subtiliza(16 ; t)
subţia(17 ; t)
subvenţiona(16 ; t)
suda(16 ; t)
sugera(16 ; t/că, să)
sugestiona(16 ; t-că)
suplimenta(16 ; t)
supraaprecia(17 ; t)
supraestima(16 ; t)
supralicita(16 ; t)
supraveghea(16 ; t)
supura(16 ; i)
se/surmena(16 ; i/t)
suspecta(16 ; t-că)
şantaja(16 ; t)
şapirografia(17 ; t)
şarja(16 ; t, i)
şamota(16 ; t)
şchiopa(16 ; t)
şchiopăta(16 ; i)
şcolariza(16 ; t)
şicana(16 ; t)
şifona(16 ; t)
se şifona(16 ; i)
şoca(19 ; t ; p. 3/că)
şoma(16 ; i)
ştampila(16 ; t)
ştanţa(16 ; t)
şuta(16 ; i)
tachina(16 ; t)
talona(16 ; t)
taluza(16 ; t)

tampona(16 ; t)
tapa(16 ; t-„de")
tapeta(16 ; t)
tatona(16 ; t)
tatua(16 ; t)
taxa(16 ; t)
tămîia(17 ; t)
tărăgăna(16 ; t)
teatraliza(16 ; t)
telefona(16 ; t/să+D.)
teleghida(16 ; t)
telegrafia(17 ; t/să+D.)
televiza(16 ; t)
tempera(16 ; t)
temporiza(16 ; t)
tenta(16 ; t/să)
teoretiza(16; ti+despre)
tergiversa(16 ; t)
teroriza(16 ; t)
testa(16 ; t/că)
tezauriza(16 ; t)
timbra(16 ; t)
tipiza(16 ; t)
tiraniza(16 ; t)
titulariza(16 ; t)
toasta(16 ; i)
tolera(16 ; t/să)
torpila(16 ; t)
tortura(16 ; t)
totaliza(16 ; t)
transfigura(16 ; t)
transplanta(16 ; t)
tranșa(16 ; t)
tranzita(16 ; t)
trasa(16 ; t)
trata(16 ; t)
trata(16 ; ti+cu)
traversa(16 ; t)
trăda(16 ; t)
trena(16 ; i)
trepăda(16 ; i)
trepida(16 ; i)
tria(17 ; t)
tricota(16 ; t)
tripla(16 ; t)
trișa(16 ; t, i)
trivializa(16 ; t)
trîmbița(16 ; t, i)
trona(16 ; i)
truca(19 ; t)
trunchia(17 ; t)
tumefia(17 ; t)
turba(16 ; i)
turmenta(16 ; t)
turna(16 ; t)
tușina(16 ; t)
tutela(16 ; t)
ulcera(16 ; i)
ultragia(17 ; t)
umaniza(16 ; t)
uniformiza(16 ; t)
ura(16 ; t)
urgenta(16 ; t)
(se)urina(16 ; i)
urma(16 ; t/să ; i)
usturoia(17 ; t)
ușura(16 ; t)
utila(16 ; t)
utiliza(16 ; t)
uza(16 ; t)
se uza(16 ; i)
vaccina(16 ; t)
vagabonda(16 ; i)
valida(16 ; t)
valora(16 ; i ; p. 3)
valsa(16 ; i)
se/vaporiza(16 ; i/t)
varia(17 ; t, i)
vegeta(16 ; i)
veghea(18 ; t, ti+la/să)
vehicula(16 ; t)
se velariza(16 ; i)

venera(16 ; t)
ventila(16 ; t)
vexa(16 ; t)
via(17 ; i)
vibra(16 ; i, t)
vicia(17 ; t)
viola(16 ; t)
violenta(16 ; t)
vira(16 ; t, i)
visa(16 ; t/că, să)
viza(16 ; t)
viziona(16 ; t)
vizita(16 ; t)
vîna(16 ; t)
voala(16 ; t)
vocaliza(16 ; t)
vocifera(16 ; i)
voiaja(16 ; i)
se volatiliza(16 ; i)
voma(16 ; i)
vota(16 ; t, i)
vulcaniza(16 ; t)
vulgariza(16 ; t)
zimța(16 ; t)

TIPUL II DE FLEXIUNE

Clasa I_a : verbe cu sufixul -I-, în structura temei trivalente și sufixul -Ø-, în structura temei prezentului (singular)

absolvi(5 ; t)
absorbi(8 ; t)
acoperi(5 ; t)
adormi(8 ; i, t)
ascuți(1 ; t)
asmuți(1 ; t)
atribui(9 ; t)
auzi(1 ; t/că, *să*)
azvîrli(1 ; t)
behăi(9 ; i ; p. 3)
birui(9 ; t)
se bizui(9 ; ti+pe)
bîigui(9 ; t)
bîjbîi(9 ; i)
se bîlbîi(9 ; i)
bîntui(9 ; i ; p. 3)
se bîțîi(9 ; i)
bîzîi(9 ; i ; p. 3)
bubui(9 ; i)
chiorăi(9 ; i ; p. 3)
chițcăi(9 ; i ; p. 3)
chiui(9 ; i)
cîrîi(9 ; i ; p. 3)
clefăi(9 ; i)
conferi(5 ; t-D.)
consimți(1 ; ti+la/să)
constitui(9 ; t, „cop.")
contraveni(4 ; ti+D.)
contribui(9 ; ti+la/să)
-i conveni(4 ; ti ; p. 3/ că, să)
(i) se cuveni(4 ; ti ; p. 3/să)
deferi(5 ; t)
descoperi(5 ; t)
despărți(3 ; t)
destitui(9 ; t)
deveni(4 ; cop.)
dezdoi(10 ; t)
dezlănțui(9 ; t)
dezminți(1 ; t/că)
dezvălui(9 ; t/că)
dibui(9 ; t)

diferi(5 ; ti+de)
distribui(9 ; t)
dîrdîi(9 ; i)
dormi(8 ; i)
dudui(9 ; i ; p. 3)
durdui(9 ; i ; p. 3)
durui(9 ; i ; p. 3)
fi(nereg. ; i)
fîlfîi(9 ; i ; p. 3)
fîsîi(9 ; i ; p. 3)
fîșîi(9 ; i ; p. 3)
se fîțîi(9 ; i)
fugi(1 ; i)
gîfîi(9 ; i)
gîgîi(9 ; i ; p. 3)
gîtui(9 ; t)
grohăi(9 ; i ; p. 3)
hămăi(9 ; i ; p. 3)
hîrîi(9 ; i)
horcăi(9 ; i)
hurui(9 ; i)
ieși(1 ; i)
institui(9 ; t)
interveni(4 ; i)
împărți(3 ; t)
împuți(1 ; t)
-și închipui(9 ; t/că)
[1]îndoi(10 ; t)
îngădui(9 ; t/să)
înghesui(9 ; t)
înghiți(1 ; t/*să*)
înlănțui(9 ; t)
înnăbuși(5 ; t)
înșirui(9 ; t)
învălui(9 ; t)
învîrti(1 ; t)
se învîrti(1 ; ti+de/să)
jupui(11 ; t)

se lăfăi(9 ; i)
măcăi(9 ; i ; p. 3)
minți(1 ; t)
miorlăi(9 ; i ; p. 3)
se miorlăi(9 ; i)
mirosi(8 ; i, t/„că")
mistui(9 ; t)
mîntui(9 ; t)
mîrîi(9 ; i)
molfăi(9 ; t)
mormăi(9 ; t, i)
moțăi(9 ; i)
muri(8 ; i)
nărui(9 ; t)
i se năzări(3 ; ti ; p. 3/că)
oferi(5 ; t-să)
orăcăi(9 ; i)
parveni(4 ; i)
parveni(4 ; ti ; p. 3)
pieri(1 ; i)
pipăi(9 ; t)
piui(9 ; i)
pîlpîi(9 ; i)
pîrîi(9 ; i)
plescăi(9 ; i)
presimți(1 ; t/că)
preveni(4 ; t-că, să)
proveni(4 ; i)
pufăi(9 ; i)
puți(1 ; i)
răpăi(9 ; i ; p. 3)
răsări(3 ; i ; p. 3)
reconstitui(9 ; t)
se, referi(5 ; ti+la ; ti+despre)
reieși(1 ; i ; p. 3/că)
repezi(1 ; t)

---

1. Cu sensul „a avea dubii", primește la prezent sufixul *-ESC-* și formă pronominală : *mă îndoiesc, te îndoiești* etc.

se repezi(1 ; ti+la/să)
(se) resimți(1 ; t, (i))
resorbi(8 ; t)
restitui(9 ; t)
retribui(9 ; t)
reveni (4; i)
-i reveni(4 ; i ; p. 3/să)
-și reveni(4 ; i)
rîcîi(9 ; t)
rîgîi(9 ; i)
ronțăi(9 ; t)
sări(3 ; i)
scîrțîi(9 ; i ; p. 3 ; t)
sfîrîi(9 ; i ; p. 3)
sforăi(9 ; i)
simți(1 ; t/că)
sîcîi(9 ; t)
sîsîi(9 ; i)
se smiorcăi(9 ; i)
sorbi(9 ; t)
sprijini(1 ; t-să)
stărui(9 ; ti+în/să)
substitui(9 ; t)
sudui(9 ; i, t)
suferi(6 ; i ; t)
sui(9 ; t)
surveni(4 ; i ; p. 3)
șovăi(9 ; i)
ști(nereg. ; t/să, că)
tîrîi(9 ; t)
tîrșîi(9 ; t)
țîrîi(9 ; i, t)
trebui(9 ; i, ti ; p. 3/să)
tresări(3 ; i)
tropăi(9 ; i)
țiui(9 ; i ; p. 3)
țîrîi(9 ; i ; p. 3)
țopăi(9 ; i)
veni(4 ; i)
-i veni(4 ; ti ; p. 3/să)
vîjîi(9 ; i ; p. 3)
se zbengui(9 ; i)
zgîlțîi(9 ; t)
zbîrnîi(9 ; i)
zgudui(9 ; t)
zîzîi(9 ; i)
zornăi(9 ; i)
zumzăi(9 ; i)
zvîrli(1 ; t)

Clasa I_b: verbe cu sufixul -I-, în structura temei trivalente și sufixul -ESC-, în structura temei I a prezentului

aboli(12 ; t)
absolvi(12 ; t)
aburi(12 ; t)
se/acri(12 ; i/t)
i se acri(12 ; ti+de/să; p. 3)
adăposti(12 ; t)
ademeni(12 ; t-să)
adeveri(12 ; t/că)
adînci(12 ; t)
adumbri(12 ; t)
acrisi(12 ; t)
afurisi(12 ; t)
se afurisi(12 ; i)
aghezmui(13 ; t)
se aghezmui(13 ; i)
agonisi(12 ; t)
albăstri(12 ; t)
albi(12 ; t, i)
alcătui(13 ; t)
alipi(12 ; t)
altoi(13 ; t)
amăgi(12 ; t)
ameți(12 ; i, t)

aminti(12 ; t/că, să+D.)
-și aminti(12 ; ti+de/că)
amorți(12 ; i, t)
amurgi(12 ; i ; p. 3)
amuți(12 ; i)
arămi(12 ; t)
arcui(13 ; t)
argăsi(12 ; t)
argăți(12 ; t, ti+la)
argintui(13 ; t)
arvuni(12 ; t)
asemui(13 ; t-cu)
aservi(12 ; t)
asfinți(12 ; i)
aspri(12 ; t)
asupri(12 ; t)
aținti(12 ; t)
ațipi(12 ; i)
auri(12 ; t)
batjocori(12 ; t)
bălăbăni(12 ; t)
se bălăci(12 ; i)
bălăngăni(12 ; t)
bălti(12 ; i)
bănui(13 ; t/că)
bărbieri(12 ; t)
bătători(12 ; t)
bătuci(12 ; t)
benchetui(13 ; i)
beșteli(12 ; t)
beteji(12 ; t)
biciui(13 ; t)
binevoi(13 ; t/să)
bîrfi(12 ; t)
blegi(12 ; t)
bocăni(12 ; t)
boci(12 ; t, i)
bodogăni(12 ; i)
boi(13 ; t)
se boieri(12 ; i)
bolborosi(12 ; t, i)
se boldi(12 ; ti+la)
boli(12 ; i)
bolmoji(12 ; t)
bolti(12 ; t)
bombăni(12 ; i, t)
boncălui(13 ; i)
boroni(12 ; t)
borteli(12 ; t)
boscorodi(12 ; t, i)
se boșorogi(12 ; i)
boți(12 ; t)
se brînzi(12 ; i)
[1]brodi(12 ; i)
bruftui(13 ; t)
bucăți(12 ; t)
buchi(12 ; t, i)
buchisi(12 ; t)
bufni(12 ; t)
buimăci(12 ; t)
bulgări(12 ; t)
se buluci(12 ; i)
burduși(12 ; t)
se burzului(13 ; ti+la)
buși(12 ; t)
butăși(12 ; t)
buzunări(12 ; t)
calici(12 ; t, i)
se calici(12 ; ti+la)
se canoni(12 ; ti+cu, i)
catadixi(12 ; t+să)
categorisi(12 ; t)
se căciuli(12 ; ti+la, în fața)
căftăni(12 ; t)
se căi(13 ; i)
călări(16 ; t)
călători(12 ; i)

1. În locuțiunea verbală *a o brodi*.

călăuzi(12 ; t)
căli(12 ; t)
se/călugări(12 ; i/t)
căni(12 ; t)
se căpătui(13 ; i)
căptuşi(12 ; t)
cărăbăni(12 ; t)
se cărăbăni(12 ; i)
căsăpi(12 ; t)
căsători(12 ; t)
se cătăni(12 ; i)
se căzni(12 ; ti+să)
cercui(13 ; t)
cerni(12 ; t)
cerşi(12 ; i, t)
cerui(13 ; t)
chefui(13 ; i)
chelălăi(13 ; i ; p. 3)
chelfăni(12 ; t)
cheli(12 ; i)
cheltui(13 ; t)
se chercheli(12 ; i)
chibzui(13 ; t)
chicoti(12 ; i)
chinui(13 ; t)
se chinui(13 ; ti+cu/să)
se chirci(12 ; i)
chiti(12 ; t)
chitui(13 ; t)
chiuli(12 ; i)
cicăli(12 ; t)
cinsti(12 ; t)
ciocăni(12 ; t)
se ciocoi(13 ; i)
ciomăgi(12 ; t)
ciopîrţi(12 ; t)
ciopli(12 ; t)
ciordi(12 ; t)
se ciorovăi(13 ; ti+cu)
ciripi(12 ; i ; p. 3)
citi(12 ; t/că)
ciuciuli(12 ; t)
ciufuli(12 ; t)
ciuguli(12 ; t)
[1]ciuli(12 ; t)
ciunti (12; t)
ciupi(12 ; t)
ciurui(13 ; t)
cîntări(12 ; t)
cîrmi(12 ; t)
cîrmui(13 ; t)
cîrni(12 ; t)
cîrpi(12 ; t)
cîrti(12 ; ti+contra)
clădi(12 ; t)
clămpăni(12 ; i)
clănţăni(12 ; ti+D.)
clăti(12 ; t)
cleveti(12 ; ti+contra)
clinti(12 ; t)
clipi(12 ; i)
clipoci(12 ; i)
cloci(12 ; t ; p. 3)
clocoti(12 ; i)
cloncăni(12 ; i ; p. 3)
cobi(12 ; i)
se cocli(12 ; i)
cocoloşi(12 ; t)
se cocoloşi(12 ; i)
se codi(12 ; i)
coji(12 ; t)
colbăi(13 ; t)
compătimi(12 ; t-că)
complini(12 ; t)
conlocui(12 ; ti+cu)
se consfătui(13 ; ti+cu)
consfinţi(12 ; t)
construi(13 ; t)

1. În expresia verbală *a ciuli urechile*.

conteni(12 ; t/să)
contopi(12 ; t)
converti(12 ; t-să)
convicţui(13 ; ti+cu)
convorbi(12 ; ti+cu)
copilări(12 ; i)
copili(12 ; t)
copleşi(12 ; t)
se corăsli(12 ; i)
se corci(12 ; i)
corcoli(12 ; t)
cosi(12 ; t)
cositori(12 ; t)
coşcovi(12 ; t)
coşi(12 ; t)
cotcodăci(12 ; i ; p. 3)
coti(12 ; i)
cotrobăi(13 ; i)
cotropi(12 ; t)
covăsi(12 ; t)
covîrşi(12 ; i)
cîrni(12 ; i)
croi(13 ; t)
croncăni(12 ; i ; p. 3)
se cruci(12 ; i)
ctitori(12 ; t)
cuceri(12 ; t)
se cuconi(12 ; i)
se cuibări(12 ; i)
se/cuminţi(12 ; i/t)
cumpăni(12 ; t)
se damblagi(12 ; i)
dădăci(12 ; t)
dăinui(13 ; i)
dăltui(13 ; t)
dăngăni(12 ; t)
dărăci(12 ; t)
dărui(13 ; t+D.)
dăscăli(12 ; t)
defini(12 ; t)
denumi(12 ; t)
deosebi(12 ; t)
depăşi(12 ; t)
desăvîrşi(12 ; t)
descîlci(12 ; t)
descoji(12 ; t)
se descotorosi(12 ; ti+de)
descreţi(12 ; t)
descumpăni(12 ; t)
deservi(12 ; t)
se/desfrunzi(12 ; i/t)
desluşi(12 ; t)
despăduri(12 ; t)
despăgubi(12 ; t)
despăinjeni(12 ; t)
despături(12 ; t)
despleti(12 ; t)
despotmoli(12 ; t)
desprejmui(13 ; t)
destăinui(13 ; t/că)
destroieni(12 ; t)
desţeleni(12 ; t)
dezamăgi(12 ; t)
dezăpezi(12 ; t)
dezgoli(12 ; t)
dezlipi(12 ;)
se/dezmetici(12 ; i/t)
dezmirişti(12 ; t)
se/dezmorţi(12 ; i/t)
dezmoşteni(12 ; t)
deznădăjdui(13 ; i)
dezobişnui(13 ; t-să)
dezrăsuci(12 ; t)
dezrobi(12 ; t)
dezveli(12 ; t)
dezvinovăţi(12 ; t)
dibăci(2 ; i)
dichisi(12 ; t)
dispreţui(13 ; t)
dobîndi(12 ; t)
doftorici(12 ; t)
dogi(12 ; t)

doini(12 ; i)
dojeni(12 ; t)
domestici(12 ; t)
domni(12 ; i)
domoli (12 ; t)
dondăni(12 ; i)
dori(12 ; t/să)
dosi(12 ; t)
dospi(12 ; i)
dovedi(12 ; t/că, +„să")
drăcui(13 ; t, i)
drăgosti(12 ; t)
drămui(13 ; t)
dubi(12 ; t)
duhăni(12 ; i)
duhni(12 ; i)
se dumeri(12 ; ti+că)
dupăci(12 ; t)
dușmăni(12 ; t)
economisi(12 ; t)
se fandosi(12 ; i)
făgădui(13 ; t/că, să)
se făli(12 ; ti+cu/că)
făuri(12 ; t)
feri(12 ; t-de/să)
ferici(12 ; t)
se fîstîci(12 ; i)
flămînzi(12 ; i)
flecări(12 ; ti+despre)
se foi(13 ; i)
(se)folosi(12 ; t, (ti+de))
forfoti(12 ; i)
foșni(12 ; i ; p. 3 ; t)
se/frăgezi(12 ; i/t)
frunzări(12 ; t)
se fuduli(12 ; ti+cu/că)
fugări(12 ; t)
fulgui(13 ; i ; p. 3)
garnisi(12 ; t)
găsi(12 ; t/+„că")
găti(12 ; t)
găuri(12 ; t)
găzdui(13 ; t)
gelui(13 ; t)
gerui(13 ; i ; p. 3 ; t)
se ghemui(13 ; i)
ghici(12 ; t/că)
se ghiftui(13 ; i)
ghionti(12 ; t)
gîndi(12 ; i, t/+„că")
se gîndi(12 ; ti+la/să, că)
gîngăvi(12 ; i)
gînguri(12 ; i)
se gîrbovi(12 ; i)
glăsui(13 ; t/că)
glumi(12 ; i)
goli(12 ; t)
goni(12 ; t, i)
se gospodări(12 ; i)
grăbi(12 ; t-să)
grăi(13 ; i, t)
greși(12 ; t)
se grozăvi(12 ; ti+cu/că)
se gunoi(13 ; i)
haiduci(12 ; i)
se haiduci(12 ; i)
hăitui(13 ; t)
hălădui(13 ; i)
se hărnici(12 ; i)
hărțui(13 ; t)
hăuli(12 ; i)
hirotonisi(12 ; t)
se hîrjoni(12 ; i)
hodorogi(12 ; i, t)
hohoti(12 ; i)
hoinări(12 ; i)
hori(12 ; i)
hrăni(12 ; t)
huidui(13 ; t)
huli(12 ; t)
humui(13 ; t)
huzuri(12 ; i)

icni(12 ; i)
se/idioţi(12 ; i/t)
ieftini(12 ; t)
instrui(13 ; t)
interverti(12 ; t)
intui(13 ; t/că)
investi(12 ; t)
irosi(12 ; t)
iscăli(12 ; t)
iscodi(12 ; t)
ispăşi(12 ; t)
ispiti(12 ; t)
isprăvi(12 ; t/să)
istorisi(12 ; t/că)
istovi(12 ; t)
iubi(12 ; t)
iuţi(12 ; t)
se ivi(12 ; i)
izbăvi(12 ; t-de)
izbi(12 ; t)
izbîndi(12 ; t+să ; ti+în)
izbucni(12 ; i)
izbuti(12 ; t/să)
izgoni(12 ; t)
izvodi(12 ; t)
îmbătrîni(12 ; i, t)
îmbîcsi(12 ; t)
îmblăni(12 ; t)
îmblînzi(12 ; t)
îmboboci(12 ; i)
îmbogăţi(12 ; t)
îmboldi(12 ; t-la/să)
se/îmbolnăvi(12 ; i/t)
îmbrînci(12 ; t)
îmbrobodi(12 ; t)
îmbucătăţi(12 ; t)
se îmbulzi(12 ; i)
îmbunătăţi(12 ; t)
se îmburghezi(12 ; i)
împăciui(13 ; t)
împăduri(12 ; t)
se împăinjeni(12 ; i)
împămînteni(12 ; t)
împărăţi(12 ; i)
împărtăşi(12 ; t)
se împărtăşi(12 ; i)
împătri(12 ; t)
împături(12 ; t)
împietri(12 ; i)
împînzi(12 ; t)
împleti(12 ; t)
se împletici(12 ; i)
(se) împlini(12 ; t, (i ; p. 3)
împodobi(12 ; t)
se împotmoli(12 ; i)
se împotrivi(12 ; ti+la, D/să)
împrejmui(13 ; t)
se/împrieteni(12 ; i/t+cu)
împroprietări(12 ; t)
înavuţi(12 ; t)
înăcri(12 ; t)
înălbăstri(12 ; t)
înălbi(12 ; t)
înăspri(12 ; t)
încălzi(12 ; t)
încărunţi(12 ; i)
încercui(13 ; t)
încetăţeni(12 ; t)
încetini(12 ; t)
încîlci(12 ; t)
se încolăci(12 ; i)
încolţi(12 ; i, „t“)
încremeni(12 ; i)
încreţi(12 ; t)
încropi(12 ; t)
se încuscri(12 ; ti+cu)
se îndeletnici(12 ; ti+cu)
îndeplini(12 ; t)
îndigui(13 ; t)
se/îndîrji(12 ; i/t)

se/îndobitoci(12 ; i/t)
se îndoi(13 ; ti+de/că)
se/îndrăci(12 ; i/t)
îndrăgi(12 ; t)
se îndrăgosti(12 ; ti+de)
îndrăzni(12 ; t/să)
îndreptăți(12 ; t-să)
îndulci(12 ; t)
înfăptui(13 ; t)
înflori(12 ; i ; p. 3, „t")
înfofoli(12 ; t)
înfrăți(12 ; i ; p. 3 ; t)
înfrunzi(12 ; i; p. 3)
îngălbeni(12 ; i, t)
îngrădi(12 ; t)
îngrămădi(12 ; t)
(se)îngriji(12 ; t ; (ti+de/să)
îngrozi(12 ; t)
înjosi(12 ; t)
înjumătăți(12 ; t)
înlemni(12 ; i)
înlesni(12 ; t/să+D.)
înlocui(13 ; t)
înmărmuri(12 ; i)
înmii(13 ; t)
înmuguri(12 ; i)
înmulți(12 ; t)
se înmulți(12 ; i)
înnădi(12 ; t)
se înnădi(12 ; ti+la/să)
se/înnămoli(12 ; i/t)
înnebuni(12 ; i, t)
înnegri(12 ; t)
înnoi(12 ; t)
se/înrăi(13 ; i/t)
se/înrăutăți(12 ; i/t)
înrîuri(12 ; t, ti+asupra)
înrobi(12 ; t)
înroși(12 ; t)
se înrudi(12 ; ti+cu)
se/însănătoși(12 ; i/t)
însoți(12 ; t)
instări(12 ; t)
se/însufleți(12 ; i/t)
-și însuși(12 ; t)
însuti(12 ; t)
întări(12 ; t)
înteți(12 ; t)
întineri(12 ; i, t)
întipări(12 ; t)
întîlni(12 ; t)
întocmi(12 ; t)
întovărăși(12 ; t)
întregi(12 ; t)
întrei(13 ; t)
întrezări(12 ; t/că)
se/întroieni(12 ; i/t)
întruni(12 ; t)
se întruni(12 ; i)
înțeleni(12 ; t)
se/înțepeni(12 ; i/t)
înțoli(12 ; t)
se învălmăși(12 ; i)
se învechi(12 ; i)
înveli(12 ; t)
înverzi(12 ; i ; p. 3 ; t)
înveseli(12 ; t)
învesti(12 ; t)
învineți(12 ; t)
învinovăți(12 ; t-că)
învinui(13 ; t-de/că)
învoi(13 ; t-să)
se învoi(13 ; i)
învrăjbi(12 ; t)
se învrednici(12 ; ti+să)
înzăpezi(12 ; t)
se/înzdrăveni(12 ; i/t)
înzeci(12 ; t)
jecmăni(12 ; t)
jefui(13 ; t)

ȷeli(12 ; t)
jertfi(12 ; t)
jigni(12 ; t)
jindui(13 ; ti+la, după/să)
jugăni(12 ; t)
juli(12 ; t)
jumuli(12 ; t)
jupi(12 ; t)
jurui(12 ; t)
se lăcomi(12 ; ti+la/să)
lăcui(13 ; t)
lămuri(12 ; t-că, să)
lărgi(12 ; t)
lăstări(12 ; i, t)
lăţi(12 ; t)
lecui(12 ; t)
legiui(13 ; t)
se lehămeti(12 ; ti+de/să)
lehuzi(12 ; i)
lenevi(12 ; i)
se lenevi(12 ; i)
licări(12 ; i)
limpezi(12 ; t)
linguşi(12 ; t)
se/linişti(12 ; i/t)
lipi(12 ; t)
lipsi(12 ; i, t-de)
lîncezi(12 ; i)
locui(13 ; i)
logodi(12 ; t)
lovi(12 ; t)
luci(12 ; i)
lungi(12 ; t)
lustrui(13 ; t)
maimuţări(12 ; t)
mazili(12 ; t)
măcelări(12 ; t)
măguli(12 ; t)
mărgini(12 ; t)
se mărgini(12 ; ti+la/să)
mări(12 ; t)
mărşălui(13 ; i)
mărturisi(12 ; t/că)
măslui(13 ; t)
meni(12 ; t/să)
meşteri(12 ; t)
meşteşugi(12 ; t)
migăli(12 ; t)
[1](se)miji(12 ; i)
mijloci(12 ; t)
se milogi(12 ; i)
milostivi(12 ; t)
se milostivi(12 ; ti+de)
milui(13 ; t)
mirui(13 ; t)
mitui(13 ; t)
mîhni(12 ; t)
se mîli(12 ; i)
se mîndri(12 ; ti+cu/că)
mînji(12 ; t)
mînui(13 ; t)
se mîrşăvi(12 ; i)
mîzgăli(12 ; t)
mocni(12 ; i)
se mocăi(13 ; i)
se mofturi(12 ; i)
se mojici(12 ; i)
moleşi(12 ; t)
molipsi(12 ; t)
momi(12 ; t)
morfoli(12 ; t)
moşi(12 ; t)
moşmoli(12 ; t)
moşteni(12 ; t)
mototoli(12 ; t)
mozoli(12 ; t)

1. În expresia verbală *a (se) miji de ziuă*

mucegăi(13 ; i)
mucezi(12 ; t)
mugi(def. ; i ; p. 3)
mulţumi(12 ; t, ti+D)
se mulţumi(12 ; ti+cu/să)
munci(12 ; i)
se munci(12 ; ti+cu/să)
murdări(12 ; t)
murui(13 ; t)
musti(12 ; i)
muştrului(13 ; t)
muţi(12 ; i)
năclăi(13 ; t)
nădăjdui(13 ; ti+în/să)
năduşi(12 ; i)
i se năluci(12 ; ti ; p. 3/că)
-l năpădi(12 ; t ; p. 3)
năpăstui(13 ; t)
năpîrli(12 ; i)
se năpusti(12 ; ti+asupra)
se nărăvi(12 ; ti+la/să)
născoci(12 ; t/că)
năşi(12 ; t)
năuci(12 ; t)
năvădi(12 ; t)
năvăli(12 ; i)
năvodi(12 ; i)
năzui(13 ; ti+la, spre/să)
necăji(12 ; t)
necinsti(12 ; t)
nedreptăţi(12 ; t)
nedumeri(12 ; t)
nelinişti(12 ; t)
nemulţumi(12 ; t)
nenoroci(12 ; t)
nesocoti(12 ; t)
netezi(12 ; t)
nimeri(12 ; t)
se nimeri(12 ; i ; p. 3/să, că)
nimici(12 ; t)
nitui(13 ; t)
noroi(13 ; t)
numi(12 ; t)
se nunti(12 ; i)
nutri(12 ; t)
obişnui(13 ; t-cu/să)
oblădui(13 ; t)
obloji(12 ; t)
obosi(12 ; i, t)
se obrăznici(12 ; i)
ochi(12 ; t, ti+asupra)
ocoli(12 ; t)
ocroti(12 ; t)
se odihni(12 ; i)
se ofili(12 ; i)
oglindi(12 ; t)
ologi(12 ; t)
omeni(12 ; t)
opări(12 ; t)
se opinti(12 ; i)
se oploşi(12 ; i)
opri(12 ; t-de la, din/să)
orbi(12; i, t)
orîndui(13 ; t/să)
oropsi(12 ; t)
osîndi(12 ; t-la/să)
osteni(12 ; i)
ostoi(13 ; t)
otrăvi(12 ; t)
oţeli(12 ; t)
oţeti(12 ; t)
pardosi(12 ; t)
păcăli(12 ; t)
se păcătoşi(12 ; i)
păcătui(13 ; i)
păgubi(12 ; t)
pălăvrăgi(12 ; i)
păli(12 ; i)
păli(12 ; t)
pălmui(13 ; t)
părăgini(12 ; i)

părăsi(12 ; t)
părtini(12 ; t)
părui(13 ; t)
păsui(13 ; t)
păși(12 ; t)
pătimi(12 ; t)
pături(12 ; t)
păți(12 ; t)
păzi(12 ; t-să)
pecetlui(13 ; t)
pedepsi(12 ; t)
perpeli(12 ; t)
se perverti(12 ; i)
pescui(13 ; t, i)
petici(12 ; t)
picoti(12 ; i)
pietrui(13 ; t)
pili(12 ; t)
se pili(12 ; i)
pingeli(12 ; t)
se pipernici(12 ; i)
pironi(12 ; t)
piroti(12 ; i)
pisălogi(12 ; t)
se pistrui(13 ; i)
piti(12 ; t)
pizmui(13 ; t)
pîndi(12 ; t)
pîngări(12 ; t)
pîrgui(13 ; i)
pîrjoli(12 ; t)
pîrli(12 ; t)
plămădi(12 ; t)
plănui(13 ; t/să)
plăsmui(13 ; t)
plăti(12 ; t)
se pleoști(12 ; i)
plesni(12 ; t)
se pleșuvi(12 ; i)
plictisi(12 ; t)
se plictisi(12 ; i)
plivi(12 ; t)
se ploconi(12 ; ti+în fața)
plumbui(13 ; t)
plutări(12 ; i)
pluti(12 ; i)
se pocăi(13 ; i)
poci(12 ; t/că)
pocni(12 ; t, i)
podi(12 ; t)
l-[1]podidi(12 ; t ; p. 3)
pofti(12 ; t-să)
polei(13 ; t)
pomeni(12 ; t)
se pomeni(12 ; ti+cu/să)
ponegri(12 ; t)
se ponosi(12 ; i)
se/popi(12 ; i/t)
poposi(12 ; i)
popri(12 ; t)
porecli(12 ; t)
porni(12 ; i, t)
(se)porni(12 ; i ; p. 3/ să ; t+să)
porunci(12 ; t/să)
posti(12 ; i)
se poticni(12 ; i)
potcovi(12 ; t)
potoli(12 ; t)
potopi(12 ; t)
potrivi(12 ; t)
se potrivi(12 ; ti+la)
povățui(13 ; t-să)
povesti(12 ; t/că)
se povîrni(12 ; i)
prăbuși(12 ; t)
prăfui(13 ; t)
prăji(12 ; t)

[1]. În expresia *a-l podidi plînsul* și în alte cîteva.

prăpădi(12 ; t)
se prăpădi(12 ; i)
prăsi(12 ; t)
prăşi(12 ; t)
prăvăli(12 ; t)
prăznui(13 ; t)
preamări(12 ; t)
precumpăni(12 ; i)
precupeţi(12 ; t)
pregăti(12 ; t-de/să)
prelungi(12 ; t)
se/preoţi(12 ; i/t)
preţui(13 ; t)
prevesti(12 ; t/că)
pribegi(12 ; i)
pricinui(13 ; t)
se pricopsi(12 ; i)
[1]prididi(12 ; ti+cu)
prigoni(12 ; t)
prilejui(13 ; t/să+D.)
-i prii(13 ; ti ; p. 3/să, că)
primejdui(13 ; t)
primeni(12 ; t)
primi(12 ; t/să)
se pripăşi(12 ; i)
se pripi(12 ; i)
priponi(12 ; t)
prisosi(12 ; ti+D ; p. 3)
pritoci(12 ; t)
privi(12 ; t)
prînzi(12 ; i)
procopsi(12 ; t)
prohibi(12 ; t)
prohodi(12 ; i)
prooroci(12 ; t/că)
propăşi(12 ; t)
propăvădui(13 ; t)
propti(12 ; t)
proslăvi(12 ; t)
prosti(12 ; t-să)
se prosti(12 ; i)
se proţăpi(12 ; i)
pufni(12 ; i)
se puhăvi(12 ; i)
pui(13 ; i ; p. 3)
pustii(13 ; t)
putrezi(12 ; i)
se rablagi(12 ; i)
se ramoli(12 ; i)
rasoli(12 ; t)
răbufni(12 ; i)
răci(12 ; i, t)
răcni(12 ; i, ti+la)
se/răcori(12 ; i/t)
se răfui(13 ; ti+cu)
răguşi(12 ; i)
răni(12 ; t)
răpi(12 ; t)
rări(12 ; t)
răsădi(12 ; t)
răscloci(12 ; t)
răscoli(12 ; t)
răscroi(13 ; t)
răsfoi(13 ; t)
răspîndi(12 ; t)
răsplăti(12 ; t)
se/răspopi(12 ; i/t)
răstălmăci(12 ; t)
se răsti(12 ; ti+la)
răstigni(12 ; t)
răsuci(12 ; t)
rătăci(12 ; i, t)
se răţoi(13 ; ti+la)
răvăşi(12 ; t)
se războí(13 ; ti+cu)
se răzgîndi(12 ; i)
se/răzleţi(12 ; i/t)

[1]. Mai ales în formă negativă, *a nu mai prididi cu treburile.*

se/răzvrăti(12 ; i/t)
reaminti(12 ; t/că, să)
-şi reaminti(12 ; ti+de/că, să)
rebegi(12 ; i)
reciti(12 ; t)
reconstrui(13 ; t)
redobîndi(12 ; t)
regăsi(12 ; t)
reîntîlni(12 ; t)
restabili(12 ; t)
retrăi(13 ; i, t)
reuni(12 ; t)
reuşi(12 ; t/să)
revizui(13 ; t)
risipi(12 ; t)
se rîncezi(12 ; i)
rîndui(13 ; t/să)
rîni(12 ; t)
rînji(12 ; i)
rîşni(12 ; t)
rîvni(12 ; ti+la/să)
robi(12 ; ti+la)
rodi(12 ; i)
roi(13 ; i)
ropoti(12 ; i)
rosti(12 ; t)
rostogoli(12 ; t)
rostui(13 ; t)
roti(12 ; t)
rotunji(12 ; t)
rugini(12 ; i)
se/rumeni(12 ; i/t)
salahori(12 ; i)
sădi(12 ; t)
sălăşlui(13 ; i)
se/sălbătici(12 ; i/t)
săpuni(12 ; t)
sărăci(12 ; i, t)
sărbători(12 ; t)
săvîrşi(12 ; t)
schilodi(12 ; t)
se/schimonosi(12 ; i/t)
schingiui(13 ; t)
scînci(12 ; i)
scîrbi(12 ; t)
se sclifosi(12 ; i)
sclipi(12 ; i)
scobi(12 ; t)
se scofîlci(12 ; i)
scormoni(12 ; t)
scorni(12 ; t/că)
se scoroji(12 ; i)
scotoci(12 ; i)
scrijeli(12 ; t)
scrînti(12 ; t)
scrîşni(12 ; i)
scrobi(12 ; t)
scumpi(12 ; t)
scuti(12 ; t-de/să)
secătui(13 ; t, i)
se semeţi(12 ; i)
servi(12 ; t, ti+la, D/să)
se sfădi(12 ; ti+cu)
sfătui(13 ; t-să)
se sfii(13 ; i+să)
sfinţi(12 ; t)
sfîrşi(12 ; t/să)
sfredeli(12 ; t)
se sfriji(12 ; i)
silabisi(12 ; i. t)
sili(12 ; t-la/să)
silnici(12 ; t)
silui(13 ; t)
[1] se sinchisi(12 ; ti+de/că)
slăbi(12 ; t, i)
slăvi(12 ; t)

[1]. Mai ales în formă negativă : *a nu se sinchisi de ...*

se slei(13 ; i)
slugări(12 ; t, ti+la)
sluji(12 ; t ; ti+la, D/să)
sluţi(12 ; t)
smălţui(13 ; t)
se smeri(12 ; i)
se sminti(12 ; i)
smîntîni(12 ; t)
smoli(12 ; t)
smuci(12 ; t)
snopi(12 ; t)
socoti(12 ; t/+„că")
solomoni(12 ; t)
sorcovi(12 ; t)
sori(12 ; t)
soroci(12 ; t)
sorti(12 ; t-să)
sosi(12 ; i)
se spălăci(12 ; i)
se speti(12 ; ti+să)
se spiţui(13 ; i)
spoi(13 ; t)
spori(12 ; i, t)
sporovăi(13 ; i)
se spovedi(12 ; ti+D)
se spuzi(12 ; i)
stabili(12 ; t/că, să)
se stafidi(12 ; i)
statornici(12 ; t/că, să)
stăpîni(12 ; t)
se stăpîni(12 ; i ; ti+să)
stăvili(12 ; t)
sticli(12 ; i)
stihui(13 ; i)
stingheri(12 ; t)
stivui(13 ; t)
stîlci(12 ; t)
stînjeni(12 ; t)
se stîrci(12 ; i)
stîrni(12 ; t)
stîrpi(12 ; t)
se strădui(13 ; ti+să)
străjui(13 ; t)
străluci(12 ; i)
[1]se strepezi(12 ; i ; p. 3+D)
strivi(12 ; t)
stropi(12 ; t)
se stropşi(12 ; ti+la)
struni(12 ; t)
strunji(12 ; t)
stupi(12 ; t, i)
suci(12 ; t)
se sulemeni(12 ; i)
suplini(12 ; t)
supranumi(12 ; t)
supravieţui(13 ; i, ti+D)
surghiuni(12 ; t)
surzi(12 ; i, t)
şerbi(12 ; i, t)
şerpui(13 ; i)
şfichiui(13 ; t)
şindrili(12 ; t)
şiroi(13 ; i)
şlefui(13 ; t)
şmecheri(12 ; t)
se şmecheri(12 ; i)
şnurui(13 ; t)
şopoti(12 ; i)
şopti(12 ; t/că, să)
şterpeli(12 ; t)
ştirbi(12 ; i, t)
se ştrengări(12 ; i)
se şubrezi(12 ; i)

---

[1]. În expresia *a i se strepezi dinţii*

şugui(13 ; i)
şurubări(12 ; i)
şuşoti(12 ; i)
tăbăci(12 ; t)
tăbîrci(12 ; t)
tăblui(13 ; t)
tăgădui(13 ; t/că)
tăifăsui(13 ; i)
tăinui(13 ; t/că)
tălăzui(13 ; i)
tălmăci(12 ; t)
tălpui(13 ; t)
tămădui(13 ; t)
tăvăli(12 ; t)
tencui(13 ; t)
terfeli(12 ; t)
tescui(13 ; t)
teşi(12 ; t)
se ticăloşi(12 ; i)
ticlui(13 ; t)
ticsi(12 ; t)
[1]-i tihni(12 ; ti ; p. 3/să)
tipări(12 ; t)
tivi(12 ; t)
tîlcui(13 ; t)
tîlhări(12 ; i)
se/tîmpi(12 ; i/t)
se tîngui(13 ; i)
tînji(12 ; ti+după/să)
tîrgui(13 ; t)
se tîrgui(13 ; ti+cu)
toci(12 ; t, „i")
tocmi(12 ; t-la/să)
se tolăni(12 ; i)
se tologi(12 ; i)
topi(12 ; t)
se topi(12 ; i)
toropi(12 ; t)
se travesti(12 ; ti+în)
trăi(13 ; i)
trăncăni(12 ; t, i)
trăsni(12 ; t ; p. 3)
trebălui(13 ; i)
trezi(12 ; t)
se trezi(12 ; ti+cu/că)
trîndăvi(12 ; i)
trînti(12 ; t)
troieni(12 ; t)
tropoti(12 ; i)
trosni(12 ; i)
trudi(12 ; i)
se trudi(12 ; ti+cu/să)
tufli(12 ; t)
[2]tuli(12 ; i)
turci(12 ; t)
turti(12 ; t)
tuşi(12 ; i)
tutui(13 ; t)
ţăcăni(12 ; i)
ţărcui(13 ; t)
ţărmui(13 ; t)
ţărmuri(12 ; t)
se ţicni(12 ; i)
se ţigăni(12 ; i)
ţinti(12 ; t, ti+la, spre/să)
ţintui(13 ; t)
ţistui(13 ; t)
ţîşni(12 ; i)
ucenici(12 ; i, ti+la)
uimi(12 ; t)
ulei(13 ; t)
ului(13 ; t)
umbri(12 ; t)
umezi(12 ; t)
umili(12 ; t)

---

[1]. Mai ales, în formă negativă *a nu-i tihni*
[2]. În locuţiunea *a o tuli*

undi(12 ; i, t)
undui(13 ; i)
unelti(12 ; t/să)
uni(12 ; t)
urechi(12 ; t)
urgisi(12 ; t)
urmări(12 ; t/să)
urni(12 ; t)
ursi(12 ; t)
urzi(12 ; t)
văcsui(13 ; t)
vădi(12 ; t/că ; p. 3)
văduvi(12 ; t)
se văicări(12 ; i)
vămui(13 ; t)
vărui(13 ; t)
vătui(13 ; t)
vecui(13 ; i)
se veseli(12 ; i)
vesti(12 ; t-că, să)
se/vesteji(12 ; i/t)
se vicleni(12 ; i)
viermui(13 ; i)
vieţui(13 ; i)
viscoli(12 ; i ; p. 3)
vitregi(12 ; t)
se vînzoli(12 ; i)
vîsli(12 ; i)
vlăgui(13 ; t)
voi(13 ; t/să)
se voinici(12 ; i)
vopsi(12 ; t)
vorbi(12 ; ti+cu, despre ; i)
vrăfui(13 ; t)
vrăji(12 ; t-să)
vrăjmăşi(12 ; t)
vremui(13 ; i ; p. 3)
vui(13 ; i ; p. 3)
se zaharisi(12 ; i)
zăbovi(12 ; i)
zăbreli(12 ; t)
zădărnici(12 ; t)
zăgăzui(13 ; t)
zălogi(12 ; t)
zămisli(12 ; t)
zăngăni(12 ; t)
zăpăci(12 ; t)
zări(12 ; t/că)
se zbici(12 ; i)
se zbîrci(12 ; i)
se zbîrli(12 ; i)
se zborşi(12 ; ti+la)
[1]zbughi(12 ; i)
zburătăci(12 ; t)
se zburli(12 ; ti+la)
zdrăngăni(12 ; t)
zdreli(12 ; t)
zdrenţui(13 ; t)
zdrobi(12 ; t)
zeciui(13 ; t)
zeflemisi(12 ; t)
zemui(13 ; t)
se zgîi(13 ; ti+la)
zgîncili(12 ; t)
zgîndări(12 ; t)
se zgîrci(12 ; ti+la, de la/să)
(se) zgribuli(12 ; i)
zidi(12 ; t)
zincui(13 ; t)
zîmbi(12 ; i, ti+la, D)
zori(12 ; t-la+să- ; i)
zugrăvi(12 ; t)
zvîcni(12 ; i)
se zvîrcoli(12 ; i)
zvoni(12 ; t/că)

[1]. În locuţiunea *a o zbughi*.

Clasa 2.$_a$: verbe cu sufixul -I- în structura temei trivalente și -Ø-, în structura temei I a prezentului

coborî(14 ; i, t)
doborî(14 ; t)
omorî(14 ; t)
se omorî(14 ; ti+cu/să)
pogorî(14 ; i, t)
vîrî(14 ; t)

Clasa 2.$_b$: verbe cu sufixul -Î- în structura temei trivalente și -ĂSC-, în structura temei I a prezentului

amărî(15 ; t)
chiorî(15 ; i, t)
se chiorî(15 ; ti+la)
dogorî(15 ; t)
(se) hotărî(15 ; t/să ; (ti+la/să))
izvorî(15 ; i)
se/mohorî(15 ; i/t)
ocărî(15 ; t)
se oțărî(15 ; ti+la)
pîrî(15 ; t)
se/posomorî(15 ; i/t)
scociorî(15 ; i)
tăbărî(15 ; ti+asupra)
tîrî(15 ; t)
urî(15 ; t)
zădărî(15 ; t)
zăvorî(15 ; t)

TIPUL III DE FLEXIUNE

apărea(1 ; i)
avea(nereg. ; t)
bea(nereg. ; t)
cădea(1 ; i)
compărea(1 ; i)
decădea(1 ; i)
dispărea(1 ; i)
-i displăcea(1 ; i ; p. 3/că, să)
-l durea(3 ; t ; p. 3/că, să)
încăpea(1 ; i)
întrevedea(2 ; t/că)
părea(1 ; cop./că, să)
(i) (se) părea(1 ; ti ; p. 3/că)
-i plăcea(1 ; ti ; p. 3/să, că)
prevedea(2 ; t/că, „să")
putea(3 ; t/să)
revedea(2 ; t)
scădea(2 ; t, i)
[1]ședea(1 ; i)
tăcea(1 ; i)
transpărea(1 ; i)
vedea(2 ; t/că, ti+de/„să")
vrea(nereg. ; t/să)
zăcea(1 ; i)

---

[1] La persoana a III-a prezent singular: *șade, să șadă*

abate(3 ; t)
se abține(2 ; ti+de la/să)
aparține(2 ; ti+D)
așterne(1 ; t)
[1]aține(2 ; t+D)
bate(3 ; t)
cere(1 ; t/să)
cerne(1 ; t)
coase(7 ; t)
combate(3 ; t, ti+contra)
se complace(3 ; ti+în/să)
concepe(1 ; t/să)
contraface(3 ; t)
conține(2 ; t)
crede(2 ; t/că, *să*)
crește (4 ; i, t)
cunoaște(6 ; t)
descoase(7 ; t)
descrește(4 ; i)
desface(3 ; t)
deșterne(1 ; t)
deține(2 ; t)
dezbate(3 ; t)
discerne(3 ; t)
face(3 ; t-să)
se face(3 ; cop./că)
geme(1 ; i)
începe(1 ; t/să)
se încrede(2 ; ti+în)
întrece(1 ; t)
întreține(2 ; t)
menține(2 ; t)
naște(5 ; t)
obține(2 ; t/să)
paște(5 ; t ; p. 3)
percepe(1 ; t)
petrece(1 ; t, i)
se petrece(1 ; i ; p.3)
[2]pierde(1 ; t)
preface(3 ; t)
se preface(2 ; ti+în/că)
pricepe(1 ; t/că)
se pricepe(1 ; ti+la/să)
răzbate(3 ; i)
recunoaște(6 ; t/că)
reface(3 ; t)
renaște(5 ; i)
reține(2 ; t/că)
satisface(3 ; t)
străbate(3 ; i, t)
susține(2 ; t/că, să)
se teme(1 ; ti+de/să, că)
trece(1 ; i, t)
țese(1 ; t)
ține(2 ; t, „ti"+la/să)
umple(8 ; t)
vinde(9 ; t)
zbate(3 ; t)
se zbate(3 ; i)

TIPUL IV DE FLEXIUNE

abstrage(6 ; t)
admite(6 ; t/să, că)
aduce(6 ; t)
ajunge(6 ; i/„să")

[1]. În locuțiuni, precum *a-i aține calea* și în formă pronominală mai ales la imperativ : *aține-te* !

[2]. La conjunctiv, *să piardă*.

se ajunge(6 ; i)
alege(6 ; t/să)
aprinde(6 ; t)
apune(10 ; i ; p. 3)
arde(6 ; i, t)
-i arde(6 ; ti+de/să)
ascunde(6 ; t/că)
atinge(6 ; t)
atrage(7 ; t-la, în/să)
coace(5 ; t)
coincide(6 ; ti+cu)
comite(6 ; t)
compromite(6 ; t)
compune(10 ; t)
conchide(6 ; t/că)
conduce(6 ; t)
constrînge(6 ; t-la/să)
se contrage(6 ; i)
contrazice(6 ; t)
[1]converge(6 ; i)
convinge(6 ; t-de/că, să)
corespunde(6; ti+la, D)
corupe(4 ; t)
culege(6 ; t)
cuprinde(6 ; t)
curge(6 ; i ; p. 3)
decide(6 ; t/să)
decurge(6 ; i ; p. 3/că)
deduce(6 ; t/că)
demite(6 ; t)
depinde(6 ; ti+de)
deplînge(6 ; t)
deprinde(6 ; t-la/să)
depune(10 ; t)
deschide(6 ; t)
descinde(6 ; i)
descinge(6 ; t)
descompune(10 ; t)
descrie(9 ; t)
desfide(def. ; t)
desprinde(6 ; t)
destinde(6 ; t)
se dezice(6 ; i)
dispune(10 ; t/să ; ti+de)
distinge(6 ; t/că)
distrage(7 ; t)
distruge(6 ; t)
drege(6 ; t)
duce(6 ; t)
se duce(6 ; i)
emite(6 ; t)
erupe(4 ; i)
exclude(6 ; t/că)
expune(10 ; t)
extinde(6 ; t)
extrage(7 ; t)
[2]fierbe(1 ; i, t)
frige(3 ; t)
frînge(1 ; t)
impune(10 ; t/să)
include(6 ; t)
indispune(10 ; t)
[3]induce(6 ; t)
se interpune(10 ; ti+între)
interzice(6 ; t/să)
introduce(6 ; t)
irupe(4 ; i)
împinge(6 ; t-la/să)
împunge(6 ; t)
închide(6 ; t)
încinge(6 ; t)
înfige(4 ; t)
înfrînge(6 ; t)

[1]. Defectiv de participiu.
[2]. La conjunctiv prezent, persoana a III-a : *să fiarbă.*
[3]. Mai frecvent, prin locuţiunea *a induce* în *eroare.*

înscrie(9 ; t)
întinde(6 ; t)
întinge(6 ; t)
întoarce(8 ; t)
întredeschide(6 ; t)
întreprinde(6 ; t)
întrerupe(4 ; t)
înţelege(6 ; t/că, să)
învinge(6 ; t)
juxtapune(10 ; t)
linge(6 ; t)
merge(6 ; i)
mulge(6 ; t)
ninge(6 ; i ; p. 3)
omite(6 ; t)
opune(10 ; t-la/să)
parcurge(6 ; t)
pătrunde(6 ; i, t)
se pătrunde(6 ; ti+de)
permite(6 ; t/să)
plînge(6 ; i, t)
predispune(10 ; t/să)
se prelinge(6 ; i)
premerge(6 ; ti+D)
prescrie(9 ; t/să)
presupune(10 ; t/că)
pretinde(6 ; t/că, să)
prezice(6 ; t/că)
prinde(6 ; t/+„să")
se prinde(6 ; ti+că, „să")
produce(6 ; t)
promite(6 ; t/să, că)
propune(10 ; t/să)
proscrie(9 ; t)
pune(10 ; t-la/să)
se pune(10 ; ti+pe/să)
purcede(6 ; i)
rade(7 ; t)
rage(7 ; i ; p. 3)
rămîne[1](6 ; i)
răpune(10 ; t)
răscoace(5 ; t)
răsfrînge(1 ; t)
răspunde(6 ; t/că, să+D)
răspunde(6 ; ti+de)
readuce(6 ; t)
se reculege(6 ; i)
recurge(6 ; ti+la)
redeschide(6 ; t)
reduce(6 ; t)
remite(6 ; t)
reproduce(6 ; t)
repune(10 ; t)
respinge(6 ; t)
restrînge(6 ; t)
retrage(7 ; t)
retransmite(6 ; t)
rîde(6 ; i, ti+de)
roade(8 ; t)
rupe(4 ; t)
scrie(9 ; t/să, că)
scoate(8 ; t)
scurge(6 ; t)
seduce(6 ; t)
se sinucide(6 ; i)
smulge(6 ; t)
sparge(1 ; t)
spune(10 ; t/că, să)
stinge(6 ; t)
stoarce(8 ; t)
străpunge(6 ; t)
strînge(6 ; t)
subînţelege(6 ; t/că)
subscrie(9 ; ti+la)

---

[1]. La tema perfectului, este neregulat : *rămăsei, rămase, rămaserăm, rămăsesem, rămas* etc.

suge(3 ; t)
suprapune(10 ; t)
supune(10 ; t)
surîde(6 ; i)
surprinde(6 ; t-că)
sustrage(7 ; t)
şterge(6 ; t)
tinde(6 ; ti+spre/să)
toarce(8 ; t)
trage(7 ; t/+„să")
transcrie(9 ; t)
transmite(6 ; t/că, să)
transpune(10 ; t)
trimite(6 ; t)
tunde(6 ; t)
ucide(6 ; t)
unge(6 ; t)
zice(6 ; t/că, să)

BIBLIOGRAFIA

lucrărilor care ne-au servit, direct sau indirect, la constituirea unei baze teoretice în interpretarea diferitelor aspecte ale structurii flexiunii și funcțiilor verbului românesc:

F. de Saussure, *Cours de linguistique générale*, Paris, Payot, 1967

A. Martinet, *Eléments de linguistique générale*, Librairie Armand Colin, Paris, 1966

G. Galichet, *Methodologie grammaticale*, Paris, 1963

L. Tesnière, *Élements de syntaxe structurale*, Paris 1959

I. Evseev, *Semantica verbului*, Timișoara, Facla, 1974.

I. Iordan, *Limba română contemporană*, București, 1954

I. Iordan, V. Guțu-Romalo și Al. Niculescu, *Structura morfologică a limbii române*, București, Editura științifică, 1967

Al. Philippide, *Gramatica elementară a limbii române*, Iași, 1897

S. Pușcariu, *Limba română*, vol. I, București, 1940

* * * *Gramatica limbii române*, vol. I—II, București, Editura Academiei, 1963

V. Guțu-Romalo, *Morfologia structurală a limbii române*, București, Editura Academiei, 1968

* * *

F. Asan și L. Vasiliu, *Unele aspecte ale sintaxei infinitivului în limba română*, SG, I (1956), pp. 97—113

F. Asan, *Raportul dintre diateze și tranzitivitate*, SCL, XI (1960) nr. 3, pp. 341—348

S. Berejan, *Asupra prepoziției a cu infinitivul*. Om. Petrovici, pp. 107—114

Brâncuș, Gr., *Sur la valeur du passé simple en roumaine*, Mélanges, Oslo, 1957, pp. 159—173

Bugeanu, Dan, *Formarea condiționalului în limba română*, SCL, XXI (1970), nr. 5, pp. 543—563

Bugeanu, Dan, *Viitorul cu „habeo" în romană*, SCL, XXI (1970), nr. 6, pp. 621—644 : XXII (1971), nr. 1, pp. 51—74

Canarache, Ana, *Verbe defective în limba română*, LR, IX (1960), nr. 5, pp. 10—20

Caragiu, Matilda-Marioţeanu, *Sintaxa gerunziului românesc*, SG, II (1957), pp. 61–89
Caragiu, Matilda-Marioţeanu, *„Moduri nepersonale"*, SCL, XIII (1962), nr. 1, pp. 29–43
Cazacu, Boris, *Sur l'expréssion du sujet indéterminé en roumain par la deuxième personne du singulier*, BL, XIII (1945), pp. 140–153
Cazacu, Boris, *Despre înţelesul unor verbe „sentiendi"*, SCL, I (1950), nr. 2, pp. 257–262
Chiricuţă-Marinovici, Rita, *Cu privire la rolul sensului verbelor în determinarea valorii gramaticale a participiului*, CL, IV (1959), nr. 1–2, pp. 89–104
Chiricuţă-Marinovici, Rita, *Cu privire la participiu în anumite funcţii sintactice*, CL, VI (1961), nr. 1, pp. 155–157
Chiricuţă-Marinovici, Rita, *Încercare asupra grupării verbelor din punct de vedere semantic*, CL. X (1965), nr. 2, pp. 299–310
Cîmpeanu, E., *Funcţiunea sintactică a pronumelui reflexiv*, CL. V (1960) nr. 1–2, pp. 85–97
Cîmpeanu, E. şi Comarniţchi Tamara. *Tranzitiv, intranzitiv şi reflexiv*. CL, IX (1964), nr. 1, pp. 45–51
Combiescu, M., *Despre definirea diatezei în limba română*. LR, XVII (1968), nr. 1, pp. 87–91
Diaconescu, Ion, *Observaţii cu privire la valorile infinitivului în limba română*, LR, XVII (1968), nr. 2, pp. 111–121
Diaconescu, Paula, *Rolul elementului verbal în componenţa predicatului nominal*, SG, II (1957), pp. 105–120
Diaconescu, Paula, *Contribuţii la definirea şi clasificarea verbelor regulate în limba română*, SCL, XI (1960). nr. 2, pp. 163–192
Dimitrescu, Florica, *Locuţiunile verbale în limba română*, Bucureşti, 1958
Dimitrescu, Florica, *O modalitate de clasificare sintagmatică a verbelor*, SCL, XIV (1963), nr. 1, pp. 45–53
Dimitriu, C, *Observaţii în legătură cu diateza reflexivă şi verbele pronominale în limba română contemporană*, An. Şt. UI, XI (1965), nr. 2, pp. 125–146.
Dimitriu, C., *Observaţii în legătură cu infinitivul verbelor româneşti*, An. XX (1969), pp. 189–194
Dimitriu, C., *Observaţii în legătură cu verbele semiauxiliare de aspect*, LR, XVI (1967), nr. 4, pp. 297–303
Dimitriu, C., *Observaţii în legătură cu clasificarea verbului românesc în conjugări*, LR, XVII (1968), nr. 4, pp. 291–301
Dragomirescu, Gh., *Auxiliarele modale*, LL, VII (1963). pp. 231–256
Edelstein, Frieda, *Sintaxa gerunziului românesc*, Bucureşti, Ed. Acad., 1972
Felix, Jiri, *Cîteva observaţii cu privire la clasificarea morfologică a verbelor româneşti*, SCL, XVI (1965), nr. 2, pp. 233–238
Georgescu, Al., *Unele probleme ale imperfectului*, SG. I (1956), pp. 83–95
Graur, Al., *Les verbs „réfléchis" en roumain*, BL, VI (1938), pp. 42–89
Graur, Al., *Diatezele*, SCL, XX (1969) nr. 1, pp. 13–22
Graur. Al., *Valoarea perfectului simplu*, VR, XXXII (1940) nr. 8–9, pp. 156–16
Graur, Al., *Notes sur les verbs réfléchis en roumain*, BL, XIII 1945, pp. 161–162

Graur, Al., *„A fi" și „a avea"*, BȘl. I (1951), 1–2, pp. 39–44
Graur, Al., *Note asupra structurii morfologice a cuvintelor*, SG, II (1957), pp. 3–18
Guțu-Romalo, Valeria, *Semiauxiliarele de mod*, SG, I (1956). pp. 57–81
Guțu-Romalo, Valeria, *Semiauxiliare de aspect ?*, LR, X (1961), nr. 1, pp. 3–15
Guțu-Romalo, Valeria, *„Forme verbale compuse"*, SCL, XIII (1962), nr. 2, pp. 191–199
Guțu-Romalo. Valeria, *O problemă controversată in gramatica română : diateza*, LL., 1972, nr. 1, pp. 12–21
Ivănescu, G., *Nume și verb*. Cm. Rosetti (1965), pp. 423–426
Lambrior, Al., *Ceva despre conjunctivul românesc*, RIAF, I (1882), pp. 37–44
Lombard, Alf, *Le verbe roumain*, vol. I–II, Lund
Lombard, Alf, *Morfologia verbului românesc*, SCL, VIII (1957), nr. 1, pp. 7–13
Manoliu, M., *Morfemul in lingvistica modernă*. LR, XII (1963), nr. 1, pp. 3–15
Manoliu, M., *Rapports temporels au niveau morphemique*, RRL, IX (1964), nr. 5, pp. 521–529
Moisil, Gr., C., *Probleme puse de traducerea automată. Conjugarea verbului in limba română scrisă*, SCL, XI (1960) nr. 1, pp. 7–24
Neagoe, Elena, *Observații asupra definiției verbului copulativ*, CL. XIV (1969), nr. 1, pp. 95–97
Nedioglu, Gh., *Aspectul verbal*, CV, IV (1952), nr. 4. pp. 11–14
Nedioglu, Gh., *Predicatul verbal*, LR, V (1956), nr. 3, pp. 34–45, nr. 4, pp. 49–57, nr. 5, pp. 23–36
Ocheșeanu, R. și Vasiliu, L., *Despre valoarea verbală și adjectivală a participiului*, LR, III (1954) nr. 6, pp. 16–21
Pătruț, I., *Referitor la structura morfologică a verbelor românești*. St. UBB. IX (1964), nr. 2, pp. 95–100
Pătruț, I., *Uniformizarea in sistemul morfologic. Despre imperfectul românesc*, CL. IX (1964) nr. 2, pp. 227–231
Poghirc, C., *Cu privire la aspectul verbal in limba română*. LR, II (1953), nr. 6, pp. 16–22
Roceric-Alexandrescu, Al., *Cu privire la problemele puse de traducerea automată. Conjugarea verbelor in limba română scrisă.*, SCL, XIII (1962) nr. 3. pp. 403–405
Rosetti Al., *Nom et verb en roumain*, J. Psych., XLIII (1950), pp. 139–141
Rosetti, Al., *Despre valoarea perfectului simplu*, LR, IV (1955) nr. 4, pp. 69–73
Seidel, E., *Problema modurilor in limba română*, SC, St. Cluj, (1955) nr. 3–4
Slave, Elena, *Prezumtivul*, SG, II (1957), pp. 53–60
Teodorescu, Ecat., *Propoziția subiectivă*, Buc., Ed. Științifică, 1972
Teodorescu, Ecat., *Reflexiv și pronominal*, LR, XIV (1965) nr. 5, pp. 545–553
Titova V., *Valoarea temporală a formelor de condițional*, Lb. și lit. mold. II (1959) nr. 1. pp. 15–22
Trandafir, Gh., *Considerații asupra diatezelor*, LL, VI (1962), pp. 123–132

Trandafir, Gh., *Considerații asupra categoriilor verbale de persoană, număr și diateză*, LR, XIV (1965), nr. 1. pp. 121—128
Tudorică, Al., *Un aspect al clasificării sintagmatice a verbelor*, LR, XVIII (1969), nr. 4. pp. 327—332
Vianu, T., *Arta prozatorilor români*, București, 1941
Zacordoneț, A., *Problema existenței aspectului verbal în limba română*, AUI, VII (1961), pp. 89—98

Sigle și abrevieri

AUI : *Analele Universității din Iași*, secțiunea III, Științe sociale, 1955 —
AnL : *Anuar de lingvistică și istorie literară*, Academia R.S. România, Filiala Iași, 1950—
BL : *Bulletin linguistique*, Copenhague, București, 1933—1948
B. St.: *Buletin Științific*, Academia R.P. Române, Secțiunea de Știința limbii, Literatură și Arte, București, 1948—1952
CL : *Cercetări de lingvistică*, Academia R. S. România, filiala Cluj, Cluj, 1956—
CV : *Cum vorbim*, Revistă pentru studiul și explicarea limbii, București, 1949—1952
J. Psych. : *Journal de Psychologie normale et pathologique*, Revue trimestrielle publiée avec le concours du CNRS, Paris, 1950—
LL : *Limbă și literatură*, București, 1955—
Lb. și lit. mold. : *Limba și literatura moldovenească*, Chișinău, 1958—
LR : *Limba română*, Academia R. S. România, Institutul de lingvistică, București, 1952—
Mélanges Oslo : *Mélanges linguistiques* publiés à l'occasion du VIII-e Congrès International des Linguistes à Oslo, du 5 au 9 août 1957, București, 1957.
Om. Petrovici : *Cercetări de lingvistică.* Mélanges linguistiques offerts à Emil Petrovici par ses amis étrangers à l'occasion de son soixantième anniversaire, 1958
Om. Rosetti : *Omagiu lui Al. Rosetti*, București, 1965
PLG : *Probleme de lingvistică generală*, București. 1959—
RRL : *Revue Roumaine de Linguistique*. Bucarest. 1956—
RIAF: *Revista pentru istorie, arheologie și filologie*, București, 1882—1922
SCL : *Studii și cercetări lingvistice*. București, 1950—
SCSt.: *Studii și cercetări științifice*, Cluj, Seria III, Științe sociale, 1950—
SG : *Studii de gramatică*, București, I—III, 1956—1961
VR : *Viața românească*, București, 1906—

CUPRINS

Redactor : DOINA FLOREA CIORNEI
Tehnoredactor : MIHAI BUJDEI
Referent ştiinţific :
prof. univ. dr. VALERIA GUŢU-ROMALO

Apărut 1976. Format 54x84/16. Coli tipo 19,25. Bun de tipar la 20.XI.1976. Tiraj 13.500 exemplare. Editura Junimea, str. Gheorghi Dimitrov nr. 1.
IAŞI – ROMÂNIA

Tipărit la Întreprinderea Poligrafică Iaşi
str. Vasile Alecsandri nr. 6

EDITURA JUNIMEA
IAŞI

VERBUL este primul din cele trei volume consacrate structurii gramaticale a limbii române. Celelalte două, II. – NUMELE ŞI PRONUMELE. ADVERBUL. INTERJECŢIA, III. – SINTAXA, vor vedea lumina tiparului în anii următori.

Fiecare din aceste volume – capitole, componente ale unei cercetări unitare, reprezintă în acelaşi timp monografii relativ autonome, în dezvoltarea cărora se îmbină cu regularitate interpretarea teoretică şi descrierea mecanismului intern de funcţionare a limbii, în spaţiul diferitelor categorii gramaticale, la nivel morfologic şi la nivel sintactic, în permanentă corelaţie cu nivelul semantic.

Situîndu-se între orientările clasice, tradiţionale, din lingvistică, şi cele moderne, concepţia de bază a lucrării afirmă înainte de toate ideea caracterului dinamic al limbii, pe fondul unei neîntrerupte interpătrunderi între limba literară şi limba vorbită.

Prin concepţie şi organizare, atît în descrierea concisă a mecanismului interior al limbii, cît şi în Anexele sale, lucrarea se a[illegible]sează deopotrivă vorbitorilor de limbă [illegible]mână, celor care o studiază, specialiştilor, precum şi studenţilor străini, pentru care s-ar putea constitui într-un instrument indispensabil asimilării corecte, profunde şi nuanţate a limbii noastre.

9.25